

Szépirodalom

Vörös István: Mai mesehősök	5
Márton Evelin: Téli reggae	7
Dániel András: További érdekességek a zöldbabokról	14
Markó Béla: Svédok	18
Ferencz Imre versei	20
Molnár Vilmos: Kőrösi Csoma Sándor csodálatos cselekedetei	22
Kiss Lehel versei	34
Karácsonyi Zsolt: A Kiskondás története	37
Láng Orsolya versei	41
Hegedüs Ágnes: Bogár-szerelem	43
László Noémi versei	46
Jánk Károly versei	49
Simon Réka Zsuzsanna: Tűz és pogácsa	52
Balázs Imre József versei	56
Nagyálmos Ildikó versei	58
Vajda Anna Noémi: Nem kell	59
Lövétői Lázár László: Sokparancsolat	75
Tóth Ágnes versei	78
Egyed Emese versei	80
Ady András versei	82
Adorjáni Anna: A nevem Yan	83
Dimény H. Árpád versei	87
Gothár Tamás: Apaország	91
Ferenczes István: Bogáncs Ábel versei	93
Bihari Csilla Rozália: Ki csak engem akar	97
Sikó-Barabási Eszter: Ha eljön a nagy K.	98
Nagy Attila versei	100
Czilli Aranka: Rendrakódsi	102
Bertóti Johanna versei	104

Literata Hungarica

Makkai Kinga: Helyzetkép a kortárs erdélyi gyermekirodalomról (2010–2017)	106
Keszeg Vilmos: Gondolatok a gyermekorról és a hagyományokról	139
Kádár Annamária: A mese szerepe a gyermek olvasóvá nevelésében	147

Szemle

Végh Balázs Béla: A svéd típusú gyermekvers: a gyermeklíra provokációja (Kenéz Ferenc: <i>Esőben könnyen rámtaláltak</i>)	158
Szántó Biborka: Hol van az a nagy-nagy kékség? (Fekete Vince: <i>Ahonnán a nagy-nagy kékség</i>)	163
Zsidó Ferenc: Brunó kedves könyve (Markó Béla: <i>Brunó, a kedves véreb</i>)	174
Tomonicska Ingrid: Balázsolás, avagy egy „városi kisfiú” gyógyító mitológiája (Borsodi L. László: <i>Balázsolás</i>)	177

- SZERKESZTŐSÉG:**
FŐSZERKESZTŐ: Lövetei Lázár László (llovetei@yahoo.com)
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES: Fekete Vince (feketevince@gmail.com)
SZERKESZTŐK: György Attila (gyorgyattila@hr.astral.ro)
Mirk Szidónia-Kata (mirksz@yahoo.com)
Molnár Vilmos (urbsic@yahoo.com)
- SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: Bodor Zsolt (bodorazsolt@gmail.com)
KORREKTOR: Ferencz S. Csilla (achilla76@gmail.com)
GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Lestyán Csaba (lestyancsaba@yahoo.com)
ÜGYVEZETŐ: Antal Margit (margitalant57@yahoo.com)
TITKÁRNÓ: Simon Ildikó (ildiko.simon@ymail.com)
KÖNYVELŐ: Balázs Sarolta (balázssarolta13@gmail.com)
- KÜLSŐ MUNKATÁRSAK:** Bogdán László, Farkas Árpád, Lakatos Mihály,
Lőrincz György, Nagy Koppány Zsolt,
Tánczos Vilmos, Zsigmond Andrea
- TÖRDELŐ: Botár Emőke – Pro-Print
- ALAPÍTÓ-FŐSZERKESZTŐ:** Ferenczes István (1997–2010)
- KIADÓ:** Hargita Megye Tanácsa
Hargita Kiadóhivatal
Székelyföld Alapítvány
- FELELŐS KIADÓ:** Borboly Csaba,
Hargita Megye Tanácsának elnöke
- NYOMTA:** Alutus Nyomda, Csíkszereda
FELELŐS VEZETŐ: Hajdú Áron igazgató

ISSN 1453-3871

ELÉRHETŐSÉGEINK:

Postacím: 530170 Csíkszereda, Tudor Vladimirescu u. 5. sz. P. O. Box: 149.

Telefonszámok: 0266-311 775, 0266-311 026 (fax), 0746-195 413

E-mail cím: szekelyfold@hargitamegye.ro

Honlap: www.hargitakiado.ro

ELŐFIZETÉSI DÍJ:

Belföldieknek: negyed évre 15,00 lej, fél évre 30,00 lej, egy évre 60,00 lej.

Külföldieknek: negyed évre 22,50 lej (1500 Ft, 7 EUR), fél évre 45,00 lej (3000 Ft, 14 EUR), egy évre 90,00 lej (6000 Ft, 28 EUR).

Belföldi előfizetőinktől a díjat kérjük postai utalványon, a következő címre küldeni:

Simon Ildikó la Editura Harghita, P.O. Box: 149.

Külföldi előfizetőinknek a folyóirat árához hozzászámítjuk a postaköltséget is.

Folyószámláink: RO10 RNCB 0152 0423 6585 0001/RON

RO53 RNCB 0152 0423 6585 0003/EUR

RO26 RNCB 0152 0423 6585 0004/HUF

Fundația Székelyföld, Banca Comercială Română M-Ciuc, Sucursala Harghita

SWIFTCOD: RNCBROBU

Vörös István
MAI MESEHŐSÖK

1
FRODÓ KÓBORLÁSAI

Mentem ingem alatt egy gyűrűt rejtve el,
mi láthatatlanná tehetne,
ha volna ahhoz az embernek kedve,
hogy érezze, a gonosz ráfigyel.

Tündérpáncél védte a testemet,
egy vékony ing az álomból szőtt fémből,
úgy léptem ki a nyirkos félsötétből,
mint szörnyekből a lelkiismeret,

kik vágnak már a rossz falatja lenni,
hogy mozgassa a láthatatlan úr
őket, a céljuk, félelmük csak ennyi,

ezért kell sziklán, barlangon átmenni,
sötétbe futni vakmerőn, vadul.
A rémület csomója meglazul.

2
A DZSEDI VISSZANÉZ

Hogy jöttem kifelé a Halálcsillag mellett,
a rossz, a jó egykedvűen kiáramolt
az erő kapuján, s akár a hold,
egy történet körül keringeni elkezdett.

Az erő mindenkiben megtalálható,
de van, akiben furcsán össze-vissza,

hogy mit akar, azt néha önmaga se tudja,
és nem állíthatja meg semmi szó.

Mi lesz a sorsunk, az neki már mindegy,
mi lesz a sorsa, rég eldölt, és mintegy
zálogként gyűjti be a rút nagyúr,

akinek szolgálni, bizony erős gyomor kell,
és más mesékből is tudja az ember,
hogy végül megtörik, a jóra rászorul.

3

HARRY POTTER VARÁZSOL

H, hideg. E, egyedül égő lámpa.
R, rázkódás és rémület,
I, valaki önmagára is süket,
rémálmot visz az elképzelt világba,

mi Londonból könnyen elérhető.
P, pálca, amivel majd varázsolni
lehet, és más sok furcsa holmi.
O, ismeretlen titkos élet, égető,

a T is más, mikor varázsigébe téved,
és más, mikor nevedben áll ki érted.
E, egér, eső, átváltozás lakája.

Az R, rikoltó rémület, ricsaj,
amitől nem hallatszik semmi zaj,
mit hallani kéne; és nem látsz be alája.

Márton Evelin

TÉLI REGGAE

– Fejezet, amelyben a kompánia szállást keres, és talál is –

*„És most látod a fényt
És most, hogy látod a fényt
Felállsz, kiállsz a jogaidért
Kiállsz a jogotokért”
(Bob Marley, Peter Tosh: Get Up,
Stand Up)*

Egy rossz vödör csörömpölve gurult, izzó parázs sziszegett kifelé belőle, fekete kígyókat égetve a hóba. Valaki valami felismerhetetlent kiabált, rossz hang volt, gonosz, elutasító, kárörvendő. Olyan hang, melyet már jelentősen elrontott a nyakló nélkül vedelt pálinka.

A füstkígyókkal és a gonosz hanggal egyidőben lábak és paták ijedt kocogása hallatszott még az éjszakában. Egy nagy és kövér hófelhő jóllakottan elterpeszkedett az éjszaka egén, se csillag, se hold nem látszott, de még a hó sem hullt, mert ahhoz túl hideg volt. A surranó lábak és paták tulajdonosai reszketősen baktattak egymásba botolva. Egy csokornyai róka farkok lengedezett bent a mezőben, s mindenféle más rémeket is láttak, melyekről jobb nem is beszélni. Hörgő árnyékok, éles fogsorok sziluettje, tátogó krokodilok.

– Errefelé nem élnek krokodilok, hülyék! – sipítja magas fejhangon valaki, de azonnal el is hallgat.

– De még élhetnek – állapítja meg más valaki két csámcsogás között.

– Hallgassatok már, és mozogjunk, mert ha nem, megfagyunk! – mormogja egy harmadik, majd kiugrik a vánszorgó seregből, és egy közeli fán hirtelen kiélezi karmait. Biztos, ami biztos.

– De hová megyünk? – sírdogál egy negyedik.

– Ne olyan hangosan – ugat rá egy ötödik. – Megyünk. Valami jó szagot érzek. Bizalomgerjesztőt – teszi hozzá.

- Remélem, most az egyszer valóban jó szagot érzel, mert ha nem, a bundádba költözöm - jegyzi meg az, aki korábban a karmait élesítette.

Paták és másféle lábak tovább surrognak az éjszakában. Mennek valahová. Sietnek. Mondhatni menekülnek. A felhő közben lefogyott, és láthatóvá vált néhány csillag és a hold is, majd más felhők jöttek, olyanok, mint egy nagy seregnyi gyapjas juh, és elkezdték lefelé eregetni a pihéiket. A hideg enyhült, de nem eleget, a lábak egyre gyakrabban csúszkáltak, és mindenkinek fehér lett a szemöldöke, már akinek van egyáltalán ilyesmije.

Szempilla királyfi egy fogvacogtató téli reggelen felkapaszkodott az ablakpárkányra, és lenézett az udvarra, hogy lássa, történt-e valami változás odalent, mialatt ő aludt.

Történt.

A hópihék egyre dühödtebb kavargásában a következő kompánia álldogált, már amennyire a rájuk rakódó hóréteg miatt az illetők személyazonosságát meg lehetett állapítani. Legelöl, kidüllesztett mellettel és lilára fagyott nyakdísszel egy pulyka strázsált. Mellette, szégyenlősen, szemekre eresztett fülekkel egy szürke szamár vacogott. A szamár mellett egy jól öltözött, hosszú nyakú láma rágcsált egykedvűen valamit. A láma és a szamár alá bevacokolódva egy természetes macska aludt édesdeden. Az egész kompániát néha idegesen körbejárta egy csapzott bundájú eb, akinek minden lába más színű volt.

Szempilla királyfi szívét melegség töltötte el, míg az ablakból vizsgálta a társaságot. Ha nem más, ezek rám várnak - állapította meg, mivel bár igen apró volt még, mégis ő volt az egyetlen királyfi a környéken. Csak úgy a csíkos pizsamája fölél felrángatott egy síruhát, s beleugrott bundás bakancsába, majd néhány apró botlástól és csúszástól eltekintve épségben leszárguldott az udvarra.

- Jön! - bökte meg hűvös orrával a kutya a vigyázz pozícióba dermedt pulykát, aki ijedtében nagyot rikoltott. A láma szájából kiesett az a felismerhetetlen valami, amit addig rágott, szitkozódva hajolt utána, orrával undorodva turkálva a havat, mert a rágásról képtelen volt lemondani. A macska érdeklődve dugta ki fél mancsát a szamár alól, aki ugyanolyan szégyenlősen állt, próbálta magát még kisebbre összehúzni. A kutya fél lábát a levegőben tartotta, hogy ha úgy hozza a sors, bármikor szalutálni tudjon. Szempilla királyfi azonban rögtön megsi-

mogatta a fejét, amitől a szalutálásra fenntartott láb lágyan lehanyatlott a hóba. Sosem, mert ez volt a becsületes eb neve, úgy ellágyult, hogy nem bírta ki és egy egészen apró kézcsókot lehelt a kis királyfi kézfejeére. A szamár moccanni sem mert. A láma rágott tovább.

- Hát ti? Mi járatban vagytok? - kérdezte Szempilla királyfi, és néhányszor összecepta a tenyerét, mert úgy érezte, menten megfagnak az ujjacskái.

- Tábászko Tábornok, szolgálatjára - visította a pulyka. - Szállást keresünk, éhezünk, fázunk - sipította, és eddig lilára dermedt nyaka szép pirosas színt kapott. Szempilla királyfi kíváncsian és gyönyörködve nézte Tábászko Tábornok színeváltozását, majd halkán csak annyit mondott:

- Nem muszáj kiabálni. Értem én, hogy mi a gond. Azaz látszik. Úgy néztek ki, mint egy szoborcsoport. Tudjátok, mi egy szoborcsoport? Az olyan szobrok összessége, akik együtt nem csinálnak semmit - mondta Szempilla királyfi, és megvakargatta a macska fülét, mert a fránya természetesen már ott tekergőzött a jó meleg bakancsok és a síruha között.

- Lollobördnek hívnak - dorombolta sejtelmesen, és visszafúrta fejét Szempilla királyfi ujjacskái közé.

- Micsoda pojáca - mormogja alig hallhatóan a szamár, mire a láma hangosan csámcsog egyet mellette.

- Pont erre gondoltam én is - mondja két rágás között, és végigméri a macskát, aki tovább törleszkedik Szempilla királyfihoz, aki kicsit hosszasan tűnődik.

- Szóval szállásra lenne szükségetek, meg egy kis kajára is, ugye, jól értettem - dünnyögi, és apró ujaival állat vakarássza, mint egy igazi stratégá. - Azt hiszem, országom jelenlegi állapota megengedi, hogy vándorokat befogadjak, illetve ha nem engedi meg, akkor is befogadlak, csak az nehezebb lesz - hadarja Szempilla királyfi, majd a lépcső felé bukácsolva még azt kiabálta a táraságnak, hogy túrjék még néhány percig a cidrit, ameddig ő megtanácskozza a dolgot a belügyminiszterével, aki az anyukája is egyben, mert ő még egy nagyon apró király, emiatt sajnos nem gyakorolhatja teljes mértékben a...

- Mit nem gyakorolhat teljes mértékben? - kérdezte az újfent vigyázó pozícióba dermedt Tábászko Tábornok, de sajnos senki nem hallotta

a mondat végét, mert azt Szempilla királyfi már a lépcsőházban mondta, és onnan a hang a hideg miatt nem szándékozott kijönni.

- Nem baj, majd megtudjuk, ha visszajön - állapította meg Soson, aki a macskát félrependerítve oda feküdt, ahol azelőtt Szempilla királyfi tartott seregszemlét, mintegy jelezve ezzel, hogy a kutya, az ember legjobb barátja ezennel átvette a társaság szemmel tartását. Nem mintha bárki is megszőkni szándékozott volna, szöktek ők már eleget, tulajdonképpen mindannyian arra vágytak, hogy egy viszonylag szelmentes helyen lerogyhassanak, lehetőleg szalmára, és ne kelljen többet futniuk. A macska visszafeküdt a szamár alá, aki a fél fülét már felmerte emelni a szeméről, óvatosan körbekémlelt, majd a farkát felemelve szégyenlősen pisilt egyet. A macska köpködve csapdosta a levegőt, és mormogva húzódott át a láma alá, aki hamarosan követte a szamár példáját. Mire Szempilla királyfi visszaért az udvarra, két gözölgő kört látott, benne szőrös valamikkel, hirtelen azt hitte, újabb vándorok érkeztek, és kétségbeesett, hogy ennyi lelket hova fog beszuszakolni.

Tábászko Tábornok látván a királyfi elbizonytalanodását, úgy gondolta, itt az ideje a jelentéstevésnek.

- Alázatosan jelentem, még mindig mi vagyunk itt, kósza vándorok, jobbra tőlem Juan, a láma áll, mellette Gizike, a szamár, Lollobörd macskát volt szerencséje megismerni, ön mellett a már szintén ismerős Soson kutya, illetve alázatos szolgája, vagyis jómagam, Tábászko Tábornok, a púvaszemes pulyka.

- Huh - mondta Szempilla királyfi. - Már azt hittem, megsokasodtatok a távollétemben. Nos, minden a legnagyobb rendben, azaz bevonulhattok a fészerbe azzal a kikötéssel, hogy takarítani fogtok magatok után, mert hogyha nem, anyukám, azaz a belügyminiszterem mindannyiunk talpára útilaput köt. Nem tudom, mit szóltok ehhez. Én télen szívesebben járok bakancsban, az útilapu amúgy is hamar kiszakad, de az is lehet, ez valami kétértelmű mondat lesz, tudjátok, hadarta, a miniszterek mindig úgy beszélnek, hogy az ember ne értse pontosan, mit akarnak mondani - mondta Szempilla királyfi, és az említett fészert felé vezette a társaságot.

A kompánia nagy csetepatéval bejutott az ajtón. Természetesen mindenki egyszerre igyekezett benyomulni, emiatt a pulyka fél szárnyával felakadt egy kiálló szegre, és csak úgy szabadulhatott onnan,

hogy Szempilla királyfi rábeszélésére lemondott néhány kisebb tolláról. A macska gúnyosan pödörte a bajszát, és máris egy nagy, füles fotelben görbítgette és egyenesítgette magát kéjesen. A szemtelenje mindenki lába alatt surrant be, és rögtön megcélozta a legjobb helyet. Juan, a láma és Gizike, a szamár fej-fej mellett tülekedtek, ezért kis időre ők is felakadtak Tábászkó Tábornok mellé, akiről már tudjuk, hogy szépséges tollaiba került ez az akció. Sosen illedelmes fiú lévén békésen várt Szempilla királyfi mellett, hátul, míg Juan és Gizike között eldőlt a háború. Utóbbi egy finoman elhelyezett patalenyomattal, melyet egy Kósza nevű lótól tanult, belökte Juant a fészerbe, majd a fejét annak hátsójához illesztette, és olyant taszított rajta, hogy a láma újfent kiejtette a szájából azt a valamit, amiről senki nem tudta, mi, de ő rágta rendületlenül.

- Víúgyázz! - sipította Tábászkó Tábornok, mire mindenki abba a pozícióba merevedett, amilyenben éppen volt. Szempilla királyfi kezét Sosen nyakán nyugtatva végre megérkezett a helyszínre.

- Ez volna a szállásotok, a hadügyminiszterem szerint, aki a nagytatám is egyben. A Megváltó ennél sokkal rosszabb helyen jött a világra, bár ha ti beköltöztök, talán újra eljön - hadarta Szempilla királyfi, körbemutatva. A kompánia nem nagyon értette, mi az a Megváltó, de a hely láttán, melyet eddig nagy befele igyekeztükben nem volt érkezésük szemügyre venni, mindenki egyöntetűen fellélegzett. A sarokban vaskályha szeme izzott, igen félelmetes volt, de finom meleget ontott magából, és el is volt választva a helység többi részétől egy jókora vaslemezzel.

- Na - mondta Szempilla királyfi, és lehuppant egy bála szalmára, majd a kabátja cipzárját lerántva egy jókora papírzacskót rántott elő. A papírzacskó zizegésére Gizike, a szamár a másik szeméről is felmerte emelni a fülét, éppen jókor, mert a királyfi egy szép murkot dugott az orra alá. - Más most nincs, mondta, de később lesz - tette hozzá, és a lámát is hasonló étellel kínálta. Tábászkó Tábornok, Lollobörd és Sosen zsíros kenyeret kapott, mindenki a maga adagját, mert a királyfi igazságos volt és igen bölcs, jobbnak látta, ha saját kezűleg osztja az ételt az esetleges nézeteltérések elkerülése végett. Mint kiderült, Gizike is igen kedveli a zsíros kenyeret, csak Juan emelgette fanyalogva az orrát, de a murkot szó nélkül betermelte. Ő

lévén az első, aki elfogyasztotta az ételét, odabicegett a királyfihoz, és érdeklődve nézni kezdte.

- És téged hogy hívnak? - kérdezte, miután nem túl finoman szívott egyet az orrán.

- Szempilla királyfinak - mondta Szempilla királyfi, és ő is szipogott egyet. Nem tudtad?

- Nem tudtuk - vágta rá teli szájjal Tábászkó Tábornok abbéli félelmében, hogy a láma valami orbitális marhaságot mond. - Nem tudtuk, drága kicsi királyfi, csak azt, hogy valahol itt, errefelé kell lakjál, szóval hogy muszáj itt legyen egy picit királyság egy picit királlyal, egy egészen apróval akár, mert, tudod, rémesen megfáztunk, és elfáradtunk, és megéheztünk, és...

- Nem kell állandóan panaszkodni, és különben is, egészen jól gondoltatok mindent, mindjárt hozok teát is - mondta Szempilla királyfi kicsit fontoskodva, és megvakarásztta a láma állát.

- Menj egy kicsit arrébb! - mondta Lollobörd öngagyágának, aki már kiterülve horkolt a fotelben. Nem biztos, hogy te egyedül alszol majd itt - jegyezte meg.

- Neeem? - kérdezte kényeskedve a macska, és álnokul a királyfihoz bújt.

- Egészen biztos, hogy nem. Meg kell tanuljátok, milyen az összefogás. Te tudod, milyen? Az összefogás pont olyan, mint a fonás. Erősebb lesz tőle a szál, nehezebben szakad el, és nagyobb súlyt bír el, érted? - kérdezte Szempilla királyfi, és körbenézett a társaságon. Gizike máris könnyezve bólogatott, Juan pedig abbahagyta a rágcsálást. Tábászkó Tábornok kihúzta magát, és halkán megjegyezte, hogy ő mindig is mondta, sokkal több esélyük lenne, hogyha végre abbamaradna a sok marakodás. És mindenféle más csalafintaság.

- De te is elsőnek akartál bejutni az ajtón - mondta Szempilla királyfi, és ránevetett a pulykára, aki szégyenlősen húzta össze a szárnyait, és a begyét is lepasztotta volna, de abban ugye ott lakott már egy szép darab zsíros kenyér, ezért feltartóztathatatlanul gömbölyödött tovább. - Na, ne aggódjatok, valahogy megedződünk! Anyukám, aki a belügyminiszterem is, mindig ezt mondogatja nekem, hogy edződnöm kell, mert még igen apró vagyok, és csak kicsiket tudok lépni, de ebben téved, csak ugye a király azért éppen mindent nem köt a belügyminisztere orrára. A királynak lehetnek királyi titkai. Meg

királyi teafőzője is. Meg királyi eperlekvár gyűjteménye, amelyből annak ad, akinek éppen csak akar.

Az eperlekvár bűvös kifejezés hallatára a teljes kompánia odatódult a legapróbb királyfi elé, aki éppen a csuklóit edzette, úgy, hogy egy macskát vakarászott.

- Na, mi van? Csak nem azt akarjátok mondani, hogy szeretitek az eperlekvárt? Mindenki bólogat. Érdekes. Az óvodában is mindenki szerette, pedig volt olyan is, akinek vörös és viszketős putypuruttyok nőttek tőle a testére. Azok, szegények, csak szilvalekvárt ehettek. Van ilyen, hiába néztek. Olyan is van, hogy túl sok a vérükben a cukorka, de attól még szeretnének kapni, csak nem kaphatnak. Szomorú, nem? - magyarázta hadarva a kicsi királyfi, majd rövid időre búcsút intett a kompániának. - Jók legyetek! Azonnal jövök! Hozom a teát!

Dániel András

TOVÁBBI ÉRDEKESSÉGEK
A ZÖLDBABOKRÓL

A zöldbabok jóban vannak az idővel, ezért sokáig élnek. Délutánonként zöldbab nénik és zöldbab bácsik lepik el a sétaterek padjait. Sütkéreznek a fáradó napfényben, és diskurálva figyelik, ahogy a frissen nyírt fűvön mind hosszabbra nyúlnak a bokrok árnyékujjai. Amikor majd elérnek egészen a játszótér melletti virágágyásokig, akkor a zöldbab nénik és zöldbab bácsik tudják, hogy ideje hazaindulni.

(...)

Azért néha olyan is előfordul, hogy a zöldbab bácsik a sétatér helyett inkább beülnek dominózni valamelyik belvárosi presszó hátsó termébe. Játék közben kiabálva viccelődnek, és szándékosan túl hangosan zörögnek a csontszínű, fekete pöttyös dominólapokkal. Angyalka, a felszolgáló kisasszony sosem szól rájuk ezért, legfeljebb akkor inti csendre őket, ha valamelyik zöldbab bácsi szájából a játék hevében kicsúszik egy cifrább káromkodás.

Angyalka lassan huszonnyolcadik éve dolgozik ugyanebben a presszóban, és minden áldott éjjel azt álmodja, hogy egy dominólapokból épült házban lakik. Már úgy jár ide haza, mint ébren az igazi lakásába, munka után. Álmában kinyitja az ajtót, és amikor belép, odabent egy asztal körül ülve hét zöldbab bácsit talál. Mindegyik előtt tányér, a tányérban mákos tészta, éppen olyan fehér-fekete pöttyös, mint a házikó falai.

– Ki evett a tányérkából? – néz rá minden alkalommal az ajtóban álló Angyalkára az egyik zöldbab bácsi a hét közül.

– Ki ivott a pohárkából? – kérdezi egy másik.

– Ki döfködött a villácskával? – folytatja a harmadik.

– Ki nyiszált a késecskémmelel? – így az ötödik.

– Ki rágicsált a fogacskaikkal? – fordul Angyalkához a hatodik.

– *Miféle fogacskáról beszélsz, te vén pernahajder? – böki oldalba emezt az utolsó, a hetedik zöldbab bácsi, mire mindannyian hangosan nevetni kezdenek. Fogatlan szájukkal hahotázva tátognak a presszós kisasszonyra, szinte kicsordul a könnyük nagy jókedvükben!*

Angyalka ekkor mindig felriad az álmából. Ránéz az éjjeliszekrényen álló vekkeróra zölden derengő mutatóira. Megállapítja, hogy messze még a reggel, alig múlt négy óra. Iszik egy korty vizet a pohárból, amit lefekvéskor készített oda magának, majd fejére húzza a takarót, és befordul a falnak. Ezután már békésen alszik reggelig.

Amikor a zöldbab bácsik dominózni mennek, a zöldbab nénik nélkülük üdögélnék a sétaterek padjain. De nem báják, mert ilyenkor legalább kibeszélhetik őket a hátuk mögött. Csicseregve mesélik egymásnak a zöldbab bácsik viselt dolgait, és közben olyan szavakat sugdosnak kuncogva, mint *bambabéla, négybalkezes, hantabandi meg gyászhuszár*. Az ám, csakhogy a szavak már iszkolnának is, hogy elárulják ezt a zöldbab bácsiknak, mert inkább velük éreznek együtt, semmint a pletykás öregasszonyokkal! De hiába, a zöldbab nénik gyorsabbak náluk! Mielőtt a szavak eltűnhetnének a távoli presszók irányába, elkapják őket, és ráncos kis kezükkel egytől egyig mindet begyömöszölik a retiküljeikbe. Csitt-csatt! – csattannak a záruk, aztán csend lesz, igazi madárfüttyös sétatéri csend.

A zöldbab gyerekek a zöldbab néniket babanyónak, a zöldbab bácsikat babapónak szólítják.

(...)

Az pedig úgy van, hogy az öreg zöldbabok gondolatai hosszú indákat eresztenek a múltba, amelyek könnyedén elérnek akár a legrégebbi emlékekig is. Az indák végigfutnak a mindenféle régi történetek ütött-kopott felszínén, megtapadnak az apró egyenetlenségeken, makacsul kanyarognak a zöldbabidőben visszafelé. Finoman kunkorodó kacsókkal furakodnak be régen elmúlt napok hajszálrepedéseibe, aztán megkapaszzkodnak ott. A zöldbab gyerekek pedig, ha kedvük tartja, ezeken az indákon elsétálhatnak megnézni a babapók és babanyók emlékeit. *Vigyázz, le ne ess! –* kiabálják utánuk a nagyszüleik. – *Kapaszkodj jól! Figyelj a lábad elé! Meg azt is: Nézz alaposan körül!*

Jegyezd meg, mit láttál odabent! A gyerekek lépkednek a kanyargó indákon, nevetgélve egyensúlyoznak visszafelé az öreg babok életében, egészen odáig, ahol azok is még pont olyan kicsik voltak, mint most ők maguk. De az is előfordul, hogy a babgyerekeknek semmi kedvük nincs az egészhez. Szófogadóan elindulnak ugyan, de rövid séta után inkább leülnek valahová a régmúlt dolgok között, és csak hintáznak az indákon előre-hátra, előre-hátra. Füttyörésznek, köpködik a tökmaghéjat a sötétbe, és tojnak a nagyszüleik emlékeire. Amikor elunják, és visszajönnek, a babapók és babanyók kérdésére, hogy mit láttak odabent, csak unottan vonogatják a vállukat. Az öreg babok ilyenkor értetlenül egymásra sandítanak, mert másra számítottak, és most nem értik, hogyan ronthatták el ennyire az életüket.

(...)

A gyerek zöldbabok nem tudják elképzelni, milyen lesz, ha egyszer ők is olyan öregek lesznek, mint babanyó és babapó. Próbálják utánozni őket, hátha az segít. Meggörnyednek, csoszogni kezdenek, remegtetik a kezüket, és közben szipákolnak, mintha sehol nem találnák a zsebkendőjüket. *Nahát, szóval ilyen* – gondolják, mikor már úgy érzik, eleget próbálkoztak. Azzal abbahagyják az utánzást, és szaladnak tovább, hogy játsszanak valami egészen mást.

A babanyók és babapók nem tudják elképzelni, hogyan lehettek egyszer olyan kicsik, mint a zöldbab gyerekek. Próbálnák utánozni őket, hátha az segít. Csakhogy nem tudják, mert görnyedtek, csoszognak, meg remeg a kezük, és örökösen szipákolnak, mintha sosem találnák a zsebkendőjüket.

Az öreg zöldbabok, amikor nem sétatereken lófrálnak, és dominózni sem mennek a presszók hátsó szobáiba, akkor otthon ülnek, és ezeréves filmeket néznek a tévében. Ezek a filmek arról szólnak, hogyan voltak a zöldbabok régen szerelmesek, hogyan udvaroltak egymásnak, még akkor is, ha valamiért tilos volt nekik, hogyan keveredtek ezért rendszeresen mindenféle galibába, hogyan hozták egy szép szempárért saját fejükre a bajt, hogyan kerültek nem egyszer halálos életveszélybe egy lopott csók miatt, hogyan kellett menekülniük, hogyan kerültek ki utolsó pillanatban a ravasz kelepccéket, hogyan álltak ellen a gonosz

Dániel András: További érdekességek a zöldbabokról 17

csábításnak, hogyan néztek végül mégis farkasszemet az üldözőikkel, hogyan kardoztak vagy vívtak ökölpárbajt velük, végül pedig hogyan nyerték el bátorságuk és hűségük jutalmaként szerelmük kezét. Az öreg zöldbabok meghatódva nézik a tévét, mert úgy emlékeznek, hogy mindez velük is pont így esett meg annak idején.

Ám a fiatalabb zöldbabok tudják, hogy a zöldbab nénik és zöldbab bácsik rosszul emlékeznek. Máshogy volt az a szerelem és máshogy a galiba; más a halálos veszély és másféle a menekülés; máshogy a ravasz kelepce és más a csábítás. *Méghogy elkerülés, méghogy farkasszem, méghogy kard és ököl, méghogy hűségért jutalom!* – kacsintgatnak egymásra az öreg zöldbabok háta mögött. De aztán persze nem szólnak nekik – hagyják, hadd tévézzenek.

Markó Béla

SVÉDEK

1.

Svéd gyerekverseket akarok írni ezután,
mert azok alulnézetből mutatják a felülnézetet.

A svédeknél éjjel van nappal is,
máskor meg nappal van éjjel is.

A svédek visszaszólnak az ajtóból:
– Kimegyek, drágám, a sarki boltba.

A svédek ilyenkor a sarki égboltra gondolnak
és az Északi-sarkra, amely egészen közel van.

A svédek megnézik közről a sarki fényt,
aztán hazamennek, mert ők is fáznak.

A svédek az év egyik felében sohasem álmosak.
A svédek az év másik felében folyton alszanak.

A svédek a svéd gyerekverseket szeretik,
mivel a svédeknél zordabb az idő, mint nálunk,

éppen ezért a svédeknél kevés rím terem,
és érthető, hogy a svéd gyerekvers rímtelen.

Ha pedig becsúszik egy rím, mint az elébb,
akkor gyorsan kihúzzák, mert a verset és a zenét

nem keverik össze, de lám, a fene egye meg,
kezdek rímelni, látszik, hogy nem vagyok svéd gyerek.

2.

- Ha én svéd lennék,
akkor nem lennék magyar.
- Ez biztos? Vannak például
barnára festett szőkék
és szőkére festett barnák.
- Igen, azt hiszem, svédre festett
magyar mégis lehetnék,
de a svédítő festék
előbb-utóbb lekopna rólam.

3.

Azt mondják, amikor a svédek
beindítják az autójukat,
maguktól felgyúlnak a fényszórók,
nem is lehet kikapcsolni őket,
így jöttek ki a gyárból,
és erre azért van szükség,
mert a svédek annyira hozzászoktak
az állandó sötétséghez,
már észre sem vennék,
hogy nem látják rendesen az utat.

4.

Hogyha Svédországba utazom,
néhány nap múlva már tudok svéd szavakat.
Megyek az utcán, nézem az embereket,
ők is visszanéznek, és látom rajtuk,
észre sem veszik, hogy nem vagyok svéd.
Mindenütt svéd kövek, svéd fák, svéd házak.
Svéd kék. Svéd ég. Svéd jég. Svéd nép.
Meg kell kapaszkodnom, mert svédülök.

Ferencz Imre
NEM SVÉDÜLÖK

Azt mondta nékem egy szerzet:
írjak svéd típusú verset,

mert a svéd típusú verssel
Nobel-díjat nyer az ember.

Írjanak a svédek svédül –
megélek én Nobel nélkül!

Írjanak svédül a svédek –
nem köt hozzuk semmi érdek!

Olyan verset írok néktek –
amilyet megérdemeltek!

VÉGELADÁS

Ha feltámadna nagyapó,
látná, hogy minden eladó:

a csűr, a csép, a hadaró,
a lőcs, a marhavakaró,

a szekér minden kereke,
az utaja s az eleje,

a szín, a szán, a taliga,
a disznópajta ajtaja,

a kert, a kút, a heveder,
a kútágas, a faveder,

eladó itt kupa, véka,
eladó a falitéka,

cseber, dézsa, káposztás kád,
csodálkozna is nagyapád,

azt mondaná: végeladás!
Vajon lesz-e megmaradás!

MÉNES

Száz szónak is ló a vége,
gyere járjunk a végére!
Vegyük ábécé sorrendbe –
hány jut vajon az eszedbe?

a – ajánló	á – áruló
b – bájló	c – cirkáló
cs – csaló	d – dúdoló
f – forduló	g – gázaló
gy – gyarló	h – háló
i – illó	j – járkáló
k – kiló	l – lángoló
m – másoló	n – nagyzó
ny – nyaraló	p – poroló
r – roló	s – sarló
sz – szoló	t – tapló
ú – útravaló	v – vasaló
z – zajló	zs – zsurló

Lovas nép vagyunk elvégre –
egy ménes él a nyelvünkbe'!

Molnár Vilmos

KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR
CSODÁLATOS CSELEKEDETEI
– részletek egy hosszabb ciklusból –

KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR ÉS A LOGIKATANÁR

Körösi Csoma Sándorban már gyerekkorában akkora volt a tudás-szomj, hogy amikor apja elvitte Nagyenyedre, és először ment be a híres kollégiumba, a lendülettel szinte kijött túlfelől. De aztán megtalálta a helyét, és hosszú éveken át gyűjtötte ott magába mindazt, amit a tudományok adni tudtak.

Az órákon annyira figyelt, hogy az óra második felétől mindig jobban tudta a leckét a tanárnál. A tankönyvek lapjait olyan erősen nézte, hogy nem is kellett olvasson: a mondatok maguktól mentek a fejébe. Elméje úgy vonzotta az idegen nyelvek szavait, mint kóbor kutya bundája a bolhákat.

Testét is szüntelenül edzette a későbbi megpróbáltatásokra. Fülledt nyári éjjeleken vastag csergékbe burkolódzva aludt, fogvacogtató téli éjszakákon takaró nélkül, nyitott ablaknál. Lábizmait saját módszerével erősítette. Ha diót evett, akkor egy kővel a jobb combján törte meg, ha mogyorót, akkor a bal combján. (A mogyoró héja puhább a dióénál, így a bal lába kicsivel gyengébb lett a jobbnál.) Ha elfáradt, abban a minutában gyalogolni kezdett, hozzászoktatva magát, hogy ez a pihenés.

Különleges képességei voltak Körösi Csoma Sándornak, de ha diáktársai kérésére néha a magyarok ázsiai őshazájáról mesélt, az volt a legkülönlegesebb. Úgy tudott erről beszélni, mint nagybőjtben egy püspök a lelki üdvösségről. A jelenlevő diákok úgy részegültek meg a szavaitól, hogy közben soha nem tapasztalt tisztánlátás költözött a fejükbe. Hallgatósága elragadtatásba esett és úgy érezte, hogy egy másik, éteribb világba került. Ilyenkor Körösi Csoma Sándor lába alig észrevehetően elvált a földtől, ő pedig pár centiméterrel a talaj szintje fölött lebegett.

Már felsős diákként koptatta a nagy múltú kollégium padjait, mikor a logika tanára, kinek kedvenc szava a *semmi* volt, behívatta magához.

A piperkóc tanár épp a nyakkendőjét kötötte újra a tükör előtt. „Mondja, fiam, miért akarja maga felkutatni a magyarok őshazáját? – kérdezte Kőrösi Csoma Sándortól. – Ha volt is ilyen őshaza, az évszázadok során rég kihaltak onnan a magyarok. Vagy beolvadtak a környező népekbe. Nem maradt belőlük *semmi*. Erősen felett korbán élünk, ezernyolcszázttízet írunk, ha élnének valahol az eleink, már kaptunk volna hírt róluk. – A tanár úrnak végre sikerült kielégítően megkötnie a nyakravalóját, kedvtelve szemlélte az eredményt a tükörben. Majd kaján mosollyal folytatta: – Tegyük fel, de csak a feltevés kedvéért, hogy mégis megtalálja őket valahol a világnak egy eldugott zugában. Akkor is mit vár ettől? Mit változtatna bármin is, ha találna pár szerencsétlen ősmagyart? Megmondom, fiam: *semmi!* Ezt jól véssé az eszébe, fiatalember!”

Az ifjú Kőrösi Csoma Sándor csak állt és dacosan összeszorított szájjal hallgatott. Keserűen és értetlenül nézte a tükör előtt tollászkodó tanárt. Mi lehet ennek a fejében, hogy ennyire fontos számára *valamiből semmit* csinálni?

Egyszer aztán látja, hogy a logikatanár alakja kezd elmosódottá válni, ugyanakkor sötétebbé is, mintha lassan átváltozna valami furcsa fekete felhővé. Akkor már a tanár úr is észrevette a tükörben saját rémítő átalakulását, egy rövid sikoly hagyta el a száját. Több sikoly nem volt, mert már tanár sem volt, csak a fekete felhő gomolygott a tükör előtt, s valami fertelmes bűz terjengett a szobában.

Kőrösi Csoma Sándor egy darabig földre gyökerezett lábbal meredt a jelenségre, de acélos önfegyelemmel hamar túltette magát rajta. Határozott léptekkel odament az ablakhoz, szélesre tárta, a feketeség pedig alaktalanul kigomolygott rajta. Kint a szabadban gyorsan eloszlott a szélben. A bűznek kicsit több idő kellett, de fertályóra múlva annak sem volt nyoma a szobában. Kőrösi Csoma Sándor gondosan becsukta az ablakot, és visszatért a könyveihez. Nem vesztegethette az időt, sokat kellett még tanulnia, hogy elindulhasson a magyar őshaza felkutatására.

Az eltűnt logikatanár esete darabig még foglalkoztatta a kollégium diákjait, tanárait és Nagyenyed lakóit, de aztán elfeledkeztek róla. Más problémák, más újdonságok vonták el a figyelmüket. A logikatanárból nem maradt *semmi*, még a neve sem.

KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR ELINDUL

Mikor Kőrösi Csoma Sándor felszedelőzködött, hogy induljon megkeresni a magyarok őshazáját Ázsiában, a hatóságok nem akarták kiállítani az útlevelét. Akkor sem voltak jófélék a hivatalos szervek. Pedig Kőrösi Csoma Sándor nap mint nap bekopogtatott hozzuk, hogy készen van-e az útlevele, indulhat-e már a nagy útra. De nap mint nap elutasították, hogy nincs még készen, jöjjön holnap.

Addig-addig, hogy egyszer elfogyott Kőrösi Csoma Sándor türelme. Akkor úgy ment be az útlevelés hivatalba, hogy addig onnan ő ki nem jön, míg kezében nincs az útlevele. De finom ember volt nagyon, nem kezdett ordítózni, szentségelni, hanem szépen kérte, adnák ki neki az úti passzust, mert sok dolga van, másnap reggel indulni szeretne, s még össze kell pakoljon. Az útlevelés hivatal főnöke, egy suvickolt hajú ficsúr megkutyálta magát, hogy hát így meg úgy, nem lehet kiadni az útlevelet, mert ez meg az, kéne még egy hátizsáknyi mindenféle igazolvány, hogy kiadhassák, mostanában úgyis túlterhelt a hivatal, jöjjön vissza két hét múlva, de inkább fél év teltével.

Kőrösi Csoma Sándor erre úgy nézett a hivatalfőnökre, hogy az egyből elhallgatott, egészen megmeredt benne a szó, csak két hét múlva nyerte vissza a hangját, s még azután is fél évig dadogott. Kőrösi Csoma Sándor megint csak kérte szépen a hivatalt, adnák ki neki azt az útlevelet, mert másnap reggel indulni szeretne.

Mire egy másik hivatalnok azt hozta fel, hogy csak akkor adhatják ki az útlevelet, ha beszél legalább száz idegen nyelven. Kőrösi Csoma Sándor csak mosolygott, mert akkor már kétszáz idegen nyelven beszélt perfektül, s még vagy százon hablatyolva, de szólni nem szólt semmit, csak könnyedén legyintett a kezével. De ettől olyan szél kerekedett, hogy az útlevelés hivatal asztalairól és polcairól az összes iratot kivitte a nyitott ablakon keresztül az udvarra.

Megijedtek ettől a hivatalnokok, mert nekik az iratok a mindenük, nélkülük olyanok, mint a szoptató anyakoca, ha nem találja a malacait. S így fogcsikorgatva és zsummogva ugyan, de végül kiadták neki az útlevelet.

Kőrösi Csoma Sándor végre elindulhatott a nagy útra. Hogy végül mégsem találta meg a magyarok őshazáját, pedig már erősen közel járt hozzá, annak az időhúzó hivatalnokok az okai. Pontosan annyi idő

hiányzott a nagy felfedezéshez, amennyi az úti iratokra várva elfecsérelődött. Ha sikerül korábban elindulnia, egészen biztos, hogy még halála előtt rátalál az őshazára. Akkor minden, de minden másképp alakult volna.

KŐRÖSI CSOMA SÁNDOR, A ZSIDÓ ÉS AZ ARAB

Kőrösi Csoma Sándor már hosszú ideje gyalogolt Ázsiában, keresve a magyarok őshazáját, amikor egy városba ért. A vásártéren két ember állt harciasan egymással szemben, egy-egy tevét tartottak kötőféken. Egymást túlharsogva vitatkoztak, izgatottan hadonásztak, már-már hajba is kaptak. Azon veszekedtek, melyikük tevéje különb.

Mikor Kőrösi Csoma Sándor odaért, felkérték, legyen döntőbíró az ügyükben. Azért kérik erre őt, mondták, mert idegen vándorként nem áll rokonságban egyik féllel sem, nem lehet részrehajlással gyanúsítani. Most már mindkettő őt győzködté a maga igazáról, dicsérte a saját állatát, szapult a másikat. Az egyik héberül, a másik arabul, mivel ehhez a két nációhoz tartoztak. Kőrösi Csoma Sándor türelmesen meghallgatta mind a kettőt, mivel jól értett a nyelvükön. Az legyen közülük a győztes, mondták ezek ketten, akinek Kőrösi Csoma Sándor többre taksálja a tevéjét.

Kőrösi Csoma Sándor ekkor már hét napja, hét éjjele gyalogolt megállás nélkül, legszívesebben ledőlt volna félórára, kicsit fáradtnak érezte magát. Aludt volna cseppecskét szegény feje, de a két zelegor nem hagyta békén. Gondolkozott Kőrösi Csoma Sándor, mit csináljon, hogy csinálja, hogy elsimítsa a két kelekótya viszályát, végül eszébe jutott valami.

Így szemre egyformán jó kiállítású, szép állatnak látszik mindkét tevé, mondta, nehéz lenne eldönteni, melyik a kiválóbb. Ezért azt ajánlja, ne a tevék milyensége döntse el a vitát, hanem hogy gazdáik mennyire hozzáértően, szakértő módjára tudják felsorolni a tevék jó tulajdonságait. Csakhogy egyikük sem a saját tevéje kiválóságát szabad méltassa, hanem a másikat! Az lesz a győztes, aki ékesszólóbban tudja dicsérni a másik tevéjét.

Először meghökkent a zsidó és az arab, de végül ráálltak a dologra. Kőrösi Csoma Sándor pedig tüzelte őket, hogy hadd lám, melyik a kiválóbb szónok közületek! Így aztán kezdetben ímmel-ámmal, később egyre jobban belelendülve kezdték magasztalni egymás tevéjét. Hogy

milyen gyönyörű és okos jószág, milyen nagy szakértelemmel lettek nemesítve az ősei, míg ilyen szép állat származott tőlük, milyen hozzáértéssel lett szoktatva, míg ilyen kezes teherhordó vált belőle, és így tovább. S ahogy egyre jobban nekibuzdulva dicsérték egymás jószágát, azon keresztül pedig egymás szakértelmét, úgy enyhült meg egymás irányába a két acsarkodó. Végül már egészen nyájasan néztek egymásra, s egyszer csak kezet fogtak, és összeölelkeztek.

Így aztán elsimult a dolog, már nem versengtek, nem ellenségeskedtek. Megbékéltek egészen. Kőrösi Csoma Sándor végre alhatott volna egy cseppet, de nem tette, mert azért nem nagyon bízott benne, hogy ezek ketten nem vesznek újra össze. Ő meg nem akart folyton békebíró lenni közöttük, egyéb dolga volt, meg kellett találja a magyarok őshazáját.

Indult hát haladék nélkül tovább. A zsidó és az arab hálájuk jeléül neki akarták ajándékozni a tevéiket, de ő nem fogadta el. Kőrösi Csoma Sándor gyalog szeretett utazni, úgy jobban lehet figyelni a vidéket. Kevesebb az esélye annak, hogy nem veszi észre a magyar őshazát.

KŐRÖSI CSOMA SÁNDOR HIBÁZIK

Kőrösi Csoma Sándor egy alkalommal felkereste az Úristent.

Úgy történt a dolog, hogy Indiában jártában-keltében elérkezett a Himalája-hegyhez.

Mivel már napszentületre járt az idő, szállást kért a hegy lábánál meghúzódó falucskában.

Vacsora közben mesélték neki a falusiak, hogy nem akármilyen hegy az övék, csúcsa felér az égig, tetejében ott lakik az Úristen.

Kőrösi Csoma Sándor nem szólt semmit, de repetát kért a rizksásából, hogy másnap legyen ereje, s vacsora után rögtön lefeküdt, hogy jól kipihenje magát. Kora reggel aztán indult frissen fel a hegyre, hogy találkozzék az Úristennel. Volt egy kis beszélője vele, kérni akart tőle valamit. Vegye már kézbe kicsit a székelyek sorsát, egyenesítse ki azt, amit a sok galád hozzámatatás elgörbített.

Még nem jött el az ebéd ideje, mikor felért a csúcsra. Ott ült az Úristen fenn a Himalája tetején, egy jóforma sziklatrónuson. Hófehér szakála leért kötésig, összevegyülve a dereka körül bodrozódó fehér felhőkkel.

Gondolkodott erősen Kőrösi Csoma Sándor, milyen nyelven szólíthatná meg az Úristent. Nem mintha az Úr nem értene minden nyelven (addigra már Kőrösi Csoma Sándor is ismert vagy négy-ötszázat), de a különleges alkalomhoz különleges nyelv dukál. S tán még az előterjesztett kérés is más elbírálás alá esik, ha nem mindennapi nyelven fogalmazzák meg az instanciát.

Épp latolgatta, hogy szanszkritul, ógörögül, héberül vagy latinul köszöntse-e az Urat, már nyelvén volt a „Domine...”, mikor az Úr megelőzte:

- Üdvözöllek idefenn, kedves fiam, Sándor! - szólt hozzá az Úristen ékes magyar nyelven. Olyan szépen ejtette a szavakat, olyan dallamosan hagyta el száját a mondat, hogy Kőrösi Csoma Sándornak könnybe lábadt a szeme. Vándorlása közben régen hallott utoljára magyar beszédet, s most egyszerre magától az Úristentől hallja!

- Alig jutok szóhoz, Uram - mondta megilletődve Kőrösi Csoma Sándor -, hát idefenn dívik a magyar beszéd?

- Miazhogy! - vágta rá az Úristen. - Hallanád csak az angyalokat, Sándorom, hogy nyomják a szöveget, hogy hadarnak magyarul, mikor jelentéstételre összehívom őket. Magyarul igen alkalmasan lehet elmondani az elmondhatatlant is. Különösen - tette hozzá hamiskásan hunyorítva -, ha székely nyelvjárásba *síritik* belé a mondandót.

Kőrösi Csoma Sándornak ettől olyan virágos jókedve kerekedett, hogy madarat lehetett volna fogatni vele, pedig madárnak csak böhöm nagy saskeselyűk keringtek a sziklacsúcsok között. Levette a kalapját, mélyen meghajolt az Úristen előtt, s még a homlokát is hozzáérintette az Úr köpönyegének szegélyéhez. Majd repeső szívvel, feledve minden bűját-bajját, szinte ugrándozva jődögélt le a Himalájáról. Teljességgel kiment a fejéből, hogy kérni akart valamit. Már lenn járt a hegy tövében, mikor hirtelen megtorpant, s nagyot csapott a homlokára.

- Azt a jezubeusát! - szaladt ki Kőrösi Csoma Sándor száján, de már nem volt mit tenni, elszalasztotta a lehetőséget.

Személyesen látogatóba menni az Úristenhez keveseknek adatik meg, s azoknak is életükben csak egyszer.

Így a görbeség a székelység sorsában egyelőre nem egyenesedett ki, pedig igazán kiegyenesedhetett volna, kicsit még várni kell.

KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR ÁLMOT LÁT

Kőrösi Csoma Sándor egyszer azt álmodta, hogy megtalálta a magyar őshazát.

Akkor már fáradt volt nagyon, maga sem tudta, hány hete gyalogol megállás nélkül. Így mikor egy csipkebokrot vett észre az út szélén, s látta, milyen alkalmas árnyékot vet, nem sokat teketóriázott, leterítette a bokor tövébe a köpenyét, és ráheveredett. Gondolta, szundít egy félórát, s indul tovább. Félóránál többet sohasem szokott aludni, látta a térképen, milyen nagy kiterjedésű Ázsia, aki minden szegletét be akarja járni, az bizony soha nem alhat addig, míg hasára süt a nap.

Amint a csipkebokor árnyékában lekoppant a szeme, Kőrösi Csoma Sándor álmot látott. Úgy volt álmában, hogy akkor is a magyar őshazát kereste. Ő már csak ilyen volt, még álmában is mind ezzel foglalkozott. Álmában épp egy csodálatos alakú szikla mellett vezetett az útja, mikor valami gyermekhang ütötte meg a fülét. Benézett a szikla mögé, s hát, Uram, Teremtőm, ott volt a magyar őshaza. Színültig teli ős-magyarokkal.

Megörvendett erősen Kőrösi Csoma Sándor álmában, kitörő örömmel üdvözölte a megkerült ázsiai magyarokat: „Szerusztok, testvérek, hát ni, hol vagytok! Tudjátok-e, hogy szinte elmentem mellettetek?! Ha ez a kicsike ott a sarokban nem kezd tiszta erőből ordítani magyarul, hogy adjanak még neki a kapros-ordás palacsintából, bizony Isten, nem veszek észre! Ezért kell ordítani, mikor csak lehet, hadd hallják, hogy vagyunk!”

Az álom folytatásában az őshazában maradt rokonok könnyes szemmel mondtak köszönetet Kőrösi Csoma Sándornak, hogy megtalálta őket. Már erősen elveszettnek érezték magukat ebben a nagy Ázsiában, tűkön ülve várták, hogy valaki rájuk leljen. S nem csodálatos-e, hogy éppen egy székely-magyar testvér találta meg őket?!

Az álom végén lett nagy dínomdánom, egyfolytában három napig lakomáztak, rágták megállás nélkül a sok pecsenyét, itták egymás után a finom áldomásokat. Még Kőrösi Csoma Sándor is ivott, pedig nem volt szokása, de nem mindennap sikeredik úgy, hogy az ember megtalálja az őshazát. Telidesteli benne magyarul beszélő testvérekkel.

Ám akkor Kőrösi Csoma Sándor felébredt. Ahogy fújta a szél a csipkebokrot, az egyik lengedező tuskés ág jól megszúrta. Szegény feje

még ezt a szép álmot sem álmodhatta végig, pont a dínomdánomnál kellett abbahagyja.

Felkelt hát a bokor tövéből, s folytatta útját. Mosoly bujkált a szája szegletében, hogy miféle szívet vidító, de gyermekteg álmot látott. Bárcsak olyan könnyű lenne megtalálni az őshazát, hogy az ember bekukkant egy szikla mögé. Pláne ha még gyermekhang is segíti.

Mégis attól kezdve egész további ázsiai vándorlása során, ha egy gyermek kiabálását hallotta, mindig feszülten figyelt, nem kapros-ordás palacsinta kéne-e neki, s nem magyarul hozza-e ezt a világ tudtára.

KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR ÉS BUDDHA

Kőrösi Csoma Sándor Indiában jártában találkozott Buddhával.

Nincs ebben semmi különös, nagy szellemek keresik egymás társaságát. Jólesik egy kis dumaparti az örökkévalóság kapujában. Buddha látni akarta a messzi tájról idevetődött idegent, akiről már annyi jót hallott. Leszállt hát a földre, megtestesült újra. A hinduknak ebben van gyakorlatuk, se szeri, se száma az újjászületéseiknek.

De Buddha nem született újjá, ő már valahogy kievickélt ebből a mókuserékből. Arra a kis időre, míg szót vált Kőrösi Csoma Sándorral, egyszerűen csak előjött a nirvánából, ahová úgy kétezerötszáz esztendeje bevaccolódott, és belebújt egy szakadt ruhás, görnyedt hátú, fogatlan vénasszony testébe.

Belebújhatott volna egy ép fogazatú, csinos leányzó bőrébe vagy egy cifra gúnyát viselő királyfiéba is, de minek, túl volt ő már az ilyen világi hívságokon. Csak próbára akarta tenni Kőrösi Csoma Sándor éberségét, hadd lám, észreveszi-e a turpisságot – ehhez egy vénasszony alakja is megteszi. Ott állt hát Buddha egy naptól cserzett, barna bőrű banya képében egy fügefa alatt az út szélén, s mikor Kőrösi Csoma Sándor odaért, megszólította:

- Szerusz, Sándor, üljünkse le ide a fa alá egy kicsidég, beszédem volna véled.

Buddha meg akarta adni a tiszteletet Kőrösi Csoma Sándornak, azért szólt hozzá magyarul, ráadásul székely nyelvjárásban. Aki istenné lett, annak ez semmi, annyi nyelven beszél, ahányon akar.

Kőrösi Csoma Sándor jól megnézte a magyarul beszélő vénasszonyt, de akárhogy nézte is, sehogy sem volt ősmagyar formája. Pedig magyarul szólt hozzá, s hogy színezzé még a szivárványt is: székely

tájszólásban. Kőrösi Csoma Sándor nyomban tudta, hogy valami huncutság van a dologban. De nem tegezte vissza a vénasszonyt, igyekezett megadni az élemedett kornak kijáró tiszteletet.

- Madárfütyös szép jónapot, öreganyám! - köszönt vissza Buddha-nak. - Hogy szolgál az egészsége, no?

- Szerencséd, hogy öreganyámnak szólítottál - mondta Buddha Kőrösi Csoma Sándornak -, a világ pusztá látszat, de az idős kort a látszatban is tisztelni kell! Azt is erősen jól tetted, hogy az *egészségem* felől érdeklődtél. Megvilágosodásomkor tényleg *egésszé* teljesültem ki, eltűntek belőlem a hiányosságok. Jösztesze közelebb, telepedjünk a fa alá, meditáljunk ezen kicsinység!

Kőrösi Csoma Sándor először csak nézte a vénasszonyt, nem részeg-e. De aztán beugrott neki, mi is a helyzet. A meditálás és a megvilágosodás, valamint a világ látszat voltának emlegetése elárulták Buddhát. Ha jobban megnézi a görnyedt, fogatlan vénasszonyt, mintha látni vélné a daliás herceg alakját, aki egykor Buddha volt. Bár ehhez erősen jó szem kell.

- Köszönöm az invitálást, kedves Sziddhártha herceg - válaszolt mosolyogva Kőrösi Csoma Sándor -, momentán sajnos nincs időm ilyesmire. Igyekezniem kell megtalálni a magyarok őshazáját. - Majd tegezésre váltott, hiszen mielőtt begubózott a nirvánába, Buddha cseppet sem volt idősebb nála, s most ő javasolta: - Ha egyéb elfoglaltságod nem akad, elkísérhetnél az első útkanyarig, váltanánk pár szót.

Hogy fény derült a kilétére, Buddha gyorsan visszavette igazi alakját, s mellésezgődve Kőrösi Csoma Sándornak, azt mondta:

- Jó szemed van, Sándor. De nem ezért csodállak, hanem hogy ebben a földi létben, ahol minden csak hamis látszat, találtál valamit, ami fontos számodra, ami lelkesíti mindennapjaidat. Mondj valamit a magyarok őshazájáról, milyen is az!

Kőrösi Csoma Sándor szeme erre felragyogott, és áhítattal beszélni kezdett a magyarok őshazájáról. Olyan szép dolgokat mondott, és olyan szépen, hogy Buddha szemei tágra nyíltak a csodálkozástól. Jobb ez, mint a nirvána, suttogta Buddha, majd kérlelni kezdte Kőrösi Csoma Sándort, hogy csatlakozhasson hozzá, keressék együtt a magyar őshazát.

De Kőrösi Csoma Sándor lebeszélte erről. Ne vegye rossz néven, nem rossz szándékból mondja, de nem lehet mindenkinek a magyar őshazát keresni. Ahhoz, egyebek mellett, még magyar is kell legyen az ember. Azért csak ne szomorkodjék, hiszen ott van neki a nirvána. Az is milyen fáin hely, milyen gondtalanul elvult benne az utóbbi kétezeröttszáz évben. A magyar őshazával gondok is járnak. Azt csak olyan keresse, akinek a gond is öröm tud lenni.

Így Kőrösi Csoma Sándor apránként meggyőzte Buddhát, maradjon vesztég ott, ahol van. Nagy barátságban váltak el az első útkanyarban. Buddha visszagubózott a nirvánába. Kőrösi Csoma Sándor folytatta útját a magyar őshaza felkutatásáért. Szaporázta lépteit, mert Buddhával diskurálva kicsit ellötyögte az időt.

KŐRÖSI CSOMA SÁNDOR ÉS A TIBETI-ANGOL SZÓTÁR

Miután az angolok gyarmatosították a fél világot, kitalálták, hogy nemcsak vízszintesen, de függőlegesen is terjeszkedni kéne. Akkor pedig Tibet jöhet szóba, az fenn van a világ tetején, a Himalája hegycsúcsai között. Ha Tibet az övék lesz, onnan már csak egy lépés a mennyország az égben, hogy immár az is angol gyarmat legyen.

Igen ám, de kiderült, hogy az angol birodalomban senki nem tud tibetiül. Nincs, aki tibeti nyelven mézesmázos, mindenféle jókkal kecsegtető álnok szerződést írjon, hogy azt aláíratva a jámbor tibetiekkel, rátehessék a kezüket Tibetre. Angol nyelvű szerződésre pedig a tibetiek rá sem néznek, angolul ők nem értenek.

Nosza, elküldte az angol király a tíz legjobb nyelvtudósát Tibetbe, tanulják meg az ottani nyelvet. Csakhogy a nyelvtudósok, bárhogy igyekeztek, nem tudtak megtanulni tibetiül, olyan nehéz az a nyelv. Kilencen szégyenszemre dolguk végezetlenül kullogtak haza Angliába, a tizediket megkötözve hozták, mert a sok furcsa tibeti szótól megzavarodott az elméje, elment az esze egészen.

Mondta akkor a főminiszter az angol királynak, hallott ám ő egy rendkívüli képességű magyar nyelvtudósról, aki beszél vagy hatszáz nyelven, de ez mind nem elég neki, hetente megtanul egy újabbat, van, hogy kettőt is. Meg kéne kérdezni tőle, nem vállalná-e el jó pénzért a tibeti nyelv elsajátítását.

Az angol király üzent is Kőrösi Csoma Sándornak – mert róla beszélt a főminiszter –, hogy ad neki egy zsák aranyat s egy zsák ezüstöt, ha

megtanul tibetiül, és összeállít az angolok számára egy tibeti-angol szótárt.

Nincs szüksége zsák aranyra, zsák ezüstre, üzent vissza Kőrösi Csoma Sándor az angol királynak, fölösleges dolgokat nem hurcol magával vándorlásában. Csak annyit kér a szótárért cserébe, hogy ha majd odaér az indiai-tibeti határhoz, ne akadékoskodjanak vele, lacafacázás nélkül folytathassa útját a magyar őshaza felkutatása végett. Az angol király ezt becsületszavára meg is ígérte.

Akkor Kőrösi Csoma Sándor hozzálátott a tibeti nyelv elsajátításához. Tényleg nem ment könnyen, két hétbe is beléelt, míg perfektül beszélt, pedig más nyelveknél egy hét is bőségesen elég volt erre. S még külön egy hetébe került a tibeti-angol szótár összeállítása. De már ezzel egy kis huncutságot művelt Kőrösi Csoma Sándor. Csavaros eszével megsejtette, mire kell az angol királynak ez a szótár, ezért az összes szót kihagyta belőle, amelyekkel el lehet venni egy másik ország függetlenségét egy szerződés által.

Nem is tudta az angol király a birodalmához csatolni Tibetet. Pedig próbálkoztak eleget a jogászai ilyen jellegű szerződés megírásával, de sehogy sem sikerült nekik. Egyszerűen nem találták a megfelelő szavakat, nem, s nem. Hiába kuncsorogtak még sokáig az angolok a Himalája tövében, s meresztgették vágyakozva szemüket felfelé Tibetre, volt attól nekik orruk fokhagymás.

Sajnos Kőrösi Csoma Sándor nemsókára meghalt Dardzsilingben, mielőtt még átléphette volna az indiai-tibeti határt. Megsínylették ezt a tibetiek is. Ha a tibeti-kínai szótárt is Kőrösi Csoma Sándor állíthatta volna össze, akkor abból is kihagyja a bekebelezéssel kapcsolatos szavakat, s Tibet ma önálló ország lenne.

KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR TALÁLKOZIK ÖNMAGÁVAL

Kőrösi Csoma Sándor egyszer találkozott önmagával.

A dolog egy sivatagban történt, ahol a csodadolgok többnyire történni szoktak. A magyarok ázsiai őshazáját keresve épp egy homokdűne mögé kukkantott be, mikor azt látta, hogy karba font kézzel ő maga áll ott, és árgus szemekkel méregeti a rámeredőt: saját magát.

A két önmaga közül egyiknek sem jutott eszébe, hogy bemutakozzon, nem lett volna értelme. Viszont mind a két Kőrösi Csoma Sándornak gondot okozott, hogy milyen hangnemet üssön meg a másik saját maga

megszólításakor. Egyikük sem szeretett volna lekezelő lenni (végül is ő maga volt a másik is), de azt sem tűrhette, hogy a másik esetleg többre tartja magát az egyiknél. Bonyolult, de a két Kőrösi Csoma Sándor értette.

Nem volt könnyű helyzet, nem lehetett egykönnyen rájönni, mi is most a teendő. De egyik Kőrösi Csoma Sándor sem volt kapkodó, leültek, és megfontoltan nekiláttak átgondolni a tényállást. Gondolkodtak, fontolgattak, mérlegeltek, latolgattak, törték a fejüket, még töprengtek is. Egyszer aztán felderült az arcuk, s egyszerre tették fel egymásnak a kérdést:

- Óshaza?

És egyszerre adták meg a választ is:

- Óshaza.

Ennyi volt. De ebben benne volt minden. Ezzel tisztázták egymás előtt, hogy mindkettőjüknek a magyar őshaza kutatása és megtalálása a legfontosabb. S akkor a többi már nem is számít. Szó se róla, érdekes helyzet, hogy megduplázódtak, de hát folyton csodadolgok adják elő magukat, ha az ember elindul világgá. Az igazi nagy csoda úgyis az őshaza megtalálása lenne. Hogy egyszerre két példány lett belőlük, számukra annyiban érdekes, hogy mostantól dupla esélyük lesz megtalálni azt, amit keresnek.

Miután ezzel a kérdéssel és felelettel ilyen jól elbeszélgettek, mind a két Kőrösi Csoma Sándor felszedelőzködött, hogy induljon tovább. A homokdűne sarkánál még barátságosan kezet ráztak, és ismét szóba elegyedtek:

- Jobbra - mondta az egyik.

- Balra - mondta a másik.

Aztán az egyik elindult jobbra, a másik elindult balra. Nagyobb az esélyük, ha kétfelé válva kutatnak.

Így, bár Dardzsilingben az egyik Kőrösi Csoma Sándor sajnálatos módon elhalálozott, azért még van remény. A másik Kőrösi Csoma Sándor még rendületlenül kutat, nemsokára meg fogja találni az őshazát, nincs már sok addig. Attól arrafelé minden jó lesz.

Kiss Lehel

ÖRMÉNY KÓDEX

Arany betűk kirepülnek
paradicsommadár-szárnyon,
s az égboltra települnek.

Arany betűk vízre szállnak,
s imbolyogva integetnek
a kipendült szivárványnak.

Arany betűk földre hullnak,
s sziklatömbök, kőkeresztek
réseiben dalra gyűlnak.

Arany betűk tűzbe dülnek,
s ezeregyszín örmény álom-
képek némán kivetülnek.

A KIKIDSÁR¹

Végre itt a vágyva vágyott
kincsekkel a kikidsár!
Nem riasztott, mi vár rám itt:
nyakigsár vagy kicsi sár!
Marhacsordát, igaz, Bécsig
soha nem is hajtattam,
tekintetes fogadóiban
fejem le nem hajthattam,
s nincs rokonom bíró, ispán,
püspök avagy plébános,

1 Ládás kereskedő

a házamnál sincs cseléd, ki
nékem főz, vagy énrám mos,
de a ládám kincsesláda,
nem hiába hordom ám!
Benne két pár szattyáncsizma-
talp,² egy kötés kordován,³
hat szem dió bakhlavához,⁴
másfél gúla zöld khurut,⁵
egy imádság Szent Meszroptól⁶
annak, aki csődbe jut,
kalamáris, gyertyatartó,
pecsétviasz, pergamen...
Tessék, tessék tülekedni
s válogatni! Mert ha nem
igyekeznek, orruk elől
elhordják a kincseket,
s úgy eltűnik a kikidsár,
hogy vissza se integet!

A HAJNALI JEREVÁN

Ébredez, moco rog Jereván,⁷
szemeit dörzsöli. Halkan
tüsszent a foszló sötétben,
s lecsúszik róla a paplan.

Ezernyi vízcsapot nyit meg,
s bágyadtan mossa az arcát.

2 A szattyáncsizma puhára cserzett, élénk színűre festett marha-, juh- vagy kecskebőrből készült csizma.

3 Puhára cserzett, élénk színűre festett marha-, juh- vagy kecskebőr.

4 Örmény édesség

5 Erjesztett tejből és petrezselyemzöldből készített ételízesítő, főként a marhahússal töltött tésztafülecskés húsleves (ángádzsábur) főzésekor használják.

6 Szent Meszrop Mastoc (kb. 361–440) pap, az örmény ábécé megalkotója.

7 Örményország fővárosa

Hajába gyöngy hull a Napból:
bíborszín, rubin és skarlát.

Ágyat vet, s öltözik Jereván.
Fenségesebbet ki látott?
Öve zöld fák, és fejkül
fölteszi az Ararátot.⁸

TATIK S PAPIK⁹

Napsókolta dombon lakik
két kis öreg: Tatik s Papik.
Messzi néznek, visszavárnak –
ott jó lenni unokának!

Állnak ott fent, mint a szikla.
Köd vagy fény hull vágyaikra,
mindig ugyanazok, akik
mindig voltak: Tatik s Papik.

Dudukszóval,¹⁰ száz mesével
ágyam fölött egész éjjel
boldogan virrasztának –
ott jó lenni unokának!

Tatik s Papik egymás mellett,
nem mozdul... Az égi termet
betölti az imádságuk.
Jó Istenem, figyelj rájuk!

8 Az örmények 5165 méter magas szent hegye. Ma Törökországban található. A Biblia szerint itt rekedt meg Noé bárkája a földet elborító özönvíz után.

9 Nagymama és nagytata, Sargis Baghdasaryan 1967-ben elkészült szobra Artsakhban (Hegy-Karabah).

10 A duduk az örmények jellegzetes, barackfából készült fúvós hangszere.

Karácsonyi Zsolt

A KISKONDÁS TÖRTÉNETE

Egyszer volt, hol nem volt, még az Üveghegyen is túl – élt egyszer: a Kiskondás. Egy napon hírért vette, hogy az Öreg Király leányát elrabolta, az Égig Érő Fa legtetejéig vitte Rettenetes Sárkány. Azt gondolta magában: „Egy életem, egy halálom, bárhogya is lesz, megpróbálom, megmentem a Királylányt.”

Fogta magát, elindult.

Ment, ment, mendegélt, hegyen át, völgyön át, tűzön-vízen keresztül, ott járt, hol madár se volt, sebesebben, mint a Hold. Addig ment, mendegélt, amíg az Öreg Király udvarába nem ért.

Könyökét a tornác korlátjára támasztva ott zokogott az Öreg Király.

A Kiskondás így szólt hozzá: „Felséges királyom, életem-halálom kezedbe ajánlom, megmentem a lányodat!”

Hirtelen elapadtak a királyi könnyek, görbén felfele nézve így szólt az Öreg Király: „Hallod-e, te Kiskondás! Sok bátor vitéz, nálad erősebbek, derekabbak, hercegek és királyfiak próbálkoztak már, de egyik se jutott el az Égig Érő Fa törzsének a közepéig sem. Próbálkozhatsz te is, de ha nem sikerül, miszlikbe aprítalak!”

Válaszolt erre a Kiskondás: „Egyet se féljen, Király Uram, csak adjon hét pár köpenyt, hét pár fejszét, hét pár bocskort, visszahozom a Királylányt!”

Megkapta, amit kért, indult is az Égig Érő Fához. Belevágta az egyik fejszét, ráállt, feljebb kapaszkodott, a másodikat, feljebb kapaszkodott. Amikor az utolsó fejsze éle is elvászott, épp akkor ért fel az Égig Érő Fa első ágáig. Mászott tovább, egyre feljebb. Mire az utolsó bocskor is elkopott, mire az utolsó köpeny is ronggyá vált, felért az Égig Érő Fa legtetejére.

Nem találta se a Sárkányt, se a Királylányt. Gondolkodott, mi tévő legyen, mihez fogjon, amikor észrevette, hogy a legutolsó ág legutolsó levelének pereméről vékony füstcsík emelkedik a magasba. Rögtön tudta: az a levél elvarázsolt falevél lesz. Gondolt egy merészet, és a falevéltre vetette magát. Hát uram, láss csodát, a Kiskondás egy harmatos tisztás kellős közepén találta magát. A tisztásról ösvény

vezetett az erdő mélyébe. Elindult rajta. A harmadik nap reggelén megérkezett Tündér Szerda anyó házához. A kéményből füst emelkedett az égnek. Kopogtatott illedelmesen.

Az ajtón belülről így szólt Tündér Szerda anyó: „Hallod-e, te Kiskondás, tudtam, hogy ma megérkezel. Gyere beljebb, étel-ital vár rád!”

Belépett, köszönt, leült és evett, mert már szédelgett az éhségtől. Amikor a Kiskondás jóllakottan törölgette a szája szélét, ismét megszólalt Tündér Szerda anyó: „Hallod-e, te Kiskondás, nem ülhetsz itt sokáig. Félelmetes oroszlánok, iszonytató sasmadarak várnak rád a Sárkányvárig. Ha nem sikerül átjutni az egyik akadályon, csak fújj a sípba, rögtön érkezik segítség.” Azzal egy arany sípot nyomott a Kiskondás markába.

Így felelt a Kiskondás: „Köszönöm az ételt, italt, Tündér Szerda anyó! De az ajándékot nem fogadhatom el. Amikor a kondámat terelgetem, jól jön a baráti segítség, de ezt az utat csak egyedül járhatom.”

Tündér Szerda anyó, mit tehetett volna, visszavette a sípot, és a Kiskondást útjára engedte.

Sűrű erdőkön, meredek sziklákon jutott túl a Kiskondás, amíg egy hatalmas folyó fölött ívelő hídhoz nem ért. Három hatalmas oroszlán őrizte a hidat, vad ordítással köszöntötték a Kiskondást, rohantak feléje, csak a harmadik mozdult nehezebben.

Így szólt akkor a Kiskondás: „Miért álltál fel nehezebben, hátrébb maradó oroszlán? Tüske ment a talpadba tán?”

Meglepődve nézett össze a három hatalmas oroszlán, a hátrébb maradó megszólalt, emberi szóval: „Hallod-e, te Kiskondás! Régóta tudjuk, ideérsz egy napon... Szépen szóltál, bátran szóltál. Ezt a hatalmas tüskét, talpamból, ha kihúzod, engedünk is utadra. Eddig senkinek sem sikerült!”

Fogta magát a Kiskondás, csizmaszárból a kést előrántotta, a hatalmas tüskének feszítette, kiugrott a tüske a sebből azonnal.

Indult volna tovább, de visszatartotta a lassú oroszlán: „Mert segítettél, segíték neked én is. A rengeteg erdőn semmit meg nem ölhetsz, vizet se ihatsz, mert kővé lesz a menten. Az erdő után már nyugodtan vadászhatsz.”

Köszönte a Kiskondás a szíves tanácsot, folytatta az útját.

Medve ugrott elé, ment tovább, nem rettent, szarvast pillantott meg, mégsem nyilazott rá.

Addig ment, addig járt tündérvöld ösvényen, amíg szédelegve kiért az erdőből. Ott már vadászhatott, tüzet is rakhatott, fénylő csillagokkal betakarózhatott.

Másnap továbbindult. Addig ment, mendegélt, amíg egy fenyegetőn sötét sziklászakadékhoz nem ért. A szakadék fölött két hatalmas sasmadár viaskodott. Nézte a harcot a Kiskondás, aztán az égen viaskodókhoz kiáltott: „Ti, hatalmas sasmadarak! Az se szép, ha két szomszéd viaskodik egymással, nagy bűn, ha két testvér ugyanezt cselekszi!”

Így válaszolt az egyik sasmadár: „Bátran és jól szóltál, Kiskondás! Ezért átviszlek a sziklászakadékon!”

A Kiskondás felkapaszkodott rá, a sasmadár felemelkedett. Gyorsan repült, mégis csak napnyugtakor érték el a sziklászakadék másik oldalát. Annak peremére a sasmadár leszállt. Egyetlen szót sem szólt, nézett maga elé. Leugrott Kiskondás a nagy sasmadárról, megköszönte, hogy az ide átalhozta. De a madár nem szólt, a Kiskondás pedig indult is sietve.

Ha fűszálra lépett, alig hajlott az meg. Ha faágra lépett: nem reccsent alatta. Mire kettőt gondolt, tenger sötét habja s egy hatalmas várfal zárta el az útját. A várfal mögött egy karcsú magas torony feszült az égboltnak. Felső ablakában ott ült a Királylány.

Oda is kiáltott rögtön a Kiskondás: „Gyere le, Királylány, eleget vártál már, leviszlek a Földre!”

Felelt a Királylány: „Ha mozdulok innen, megérzi a Sárkány, iderepül menten, és miszlikbe aprít!”

A Kiskondás gyorsan megoldást lelt erre: „Ha te nem jöhetsz ki, bemászok én hozzád!”

De még csak bemászni se kellett. Mert hisz a Kiskondás meglepetve látta: nagy magabiztosan tárva-nyitva hagyta várának kapuját Rettentes Sárkány.

Mert útjába senki nem állt, felszaladt hát a magas, karcsú torony felső kamrájához, kitérta gyorsan az ajtót. Bent pedig: ült a Királylány.

Meglepetten szólt is rögtön: „Hallod, Kiskondás, most mi lesz? Jön a Sárkány, nagyerejű! Egykettőre összeroppant, engem is miszlikbe aprít!”

Két karját keresztbe fonva, válaszolt a Kiskondás: „Egyet se félj, te Királylány! Csak azt mondd meg, ez a Sárkány hova rejti el erejét, azt megtörni miként lehet?”

Gondolkodott a Királylány, elmondja-e, ne mondja el? Legvégül mégis kimondta: „Torony alján van egy ajtó, ajtó mögött ott a pince, pince mélyén vasalt láda, láda mélyén dobogó szív. Ha tenger mélyére süllyed, erő nélkül összeroskad, gyorsan pusztul el a Sárkány!”

Rohant nyomban a Kiskondás. Pince mélyén, láda mélyén azt a szívet megtalálta. Felemelte és a súlyos, azt a súlyos vasalt szívet, a Sárkánynak erejével: tenger habja közé dobta.

Éppen akkor jön a Sárkány.

Kardcsapását kikerüli legelőször a Kiskondás.

A hatalmas lángoszlop csak pörköli a feje búbját.

De a Sárkány buzogányos, rettenetes nagy ütését nem kerülheté el mégsem.

Ám a végzetes csapás, az megakad a levegőben.

Erejét veszve a Sárkány, tenger mélyén a vasalt szív.

A Kiskondás kardot ragad, levágja a Sárkány szárnyát.

És ott hagyja a hatalmas várnak fényes udvarában.

A Királylányt ölbe kapta, talán meg is csókolgatta. Ujjongott az Öreg Király, amikor meglátta lányát.

A Kiskondás poharazva örvendett a koronának. Talán ma is örül neki. Addig, amíg tenger mélyén meg nem moccan a vasalt szív.

Láng Orsolya

FELHŐJÁTÉK

A felhők fák, a felhők robotok,
prérifarkasok (vagyis kojotok) –
lehetnek bármik, bárhonnan nézed,
a felhők bírják ezt az egészet.
Magukon szépen áteresztik
tekinteted, bámuld napestig –
mert a sötétben jól megbújnak;
újakat látni kell egy új nap.
Az ellenfény nem ellenségük,
barát inkább, hogyha azt nézzük:
tőle csak szebbé lesz az alakjuk,
páragomolyból szőtt a kalapjuk.
Felhőerdőt, felhőrobotot,
felhőfelvonulást és kojotot
nézz és láss, és mondd el, hogy a fény
mit pásztáz a felhők peremén.

DICSEKVÉS

Ki voltam háromévesen?
Kicsi voltál, napfénnel ragyogtál,
aztán elfújta a szél,
írtam, vagy mondtam inkább,
mert írni akkor még nem magyarul –
cirill betűkkel hamarább,
a kakasos meséskönyvből tanultam.
És tudtam az összes halfajták nevét
az akváriumban. Bizony.
Kicsi voltam,
napfénnel ragyogtam.
Aztán elfújta a szél.

TRABI 601

van egy trabantom
a csűrben áll
nagyamám vezette
fiatalon
vagy nem is olyan fiatalon
hiszen negyvenéves volt amikor
megtanulta a vezetést
én tízzel kevesebb vagyok
rám hagyta a bőrkesztyűt
és napszemüvegem is van hozzá
meg sárga bőröndöm (fémcsatos) –
mióta meghalt
rám vár a fehér Trabi
kormányja elvásott
kerekei megroggyantak
zárait kimarta a rozsda
a számtábláját levették
de ha nagy leszek
akkora mint nagyamám
vezetni fogok
és utánam néznek a faluban
ahogyan utána néztek 1970-ben
„motor jó” mondják majd
„s asszony vezeti”
és félreállnak a libák

Hegedüs Ágnes

BOGÁR-SZERELEM

Volt egyszer egy katicabogár. Ez a katicabogár egy óriási fa óriási törzse egy icipicike hasadásának az icipicike lyukában lakott. Igen szerény körülmények között. Reggelije a harmatcsepp harmada, a többit délelőtt befőzte lekvárnak télire. Ínséges időkre. Ebédre megevett egy egész nyírfalevelet. Vacsorára meg semmit. Így szerénykedett. Desszertet csak a születésnapján engedett meg magának, amit sosem ugyanazon a napon tartott. Akkor született, mikor talált szedret.

A katicabogarat Katicának hívták. Nem voltak igazán kreatívak a szülei. Hiába na. Ötödik generációs Katica. Bogár létére harsány színe volt, olyan igazán piros. Túrórudipöttypiros. Stoptáblapiros. Katicabogárpiros. A hátán fekete pöttyök. A gyerekek szerint ahány pötty, annyi év. Annyi szeder. De hát ez hazugság, minden értelmes bogár tudja ezt. Katica pöttyeit számolva hatéves, tulajdonképpen meg mindjárt kilenc. A szedreket számolva lassan nyugdíjas.

Ám egy napon mindez megváltozott. Az őszi szél hátán beállított a Szerelem. Így, nagy Sz-szel. Mert bizony Katica olyan hatalmas lángra lobbant a Kékcinke iránt, hogy piros háta csak úgy izzott! Igen ám, de Katica nagy bánatára a Kékcinke a Szirtisasba volt beleszerelmesedve. Az pedig, jaj, le sem merem írni, a Hétfejűsárkányba! A Hétfejűsárkány pedig a Holdszemű Királykisasszonyba, de ez már más mese.

Katica levonta a tanulságot: a szerelem sosem találja meg ugyanazt a két embert. Nagy bánatában végső elhatározásra jutott: hogy ő örök életére szomorú és magányos katicabogár marad. Hogy terve biztosan sikerüljön, el kellett repülnie a Szelidszavú Folyóhoz, ugyanis ott nőttek a Bánatot Termő Szomorúfűzek. Ennek a Szelidszavú Folyónak volt egy testvére, Jóságsemű Folyó. Ő volt az Erdő börtöne, ide küldték a feketeszívű állatokat megjavulni. Katicának roppantul kellett ügyelnie, nehogy összetévessze a kettőt, hiszen aki bűn nélkül megy a Jóságsemű Folyóhoz, olyan gonoszság költözik belé, hogy még a leghatalmasabb kedvesség sem tudja őt abból kigyógyítani. Katicának pedig a kilátástalanságon kívül nem nyomta semmi a lelkét, azt pedig nem

tiltja a törvény. Pedig kéne, hisz úgy felemészti az az embert, akarom mondani a bogarat, hogy csupa rosszat tesz. Boldogtalanságot szül maga köré.

Ám Katica akkora elhatározásban volt, hogy még véletlenül sem tudta volna összecserélni a folyókat. Leszállt a Szelidszavú Folyó szamócafekete partjára, lehanyaglott egy Bánatot Termő Szomorúfűz alá, és várta, amit remélt. Ott feküdt három nap és három éjjel, fűzfalevelet rágcsálva. A harmadik nap végén úgy érezte, ennél több szomorúságot nem tud senki sem elviselni, hát feltápázkodott. Mikor haza akart repülni, akkor tűnt fel neki, hogy nem működnek a szárnyai. Szomorúság ólomsúllyal nehezedett lelkére, egészen a földhöz ragasztva őt. Pirossága is szertefoszlott a hátáról, csak a fekete pöttyök árválkodtak a sűrke vásznon. Nem volt mit tenni, ezzel jár a bánat. Hazabandukolt hát. Azóta ilyen magányos, csendes.

Teltek-múltak a napok, Katica ette a szedreket, tette el a harmatlekvárokat. Minden folyt a maga szomorúan megszokott módján, mikor hirtelen beütött a Szentjánosbogár által oly régóta hirdetett világvége. Na nem úgy, hogy mindenki meghal, hisz akkor az én mesém is véget érne. Ez csak az a finomabbik fajta, mikor minden állat fejvesztve menekül. Szentjánosbogár ugyanis hetek óta Ósi Tölgy előtt papol egy óriási viharról, mely felbolygatja az Erdő életét. És úgy tűnt, a vihar valóban meglátogatja az Erdő lakóit, hogy kicsit megijessze őket, és elrendezze a sors dolgait. Így történt, hogy Katicát a mindent megborozgató szél hatalmas erejével felkapta, és felrepítette a felhők alá őt centivel.

Katicát lassan és igen fondorlatosan kerítette hatalmába a boldogság. Először csak körülbegette, felmérte a károkat, fodrozódott az égben. Látta ez a tündér, hogy nem menthetetlen a helyzet – ugyanis a boldogság egy kis átlátszó tündér, akinek otthona egy kiskanál –, és elővette varázsecsetjét. Hozzáérintette rúztól égő szájához az ecsetet, majd táncmozdulatokkal tarkítva kifestette Katica hátát. A kis bogár örömeiben hátrabukfenceket dobott, és turbósebességgel szárnyalt körbe-körbe. Újra piros volt a háta! Túrórudipöttyűpiros! Stoptáblapiros! Katicabogárpiros! Boldogságpiros.

- Nézz le, Katica, és többé ne merészkedj a folyópartra! – súgta a tündér, és köddé vált. Ezek a csalafinta tündérek bizony igen tünéke-

nyek, de van egy titkuk: ha nem szorítod őket, visszatérnek. Utálják, ha ökölbe zárják kis testüket.

Katica letekintett, és borzasztóan megijedt. Egész rózsaszínné sápadt frissen festett háta, és zuhant vagy tíz métert ámultában. Volt is oka csodálkozni: eltűnt alóla az erdő! Nem voltak sehol az ismerős fák, bokrok, tisztások, a folyótestvérek. Csak szürkéséget látott, magas épületeket, apró, mozgó pontokat és futkározó hangyákat. Ez lenne a város, amelyről rémmeséket hallott? Tehetetlenül repkedett ide-oda Katica, széles-távol csak a szürkét látta. Még a felhők is sötétebbnek tűntek, mint az erdő felett. Egészen belekeseredett Katica, már-már úgy volt vele, hogy leszáll a csatorna mellé, és újra szomorú lesz. Ám a tündér nemhiába figyelmeztette, terve volt két magányos lélekkel. Ugyanis amíg így búslakodva körözött Katica a magasban, gondolataiba mélyedve figyelte a várost. Ekkor történt meg a csoda; olyat látott, hogy hirtelen repülni is elfelejtett, és zuhanni kezdett egyenesen a tűzpiros pont felé, ami megakasztotta töprengésében. Ahogy Katica közeledett, a pont egyre csak nőtt, és egy kocsiformájú valami bontakozott ki belőle. Típusa szerint Volkswagen Bogár, neve szerint csak Bogár. Az ő szülei sem lehettek nagyon kreatívak. Fényesen csillogott krómozott háta. Bogár létére harsány színe volt, olyan igazán piros. Éretteperpiros. Mikulássapkapiros. Volkswagen Bogár-piros.

Minden eldőlt abban pillanatban, ahogy Katica és Bogár megpillantották egymást. Hátuk már-már vörösen izzott a Szerelemtől. Katica leszállt Bogár szélvédőjére, és boldogan hallgatták a fülük mögül jövő halk zümmögést. A kis tündér zümmögött ugyanis: megnézte, sikerült-e a terve.

Hát így történt Katica boldogságkeresése. Boldogan éltek, míg meg nem haltak. Vagy meg nem ette őket a rozsda.

László Noémi
SZÓJÁTÉK

Korom, karom, karám.
Fa lennék, szállna rám
szalonka, szárcsa, vércse,
azazhog' szárcsa mégse'.

Koron, körön, korán.
Játszhatnék zongorán,
dobolhatnék fazékon,
de nincs dobolhatnékom.

Perem, porom, parám.
Vihar borulna rám,
villám vonulna bennem,
itt sem kellene lennem.

ALAGÚT

Ásít az alagút,
nekifut az út.
Nyikorog az ereszalj,
kuporog a kút.

Fénylik a dombhát,
csillan a víz.
Villan az ostor,
végzi a dolgát.

Gomolyog a felleg,
ballag a nyáj.

Sötét van. Szeretlek.
Muszáj.

ÓRA

Minden hol van?
Szélben, porban.
Jót szólt, szót sem!
Hol volt, hol nem.

Hol vagy, hol jársz?
Mióta kószálsz?
Miféle fényben?
Értem, nem értem.

Mit fél, mit vár,
mutató mit jár?
Mi gurul, széthull,
mi süvít, halkul.

Kár volt. Nem kár.
Ami lesz, nem vár.
Ami van, nincs már.
Ideérsz. Voltál.

HARSONA, BŐGŐ

Vivát! Vivát! Vivát!
Kopasztottunk libát!
Forráztunk vén kakast!
Nohát!

Csodás! Csodás! Csodás!
Gyors garázdálkodás,
a vég előtt vidám
szokás!

Remek! Remek! Remek!
Remegtek az egek,
ittak a drága e
gerek.

Jánk Károly
SZEPTEMBER TOVALÓDÍT

Szeptember tovalódít,
október szele ráz,
mindenkit hazaszólíts,
gőzőlj most, szamovár!

Tőkén fonnyad a szőlő,
dombok közt fut a nyár,
ráérős, kese ősz jön,
mustot szűr aranyán.

Szél bukfencez a tarlón,
borzolgatja haját.
Fény görnyed, vele tallóz,
hervadt dísz a nyakán.

Barnán füstöl az alkony,
mély éj boltozatán
már nem gyúl ki a balkon,
épp csak pislog a láng.

Szeptember szava ordít,
október szele bánt,
mindenkit hazalódít,
zord esték sora vár.

ÚTON SZEKEREM

Úton szekерem,
nótám követem.
Nótám keresem
úton, szekeren.

Nótám tekereg
ördögszekeren.
Fokhagymagerezd,
meddig mehet ez?

Hangom tekerem,
nótám keresem,
ő meg szekerez
ördögszekeren?!

Ördögszekeren
vígán szekerez,
hangom kesereg:
fogd meg, ne ereszd!

Még majd bereked!
Meddig tekereg?
Rázós szekeren
nótám szekerez...

Ráróm megülöm,
nótám fütyülöm,
hívom, s odajár,
nem szól soha már.

PÓKEMBER

Filmvásznon gépfegyvert
lóbázó pókember,
piff, paff, puff, lő vagy rúg,
száz lóval versenyt fut.

Ártatlant megpártol,
mást megver, elpáhol -
szó, varr, mos - mindent tud,
kell, nos hát, helyben fut.

Pókháló-módszerrel
felhőn lóg pókember,
fegyvert tölt - mást nem tud,
nem kímél ózonlyuk,
tűnj már el - piff, paff, puff!

Simon Réka Zsuzsanna

TÚZ ÉS POGÁCSA

- Milyen város az ilyen, ahol még egy leheletnyi láng sem ficánkol? Ahol még egy ölnyi tüzezske sem sistereg? Ahol sosem óbégatnak, hogy jaj, lángra lobbant a háztető, a... ? Hónapok óta sehol egy becsületes oltani való tűz! Vénségemre hova jutottam? - óbégatott szinte levegővétel nélkül Szikra Ábris, városi tűzoltó. - Hova tűntek azok a szép idők, amikor szusszanás nélkül azt kiabáltam, hol a létra, itt a létra, hol a tömlő, itt a tömlő, nyisd, zárd, oltsd már!

Szikra úr sóhajtozva gurította ki magából a sok panaszt, sorjázta, mi bántja öreg tűzoltói szívét. Tette mindezt a városi nagyparkban, egy telet idéző márciusi napon, pontban hajnali 6 órakor.

- No, mára kikeresegtem magam, elég volt - ugrott fel sebtiben a padról, és két kezével megpödörte kunkorodó bajszát.

A pad melletti öreg platánfáról valaki lepisszegett:

- Pszt, pszt!

Szikra Ábris fordult jobbra, fordult balra, egy fia lelket sem látott. Csodálkozva megvonta a vállát, és elindult a parki sövényen a kijárat felé.

- Hééé, Ábris! Ábris! - koppant valami a kitüntetett tűzoltó sisakján.

Ábris felnézett. A platánfa ágai között egy összegömbölyödött, lisztes képű figurát pillantott meg. A lisztes képűben felismerte Kovász Ödönt, a város cukrászmesterét. Közelebb lépett.

- Azt az olthatatlan tűzcsóvját, Ödön, hát te meg miért gubbasztasz hajnalok hajnalán egy fa tetején?

- Tiltakozom.

- Tiltakozol? Mégis ki ellen, mi ellen?

- A pogácsák ellen.

- A pogácsák ellen? - húzta el a száját a tűzoltó. - Bevallom, ez fölöttébb különös. És mióta ülsz odafenn?

- Pontosan egy órája és tizenhárom perce. Kicsit unatkozom itt egyedül, ezért pisszegettem le neked, most, hogy már szélnek eresztetted a panaszod.

- Hallottad minden szavam?

- Nem éppen. Azt hiszem, a mondandód dallama álomba ringatott.
- Még hogy elringatott! Mássz le onnan, Ödön!
- Nem lehet. Ahogy már kifejtettem az előbb is, éppen tiltakozom.
- Nem volna jobb idelent tiltakoznod? - kérdezte tölcserént formáló kezei között Szikra Ábris.

- Nem. A lemenés ellen is tiltakozom. Mától fogva nem sütök egy darab pogácsát sem. Isten véletek, töpörtyús, túrós, sonkás, ízes pogácsák! - kiáltott vissza Kovász Ödön.

- Mi ez a sületlenség? Mi az, hogy nem sütsz egyetlen pogácsát sem? Hát mit majszolgotok én eztán a reggeli kávém mellé?

- Amit akarsz, kedves Ábris, amit akarsz!
- De hát a pogácsáid nélkül a város bedobja a törülközőt!
- Akkor bedobja!
- De te vagy a pogácsacsászár, Ödön!
- Pogácsacsászár, én? Hát megkérdezett itt engem valaki valaha is arról, hogy akarok-e az lenni, mi nyomja a lelkemet, mi az álmom, mi a vágyam? Öt éve sütöm a pogácsákat szusszanás nélkül. Hajnalban kelek, késő este fekszem. Még álomban is pogácsák ugrálnak körülöttem.

A cukrász kifakadását hallgatva Szikra Ábris kicsit elszégyellte magát a város nevében is. Szegény Ödön, gondolta, a legnagyobb vágya az, hogy ne kelljen többé pogácsát sütnie, miközben sok-sok éve egész nap pogácsákkal van körülvéve.

- Gubbassz még ott fent egy kicsit! - kiáltott fel a fára Ábris, és elviharzott.

- Most meg hova rohansz? Itt hagysz egyedül?
- Egy tapodtat se, Ödön! Várj, míg visszajövök! - hallatszott a távolból.

Ödön valójában nem is akart eltűnni. Életében először csak úgy, gubbasztani akart. Felcuccolt magával a fára néhány apróságot: egy fényképalbumot, egy receptgyűjteményt, egy vekkert, egy kis aszalt gyümölcsöt, egy ernyőt, egy takarót, egy kispárnát és egy pár kalucsnit¹ (a receptgyűjteményt meg a kalucsnit nem tudja, miért pakolta oda). Lapozgatni kezdte a fényképalbumot, mintha el is szunyókált volna, de hirtelen mintha rémálomból ébredt volna. Baljós gondolatok kezdtek cikázni cukrászi fejében. Elképzelte, amint az öklét rázogató, pogácsák-

1 Olyan cipő, amelyet egy másik lábbelire húztak rá, hogy megvédjék azt a sártól.

ra éhes városlakók kitódulnak a parkba a platánfa alá. Ilyeneket fognak majd üvöltetni, hogy:

- Azonnal mássz le onnan, Kovász! A zöldek nevében mondom, hagyd el a fát!

- Mégis mit képzelsz te magadról? Lopod itt a napot, míg mások pogácsára éheznek! Indulás sütni!

- Azt a pogácsamegtagadó bubi fejedet! De jól megy dolgunk, tiltakozunk, tiltakozunk!

- Ödön, az életben nem lehet mindig azt csinálni, amihez kedvünk van! Ezt ennyi idősen illene már tudnod!

- Dutyiban akarod végezni? Gyere le, vagy felmászunk érted, hallod?! Talán tovább is szötte volna fejében Ödön a város népének elképzelt dühét, ha a város népe éppen nem közeledett volna. Legelől Szikra Ábris lépkedett egy hatalmas tűzoltólétrával a vállán.

Amikor a fa elé értek, mindnyájan helyet foglaltak a földön. Ábris a fának támasztotta a létráját, és ő is lehuppant a zöld gyepre.

A polgármester az üldögélő tömeg elé lépett, felnézett a fára, zsebéből előkotort egy füzetet, és a füzetébe meredve olvasni kezdett:

- Khm, khm! Tisztelt Ödön, a város nevében bátorkodom szólni. Azért jöttünk mindnyájan ide, mert, mert ... - akadt el mondandójában a város kinevezett lelke.

- Tudom ám, hogy itt mindenki egy gyékényen árul! - kiáltott le a fáról Ödön. - Átlátok ám a szitán! Nem babra megy itt a játék! Felettem senki ne törjön pálcát! Fán gubbasztok, na és? Szemet szúrt, hogy nincs ma pogácsa? Hát nincs. És nem is lesz, se holnap, se holnapután, se azután! Sőt bezár a cukrászda is! - folytatta a fán gubbasztó cukrászmester.

- Ööööö - fordult a tömeg felé tanácstalanul a polgármester.

Senki nem szólt egy mukkot sem. Csak bámultak felfelé, hunyorogtak Ödönre.

- Ödön - lépett a tömeg elé Szikra Ábris -, azért jöttünk ide mindnyájan, mert azt akarjuk, mássz le onnan! Nem kell nekünk több pogácsa, bezárhatod a cukrászdát is, ha akarod.

- Hogy micsoda? - hegyezte a füleit Ödön.

- Gyere le, és mondd el, mit szeretnél!

Ödönnek nem kellett kétszer mondani. Összepakolta a cókmozóját, és hátán a zsákkal lemászott a tűzoltólétrán.

- Tűzoltó akarok lenni, elegendő van a pogácsákból, a sütésből! - kiáltotta Ödön.

- Tűzoltó? - hűledezett Ábris. - Hát nem hallottad a hajnali keseregésem? Sehol egy kis ölnyi tüzezske, egy becsületes oltani való tűz.

- Ábris, pont neked kell ezt elmagyaráznom? A tűzoltó nemcsak tüzet olt, hanem életeket is ment, lehozza a fán rekedt bátortalan macskákat, megsegíti a bajba jutottakat, ahogy te most engem.

Szikra Ábris orrát vakargatva elgondolkodott.

- Igazad van, Ödön.

- Kitanítasz a tűzoltóságra, Ábris?

- Örömmel, de csak egy feltétellel. Ha te megmutatod nekem a cukrászkodás minden csínját-bínját. Minden vágyam, hogy cukrász lehessenek.

- Rendben, megegyeztünk! - nyújtotta vidáman jobb kezét Ábris.

A tömeg füttyentett, és könnyeket morzsolt.

Azóta Szikra Ábris vezeti a városi Pogácsacsászárs cukrászdát. Ide tér be minden reggel Kovász Ödön is, mielőtt mindennapos tűzoltói feladatait ellátná. Túrós pogácsát majszolgat, nagy bögre kakaót szüröcsölget.

Balázs Imre József

A FÁK ORSZÁGA

Kirándultunk sokszor vízben, víz alatt,
Nincs szebb, mint egy meghitt vízi pillanat,
Felhőt nézni, míg a vízben társra lel,
Vidra csobbanását, melyre csönd felel.

Kirándultunk sokszor völgyben s hegyre fel,
A sárkányfű s a kosbor kiváltképp érdekel.
A sziklákról lenézve könnyű a kaptató,
Forrásvíz plusz gyaloglás a legjobb altató.

Kirándultunk sokszor erdón, fák között,
Lábikránkba lázas benyomás költözött.
Jó nagyon a Bükkben, Tölgyben, Gyertyánban,
Jó lenne itt lakni, egy csupa-fás országban.

BADAR VÍZIMADARAK

Varró Dániel madárhatározójának pótkötetébe

Szép madár a kormorán,
Nincsen toll a tomporán.
Fázva ül a szirt fokán,
Szép madár a kormorán.

*

Szép madár a nagy goda,
Csodálja az óvoda.
Kiscsoportba jár oda,
Szép madár a nagy goda.

*

Szép madár a királypingvin,
Egy gomb van a legjobbingin.
Nevetgél, de nagyon nincs min,
Szép madár a királypingvin.

*

Szép madár a sarki bűvár,
Nappal lapul, este bujkál.
Lesd meg őt a rejtékútnál,
Szép madár a sarki bűvár.

*

Szép madár a lunda,
Egész nap aludna:
Egy pihi, majd két szunda,
Szép madár a lunda.

*

Szép madár a flamingó,
Csőre ütemre ringó.
Kedvence a keringő,
Szép madár a flamingó.

*

Szép madár a vízicsibe,
Vizet tölt egy fél licsibe,
Abban fürdik, még kicsike.
Szép madár a vízicsibe.

Nagyálmos Ildikó

ÚJESZTENDŐ

Elindult az Újesztendő,
fején sapka, nyakán kendő,
a reszketést félretenné,
ha valaki beengedné.

De régóta az ő jussa,
hogy az utat kitapossa,
nyakig hóban, mezőn, hegyen,
nyomában még tizenegyen.

Testvérei sorban állnak,
egyől egyig húék, bátrak,
követik, mert így illendő,
míg letelik az esztendő.

LÉGYFOGÓ

Orromra szállt egy légy,
ostoba, roppant szemtelen,
hiába hessegetem el,
és hasztalan kergetem.
A legyet megfogni túl nehéz,
radarja érzékeny szerkezet,
csak akkor kaphatnád tán el,
ha lenne legalább tíz kezéd.
De feltalálták a légycsapót,
a ragasztót, cukros vizet...
s ha felbosszant a fránya légy,
az életével fizet.

Vajda Anna Noémi

NEM KELL

Ki szeret házi feladatot írni? Na, ugye! Így van ezzel minden gyerek. És felnőtt. Legfeljebb néhányan nem vallják be. Még maguknak sem. Így vagyok én is a legtöbb megbízatással. Már ha kötelezettségnek tekintem. Attól máris terhes lesz. Nem szeretem a *terhes* szót. Főleg, mert várandós vagyok. Az savtól maró nyelöcsövet, fáradékonyságomat, lábfejem milliméternyi, mégis zavaró duzzadását duzzasztja még terhesebbé. Viszont ha azt mondom, *várandós*, a szó varázsa az életre kelt kislányt idézi meg, aki finom, hajnali és éjszakai mocorgásával, leheletnyi tipegésével méhem falán mindent elfeledtet, amit terhesnek mondhatnék. Úgyhogy teher helyett felcsiholom magamban a várakozást. Felétek is. És inkább kihívásra hangolom a bénító gondolatot, hogy még sosem írtam gyerekeknek. Legfeljebb saját lányomnak. Olyan üzeneteket, röpcédula jellegű egymondatosokat, mint: *Elmentem a városba, hamarosan jövök, addig is egyél, puszi, anya!* Vagy, amikor én is gyerek voltam, és nem volt még mindennapjainkat könnyítő vagy éppen bonyolító, azonnali üzenőfal, szóval, amikor még papírra írtunk, miután egy-egy táborzártával évekre szóló levelezések indultak útjukra. A levelekkel együtt mesék is, történetek. Nem csak magunkról. Akármiről. Ahogy felcseperedtem, a történeteim is felcseperedtek. És elfelejtettem, milyen volt a régi hangom. A gyerekhang. A dobozt, mely a sok-sok borítékot őrizi, nemrég kerestem elő. Szüleim házában. A nekem szánt szobában bukkantam rá, mely lakatlan maradt, és még mindig lakhatatlan. A sok-sok doboz miatt is. Ha ott lennétek, azt mondanátok: ez inkább raktár, semmint szoba. Nem tévednétek. Annyiban viszont hasznos, hogy a tárgyi emlékeimnek, melyeket nem cipeltem volna magammal az évek során, teret ad. Így bukkanhattam rá a dobozomra! Igaz, még nem mertem tüzetesebben belenézni. Attól tartok, talán mégis elkallódott néhány levél, s ettől szomorú lennék. Vagy felerősödne bennem valami hiányérzetféle azokért a sorokért, amelyeket egykori felindultságomban én magam menesztettem. Elhamarkodottan. Csakhogy a gyerek-

hangomat a dobozban úgy sem fogom megtalálni. Csupán a rájuk való utalásokat. A válaszlevelekben.

Még azt sem tudom valójában, milyenek a gyerekek, ereszkedik rám hirtelen az aggály. Mint egy fehér, átláthatatlan köd. Annak ellenére sem tudom, hogy van két gyerekem. És annak ellenére sem, hogy – ha őszinte akarok lenni magamhoz és hozzátok, márpedig ez feltétel, különben hogy írhatnék bármit is nektek – még önmagamat sem látom túlságosan felnőttnak. Pedig több mint tíz éve, hogy elsétált mellettem két vihorászó lány a házunk előtt, és csokolomot köszönt. Hitetlenkedve és reménykedve néztem körbe, de mivel senki más nem volt körülöttem, muszáj volt elhinnem: sajnos, nekem szólt. S bár azóta lett volna időm megszokni, állítom: megszokhatatlan a felnöttséggel együtt járó mulandóságtudat. És öregedéstudat. Mely úgy összekuszálja az embert, hogy időnként maga sem tudja, gyerek-e vagy felnőtt. Amikor, mondjuk, olyan dolgokat művel, amit nem szívesen tenne ki az ablakba. Például ha valakivel találkozik, akit idősnek lát, alaposan megkopottnak, aztán kiderül, néhány évvel bizony fiatalabb az illető, visszájára fordul benne a részvét: gyorsan előkerít egy tükröt, és beleles. Na, nem hosszan, mert akkor menten számolgatni kezdené szeme körül a szarkalábakat, az meg az elmúlás furcsa nekibúulásával töltené el. Csak éppen hogy. Madártávlatból. Így megnyugszik, hogy még nem anyó. Csupán anya. Felnőtt. Külsőleg mindenképp. Erről eszembe jut, hogy gyerekbőrben mennyire vártam a felnöttséget. Felnőtt bőrben mennyire vágnám a gyerekséget. Ez persze nem pontos. Csak az ifjúságot vágnám vissza. Időnként. De ha jobban belegondolok, és meg kellene ismételni az egészet, úgy, ahogy volt... Ha visszapörgethetném a múlt minden porszemét, akkor mégsem. Mert nem olyan lenne, mint a torta, habbal a tetején. Sokkal inkább olyan, mint valami finom-vegyes tál, tele jóval és rosszal, amiről az ember újra nem mazsolázná ki a rosszat is, ugye. Ha van egy kis esze. Akkor viszont az addigi fél életem tálcán maradna. Úgy meg mivel maradnék? Mi lenne az emlékeimmel? Mert azok – a tálcán maradtok is – mégiscsak az én emlékeim. Tetszik vagy nem, hozzám tartoznak. Miért estem hát pánikba, mikor megtudtam, nem gyerekekről, hanem gyerekekhez kellene szólnom? Mert pánikba estem. Ezt, ha nem is férfiasan, nőiesen be kell vallanom. Pedig már tudom: ahogy Mehemed tehenei is fehérek, feketék, tarkák, úgy a gyerekek is ilyenek. Meg olyanok. Meg amolya-

nok. Nem egyformák. Nem is töletek ijedtem meg, akiknek lenne mondanivalóm. Sem azoktól, akik nem figyelnének rám. Nem valakitől, inkább valami miatt. Nos, ez a pánik felkavarta bennem gyermekkori félelmeimet. A tálca félelemmazsolái gurultak elém. Mégpedig félelmeim legfélelmetesebbje: a zongora. Akkor döntöttem úgy, elmesélem nektek, mi mindent jelent nekem a zongora! Mi minden jót! És nem csak...

Mesélek a lányomnak erről a félelemzéről. Zöld fotelében ül éppen. Barátnőjének ír:

12 éves vagy!

*Gondolom, örülsz, hogy te vagy a „nagy”. –
Feltört bennem a sok emlék, nemrég, ez nem kellék: ez barátság.
Régóta ismerjük egymást. Ezt állítom.
Remélem, jól számítom.
És nem csak magamat ámítom.
Elértünk ide: te 12 vagy, én még 11, de a kettő egyre megy.
Jobb, ha tovább nem osztom az észet.
Hanem megyek, és kenyérre kenem a mézt. (Doren)*

Komolyan néz fel rám a képernyőről, kicsit értetlenül is, majd lecsukja a laptopját. Abba hagyja az írást, mely neki úgy megy, mint a vízfolyás. Folyamatos tiltakozása mellett és ellenére, hogy ő ugyan nem akar író lenni, félreértés ne essék, csak vannak történetei, melyeket, ugye, le kell írnia, mert ez elszórákoztatja. Az sem nagy kunszt, jegyzi meg, hogy már második kötetben jelenik meg a története, most még az illusztrációja is.

- Azt egy perc alatt rajzoltam, mit kell úgy odalenni?!
- Éppen azért! - kardoskodom.

Ám hogy nem érti, miről beszélek, hogy nem tudja átélni, mert érteni érti, csak nem tud azonosulni a félelmeimmel, valójában örülök. Megerősít: talán nekem is van némi pozitív szerepem mindebben. S ha mindent nem is csináltam jól anyaként, mely, nyilván, lehetetlen, ezt mégis. Szóval rám néz, várakozó figyelemmel. Majd mintha ő lenne az édesanyám, megjegyzi:

- Nem kell túlcsinálni! Érted, anya? Csak engedd szabadjára a képzeleted! Legyen gördülékeny a sztorid. Még ha nem is értem gyerekfejjel a mondataidat, biztos vagyok benne, hogy jól írsz.

Na, tessék! Milyen egyértelmű az ősbizalom! Milyen harmonikus lenne az életem ezzel az erővel! Ami egyszer csak elszállt. Mert lennie kellett. Ha mára nincs is. A zongora lehet a tettes, gondolom. Minden, ami érzelmi svédasztalomon épp a zongoránál sorakozik. Mi szem-szájnak ingere. Azaz fülnek. Meg szemnek. Meg tapintásnak. Meg érzéseknek...

A zongora pedig semmi mással nem kezdődött, mint a vággyal. A csakúgygal. Kipattant belőlem, mint lányomból a boks. Valahonnan tudta, hogy ezt szeretné. Mikor kérdezem, honnan, egy filmélményére hivatkozik. Az egyetlen lány az edzőteremben. Az egyetlen lány, akivel Bokszbácsi foglalkozott élete során, s véletlen, nem véletlen, mindene megvan hozzá, ami kell. Bokszbácsi így vele példázódik a fiúknak: szófogadó, ambíciós, jó a technikája, és Isten kegyelmezzen annak a fiúnak, akinek az első balegyenesét behúzza tizenhat évesen. Azt nem tudom, pontosan honnan jött a zongora utáni vágyakozás. Csak, hogy hetekig vártam, hogy Oroszországból áthajózzon a Fekete-tengeren a pianinóm. Miután megvolt a felvételi. Melyet szintén a Fekete-tenger miatt késtem le. Azaz nem késtem le. Csak később hallgattak meg. A hivatalos felvételi után. Hála Titeapjának. Ő volt a zeneiskola igazgatója, de ezt én akkor nem tudtam. Csak úgy ismertem, mint egy köpcös, kedves óriástörpét. Titét pedig a dohánygyári óvodából ismertem, meg az utcánkából. Ő a Jövő elején lakott, én a végén. A Jövő két oldalán. Más-más oldaláról néztük, s ez a szempont elég is volt, hogy együtt ne sokat játsszunk. A zongoráig.

Mikor beléptem a zeneiskola zenetermektől harsogó alacsony alagsorába, mely a nyári vakáció miatt éppen nem harsogott, Titeapja az első, aprócska zongoraterembe vezényelt: Titeanyjáéba. A szüleim kísérték el, csak úgy, beugrásszerűen, nem, mint egy hivatalos felvételre. Ezért maradhatott kint a félelem. Valójában el sem kísért. Nem volt sehol sem. Titeapja köpcöskönnyed mozdulatai is távol tartották. Mesebeli, nagy szakálla. Nevető kökényszeme. Míg lekopogtatta nekem lazán, egy hegyével fölfelé tartott ceruzavéggel a kontratimpet meg a szinkópát. Akkor még nem tudtam, mi a kontratimp meg a szinkópa, hangsúlyos és hangsúlytalan játéka, csak annyit hallottam, hogy:

tá-ti-tá-ti meg ti-tá-ti. Ennyi neki elég is volt. Hogy hallom. És visszakopogtatom. Pontosan. Ugyanolyan hanyag eleganciával.

- Szeretsz énekelni?

Ha ilyen barátságosan mosolyog rám, hogyne!

- Jól énekelsz. Jó hangod van - mondta. - Őszre zeneiskolás leszel, ez lesz a zongoratermed!

Boldogan ugrándoztam haza. A pianínóhoz. Önfeledten kalimpáltam rajta. Őszig. Éppen addig, míg Titeanyja elém nem tolt a Czernyt. Az első órák egyikén. Mert, persze, ő lett a zongoratanárnőm. Ha már mindnyájan a Jövőben laktunk. Még ha más-más oldalán is. Pedig ekkor tudom már, nem mindegy, hogy mit honnan nézünk. Ha ugyanazt máshonnan.

- Mindenkiből nem lesz művész! - harsogta anyunak az utcasarkon futtában.

- Valóban nem, magából is *csupán* tanárnő lett, ugye - sziszegte anyu, ha csak magában is, még alaposabban megnyomva a csupánt.

Titeanyja felé csupán a szeme szikrázta. Nekem viszont elmesélte, és ez valahogy elég is volt, hogy kezdjen összeállni bennem a lúzerpuzzle. Néhány hét elteltével már tudtam: semmi közöm a zongorához, gyűlölöm! Nem volt kedvem többé gyakorolni. Erre rásegített a szomszédság tömeges, anonim ellenszegülése, amit úgy adtak tudtomra, hogy amint zongorához ültem, viszonzásképp kongatni kezdték a fűtőtestet. Ki-ki a sajátját. Röpké gyakorlásom kongó kíséretéért. Ők kongattak, Czerny kornyikált. Nap mint nap. Egyre rövidebben. Márpedig Titeanyja nem volt hajlandó semmi fülbemászó skálát elém tenni. Amíg Czernyt nem tudom. Czernyt, persze, sosem tanultam meg tisztességesen. Azért sem! Kényszeredetten léptünk hát tovább. Azért is! Olyan irányba, mely nem volt ínyemre. Ezért sem gyakoroltam annyit, amennyit kellett volna. Hogy ne kínozzam magam. Ezzel, persze, Titeanyját kínoztam. S azzal, hogy Titeanyját, közvetve saját magamat. Mert ő viszonzta. Közvetlenül. Ezért aztán, bár tetszetek egyenes ívű, kövér betűi és hangjegyei, makulátlan írása a zenefüzetemben, az én hol sovány, hol telt, összevevő betűim ma sem őt idézik. Legfeljebb a tagadásban. Holott tetszett, hogy szerették őt a virágok. Mert ő is a virágokat. Folyókáival lakályossá futtatta be az aprócska zongoratermet. Meg plakátokkal. Arcimboldo inkább mulattatott, mint megijesztett. Gyerekként. Szülőként félelmetesnek találom. És Tite. Ő

is hozzá tartozott. Hozzá is. Csak erről igyekeztem megfedkezni. Akkor nem tudatosodott bennem: Titeanyja volt az első, gonosz anyósjelenség az életemben. Félttem tőle, nem szerettem, ezért semmit sem akartam tőle. Titén kívül. Még tanulni sem. Hiába nyomott teniszlabdát a markomba. Hiába verte belém, hogy laza csuklóval, hajlított, görbe ujjakkal, húsig vágott körömmel, mert a milliméteres köröm is koppan egyet a hang előtt.

- A köröm elárul - ismételtette, miközben óra elején körmeim tisztaságát és hosszúságát ellenőrizte.

- A köröm elárul - ismételtettem magamban, miközben felmutattam, minden egyes alkalommal, hetente négyszer, húsig vágott körmeimet, ahogy megkívánta.

Dacból azonban megfogadtam: hosszú, festett körömöm lesz, amint csak felnövök. Azért is! Hogy a kezem se emlékeztessen! Soha ne emlékeztessen húsig vágott, festetlen ujjaira! Egyébként gondozott, kenetetett, mégis aszott kezére! Mellyel időnként rántott egyet copfomon. Úgy éreztem, szívesen. Amikor túl sok volt a melléütés. És idegei már nem bírták monoton kakofóniámat. Nem kiabált, csak sziszegett. És tépett.

- Nem hittem, hogy ilyen vad volt Titeanyja! - hüledezik egykori padtársam, Marnebelus, miután kiszakadt a provinciából, s kozmopolita.

Vagy: mert kozmopolita, kiszakadt a provinciából. Tehetségét beváltó, beváltásának hátat fordító, örökösen kétkedő, időnként ön- és zenetagadó zenész. Már nem a lusta fiú, akiből zeneelmélet tanárunk, a feje búbjáig kopasz, onnan lefelé vällig drótszőrsörényű Oroszlán szerint semmi sem lesz, bár született tehetség. S csak akkor lenne belőle valaki, ha tehetsége az én ambíciómmal párosulna. Az meg kizárt, mert nem a másik fele vagyok, ugyebár. Csak a padtársa. Csak zeneelmélet órán. Ezért hát sok reményt nem fűz hozzá. Hozzám végképp nem. Zenei téren legalábbis. S én sem magamhoz. Attól tartok, semmilyen téren, miután.

- Te, Marnebelus, hallod a hangokat, melyeket Oroszlán leütöget a zongorán, anélkül, hogy látnánk a billentyűket, majd azt kéri, énekeljük vissza, és szolmizáljuk közben?

- Persze, látom magam előtt a hangjegyeket.

- A félhangtávolságokat is?

- Azokat is - mondja, s szava olyan egyértelműen cseng, mintha nem lenne ebben semmi különös.

Neki nincs is, s ezért úgy véli, senkinek. Nekem viszont különös, sőt: rendkívüli! Éppen, mert nem megy. Pedig igyekszem. Látja ezt Oroszlán, s bár rettenetesen szigorú, értékkel. A monoton miatt is. Hogy már ötödikesen ismerem és használom a szót. Nekem ez egyértelmű. Elismerő tekintetéből látom, hogy talán mégsem minden velem egykorúnak az. S mert Oroszlán a helyén kezeli zenei tehetségtelenségemet, és nem tart e hiányosság miatt emberi selejtnek, nála igyekszem jelen lenni. Ezt becsüli, ahogy a tornatanár is. Távolról sem tudok akkorát ugrani, amekkorát a szabályzat szerint tudnom kellene. Ojnából szégyenletes egymétereseket dobok, de van valami furcsa kitartás és erő bennem. Néma és fékevesztett szembeszállás. Nem is annyira a magát legyőzhetetlennek vélő, verekedős Tóbiással, mint amennyire a természet adta legyőzhetetlennel szemben. Hogy úgysem adom fel. Amiért aztán a folyton minősítő és pofozkodó, kutya farkán Fodor tornatanár sem engedi meg magának, hogy kigúnyoljon.

Miután rájövök, hogy nincs száz százalékos hallásom, az audíciókon végül rájön az egész osztály, hogy gyatrán is játszom.

- Neked milyen volt az audíció, Marnebelus? Kiállni a dobogóra az iskola dísztermében, és elcincogni a cincognivalódat?

- Nem cincogtam. Apámat az utolsó pár percben rávettem, hogy ne állítson színpadra.

- Az úgy könnyű!

- Dehogyan volt könnyű! Egy tanársorsba kényszerült, frusztrált művész volt, aki aztán. És akit aztán én tizenhét évesen, amikor többé nem bírtam a sanyargatást... De erről sosem beszéltem az osztályban.

Ezért csak éreztem. Azt mindenképp, hogy a verekedős fiúk a gyengébbekkel keckeckedtek ugyan, vele sosem. Pedig ő nem fitogtatta az erejét. Mégis volt benne valami fojtott indulat, amit igyekeztek nem feszegetni. Valószínű, ugyanezért nem lett Marnebelusból tanár. *Csak* művész. Egy világlátott, frusztrált művész! Az apai mintát csak részben sikerült kerülnie. Mert némely dolog elől szökni nem lehet. Szüleink lenyomatai vagyunk. Pontos. Vagy torz. Vagy csiszolt lenyomatai. Akarva-akaratlan.

Ekkor történik a nagy szakadás. Ő tizenhét éves, amikor a tisztelet-tartás kettéhasad. Tartásra és tiszteletre esik szét az otthon. Hogy

végül kölcsönös, kicsit távolságtartó tiszteletadás lehessen belőle. Immár nem a tartás okán. Talán valamifajta kötetlen kötődés végett.

Az első audíciót hát megúsztá. Én nem. Annyira nem, hogy pontosan emlékszem a csendre. A csend kíméletlen, hasító erejére. Amikor a hallgatóság és közém nehéz várakozás borul, mely pisszenéstelen csendje dobhártyámat szaggatja. Csupasz testként nehezedik rám a sürgetés, s mint szuszt nyomja ki belőlem, amit addig tudtam. Majd ugyanez a sürgető, síri csend csapkodni kezd. De hogy tudnék szálfagyenesen ülni, mikor rég összeroppantam a fehér-fekete billentyűzet fölött?!

Ekkor történik a nagy szakadás. Hétéves vagyok, amikor az osztály kettéhasad. Az első audíció után. Tehetségesekre és tehetségtelenekre. Magamban úgy hívom: nagy Ték és tétlenek. Az osztály kiváltságosai és lenézettjei. Köztünk hatalmas szakadék. A fölény árka. A fölény átka. Mely még szünetben sem szűnik meg. Sőt, akkor mélyül el igazán. A nagy Ték – kivéve Marnebelust és Titét – megvetéssel néznek le ránk. Azokra, akik híján találtattunk. Nem is nagyon értik, mit keresünk köztük. Őket glória lengi körül: aki zenetehetség, az mindenben tökéletes. Aki meg nem, az hülye – így folytatódik a zeneiskolalogika.

Ezért amikor hatodikban forgatókönyvemet olvasásra ajánlja a magyartanár, összezavarodik az osztály. Felkapják a fejüket: itt valami félreértés lehet. Az írásomra, persze, senki sem kíváncsi. A tanár meg, szerencsére, nem erőlteti. Én pedig önérzetemben sértetten kullogok haza. Ekkorra már annyit hadakoztam anyuval eszköztelenül, hogy feladtam. Beletörődtem: ő nyert. (Mit is?) Nekem meg ki kell várnom. A szabadulásomat. Hogy nyolcadik végére érjek, és elmehessek. Valahova, ahonnan a zongorát örökre elfelejthetem. Feltételezem.

A belém fagyott frusztráció és önbizalomhiány épeszű magyarázatát hosszú időre homály fedi. Aztán sok évre rá mégis felnyitattja velem az általában porosodó, polcnak használt pianínót, melyhez anyu foggal-körömmel ragaszkodik. Még mindig. És el nem mozdítaná a helyéről, hisz csak itt, a szobának ebben a félreeső zugában védett. Az esetleges huzattól, mely ajtó és ablak közt időnként kialakul, s mely megbetegítheti a hangszárait. Nem, mintha a tengeri utaztatás nedvétől nem lenne tüdőbajos érkezése pillanatától fogva. S ettől folyamatosan

lehangolódott, és megbicsaklott a billentyűzete. Míg minden limlomot leszedek, hogy hozzáférjek, feltűnik: bár évek óta nem játszottam rajta, idegesít, hogy ennyire megközelíthetetlen. Most is. Csak másképp. Pedig minden, csak nem egy versenyzongora. Tulajdonképpen van valami hasonlóság köztünk: mindig kínlódtunk a tiszta hangokkal. S ahogy neki folyton befőttesgumival kellett megerősíteni a billentyűit tőből, úgy engem is folyton fűzni kell, kívülről, csak hogy megszólaljak. Végre önfeledten kalimpálok, sebajrosszul, tompítás nélkül szörnyű improvizációm. Most azért sem állnék meg, bárhogy is döngetnék a szomszédok a fűtőtestet.

- Hol vagytok, székelyek? - kiabálja esténként Gyuribácsi, a székelyszájhős szomszéd, amint dülöngélve befordul biciklijén az utcába, s leellenőrzi, mint minden este, hogy elég büszkén áll-e a blokk oldalára erősített székely lobogója.

- Hol vagytok, székelyek?! - kiabálom keserű kárörömmel. - Hallgassátok, ha nem is ős-, de primitív lakói ezen siralomvölgynek, csak hallgassátok, faji, vallási és lélektelen egybetartozásokat folytán, ma különösen hallgassátok ezt a nektek szánt produkciót! Már évekkorábban hallanotok kellett volna, nem ezen a kései vasárnapocskán, ti önző és rosszmájú átlagtömbházlakók, akiknek szűklátókörűsége csak a tömb előtti méteres közös kertig terjed, vagy a megcsonkított szomorúfűzek mögött csillogó szögesdrótkerítésig, mely, ha másra nem is, veszekedésre, gyűlölködésre újabb lehetőség!

Különös egybeesés, hogy összevissza örömenem után Marnebelus egy világos, letisztult, kicsit sem összevissza dalt küld, mellyel hosszú csend után épp most készült el. (Elhallgatásból ő is jeles.) A túlsó partról kérdezi, tetszik-e. Elmélázó, lusta július, nem mélabús.

- Elbélázó, nem bélabús! - hangol valódi öröme könnyed zenéje.

Valójában ő sosem tartozott a túlsó parthoz. A napig, amíg nem soroltam a nagy Ték közé. A születésnapjáig. Valamelyik születésnapjáig.

Ekkor történik a nagy szakadás. Bennem, Marnebelus felé. Mert Titét bezzeg meghívta! És minden lányt és fiút is meghívott, akik a nagy Ték közé tartoztak. A tétleneket viszont nem! Engem sem! Hiába szórakoztunk imént kedélyesen Oroszlán sörénye mögött zeneelmélet órán. Csak jobb híján beszélgetett velem! Mert szünetben odament ehhez-ahhoz. Sugdolóztak. Titétől tudom, féltitkos meghívások ezek.

Melyből én kimaradtam! Engem kizárt! Tehát ő is! Mégis! A barátságunkat csak én hittem annak. Tulajdonképpen nem is létezett! Tite kiábrándult beszámolója sem vigasztal. Hogy ne sajnáljam, nem maradtam le semmiről, Marnebelusnak nincs is majma, pedig már fél éve azzal hitegette. És hogy pocsék volt az egész, örüljek, bár el se ment volna ő sem.

Marnebelus nevet, amikor felróvom neki gyermekkori csalódásomat:

- Tényleg kihagytalak? Véletlen lehetett, mindenkit meg akartam hívni. Sajnálom! Titének egyébként igaza volt: pocsék volt. Olyan lázban voltam, hogy még apáméknak sem árultam el, mire készülök. Amikor beállított az osztály, szaladhatott a boltba, mert otthon semmi sem volt. Csak az járt a fejemben, hogy végre valamelyik lánnyal táncolhassak. Bármelyikkel. De azt sem lehetett, mert Tite folyton a majommal nyaggatott, apám meg egy órán belül az egész bandát hazatessékelte. Aznap el kellett utaznunk valahová, amiről, persze, nekem nem számoltak be korábban. Aztán az ajándék! Hogy vártam a csodát! Erre csak felét vették meg! Csak amennyire futotta az osztálypénzből. Így meg használhatatlan volt...

Kitör belőlem a nevetés. Épp ez a hahota vágja el bennem múltam egyik gordiuszi csomóját.

Származását sosem volt merszem firtatni. Előbbre való volt megkérdőjelezhetetlen tehetsége és gondozottsága, mint sötétebb bőrszíne. Van abban is valami sajátosan lázadó, hogy most mondja: arab származású. Éppen sáskajárás idején. Amikor ő erről, én meg amarról az oldalról tekintünk a jövőre. És: nem történik szakadás. Pedig hiszem, hogy egy eldugott, kicsi faluból is pontosabban látom Európa vesztét, mint ő kontinensünk egyik szívudvarából, politikaközeli életéből. Ő meg azt hiszi, hogy aggodalmam Európa kereszténység előtti és keresztény kultúrájáért egészen fölösleges; aminek be kell következnie, úgysis bekövetkezik: a nyugati civilizáció felőrli saját magát. Erre azt tanácsolom, hagyjuk a filozofálgatást, ereszkedjünk le a hétköznapiokba, és csak gondoljon a lányára, akit naponta elvisz óvodába. Bizonyára nagyon nem mindegy, felrobbantják-e éppen azt a szerelvényt, amellyel utaznak. Az meg végképp mindegy, hogy nem is terroristák – mert ezt a szót nem hajlandó felvenni a fogalomtárába –, csak egy-egy frusztrált, beilleszkedni képtelen ember.

S mert úgy érzem, valamiképp elorozták tőlünk Európát, Balkánia felé nyaralunk. Persze üröm akad itt is, összegezzük végül egy megbízhatónak tűnő nességbari teraszon. Magunk mögött hagyva a kikötő haszonleső, őslakos, valószínűleg megkeresztelt, de nem keresztényi, alvilági figuráit, akik a végzésért kilépéskor is követelik a belépti díjat, és ha nem adod, mert egy perce hagyta ott az egy levát a kistányéron, mely közben csodálatos módon eltűnt, képesek fejbe verni. Egyetlen újabb leváért. Fél euróért! Két lejért! Hát amikor éppen felgyülemltet dühünket fújjuk ki, csalódottságunkról figyelmünk egy narancssárga turbános, középkorú, török lakosra terelődik. Látványának árvaságára. Ahogy üres szatyorral a kezében felfele halad a hegyen. Olyan elesettnek hat, hogy a lányom hosszan, szánakozón néz utána:

- Látjátok, nem lehet az embereket egy kalap alá venni. A muszlimokat sem. Azok is áldozatok, akik félnek a velük beáramló bajoktól. S azok is, akik köztük jók, és jóra vágnak, beilleszkednének, de gonoszabb fajtársaik miatt őket is bántják, kizárják.

A félnivalóról eszembe jut a cukrosbácsi. A parkban. A nagy fenyő alatt. Ahányszor csak iskolába megyünk. Télen is. Pisszeg, csakhogy ráfigyeljünk. A nagy, színes álcsomagokkal díszített fenyő alá is beáll karácsony táján. A félelemtől és a homályos ismeretlentől megdobban a szívem. Elszaladunk. Délben hazafelé már nincs ott. Nem tudom Titének megmutatni. Mert mindig csak hazafelé közös az utunk. Reggelente öt és három testvérét, no meg Titeanyját Titeapja viszi fehér Daciájukkal. (Hogy is férnek?) Tite köztük a legkisebb. Egy darabig. Ők mindig belül mennek, a dohánygyári úton. Én mindig kívül, a hegytetőn. Nagy lánycsapatban. Megcsodálva a dohánygyár tetejére nőtt falut. Bár mondják, érzékcsalódás, nem rajta, mögötte van, ragaszkodom a csodámhoz. Majd a készséges Csekme hegedűtokján kiadósakat szánkózunk a park meredek oldalán. Édes bosszúnk a zeneiskolával szemben.

Tite is kárpótol tanítás után. És a zongoraóráim után. Mert nem hajlandó nélkülem hazamenni. Titeanyja bosszúságára. Miénk hát a hazatérés önfeledt együttléte. Amikor nincs hegedűórája. Mert én öt sosem várom meg. Szerencsére nem veszi zokon. Továbbra is megvár. Hiába zavarja ki Titeanyja a zongorateremből. Rám néz, nevet, óra után megjelenik. Majd következő alkalommal, mielőtt becsengetnének, fog egy legyet, és nagy körültekintéssel anyja kézkrémébe keveri.

A kicsi, fehér tubusba, mely a polcon addig sérthetetlenül ragyogott. Csak néz rám. Újra nevet. Én nem merek.

A tépésről neki sose panaszkodom. Egyáltalán nem beszélünk a zongoraóráról. Nem is akarattal kerüljük. Csak együtt másra figyelünk. A világkomikumra. Amikor órák után, nyakunkban lógó lakáskulcsunkkal nyakunkba vesszük a várost. Mint két, kiéhezett kopó, tréfa után nyomozunk.

Akkor is, ha melegben vízért tikkadozunk a hosszú hazaúton.

Vagy ha éppen csokiért epedezünk. Hogy nem válunk édességrablóká, Piroska a hibás, és a farkas. Mert azért a kis, karóralapszerű émelyítő Piroskás csokiért, mellyel – és semmi mással – tele van a Golgota édességes részlege, nem volna érdemes.

Akkor is, amikor Tite kicsapja a trafikos néninél a biztosítékot. Azzal, hogy köp a napi sajtóra. Szó szerint. Ezután a trafikos néni csapja ki a trafik ajtaját, és lohol magassarkú cipőjével Tite után. Aki közben számárfület integet neki vidáman. Minél lehetetlenebb és szánalmasabb a nyakoncsípés megkísérlése, annál inkább kielégít a látvány. Kacagva követem őket. Titének olyan elismerés ez, mint színésznek a taps.

És akkor is, amikor a cigány takarító néni, ki terebélyes méretével nap mint nap a vattacukros bódé mellett sertepertél, egyszer csak kiválik a mindennapokból. Szöget üt Tite fejébe, hogy dehiszen! A következő pillanatban szűzmáriázva repül utánunk a seprű. Tite derűs nyugalommal nevet szembe vele:

– Mi az, néne, ejsze nem lett mérges?!

Szomorú gyerek lehettem, hogy minden hazamenetelünkkor mókamesternek csapott fel, csakhogy felvidítson. Vagy ő volt zsigeri bohóc. Komolyabb napokon *csak* elkápráztatott. Ilyenkor útba ejtettük a színházat. Felmentünk a barátjához, Díszletesádihoz. Nem is sejtettem, hogy a színészbejárat sikátora, sötét és cirkalmas folyosói meghatározzák majd felnőtt létem néhány alapvető döntését. És Titéét is. Néha látom a nevét egy-egy színházi plakáton. Látványtervezőként. Szóval, bekukkantottunk néhanapján Díszletesádihoz. Mindenféle enyvek és egyéb különleges illatok, készülőfélben levő díszletek közé. Ez maga volt a csodák csodája! A port csillámnak láttam, a sötétséget titoknak. A színészeket meg nem evilági figuráknak, isteneknek és félisteneknek. Hiába volt több osztálytársamnak is színész anyja vagy apja. Nem

tudtam felfogni, hogy lehet egy színész családtag. Aki szöveget tanul, mondjuk, ruhamosás közben. Mert akkor még kézzel mostak. Vagy kézzel is. Mint Anianya. Aki ennek ellenére megerősítette bennem a rideg istenképet. Mikor megkérdeztem, hogy tudja Anit magára hagyni több napon át, miközben turnézik. Hisz Ani még negyedikes.

- Amíg tudom, hogy az én lányomra Bornemissza Gergő vigyáz, addig nincs baj – nevette felém, s villámokat szórt a tekintete.

Aztán megcsodált. De a csodálata sokba került nekem. Énképemből hosszú, túl hosszú időre kimarta a szépet. Ahogy a hegyoldalra ültem, éreztem, hogy néz. Túlságosan. Mint akit megbabonáztak. Vagy aki maga készül megigézni. Majd mellém jött. Fölém magaslott:

- Tudod, te nem vagy szép, *csak* nagyon érdekes! – csicseregte, és vörös rúzsos mosolyával megcsillant jégfehér foga a fagyban.

Az én öntudatlan bosszúm, hogy eltemettem. Úgy elástam magamban, hogy már nem is találok a nevét. Csak úgy maradt meg bennem, mint Ani hidegszép, hűtlen anyja. Aki a lányát végül örökre elhagyta. Úgy látszik, túlságosan is bízott Bornemissza Gergelyben.

Újabb nagy szakadás. A rendszerváltás. Az egyetlen többnapos osztálykirándulásunk. Mintha eleve ünnepelni mentünk volna fel a fenyvesek közé. Csak még nem tudtuk. Pedig tudhattuk volna. Hogy valami furcsa van a levegőben. Amikor már első este egy denevér körözött ágyunk fölött a hotelszobában. Visongásunkra berohant az osztályfőnökünk. Majd kirohant. Majd újra berohant. Egy hokibottal. Üldözőbe vette a szerencsétlent. A denevér végül kimenekült az ablakon. Mi meg maradtunk a különös érzéssel. Hogy nem is tudjuk. Például hogy mitől iszonyodunk jobban. A denevértől vagy a habzó szájú, fejvesztett osztályfőnöktől. Aki másnap boldogan jelenti be:

- Gyerekek, szenzációs hírem van: meghalt Ceaușescubácsi!

A halálhírré hajrázni kezd az egész osztály. Hirtelen megszűnik az átokárok. Ték és tétlenek megkülönböztető fogalma elenyésszik. Igaz, ideig-óráig tart ez is. Mint a csoda általában. De míg tart, Titeapja viharzik értünk. A fehér Dacia ajtaja megnyílik előttem is. Először és utoljára. És röpít a Jövőbe. Ahol semmi sem olyan, mint amilyen. Titééknél a tömbház bejáratára fémhevedereket szerelnek éppen. Mert állítólag jönnek a terroristák. És megmérgezik a vizet. (Dehát...) Összeegyeztetetetlen képmozaikok. Itt-ott civil férfiak. Hatalmas puskával a kezükben. Mint legalábbis bevásárlószatyor a férfikézben.

Olyan idegenül hat. Egy ismerős iszkol. Frissen kapott puskájával. Az ablakból látjuk. Anyu azóta is így látja. Amint iszkol. Ahányszor csak megpillantja. Nálunk is férfiak gyűlnek össze. Apu barátai. Tanakodnak, mitévők legyenek.

- Menjünk ki a gyárhoz, lássuk, mi történik! - indítványozza apu.

Szórádibácsi rögtön lefújja: ő nem fog hősködni, nem esett a fejére, nem akar meghalni, megy haza, elbújik, meg kell védenie a családját.

Már kora nyáron második osztálykirándulással ünnepli az osztály a rendszerváltást. Az addig tiltott Magyarországra utazunk. Ahogy átlépjük a határt, mintha falat törtünk volna, olyan megmérettetést érzünk. Megáll a busz. Magyar levegőt szívni. Magyar csodalevegővel feltöltődni. Átszellemültebben nem is végezhetnénk dolgunkat a ritkás, ültetett erdőben. Egyszer csak felbukkan Tite. Üdvözült arccal. Valamit tart a markában, óvatosan kinyitja a tenyerét:

- Fogtam neked egy magyar legyet!

Rendszerváltás. Barátságzárás. Öt éven keresztül sose veszekedtünk. Az ötödik osztály közepe táján az a hír járja, hogy átalakítják az iskolát. Legyen ezentúl művészeti líceum, ne csupán zeneiskola. Ettől zsong az egész iskola. Hazafelé is ez a téma. Tite bejelenti, inkább évet ismétél, nem érdekli a hegedű, grafikára megy. Azt hiszem, ez az oka. Hogy kijelenti, jövőre nem leszünk osztálytársak. Ahogy kijelenti. Abban valami olyant érzek, hogy részéről lezárt fejezet a zeneosztállyal együtt a barátságunk is. Neki valami más kell. Nem tudom, mit mondhattam minderre. Talán a következő pillanat miatt nem emlékszem. Mert hirtelen hatalmas pofon csattan az arcomon. Akkor veszem észre, fél fejjel magasabb már, mint én. Mégis eltölpül bennem egy pillanat alatt. Ahogy értékét veszti minden addigi móka. Nem akarom többé látni. Nem akarom többé megosztani vele a hazafelét. Nem csak őt rekesztem ki abban a pillanatban, hanem attól fogva eleve mindenkit, akiben apró jelét is megérezem a testi agresszivitásnak. Egy idő után azt is, aki az érzelmi kegyetlenkedésben leli örömét. De ez egy másik történet. Mintha érezné Tite is, hogy ez az utolsó közös utunk, először kísér haza. Ügyetlenül. Ügyefogyottan. Szótlanul.

Még három év kényszer. Audíciók és vizsgák. A félelem aprólékos diagnózisa. Kínkeserves gyomorideggel megyek bele a biztos kudarcba. Rendre. Mert évharmadról évharmadra kötelező megmutatni, mit tudunk. Vagy mit nem. Mint én. A kényszerszereplés aztán egy életre

belém veri a közönségtől való viszolygást. Az utolsó audíció. Végre a *Für Elise*. Szeretem, tudom. Amióta Tite nem vár meg zongoraóra után, egészen kiegyensúlyozott Titeanyja. Nagy sokára engedi, hogy valami fülbemászót játszhassak. Örömtelinen repdes felém a műsor után. Átölel, megpuszil. Ilyennek még nem láttam. Az van az arcára írva, hogy: na, végre! És kimondja:

- Ezentúl sokat fogunk audíciózni!

Visszafozott csendemből megérti: befejeztem.

Ma is nyomottság fog el és hidegrázás. A pusztá emlékeztétől. A tengerparton, ahol több a cigarettacsikk a homokban, mint a kagyló.

Írás közben folytatódnak a különös egybeesések. A szövegem egy része egyszer csak fogja magát, és eltűnik. Rippsz-roppsz. Valami vírus lehet – suhan át rajtam az aggodalom. Majd amikor tényleg nem tudom visszahozni sehonnán sem, végképp kétségbeesem.

- Megvan a szöveged! – mondja egyik barátunk, aki él-hal az elektronikaért, és elém tolja. Hiánytalanul.

- Sőt, már van Apple-ed is – sóhajt fel a férjem, mert amikor kiborultam a veszteség miatt, jobbnak látta hirtelen megvenni álmaim vírusbiztos számítógépét, csak hogy el ne veszítsem a szövegrésszel együtt a kisbabánkat.

Ekkor villan fel bennem az összefüggés. Hogy ugyanis a barátunk, aki visszaállította a nektek írottakat, épp Tite első unokatestvérének a veje. Bonyolult? Azaz: ő is valamiképp kapcsolódik Titéhez, Tite-apjához, Titeanyjához. Némiképp így a zongorához is. És hiányos zongoratudásomhoz. Félelmeimhez. Az sem véletlen talán, ahogy engem most tanít, igaz, nem a zongora, hanem a számítógép billentyűzete fölé hajolva. Megnyugtató, felnőtt hangon, csendesesen. Mintha mesét mondana, úgy mesél új számítógémem titkairól. Egészen más-ként, mint Titeanyja valaha is. Úgy megyek haza, hogy ha eddig, mondjuk, közepesen rajongtam a számítógémemért, most odavagyok érte. Pedig a barátunk nem is tanár, *csak* kiváló pedagógus. Erre sem születik, lám, mindenki.

Anyu elolvassa, mit írtam nektek.

- Belőlem jött – mondja bocsánatkérően.

- Tessék?

- A zongora utáni vágyakozásod. Belőlem jött. Az én vágyam volt. Mert két testvéremet beírátták hegedűre, engem meg a legkisebb

öcsémet nem. Ezért döntöttem úgy, hogy a gyermekeim életéből nem marad ki a hangszer. És mivel a zongorát szerettem...

Tehát ezért nem emlékeztem, hogy honnan jött a vágy! *Csak* belém plántálták. Jóindulattal. Aztán amikor rúgkapáltam, hogy ez nem nekem való, anyu azt mondta, amit az ő édesanyja mondott egykor neki:

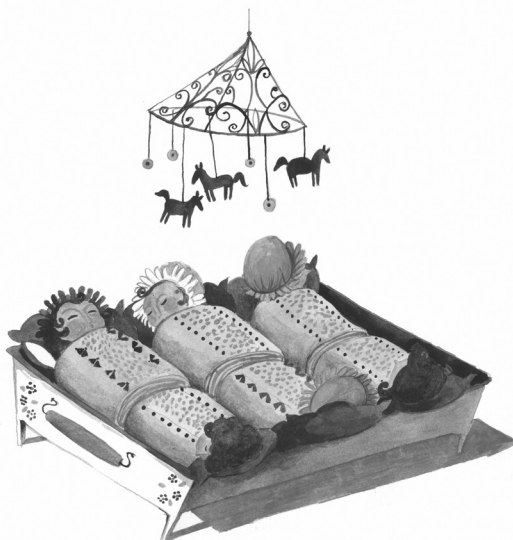
- Becsüld meg magad! Vidd végig, amibe egyszer belekezdted!

Ettől elhittem, hogy a felfüggesztés meghátrálás, nem belátás. Pedig! A tanárom később arra nevelt:

- Merd abbahagyni, otthagyni! Bármit! Bármikor! Akár az egyetemem is! Ha úgy érzed, neked nem jó!

Taníthatta ugyan nekem a szabadságot, mikor sokkal korábban belém vették a börtönt!

Most, hogy a hetedik hónapot emlékezetessé teszi a magas vérnyomás, pulzus és éjszakai légszomj, szó mi szó, terhesnek érzem a várandósságot is. Amikor már nem elhatározásom, hanem fél napokig szaggató fejfájásom szabja meg, mikor mit csinálok. Hogy mikor csinálhatok valamit is. Most már tényleg egyetlen dolog vigasztal: hogy csakis én várom ezt a kislányt az egész földkerekségen. Hozzám érkezik! Egy biztos: ő csak akkor zongorázik majd, amikor kedve lesz hozzá.

Lövétei Lázár László
SOKPARANCSOLAT

NE LÓGJ KI A SORBÓL!
(A „vérvonalról”)

Hogy hívják apádat?
Lázár László.
Hát a nagyapádat?
Lázár László.
És téged?
Lázár László.

S hogy fogják majd hívni a foltos malacot?
Legyen ő is Lázár László!
Ahogy akarod!
Ma úgyis ilyeneknek áll a zászló...

„...*NE HALASZD HOLNAPRA!*”
– *Lackó és Lustaapa* –

Apa!
most, hogy itt vagyunk magunka’,
nem kerül
a ház körül
valami férfimunka?
Kerülni éppenséggel kerül,
bár én inkább olvasgatnék – egyedül...

De hát az olvasás nem is férfimunka,
mikor őrlésre vár a búza!
S te mondtad, hogy nem szép,
ha az ember csak halasztja-húzza...

A franc essék malacba-tyúkba!
Az olvasásra meg térjünk vissza
pár év múlva...

NE ZABÁLD TELE MAGAD!

– Szigorúanya és Vica –

*Jesszuspepi!,
mi történt a hassal?
Jóllakattuk három bronzlovassal.*

*S hogy ettétek? Villával és késsel?
Julcsi és én késsel,
Lackó király kézzel,
mert ő ilyen: tenyerébe
napközbe' is országalmát képzel.*

*S mi lesz most a fejjel?
Elalszunk, bár Apa szerint
még a legeslegszebb álom
se fenékig tejfel...*

NE BÁNTSD A BOTOS KÖLÖNTÉT!

– Horgászlackó és Julcsi –

*Julcsi!, szerinted
mért szeretem én a sárkányhalat?
Fogalmam sincs! –
biztos azért, mert olyan... finom falat.*

*Na látod!,
ezért jó, ha az ember
Apával halászhat!
Tényleg?
De mi benne a lényeg?*

*Hát az, hogy dobd vissza
a sárkányhalat,
mert csak ott áll... izé... védelem alatt!
Ühüm... Fene tudta...
Pedig már mióta
mondom, hogy gyere velünk az Oltra!*

NE BÁNTSD A MACSKÁT!

- Lackó és Vica -

*Gyere, Vica, menjünk radinába:
kiscicák lettek a fürdőkádba,
jobban mondvá: a kád alá!
Hip, hip, hurrá!*

*Apa ugyan háborog,
hogy ez miféle dolog,
s hogy ő egyszer fogja magát,
s tényleg kidobja a macskát!
Pont most, mikor szegény beteg!
Inkább vigyünk neki tejet...
De valódit!,
mert nem eszi meg a boltit!*

Tóth Ágnes
TORNAÓRA

Öcsi, Béla, Norbi, Orbán,
Izzadnak a tornaórán,
Mert edzőjük öblös torkán
Csak úgy árad a hangorkán:

„Ugrálj, hasalj, fussál, pattanj,
Fekvőtámasz kell vagy hatvan!
Nyújtózz, aztán álljál fejre,
Mássz kötélre, ne rezelj be!

Szedd a lábad, kettő, három,
Izmosodjál, kis barátom!
Aki lógni mer a szeren,
Azt bizisten ráncba szedem!”

Szól a sípja szerre-rendre,
Élesen hasít a csendbe.
És mikorra abbahagyja,
Rég kidőlt apraja, nagyja.

TARAJOS-HARAGOS

Ez a kötél, mint a kígyó,
tekereg, tekereg.
Kenguruként ugrálják át
gyerekek, gyerekek.
Évi, Béni sem ül tétlen,
homokvárat épít éppen,
jó nagyot, jó nagyot.
Ráköszönnek egy csigára,

ki felmászott a bástyára:
– Jó napot, jó napot!
Fentről pislog le nagy árván
egy zöld fejű papírsárkány,
tarajos, tarajos.
Nem tud szállni a szél hátán,
lyuk tátong az egyik szárnyán,
haragos, haragos.
Ha nem lenne színes papír
a teste, a teste,
ellophatná a vén Holdat
ma este, ma este.

Egyed Emese

Gergőnek, Péterkének

RAJZOKRÓL

Lobogó nádszállal,
szerszámos táskával,
dobverő pálcával,
életre kelt bábbal

amerre te játszol:
fővezérnek látszol.

(Álmom téged vázol:
mert
nagyon
hiányzol.)

FELISMERÉSEK

Ezt Anya festette,
ezt öcsém,
ezt a gép

rajzolta,

ezt meg a szél ujja:
tengeri homokba.

KÉRDÉSEK

- Hogyha iskolába mennék,
jó nagy lélegzetet vennék?
- Ha itthon maradnál...
- Hoppon is maradnál!

- Új baráttra szert tehetnék,
hogya iskolába mennék?
- Kárát bizony nem vallanád...:
a régít is megtartanád.

- De ha iskolába mennék,
bármikor hazajöhetnék?
- Embert talán ott sem esznek!

- Játékfelelősnek tesznek?

Ady András

AZ A BUSZ!

A buszon nem lehet szőlőzni,
akarok, de nem ehetem: az
út egy gödör, nem értem,
de bácsik mondják,
ezt a mesteri hivatal
akarja így, hogy ne maradjon
lélek az emberben, ezen a buszon
sem lehet enni: hupp-döcc, s kiesik
a kezemből a szem, nem merek utána-
menni, mert elesem: csak keresi a szemet a szemem.

MACSEKOSAN

Lehet, hogy lesz egy macskám,
egy icipici vöröske tigris,
vagy pöttöm fekete
párduc, kis
kerek
gomolyák kerek
szemmel, rózsaszín
tappanccsal, s engem
nagyon érdekel hogyan fogunk
egyezni, én is egy kis vörös tigris
vagyok, fekete zsebpárduc a választásom,
kedvem szerint, anyuék mindig rám hagyják
a választást, én őket választom, állandóan hazavisznek,
smacskálunk...
engem nagyon érdekel,
hogyan fogunk egyezni,
ha otthon egy igazibbat találunk.

Adorjáni Anna
A NEVEM YAN

1.

13 éves vagyok, pro-gyerek, és az 5-ös számú vegyes iskolába járok. A szobámban vagyok, és a hétfői bemutatómra készítem a prezentációt. A címe: *Természetes és pro-gyerekek. A különbözőségben rejlő értékek.* A legtöbb pro-gyerek a többi pro-gyerekekkel jár iskolába. Akit például arra programoztak, hogy kiváló számítástechnikai adottságai legyenek, a többi hasonlóan programozott gyerekekkel jár, ugyanígy a labdajátékokra programozott gyerekek, és a többi. A természetes gyerekek pedig a természetes gyerekekkel járnak iskolába. A természetes gyerekek szülei születésük előtt úgy döntöttek, hogy nem programozzák be őket semmilyen adottságra. Ez persze nagyon kockázatos, mert ha egy természetes gyerek nem elég szorgalmas, semmihez sem fog érteni, mert semmire sincs előre beprogramozva. Viszont néhány állást – valójában a legeslegjobbakat – csak természetes emberek tölthetnek be, ezért vállalja sok értelmes szülő is a természetes gyerek kockázatát. Engem úgy programoztak, hogy felnőtt koromban alkalmas legyek közvetíteni a természetes és a pro-emberek között. Mediátor II. leszek. Apa és anya szerint ebben van a jövő. „Egyre több a vegyes házasság, szokta mondani Anya, és egyre több természetes szülő dönt úgy, hogy beprogramozza a gyereket.” „Amikor fiatal voltam, a programozóké volt a világ, ma a mediátoroké a jövő!”, így vallja Apa, és én ezért járok vegyes iskolába.

2.

Apa ma ebédnél ki akarta ráncigálni Nagypapa szájából a fogsorát. Mint minden vasárnap, Nagypapáéknál ebédeltünk, és mint ilyenkor mindig, Apa és Nagypapa veszekedtek. Apa azt vágta a Nagypapa fejéhez, hogy ha annyira rajong a természetességért, mit keres a szájában egy idegen test: a fogsora. Nagypapa erre azzal vágott vissza, hogy ő legalább nem csinált a gyerekeiből egy robotot. Nagypapa megkérte Apát, hogy

hagyja már az öreget, és leteremtette Nagyapát, amiért ilyet mond a gyerek előtt. Anya azt mondta, hogy mivel engem szerencsére úgy programoztak, hogy már születésem előtt belém volt táplálva a világ összes bölcselete, valószínűleg jobban kezelem a helyzetet, mint Apa vagy Nagyapa. Mi, pro-gyerekek nem is vagyunk robotok. Rendes emberek vagyunk. De néhány régimódi ember, mint például Nagyapa, összetéveszti ezeket a dolgokat. Pedig Nagyapa nem ostoba, csak makacs, ezt még Apa is belátja mindig, miután hazamegyünk. „Egyetlen szavaddal sem értek egyet – idéztem Nagyapának Voltaire-t –, de utolsó lehetetelig harcolni fogok azért, hogy véleményedet szabadon elmondhasd.”

3.

„A természetes ember hajlamos a heves indulatokra és arra, hogy saját magát a közösségnél fontosabbnak lássa – mondtam másnap a bemutatón. – Ezzel szemben a pro-emberek arra hajlamosak, hogy mások érzelmeit figyelmen kívül hagyják, és csak a programozott adottságaikat használják. Ezt láthatjuk problémának, de lehetőségnek is.” Erre elmondtam példának, hogy Gola, aki egy természetes osztálytársnőm, egy hete átküldött a chaten egy verset, amelyet nekem írt. Én azonban nem olvastam el, és nem mondtam meg Golának, hogy tetszett-e, mert a prezentációra készültem. És azután elmondtam azt is, hogy nagyon tetszett a vers, főleg az a sora, hogy „Meghízott köztünk a tér, túlsúlyos lett az idő”, és hogy én ezt soha nem tudtam volna így mondani. A Nagyapa ötlete volt, hogy személyes példát válasszak a bemutatóban, még mielőtt veszekedni kezdtek Apával. A tanárnő is azt mondta, hogy nagyon jó példát hoztam fel, Gola viszont valamiért megharagudott rám, ezt Hermina, a barátnője mondta, mert Gola azóta nem is áll velem szóba. Jövő vasárnap meg kell kérdezzem Nagyapát, hátha ő érti, miért.

4.

Ma lementem a szobámból a nappliba, és megkérdeztem Apát és Anyát, hogy gondoltak-e valaha arra, milyen lenne, ha én természetes gyerek lennék. Apa felhördült, hogy biztosan Nagyapa tömte tele

vasárnap a fejemet. Mondtam Apának, hogy ő is tudja, hogy ez lehetetlen, hiszen, egy: úgy vagyok programozva, hogy Nagyapa vélekedését alá tudom vetni a józan ítéletnek. Kettő: olyan osztályba járok, ahol ezekkel a dolgokkal sokat foglalkozunk. Három: abban a korban vagyok, amit régebben a „lábadó korszak”-nak neveztek – ekkor Anya jelentőségteljesen Apára nézett –, tehát indokolt, hogy ilyen kérdéseim legyenek. Apa hallgatott. „Édes fiam – mondta Anya –, bár semmi bajunk nincs a természetes gyerekekkel, Apáddal sosem volt kétségünk afelől, hogy pro-gyermeket szeretnénk. Örülünk az ilyen gondolatkísérleteidnek, Yan, de tudd, hogy Apáddal mindig a legjobbat akarjuk neked.” Még lett volna pár kérdésem, de jobb ötletem támadt. Apa és Nagyapa egyszer veszekedtek Apának valami könyveiről a pincében, amelyeket nem digitalizált a születésem előtti programozáshoz. Hirtelen kíváncsi lettem ezekre a könyvekre.

5.

Gola nem hívott meg a chatszoba bulijára. A bulira azért került sor, mert Gola beküldte a nekem írt verset egy versenyre, és nyert vele. Örültem, mert megérdemelte. Az osztályvezető megengedte Golának, hogy az osztály chatszobájában még aznap este használja a buli-alkalmazást, hogy megünnepeljük a sikert. Máskor mindig csak hétfévégén használhatjuk a chat-bulit. 7-től lehetett bejelentkezni a rendszerbe, de nekem valamiért nem sikerült belépni. Ráírtam Valdóra, és azt mondta, ő simán bejelentkezett, és hogy megkérdezi Herminát, hogy mi a gáz velem. Hermina azt írta Valdónak, hogy Gola azt üzeni, kopjak le. Valdo felajánlotta, hogy a tesója, akit számítástechnikára programoztak, feltöri nekem a chat-szobát, hogy be tudjak lépni, de mondtam, hogy hagyja: ha Gola nem hívott meg, nem akarok nyomulni. Nagyapa is azt mondta vasárnap, hogya személyes példát nem választottam elég körültekintően. Aztán megkérdezte, hogy milyen lány ez a Gola. Mondtam, hogy természetes lány, és a szülei azt szeretnék, ha olyan chatbotok készítésében dolgozna, amelyek segítik a pro- és természetes emberek közötti tárgyalást. Nagyapa megkérdezte, hogy mi az a chatbot. Elkezdtem magyarázni, hogy egy olyanszerű szoftver, mint a sakkrobot, csak ez a beszélgetéseket automatizálja, és... Nagyapa viszont közbevágott, és megkérdezte, hogy vajon miért pont nekem

írta Gola ezt a verset. Azt mondtam, hogy abban a zsűriben biztosan pro-tagok is voltak, és szeretne volna letesztelni, hogy... Bosszantott, hogy Nagyapa ismét kinevet, de Feynmanntól tudtam, hogy egyaránt szükséges megtanulni a múltbeli vélekedések elfogadását és elvetését. „Hagyd már azt a gyereket” – mondta Nagyanya. Az jutott eszembe, hogy talán jobban érteném, miért haragszik rám Gola, ha természetes gyerekek lennének.

6.

„Kedves Gola! Nagyon tetszett a versed, és sajnálom, hogy nem olvastam el hamarabb...” Nem, ez így megalkuvó. „Szia, Gola! Szemétség, hogy azt várod el egy pro-gyerektől, amit egy természetestől!” Ez így igaz, de ettől csak még jobban utál majd. „Helló, Gola! A Krisna-hívők úgy tartják, hogy a megbocsátás létfontosságú ahhoz, hogy lelkünkben és a világon béke és harmónia uralkodhasson...” Nem, Golát nem érdekli, mit gondolnak a Krisna-hívők. A szobámban ülök a chat előtt, és szeretném valahogy tisztázni Golával ezt az egészet. Már arra is gondoltam, hogy beszéljek az iskolai mediátor II-vel. Az igazság az, hogy Apa könyveiben a pincében találtam valamit, ami biztosan tetszene Golának, de mégsem írhatok neki csak úgy olyanokat, hogy „Kedves Gola! Áthívtál az álmodba, de nem mehettem. Egy átláthatatlan fal mögött álmodsz.” Nem, ez így totális hülyeség! Inkább kilépek a chatből, és készülök DNS- és génmanipuláció-történetből a holnapi tesztre. Nem annyira szeretem, de a tanár nagyon szigorú, ráadásul ismeri Apát... „Fiam! – ront be Apa hirtelen a szobámba –, bent vagy a chaten? Ezt nem fogod elhinni!” – mondja Apa, miközben újra kinyitom a chatet. „Az Öreg egy chatrobotüzenetben hívta meg a családot a Nagyanya születési bulijára!” És tényleg ott villog Nagyapa üzenete, meg hogy vegyem fel az ismerősök közé. Apával nevetünk, és arra gondolok, talán most nem haragudna, ha megkérdezném, hogy megmutathatnám-e Golának azt a könyvet, amelyet nem digitalizált be, amikor a születésem előtt beprogramoztak.

Dimény H. Árpád
HÍRES AKAROK LENNI

nálunk a családban mindenki híres
P. tata a megmentő mindent gyűjt
ezért írja az ő nevét a falubejáratnál
bár azt mondta a nevet csak örökölte
s a hírnév amúgy sem számít
sokszor beszél a tévében
csupafüllel hallgatom
hátha elárulja hogyan kéne csináljam
amikor magunk vagyunk
nézek rá sokatmondóan
árulná el mi a titka
ő pedig csokit vagy pénzt dug a zsebembe

annak is örvendek
de a jövőre nézve *ez nem kifizetődés*

É. mamám finomakat főz
R. barátom aki néha nálunk eszik
meg is jegyezte
messze földön nincs ilyen jó szakács
ez is jó módszer *bekerülni a történelembe*
de ez inkább olyan lányos dolog
injekciókat is ad
és eddig mindenkit meggyógyított
aki hozzá fordult segítségért

M. mama titkát sem tudom
mindenesetre nehéz vele haladni a városban
kétpercenként meg kell állni
sok az ismerőse
azokkal beszélgetni kell
tudom ez *az átka a hírnevének*

Á. tata meghalt
de apa szerint ezermester volt

ha valaki az
akkor biztosan híres
tőle már nem fogom megtudni
mit és hogyan...

apa újságíró volt
híres emberekről írt velük beszélgetett
aztán valahonnan megtudta a tutit
mert azóta róla írnak vele beszélgetnek újságírók
könyveket ír azt mondja verseket
ezzel magyarázza
olvastam párat
olyanokat én is tudok írni
ha minden kötelem elszakad
ez azért megnyugtató

anya is híres
megköszönöm neki
hogy a szépségéből nekünk is juttatott
a vendégek mindig ezt mondják
bár egy fiúnak szerintem ez annyira nem fontos
engem most egészen más dolog foglalkoztat

azt találtam ki
megkérem apát
írjon bele az újságba
igaz szerepeltem már ott
anyák napján a címlapon
de az nem hozta meg *a hozzám fűződött reményeket*
valami komolyabb téma kell

nem bízom *teljesen a véletlenemben*
írtam is egy levelet
nem a mikulásnak
nem vagyok dedós
alexisnek sáncheznek
persze nem rajongói hülyeségeket
autogram meg hasonlók
alkut ajánlottam
jöjjön el hozzánk

ha már ilyen híres család vagyunk
apát meggyőzőm írjon róla az újságba
az jót tesz majd a hírnevének
láttam a múltkor olyan szomorúan ült a kispadon
cserébe vegyen be a csapatába
szerintem ennyit megtehet
egyik focista a másikért...

LEVÉL ALEXIS SÁNCHEZNEK

kedves alexis
csak 10 éves vagyok
de már több éve focizom
nyilván azzal nem mondok újat
hogy a kedvenc csapatom az arsenal
te pedig a kedvenc focistám
azért neked írom a levelet
és nem cristiano ronaldónak
vagy lionel messinek
akik sokkal jobb focisták
de ez is azt igazolja
hogy milyen nagy rajongód vagyok

sok mindent szeretnék tisztázni
hogyha bekerülök a válogatottba
és az arsenálba
ne tűnjek kezdőnek
gyerekként biztos te is írtál pelének
vagy maradónának
mert nem volt ahonnan tudjad
mit és hogyan kell csinálni

például hogyan lehet kibírni 90 perc futást
s ha még hosszabbítás is van...
beneveztem amúgy egy futóversenyre
délutánonként szaladok

amikor jut időm a focizás és a tanulás mellett
de sokszor szúr az oldalam
apa szerint nem jól veszem a levegőt azért
szerintem azt majd edzésen megtanítják
azzal nem lesz gond

esténként azon gondolkodom
milyen érzés megszegyenülni több ezer ember előtt
mondjuk amikor elrontasz egy büntetőt
mennyivel rosszabb mint a tábla előtt állni
nézni Á. szép szemeibe
s nem hallani mit kérdez a tanító néni
majd azt látni hogy Á. is teli szájjal nevet rajtad
amúgy amikor ott fogok állni a sok ezer ember előtt
és beszúrom a jobb felső sarokba a büntetőt
s buffon odajön gratulálni
akkor majd Á. nem fog rajtam kacagni
az biztos...

még egy kérdés
igaz hogy át akarsz igazolni egy másik klubba?
azt nem szeretném
mert akkor nem tudunk majd egy csapatban játszani
és előfordulhat az is
hogy egymás ellen kell majd játsszunk
na akkor mi lesz?
és a születnapomra kapott arsenal-mezzel mit kezdek?
nem az a baj
büszkén viselem
de rajta van a neved is...
szerintem fontold meg
igyekszem minél hamarabb kijárni az iskolát
és bekerülni a csapatba

örök focistatársad, Ö.

ui. tegnap olyan gólt rúgtam az öcsémnek
azt mondta te is megirigyelted volna!

Gothár Tamás

APAORSZÁG

apa régi rockzenét hallgat
magyart és angolt
három nyelvet beszélt
de az egyiket elfelejtette
évek óta bujkál az apja elől anyaországban
hisz a gondviselésben
azt mondják hiányzik egy kereke
anya szerint olyan mint bárki
megkérdeztem megyünk-e majd apaországba
de azt mondta hogy apaország nincs

ha van anyaország
miért nincs apaország
ki mondja meg mi micsoda
hogy a kert kert a labda labda
és a tehén azt mondja *műű*
ez nem igaz és nem igazságos
ha a dolgok beszélnének
biztos szebb nevet adnának maguknak
elneveztem magam Trüksinek
de senki nem szólít így
pedig jobb mint a János
és aki elnevezte a dolgokat
annak vajon ez a munkája
amikor megkérdezték hogy
mi lesz ha nagy lesz
azt mondta hogy *elnevező*
apa elmagyarázta hogy elnevezőt
névadónak mondják helyesen

ezt játszottam egész nap
elképzeltem mi micsodának hívná magát

de apa azt mondta mars tanulni
hogy legyek valaki ha felnövök
miért kell könyvből tanulnom mi legyek
apa is sokat tanult mégis jobb nevet adtam magamnak
de apa azt mondja hogy a névadás nem munka

ezt nem szeretem benne
hogy mindent jobban tud
ha azt mondom megyek korcsolyázni
azt mondja a foci a legjobb játék
ha valami nem ízlik
azt mondja megszeretem
néha nem figyel rá mit mondok
nem baj néha én sem figyelek
ha dühös vagyok anya azt mondja
szeressem mert *apa csak egy van*
de én ismerek olyat akinek nincs egy sem
és nem azért mérgelődök mert nem szeretem
például a dinnyét is szeretem
csak az ízét nem meg hogy sokat kell tőle pisiljek

Ferenczes István
BOGÁNCS ÁBEL VERSEI

A BÁCSIK AZ UTCÁNKBÓL

Estefelé néha
a szomszéd bácsik
kijönnek, s körbeállnak
az utcánk közepére.
Ilyenkor a gazdival
mi is kimegyünk.
A gazdi beáll a bácsik közé,
én pedig a kör közepére ülök,
s mindig azzal fordulok szembe,
aki beszél.

A bácsik sok mindenről beszélnek,
legfőbbképpen politizálnak.
Soha semmivel nincsenek megelégedve,
mindig szídnak valamit
vagy valakit.

Nyáron, ha nagy meleg van,
az a baj.
A telet sem szeretik,
mert ha recsegő a hideg,
fogy el tűzifa.
Máskor késik a tavasz,
sokat zuhognak az esők,
a fagyosszentek,
Szervác, Bonifác és Medárd
megint garázdálkodtak,
Margit újból lepisilte magát,
negyven napig fog hullni az eső.

A szomszéd bácsik
az ősszel sincsenek megelégedve,
vagy azért, mert nagy a szárazság,
vagy azért, mert sokat esik,
hamar lehavazik.

Én egy idő után
megunom a politizálásukat,
felvonítok, három-négyet ugatok,
mert nincsen igazuk.

Szerintem
minden évszak szép,
gyönyörű.
A legszebb épp az,
amelyikben most vagyunk.
Az utca közepén.

A NÉNIK AZ UTCÁNKBÓL

Hétfvégén,
szombat, vasárnap délután
a szomszéd nénik kiülnek
a kapu előtti padra.
Ilyenkor a kapu mögött
addig toporzékolok,
amíg a gazdi kienged
az utcára a nénikhez.

A nénik rögtön rólam
kezdenek beszélni,
van, aki dicsér,
van, aki elmarasztal,
mert sokat ugatok
a kapunk mögött.

Azt hiszem azonban, hogy
mindenki szeret,
mert hol egy cukorkával,
hol egy kenyérdarabbal,
keksszel kedveskednek nekem.

Én szembeülök velük,
csóválom a farkamat,
s hallgatom, mi mindenről
beszélnek.

A padon ülő nénik
legtöbbször azokról a nénikről
beszélnek,
akik nem ültek ki a padra.
Másik hétvégén
az utcánkbeli nénik
megint kiülnek a padra,
de most azok beszélnek,
akik a múlt héten nem ültek ki.
Ők most azokról beszélgetnek,
akik a múlt héten kint ültek.

Az én gazdinám
soha sem ül ki az utcánkbeli padra.

Nem csoda,
ha róla mindig szót ejtenek.

AZ ÁRNYÉK

Olyan fekete vagy, kutyám,
mint a sötét éjszaka,
mondta egyik este a gazdám,
amikor kialudtak
utcánkban a villanyok.

Még annál is feketébb,
mondtam én,
mint a korom,
mint a kátrány,
mint az üst...
Nagyon rettenetes vagyok,
amikor földfekete vagyok,
amikor árnyékom sincs.
Ilyenkor mindenki fél tőlem,
mert nem tudják, honnan,
mikor ugrom elő.

Amikor lehavazik,
s hófehér lesz minden,
akkor vagyok legszebben
fekete.

Déltájban a gazdi
kiáll az udvar közepére,
s az ég felé fordítja,
melengeti fázós hátát
a ragyogó napsütéssel.

Hatalmas az ő árnyéka ilyenkor.

Én beállok az árnyékába,
eltűnök alatta.

Rám mosolyog.

Ilyenkor jól tudom,
hogy a gazdi
gyönyörű árnyéka
én vagyok.

Bihari Csilla Rozália
KI CSAK ENGEM AKAR

Leszel-e nekem az árnyék,
Kísérsz, ha sétálni vágnék?
Leszel-e nekem az ablak,
Baj, ha néha csukva hagylak?
Egy illatos finom szappan,
Vagy a buborék a habban,
Kabátomon cipzárás zseb,
Vagy egy be nem gyógyuló seb
leszel-e? S mikor fáradtan
Lefekszem, lennél a paplan?
Egy kis lámpa fejem fölött,
Ami mindig jól működött,
Vagy lennél a kedvenc könyvem?
Engednéd letenni könnyen?
Az ágyamban egy plusz párna,
Vagy ha riaszt éji lárma,
A bölcsőként ölelő kar
Lennél, ki csak engem akar?

Sikó-Barabási Eszter
HA ELJÖN A NAGY K.

Ha eljön a nagy K., és hozza rettentő-rekcentő porszívóját, a nagyszobából kislisszol a hús, reggeli levegő, s a virágok a fejüket lógtatják. Picimici játékos kosarában a lapos állatok még jobban lapulnak, a traktoros böngészőben a gazda megtöröli verejtékező homlokát. De a láthatatlan nagy K. nem kímél semmit és senkit. A kutyákat a szurkos járdához ragasztja, a macskákat meg bokrok alá dugdossa, hogy még Emme is hiába csalogatja őket. Pedig Emme okleveles macskacirógató... Bár, ha választhat, ő legszívesebben kézzel simogat, nem lapu- vagy netán oklevéllel. – Az a titok – magyarázza Samunak meg Sárinak –, hogy közben arra gondolok, a cica egy kislány, a cica meg azt hiszi, hogy én egy másik macska vagyok... Egyszerű ez.

A nagy K. keze nyomán a dinnye kásásodik a hűtőben, s a fagyj lekonyul a pálcikáról. Amikor a nagy K. közeleg, azt a gyerekek onnan tudják biztosra, hogy anyáék lemondóan sóhajtanak: „Jön a nagy K. Nikula!”

Ilyenkor fonnyad a jókedv, a labda nem pattan, vagy szándékosan felborítja az anya kávéját. Övintézkedéseket azért lehet tenni: mondjuk kimenekülni a negyedik emeleti lakásból a zöldbe. De van, hogy nincs menekvés, mert apa nincsen otthon. Apa állatorvos. Nagyállatorvos. Szombaton is dolgozik. Néha még vasárnap is kimegy a farmra. A marhák nem ismerik a hétvégét, mondja olyankor, s Samuék nem értik, hogy anya erre miért neveti el magát mindig kissé szomorkásan.

Pedig egyedül ő, anya tud szembeszállni a nagy K. Nikulával. Az ereszhuzat-varázslattal. Először kinyit minden ablakot, majd elküldi Samut legózni, hóna alá csapja a három lányát, és bevonulnak a nagyszobába. Samu egy ideig mindig csak a hús szellőnek örvendezett, de mostanában kíváncsi lett, mi is történik a csukott nagyszobaajtó mögött. Megleste hát.

Anya minden kislányát maga elé állította: Sárit, Emmát, Picimicit. Azután keresgélt egy kicsit a szekrényben, és hamarosan négy szoknyát húzott elő. A Sárié nagylányos, égszínkék, az Emmáén bodor felhős-

kék vannak, a Picimicié szellőmintás, az anyáé meg, hát az övé sötétkék, a tenger van rajta. Anya meg a lányok felvették a szoknyákat, majd anya hármat tapsolt, és a lányok elkezdtek pörögni. Ő is pörgött, a szoknyája örvénylett. Forgás közben mind a négyen mondogatták a varázsigt: ereszhuzat, ereszhuzat. De sajnos a többit nem látta Samu, hiába meresztgette a szemét. Csakhamar enyhült a hőség, iszkolt már a nagy K., borzongató szél söpört végig a szobákon. Samu tudta, most mindjárt kijönnek a szobából mind a négyen. Piros az arcuk, és kacagnak. Samu mindig csodálkozik, amikor kilépnek, hogy hirtelen nem is látszik, ki kicsoda. Olyan egyformák!

Amióta ezt látta, azóta ki akarja ő is próbálni. Talán pont ma lesz erre alkalom. Hiszen anyáék mélyen alusznak. És ő már érzi, hogy ez is olyan nap lesz, hogy ma is eljön a nagy K.

Még jóformán át sem gondolja ezt egészen, már itt is van! Nyakon csípi a fiút, s perzselni kezdi a bőrét a nagy K. Nikula. Samu gyorsan bemenekül a nagyszobába. Előkapja a négy szoknyát. Biztosra akar menni. Mind a négyet magára ráncigálja. A két karját széttárja, s pörög, mint a bűgócsga, de a szellőt, az üdítőt hiába várja.

Addig forog, míg csalódottan lehuppan a szőnyegre. Nem érti, miért nem működik. Pedig ő mindent pont úgy csinált, ahogy anyáéknál látta.

A szemét szúrja a só, a feje szédül, a szája meg száraz, annyit mondta a varázsigt.

Nagy Attila
LILLA-VERSEK

1.

Szervusz, Lilla,
Sűrű pilla!
Szomszédasszony kergeti az
Egeret,
Mert a macska nem fogott ma
Eleget!

2.

Szervusz, Lilla!
Kés és villa,
Anya, Apa, Léda, tejesi!
Nem húzza az orrát senki:
Finom lesz a vacsora,
Husi is van s szalonna!

3.

Szervusz, Lilla!
Léda inna
Még egy kicsi leftet,
Amit Anya eltett
A hűtőbe holnapra –
Léda mondja: jól van, na!

4.

Szervusz, Lilla!
El ne sírja
Magát, aki elesik!
A korcsolyát megfenik,
S Apa újra kézen fog –
Kacag, aki jégen volt!

5.

Szervusz, Lilla!
Száll a hinta!
Könnyük csorog, úgy kacag
Anya, Apa – nincs harag!
Száll a hintán Léda, Lilla!

6.

Szervusz, Lilla!
Verset ír ma
Nagy tata:
Hercegnők és kutyusok,
Jópofák és butusok.
Mindenkinek van egy háza,
Nagymamának házatája:
Gazdag sátor, piknik, főzés,
Nincsen vita, hiszti, bögés!
Be nem áll a Léda szája –
Legyen csendes éjszakája!

LÉDA ÉS A TOJÁS

Léda tojást vetkőztet,
Aztán fel is öltöztet,
Vissza abból, amit levett:
Tojánhéjból mentét! Nevet,

S gurgulázva kommentálja,
Milyen a tojás ruhája:
Foltokban még itt-ott ragad –
Hozzáérni alig szabad!

Léda nincs még hároméves –
Tojás mellé jó a krémes!
Apró ajka széle szotyog.
Elesámcsolja. Boldog korok!

Czilli Aranka
RENDRAKÓSDI

Vigyázz, Samu,
kis szobádban
észrevétlen
készülőben
a háború:

kockás félzoknid
a sarokban
magányában
bedobta a törülközőt,
s mert párjára
hiába várt,
bal kesztyűddel
ím, összeállt.
Galád tervet
is kifundált,
jaj, nem is sejtet még,
Samu!

Megneszelte ezt ágyad alatt
a bosszúszomjas legódarab,
és – kardját veszett Darth Vader –
a sötét oldalról előlépdél,
az erő legyen veled, Samu!

Matekfüzet számárfülét
csöknyösen hátracsapja,
s előbújik alóla
sok kuncogó porcica.
Orrod viszket,
prüszkölsz is már,
egészségedre, Samu!

Törött hegyű ceruzáid
sorakoznak hangtalan,
leszakadt gombjaidat
mind pajzsként használja.
Papírfecnik galacsinná
göngyöltik magukat:
parancsszóra vár mindegyik,
és kezdődik is a csata.

Árnyak futnak falaidon,
sértett, sérült játékaid,
rágott szárú szemüveged,
szakadt hasú Misi mackó,
törött kezű-lábú klónok,
kerékvesztett kisautók
kísértenek, jaj, Samu!

Légzésed már nagyon zihál,
fejed szédül és nagyon fáj,
megfojt lassan a nagy káosz,
jövőd így lesz majd szomorú.
Ébredj fel hát, kis Samu!

Üres polcok, játéksarkok,
tátott szájú, nagy fiókok
várják, hogy megtöltsd őket
renddel, éppel, minden széppel,
s lásd, a porcica gyomrából
előkerül a kis lézerkard,
számárfülek mögül kilóg
kockás zokni és félkesztyű,
s ha párjára lel, hozzád simul,
megmelegít mindkettő.

Seprű, portörlő és lapát:
karnyújtásnyira van, lásd,
mosolyogva kacsintnak rád –
jó munkát, Samu!

Bertóti Johanna
HAMUPIPŐKE¹

AZ UDVARI BOLOND KONFERÁL

Ki a mai est főhőse? Nem más, mint a herceg!
Országszerte minden női szív csak érte serceg.
Összemérik szépségüket a lányok ma este,
az fog győzni, akinek a legszebb lelke-teste.
Szebbnél szebbek a hölgyek, kik eljöttek a bálba,
minden lánynak a győzelem a legnagyobb álma.
Ugye tudják, hogy a napnak mi is lesz a vége?
A legszebb lány lesz bizony a herceg felesége!

És most, hölgyek, urak, lássuk, kimből áll a zsűri,
hisz egy zsűri ma este a legszebb lányt kiszűri.
Zsűrielnök a felséges király lesz, ő maga,
nyilatkozta: arra figyel, mit diktál az agya.
A királyné is zsűrizik, ez nem lehet kérdés,
számára a legfontosabb a női megérzés.
Ki más lehet a harmadik, mint a hercegúrfi,
a szívére hallgatva fogja párját kiszűrni.
Egy szó mint száz: ki az, aki minden próbát kiáll?
Eldönti majd a herceg, a királyné s a király!

RAÓLVASÁS

Bazsalikom, gránátalma,
légy az, ki értem meghalna!
Legyél értem bolond, balga,
legyél kutya, legyél szolgál!

1 Dalszövegek a Grimm testvérek *Hamupipőke* című meséje nyomán írt bábdarabból

Varjúháj és békanyál,
a nagy kincsre rátalálj!

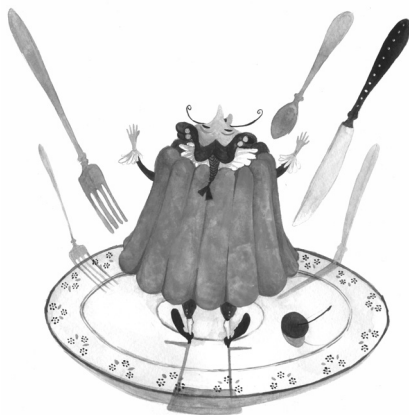
Avokádó, mandragóra,
egyre közeleg az óra,
mikor felszállsz a hajóra.
Veszély vár az utazóra!

Varjúháj és békanyál,
a nagy kincsre rátalálj!

Borsikafű, medvehagyma,
nagy utat veszel nyakadba,
ha az erőd cserbenhagyna,
a keresést ne hagyd abba!

Varjúháj és békanyál,
a nagy kincsre rátalálj!

Feketebors, petrezselyem,
házam csupa gyémánt legyen,
Ágyam brokát, ruhám selyem,
kaviár az eledelem!

Makkai Kinga
HELYZETKÉP
A KORTÁRS ERDÉLYI GYERMEKIRODALOMRÓL
(2010–2017)

Jelen tanulmány egy korábban elkezdett vizsgálat¹ folytatásának tekinthető, amely az erdélyi gyermekirodalom fejlődése szempontjából egy igen jelentős korszak (2000–2010) sajátosságait mutatta be a gyermeki identitás felismerésének fokozataitól, a pedagógiai, szakmai vagy személyes okokból irodalmat teremtő kortárs erdélyi szerzők lajstromán át, egészen az erdélyi gyermekkönyvpiac feltérképezéséig. Jelen írás hasonló szempontokat követve a gyermekirodalom egész intézményrendszerét (elsődleges és másodlagos irodalom, kiadók, illusztráció, egyéb fórumok stb.) érintve az utóbbi hét év erdélyi gyermekirodalmában végment változásokról, fejlődési tendenciákról kíván átfogó képet nyújtani.

A vizsgálat elején több dilemma is felmerül. Az első, hogy létezik-e, s ha igen, érdemes-e a nemzeti irodalomtól elkülönítve tárgyalni az erdélyi gyermekirodalmat. Ennek a kérdésnek a megválaszolása nélkül ugyanis önmagában a tanulmány veszítené el létjogosultságát. A másik felmerülő kérdés: kiket sorolunk az erdélyi gyermekirodalom képviselői közé? A válasz mindegyik kérdésre igen bonyolult. Az első kérdés megválaszolásában Balázs Imre József irodalomtörténész hasonló kérdést boncolgató tanulmánya² nyújt segítséget. A szerző kiemeli, hogy bár a kilencvenes években gyakran fogalmazódott meg az az álláspont, mely szerint „erdélyi irodalom” márpedig nem létezik, a nyelv egysége az irodalom egységét is jelenti, mégis arra az álláspontra jut, hogy elképzelhető egy olyan „erdélyi irodalom-koncepció, amely nem a milió-elmélet vagy valamiféle regionális-genetikai metafizika révén rekonstruálja meg az erdélyi irodalom történetét”, hanem tisztán irodalmi szempontok alapján, irányzatok, műfajok mentén, elkerülve

1 Makkai Kinga: Az erdélyi gyermekirodalom utóbbi évtizede. *Korunk* 2010/5., 113–120.

2 Balázs Imre József: Szótáralapítás egy erdélyi magyar irodalomtörténet megírásához. In uó: *Erdélyi magyar irodalom-olvasatok. Tanulmányok, esszék, kritikák.* Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár, 2015.

az „irodalmon kívüli olvasat”³ csapdáját. Ez a kijelentés egyrészt arról győző meg bennünket, hogy egy kidolgozott olvasói stratégia, amellyel az erdélyi gyermekirodalom egy adott korszakához közelítünk, nem jelent akadályt és nem zárja ki a magyar gyermekirodalom egységben való láttatását, láthatóságát, másrészt aki a kortárs magyar gyermekirodalomba kíván betekintést nyerni, nem hagyhatja figyelmen kívül az erdélyi gyermekirodalomban végbement változásokat. Felvetődik továbbá a kérdés, hogy mit értünk kortárs erdélyi gyermekirodalom alatt, és kikre terjed ki a jelen tanulmány. A kortárs erdélyi gyermekirodalom fogalmába azon ma élő alkotóknak és műveiknek az összessége tartozik, akik gyermekirodalmi lapokban vagy irodalmi folyóiratok gyermekirodalmi rovataiban és önálló kötetekben gyermekeknek szánt irodalmi alkotásokat közölnek, továbbá olyan szerzők is beletartoznak, akik ha jelen pillanatban nem is Erdélyben, hanem valahol máshol élnek, valamilyen módon kapcsolódnak az erdélyi gyermekirodalomhoz. Vizsgálódásom olyan, ma Erdélyben élő szerzőkre és alkotásaikra terjed ki, akiknek a vizsgált időszakban (2010 és 2017 között) gyermekirodalmi alkotásuk jelent meg valamilyen számottevő gyermekirodalmi fórumon, illetve 2010-ben, az adatgyűjtés kezdetén még Erdélyben éltek, első kötetüket erdélyi kiadóknál jelentették meg. Ilyen módon Máté Angi, Simon Réka Zsuzsanna művei még a vizsgálódás tárgyát képezik, viszont például Dezső Andrea vagy Szabó T. Anna alkotásai nem. Az is kérdésként merülhet fel, hogy az elemzés tárgykörébe illeszthetőek-e az önálló gyerekkönyvvel még nem rendelkező, de különböző gyermekirodalmi folyóiratokban vagy irodalmi lapok gyerekrovataiban rendszeresen publikáló szerzők. Természetesen igen, akárcsak azok a szerzők, akik a vizsgált időszakban egyetlen kötetet jelentettek meg, szerzők, kiknek esetében nehéz eldönteni, hogy a kortárs erdélyi gyermekirodalom reprezentatív szerzőinek számíthatnak-e, annak ellenére, hogy az irodalomtörténetből számos példát találunk egykötetes kiváló szerzőkre.

A tanulmány írójának másik dilemmája a viszonyítás kérdése. Mihez viszonyítva vázoljuk fel a kortárs erdélyi gyermekirodalom jelenlegi helyzetét? Ugyanazt a korpuszt lehet referenciálisan, a külvilágra, szövegen kívüli kontextusra vonatkoztatva, illetve az irodalmi hagyománytörténetekre figyelve vizsgálni: „Egyazon erdélyi irodalmi mű

3 Balázs Imre József: i. m., 10.

beilleszthető a nyugati kánonba, a közép-európai irodalom, a magyar irodalom, illetve az erdélyi irodalom történetébe, aszerint, hogy milyen olvasási stratégiát működtet a befogadó, milyen kontextusokat mozgósít a szöveg elhelyezéséhez. Utóbbi négy tisztességesen megírható, anélkül, hogy az irodalmon kívüli szempontok alapvető fontosságot játszanának.”⁴ – igazít el a kérdésben Balázs Imre József. Erre két lehetőség adódik: egyrészt viszonyíthatjuk az előző évtized jelenségeihez, tendenciáihoz, gyermekkönyv-terméséhez, annak számadataihoz, másrészt összevethetjük az erdélyi helyzetet a magyarországi tendenciákkal. A két kritérium közül az előbbi bizonyul érdemlegesnek, ugyanis az erdélyi és a magyarországi irodalmi tendenciák, ha egy-két éves késéssel is, de párhuzamosan történnek az irodalmi/gyermekirodalmi diskurzusban.

Mivel egy korábbi időszakhoz viszonyítunk, célszerű röviden felvázolni azokat a következtetéseket, leírásokat, amelyek az előző időszak tényfeltárásaiból származnak. Csak így tudjuk feltérképezni a jelenlegi helyzetet.

A 21. század első évtizedében zajló erdélyi gyermekirodalmi jelenségeket elemző tanulmány összegzésében azt olvashatjuk, hogy a 2000-es évek lényeges változást hoztak az erdélyi gyermekirodalomban a korábbi évtizedekhez képest. A 21. század első évtizedének gyermekirodalmára a gazdagság és a megújulás volt a jellemző, nemcsak azért, mert több jeles erdélyi kiadó feladatának érezte a minőségi gyermekkönyvkiadást, és ennek következtében a korábbi időszakhoz képest fellendült az erdélyi gyerekkönyvpiac, hanem új művek, új tendenciák, műfajok jelentek meg, új írónemzedék jelentkezett. Elindult egy fiatal alkotói gárda, akik mára már az erdélyi gyermekirodalom többkötetes középgenerációját alkotják: Balázs Imre József, Demény Péter, Fekete Vince, Jánk Károly, László Noémi stb. Azt is láthattuk az elemzés során, hogy az elmúlt két évtizedben a legnagyobb presztízsű költőink és íróink írtak a gyermekeknek. Ez a tény kétségtelenül emelte a gyermekirodalom rangját, nemcsak Erdélyben, hanem összirodalmi vonatkozásban egyaránt. Bár az akkori időszakban is érzékelhető volt a nemzeti irodalomhoz képest bizonyos visszafogottság, zárkózottság a legújabb magyarországi gyermekirodalmi tendenciák átvételét, kövételét illetően, mégis jelentős előmozdulás észlelhető a kortárs erdélyi

4 Balázs Imre József: i. m., 12.

irodalomban az utóbbi hét évet illetően. Jelen tanulmány ezeket a mozgásokat igyekszik feltárni.

Az első szempont, amelynek alapján ezeket az elmozdulásokat számba vehetjük, az elsődleges irodalom mennyisége és minősége.⁵ Ez ismét több megközelítésben vagy felosztásban tárgyalható: írónemzedékek szerint, műfaji eloszlásban vagy célcsoportok alapján.

Bár az elemzés érinteni fog több szempontot is, alapvetően műfaji megközelítésben tárgyalja a korszak jellemzőit.

*GYERMEKKÖLTÉSZET*⁶

Egy kortárs gyermekirodalmat vizsgáló tanulmány egyik megkerülhetetlen paradoxona az a hermeneutikai probléma, hogy éppen a kortársi pozíció teszi lehetetlenné az irodalomtörténetileg objektív elemzést, mivel hiányzik a vizsgált tárgytól való időbeni eltávolodás lehetősége, vagy máshonnan nézve, a kortárs irodalomban való benne-lét, az utániség hiánya teszi lehetetlenné az átfogó értelmezéskísérletet. Ennek ellenére hiszem, hogy a jelen gyermekirodalmi történéseire reflektálni mégsem lehetetlen.

Gazdag hagyományaihoz híven a kortárs erdélyi gyermekköltészet az elmúlt évek során is vezető műfajjá vált. Ez a gazdagodás elsősorban nem mennyiségi növekedést jelent, hanem stílusbeli és formai változottságot. Hogy mennyire termékeny és gazdag a kortárs erdélyi gyermeklírát, abból is kiderül, hogy az utóbbi hét évben 17 erdélyi költő közel 30 gyermekverskötete látott napvilágot. Ezek között van újrakiadás (Fekete Vince, Kányádi Sándor, Kenéz Ferenc), válogatás (Jancsik Pál, Kányádi Sándor), van elsőkötetes szerző (Boda Edit, Borsodi L. László stb.), legtöbbször azonban az újabb önálló művet megjelentető többkötetes szerző (Balázs Imre József, Cseh Katalin, Fekete Vince, Jánk Károly, Kovács András Ferenc, László Noémi, Markó Béla, Nagyválmos Ildikó, Tóth Ágnes, Szántai János).

Ha generációk mentén próbáljuk feltérképezni az erdélyi gyermekköltészet jelenét, az első, a legidősebb generáció képviselői, akik még az 1960-as, 1970-es években szocializálódtak az erdélyi irodalomba

5 A Kiss Judit-féle szempontrendszer 8. pontja. L. Kiss Judit: *Bevezetés a gyermekirodalomba*. Erdélyi Tankönyvtanács, Kolozsvár, 1999, 33.

6 Jelen tanulmány nem terjed ki a kortárs (gyermek)irodalmi lapok, online felületek versrovatai (l. *Író Cimborák*), böngészők és olvasókönyvek lírai anyagaira, csupán az utóbbi hét évben megjelent önálló verseskötetekre korlátozódik.

(Kányádi Sándor,⁷ Kenéz Ferenc,⁸ Jancsik Pál), korábban megjelent kötetek újrakiadásaival vagy újszerű válogatásokkal vannak jelen ma gyermekköltészetünkben. Sokkal izgalmasabb terület gyermeklíránk jelene szempontjából a következő három. A második költőnemzedék, az úgynevezett középgeneráció képviselői (Cseh Katalin, Egyed Emese, Kovács András Ferenc, Markó Béla) igen termékeny és gazdag hozamú lírát művelnek. Kovács András Ferenc 2015-ben megjelent *Egerek könyve* című verskötete imponáló módon vonultatja fel korábbi alkotói időszakának reprezentatív anyagából azokat, amelyek együtt az újonnan keletkezett versekkel egy rendkívül gazdag, tudatosan megkomponált korpuszt hoznak létre, egy „kicsiket és nagyokat” egyaránt megszólító, játékba hívó lírai szövegvilágot, amelyhez a nyelv fölényes birtoklása és a formaérzéknek egészen kivételes képessége társul, és amelyek ma a legnagyobbak közé avatják őt. „A nyelvi mutatóanyagokódás” nála nem öncélú, hanem az olvasóval való interakciónak, a költő és olvasó közös játékának bizonyítéka.⁹ Gyermekköltészetünk legnagyobb presztízsű képviselője, amit formakultúrájával, alkotóművésze-

-
- 7 Az utóbbi években több mint tíz kötete jelent meg, túlnyomórészt újrakiadások: *Világlátott egérke*. Holnap Kiadó, 2012; *Küküllő kalendárium* (lapozó). Holnap Kiadó, 2013; *Meddig ér a rigófütytyü*. Cartaphilus Könyvkiadó, 2010, Helikon Kiadó, 2013; *Talpas történetek*. Holnap Kiadó, 2011, 2014; *Zümmögő*. Holnap Kiadó, 2010; *Kecskesesék*. Cartaphilus Könyvkiadó, 2012; *Az elveszett követ*. Cartaphilus Könyvkiadó, 2010; *Jeremiás és a gépsárkány. Kányádi Sándor meséi*. Helikon Kiadó, 2011; *Lehel vezér lova*. Helikon Kiadó, 2013; *Kakasszótól pacsirtáig* (lapozó). Gutenberg Kiadó, 2014. Verseit az utóbbi időben megjelent két antológiában is olvashatjuk: *Ragyog a mindenség* (vál. Makkai Kinga, Gutenberg Kiadó, 2013), illetve a *Válogatás* (szerk. Lovász Andrea, Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2014) és a *Toppantós* (szerk. Lovász Andrea, Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2016). Említésre méltó az utóbbi időben szerzett díjak közül a 2013-ban nyert IBBY-életműdíj, amelyet az International Board on Books for Young People, Gyermekkönyvek Nemzetközi Tanácsa Magyar Szekciója ítéli oda egy-egy rangos gyermek- és ifjúsági szerzőnek gyermekirodalmi munkássága elismeréseképpen.
- 8 Kenéz Ferencnek az utóbbi időben két gyermekverskötete jelent meg. Az első 2014-ben a Magyar Napló Kiadó gondozásában, *Gyermekversek egykori felnőtteknek* címmel. A szerző második kötete (*Esőben könnyen rám találtak*. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, 2016.) az 1983-ban megjelent reprezentatív verseskötet újrakiadása. A több mint negyed évszázaddal később megjelent kötet ma is a frissesség erejével hat. Az örök gyermeki mondanivaló megragadása, őszinte, közvetlen megszólaltatása teszik a művet időtállóvá, kortársként is klasszikussá.
- 9 „A szöveg szerzői szándék szerinti élvezetéhez az olvasó rejtvényfejtői kvalitásaira is szükség van. A partneri viszony, illetve annak feltételezése azonban a gyerekkorú és -tudású olvasók helyett egyre érettebb, egyre felnöttestesebb irodalmi, nyelvi, kommunikációs eszközökkel felvértezett olvasót preferál” – írja Lovász Andrea az ilyen típusú versekről. In *Felnőtt gyermekirodalom*. Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2015, 43.

tével vívott ki magának az elmúlt évtizedek alatt, „Weöres Sándor első számú örököse”.¹⁰ Akárcsak korábbi gyermekverskötetei, „jó példa lehet annak bizonyítására, hogy – a közhiedelemmel ellentétben – egy szövegen belül két (radikálisan) különböző(nek tekintett) olvasási horizont egymással párhuzamosan (sőt néhol egymást metsző módon) is eredményesen működtethető.”¹¹ Költészetében „a felnőtt tudásának és irodalmi műveltségének meg a gyerek (vélt) világértelmezésének szimbiózisa olyan gyermeklírát teremtett, amely leginkább simán költészet, mindenféle korosztályos címkézés nélkül.”¹² A fenti megállapítások alapján két jelentős szempontot kell kiemelnünk. Egyrészt azon költők számára, akik a felnőtt irodalomból érkeznek a gyermekirodalomba, a gyermekköltészet jó poétikai kísérleti felületként mutatkozik a költői megújulás terén (számos példát találunk arra, hogy egy adott költő által kipróbált műfaj a gyermekverseiben is megjelenik), másrészt bizonyos tartalmi vagy formai, stílusbeli egyezéseket találunk a két típusú irodalmi alkotások között. A határok ma már egyre inkább elmosódní látszanak. Lényeges lenne a gyermekversek vizsgálatánál ezt a fajta kettős kódolási lehetőséget is figyelembe venni, és az irodalomtudományi kutatásokat ez irányba kiszélesíteni.

Az említett két tendencia érvényesülése a kortárs recepcióelméletben elsősorban a szerzők presztízserkével magyarázható, ami – Nemes Nagy Ágnes óta tudjuk – gyermekköltészetünk egyik szerencsés kiváltsága. Gyermekköltészetünk ugyanis kivételes helyzetben van, hiszen – műveik és presztízszük alapján egyaránt – olyan alkotók jelentik a mércét, akik „hírnevüket nem a gyermekirodalomban szerezték, hanem az ún. »nagyirodalomból« léptek át folyamatosan a gyermekköltészet területére” – mondta Nemes Nagy Ágnes fél évszázaddal ezelőtt. És ez ma sincs másképp. Ugyancsak ő nyilatkozta: „Híve vagyok annak, miszerint a jó gyermekvers is ugyanolyan verscsinálásból indul ki, mint a valódi vers. Csak a feldolgozási módja, az előadási

10 Lapis József: A kortárs magyar gyermeklírát. In Hansági Ágnes – Hermann Zoltán – Mészáros Márton – Szekeres Nikoletta (szerk.): *Mesebeszéd. A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve*. Fiatal Írók Szövetsége, Budapest, 2017, 104.

11 Csupics Milica: A Hajnali csillag peremén értelmezési lehetőségei. In *KAF-olvasókönyv*. Fiatal Írók Szövetsége, Budapest, 2017, 361.

12 Lovász Andrea: Klasszicizáló kortársak. Tendenciák a gyermekirodalomban. *Könyv és Nevelés*, 2008/4. http://www.tanszertar.hu/eken/2008_04/la_0804.htm (utolsó megtekintés: 2018. március 13.)

módja más.”¹³ Kányádi Sándorhoz és Kovács András Ferenchez hasonlóan Markó Bélára is érvényes Lovász Andrea megállapítása: „ismertségük miatt a gyermekirodalom remélt rangját is erősítik az összirodalmi kánonon belül.”¹⁴ Míg Kovács András Ferenc egy reprezentatív kötetben belül mutatja fel a gyermekversben rejlő poétikai lehetőségeket – az utóbbi hét évre gondolunk –, addig Markó Béla két, tartalmilag és formailag is különböző kötetben tesz kísérletet a gyermekköltészet megújítására. A hagyományt sikeresen korszerűsítő 2012-es kötetében (*Hasra esett a Maros*) a költő egy folklórműfajt, a falucsúfoló műfaját támasztotta fel, „kihasználva a gyermekmondókával való szerkezeti és szemléleti rokonságát, a kettőből, a maga játékos nyelv- és formateremtő fantáziája, készsége révén, valami új és egyéni lírai minőséget, értéket teremtett.”¹⁵ A nemrég (2016) megjelent kötetébe (*Brunó, a kedves véreb*) a svéd típusú gyermekvers hagyományát követi, amelyre jellemző a kötetlenebb, szabad versforma, a néhol szerkesztetlen beszédflow, a csattanó, a különös bölcsesség és a humor. A kötetben megnyilvánuló beszédmód újdonsága abban az „alternatív perspektíva-rendszerben”,¹⁶ egymástól eltérő nézőpont egymásra épüléséből fakad, amely a felnőtt és gyermeki, illetve a feltételezett állati (kutya) nézőpont között érzékelhető. Ez a látásmódbeli különbség szellemes-humoros hatásként jelentkezik. Ez a hatáseffektus – tekintjük újabb tendenciának – Markónak köszönhetően szintén a felnőtt költészetből kerül át a kortárs gyermeklírába. Hasonló műfaji különbözőség figyelhető meg Cseh Katalinnál (és a fiatal középgeneráció közül Fekete Vincénél, Balázs Imre Józsefnél, Demény Péternél) is.

Cseh Katalin utóbbi hét évben megjelent gyermekversköteteit vizsgálva újabb sajátos jelenségre figyelhetünk fel a kortárs erdélyi lírában, arra, hogy a költő egy gyermekek által kedvelt figura, természeti jelenség vagy állat köré fűzi fel a kötet verseit.¹⁷ Kovács András Ferenc említett kötetében az egér, mint a gyermekek által kedvelt, mondhatni emblematikus gyermekirodalmi figura mentén

13 Nemes Nagy Ágnes: Látkép gesztenyefával. In uő: *Esszék*. Magvető, 1987, 122. Idézi Csuplics Mílica: i. m., 363.

14 Lovász Andrea (2015): i. m., 12.

15 Elek Tibor: *Markó Béla költői világa*. Bookart Kiadó, 2014, 141.

16 Lapis József: i. m., 114.

17 Érdekes jelenség, hogy az egér három kötetben is központi figura, lásd Kovács András Ferencnél, Fekete Vincénél és Király István meseregényében, Markó Bélánál a kutya, Demény Péternél a sün, Balázs Imre Józsefnél a vidra.

szerkeszti egybe a kötet verseit. A tematikus szelekció, elrendezés korántsem jelent nála sablonosságot, egyoldalúságot, hiszen a különböző történelmi korokból megjelenített egérfigurák, jellemek elevenednek meg roppant szellemes rímkavalkáddal, humoros, vicces szójátékokkal, nyelvi leleménnyel. Cseh Katalin hasonlóképpen tematikusan szerkeszti meg köteteit, hol az öregeket, hol a lakótelepi gyerekeket (*Baba néni*), hol a kamaszokat (*Amit nem lehet megenni*), hol pedig a Holdat állítva középpontba (*Hold-világ*). Újszerű, hogy megjelenik a kamasz életérzés, a kamaszvers a költészetünkben, ez a célcsoport ugyanis évtizedekig hiányzott az utóbbi évtized erdélyi lírájából. László Noémi első önálló gyermekverskötetében¹⁸ bukkan fel ez az új kamaszhang a kortárs erdélyi lírában. Ezt a hangot folytatja kicsit később Cseh Katalin az *Amit nem lehet megenni* című kötetben.¹⁹

Ha az imént említett középgenerációt a gazdagság jellemezte, akkor a következő generáció, az úgynevezett „új közép” vagy „fiatal közép” generáció utóbbi évtizedének költői terméseit vizsgálva elmondhatjuk, hogy többségük a Weöres-féle gyermekvers hagyományát követve a hangzóversek típusában alkot, de számos példát találunk a svéd típusú gyermekvershagyomány újjáélesztésére is (László Noémi, Balázs Imre József, Nagyválmos Ildikó), arra a verstípusra, amely már a korábbi évtized végén Demény Péter és Fekete Vince gyermekversei által ismét népszerűvé vált az erdélyi gyermeklírában.

A legfiatalabb generáció képviselői közül, akik vagy egykötetesek (Boda Edit) vagy még önálló kötettel nem rendelkeznek, csupán különböző folyóiratokban közölnek (Kiss Lehel, Bertóti Johanna), túlnyomórészt a hagyományos gyermekvers érzéki-játékos irányvonalát követik.

A fenti irodalomtörténeti tendenciák, jelenségek kimutatása eltörli a generációs különbségeket, ezért nem releváns generációk mentén tárgyalni a kortárs gyermekirodalmi történéseket. Célszerűbb a korra jellemző általános tendenciákat, sajátosságokat az összes megjelent gyermekverskötet alapján kimutatni, illetve az egy életművön belül megmutatkozó elmozdulásokat diakronikus szempont alapján vizsgálni.

Míg Lapis József alapvetően két, az érzéki-játékos vonulat, illetve a svéd típusú versek hagyományát követő irányvonal elkülönítésével veszi számba az utóbbi évek magyar lírai termését,²⁰ addig Lovász

18 *Feketeleves*. Erdélyi Híradó, 2010.

19 *Amit nem lehet megenni*. Koinónia Kiadó, Kolozsvár, 2013.

20 Vö. Lapis József: i. m.

Andrea három verstípusba (hangzó vers, nyelvjátékvers, monológvers) sorolja a lírai alkotásokat.²¹ A kortárs erdélyi gyermekköltészetet az előbb körvonalazott műfaji megoszlás alapján vizsgálva kijelenthetjük, hogy gyermeklíránkban legnépszerűbb a hagyományos, kötött formájú gyermekvers, amelyben a szöveg játékossága és hangzóssága, ritmikai-szerkezeti megformáltsága válik dominánssá. „Az erőteljes hangzósság és kifinomult rímhasználat, a klasszikus formák és ritmusok játéka vonása, a magas szintű formakultúra, a dallamos, zenei jelleg, az ismétlésszerkezetek egyaránt jellemzők erre a verstípusra.”²² A hagyományos, klasszikussá vált verstípus művelői között találunk olyan költőket, akik ezt a Weöres Sándor-féle költői formát is kitűnő leleménnyel és eddig ismeretlen formai és tartalmi gazdagsággal képesek megújítani, mint például Kovács András Ferenc váratlan, meghökkentő rímjátéka, a különböző művelődéstörténeti korszakokat idéző verseinek tartalmi újdonsága vagy Markó Bélánál a falucsúfóló népköltészeti műfaj feltámasztása.²³ Ez utóbbi két kötet alapvetően a költői játékra, humorra koncentrál, a hagyományos értékeket új, meghökkentő perspektívából láttatja. Amint Lovász Andrea írja: „e verstípus jelenkori elfogadtatásának s továbbélésének feltétele a nyelvnek a játék irányába történő megújítása. Egyrészt szójátékok, saját szótalálmányok, kihagyott, rontott rímek, meg nem nevezhető formák (...) kellene ahhoz, hogy e versek a sematikus, megszokott »tájéleiró« vagy »állatverses« építkezéseknél többet nyújtsanak.”²⁴ Itt kell megemlítenünk Balázs Imre József, Egyed Emese, Jánk Károly, László Noémi költőket, akik hasonlóképpen kiszélesítik a tradicionális gyermeklíra tematikáját, formaművészetükkel megreformálják eszköztárát és beszédmódját, s teszik ezt úgy, hogy közben megőrzik a hagyomány sokféle rétegéhez való kapcsolódásukat, és így bármelyiküknek fontos szerepe lehet egy szélesebb körű befogadói szemléletváltásban. Az a

21 Vö. Lovász Andrea (2015): i. m., 18–19.

22 Lapis József: i. m., 106.

23 Markó Béla *Hasra esett a Maros* (Bookart Kiadó, Csíkszereda, 2012) című kötetének a verseit „a hagyományt sikeresen megújító, korszerűsítő” törekvésnek nevezte Végh Balázs Béla *Falucsúfólók a gyermeklírában* című tanulmányában (*Székelyföld*, 2013/11., 176.), amelyben szakszerűen számba veszi és elemzi azokat az eljárásokat, amelyekkel Markó Béla a falucsúfólás népköltészeti hagyományát adaptálta gyermekirodalmi témaként. Markónál tehát nem egyfajta kuriózumként van jelen a műfaj, mint Kovács András Ferencnél, hanem gyermekverskötetének kizárólagos témájaként.

24 Lovász Andrea: A verselés gyönyörűsége. *Bárka*, 2010/3., 107.

magas irodalmiság, formai tökélyre való törekvés, amiben az erdélyi gyermeklíra mindig a legmagasabb szintet képviselte, az utóbbi években is túlnyomórészt ezt a hagyományt követi. Szinte nincs kortárs erdélyi költő, aki ne alkotna ma hagyományos rímes, ritmusos típusú gyermekverseket. Ez a tradícióhoz való ragaszkodás evidencia az erdélyi magyar költészetben, olyan archaikus népköltészeti hagyományt követve, amelyet az ősi rigmusokon, a gyermekmondókák ütemes verselésén keresztül a gyermeki lélek örök sajátjának érez.

Ehhez a hagyományhoz áll közel az a fajta költői játék, amely szintén a vers ősi funkciójával kapcsolatos, csak itt hangsúlyozottabbá válik a forma, és a tartalom szinte teljesen háttérbe szorul. Ilyen típusú verset találunk a magyarországi költők közül Szabó T. Anna gyermekköltészetében, ahol a nyelv uralja az alkotást, a nyelvi játék az öröm, a gyönyör forrása mind a költőnek, aki írja, mind a gyermeknek, aki hallja a hangzásbeli csodát. Nyelvjátékversnek nevezi a szakirodalom ezt a típusú verset, amely tulajdonképpen a hangzóvers egyik alfajának is tekinthető. Bár az előző korszak irodalmában jelen volt ez a típusú vers is (például: „Ha a Rami a / haramia, / nagy a Rami / irama. / Mar a Rami, / rí a Mari / mi a rím a / Ramira? – Tompa Gábor; vagy ide tartoznak még a korábbi időszakból Balázs Imre József „csiga-versei”²⁵), az utóbbi évtized erdélyi gyermekversköteteiben nemigen találunk példát nyelvjátékversekre.

Az utóbbi néhány év leforgása alatt megjelent erdélyi gyermekverskötetek korpuszát műfajtypusonként vizsgálva megállapítható, hogy az egyik lényeges változást a svéd típusú vers térhódítása jelenti. Érdekes tény, hogy miközben egyre több költő alkot ebben a műfajban, 2016-ban megjelent Kenéz Ferenc az *Esőben könnyen rámtaláltak* című kötet reprint kiadása, amely az 1980-as évek kezdetén, a korszakalkotó *Ami a szívedet nyomja* svéd gyermekversantológia után kilenc évre meghonosította az erdélyi gyermeklírában is ezt a műfajt. Az utóbbi húsz év erdélyi lírájában Fekete Vince fedezte fel újra a monológyszerű gyermekverseket a *Piros autó lábnyomai a hóban* (2008) naplószerű kötetében, majd később Demény Péter *Ágóbágo naplójában* (2009) közölt ilyen típusú gyermekverseket. Ilyen rímtelen, a hétköznapi nyelvhasználatot alkalmazó, szabad versben közölt gyermekmonológyszerű verseket,

25 Balázs Imre József: *A csigabiga expressz, Láz a csigaházban, A csigaház-labirintus, A csigakalapács* című versek a *Hanna-hinta* kötetben. Koinónia Kiadó, Kolozsvár, 2009.

amelyben az egyes szám első személyben megszólaló lírai én vallomásai, a világról szóló töprengései vagy a hétköznapi eseményeinek reflexiói kerülnek előtérbe, több erdélyi gyermekverskötetben olvashatunk. Természetesen az ehhez a tendenciához kapcsolódó szerzők és művek között nemcsak tartalmi, hanem poétikai szempontból is jelentős eltérések vannak. A svéd típusú gyermekvers hagyományától eltérő nyelvhasználatot képvisel László Noémi *Feketelevese* (2010) és Cseh Katalin *Ami a szívedet nyomja* (2013) című kötete, amelyek az eltérések ellenére több szálon kapcsolódnak egymáshoz. Verseikben a választott forma tökéletesen illeszkedik a kamasztartalomhoz. A monológyszerű beszédmód kiválasztása azért is szerencsés a kamaszverseknél, mert a svéd gyermekvers amúgy is lázadó korban lévő olvasói könnyen azonosulhatnak a problémáikkal foglalkozó énelbeszélővel. Ezekben a versekben jelenik meg talán a legszembetűnőbben a „gyermek beszél gyermeknek vagy felnőttnek” szerephelyzet, amely a korábbi „felnőtt beszél gyermekről gyermeknek” elv dominanciáját szünteti meg, váltja fel, illetve a korábban említett posztmodern lírai sajátosság, a „maszkos identitásképzés”. Mindkét szerző sajátosan ötvözi a két verstípust.

A svéd típusú gyermekvers hagyománya szintén egyéni módon érvényesül Borsodi L. László, Markó Béla, illetve Szántai János legújabb kötetében. Borsodi L. László kötetét²⁶ hangvételében, tartalmában is a svéd típusú monológversekhez igazodó prózaversnek tekinthetjük. Az egyes szám első személyű énelbeszélő gyermeki szemmel mutatja be a világot olyan hétköznapi történésekkel, amelyek a felnőttnek talán banálisnak tűnhetnek, de a kisgyerek életében igen fontosak. Valóságról való reflexió gyermeki szemmel és „szájjal”, mondhatnánk a műről. Markó Béla kötetében²⁷ a prózavers ettől eltérő változatával van dolgunk. Bár itt is a hétköznapi történések monológyszerű elmesélése kerül előtérbe, Markó kötetében az énközlés helyett a többes szám első személyű közlésforma a jellemző. Ezzel szemben a Borsodi kötetében a gyermeki perspektíva érvényesül, tipikus jegye az énközlés megnyilvánulása. A valóságos élmények, személyes átélések, az alkalmazott formanyelv a mai olvasót szólítja meg. Ugyanakkor mindez bizonyítani engedti azt a feltételezésünket, hogy erdélyi gyer-

26 Borsodi L. László: *Balázsolás*. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2016.

27 Markó Béla: *Brunó, a kedves véreb*. Noran Libro, Budapest, 2016.

meklíránk állandó változásban, fejlődésben van, képes lépést tartani a legújabb trendekkel és alkalmazkodni a mai kor olvasói igényeihez, ugyanakkor benne él a kortárs magyar líra legújabb vonulatában, annak szerves részét képezi. Itt kell megemlítenünk Szántai János formabontó kötetét is,²⁸ amely a prózavers sajátosságait ötvözi a próza sajátos közlésmódjával, a párbeszédes formával. Szántai kötete a próza és a líra határait egybemosó, egyéni stílusú, sajátos közlésmódot alkalmazó kötet. A felnőtt és a gyermek dialógusára épülő, szokatlan hangjával rendhagyó játékeretet teremtő, kettős kódoltságú szövegkorpusz sajátosan posztmodern olvasatot eredményez.

Általában mindazok a sajátosságok, amelyek a magyarországi kortárs gyermeklírában újító tendenciákként érvényesülnek, az erdélyi kortárs gyermeklírában is kimutathatók. Ezek közül az általános jellemzők közül kiemelném a gyermeki perspektíva érvényesülését, a gyermeknyelv imitációjának felerősödését, amely már az előző évtizedben Demény Péter *Ágóbágo naplója* és Fekete Vince gyermekverskötetében (*Piros autó lábnyomai a hóban*) felvillant. Akkor paradigmaváltásként tételeződött, most ez a tendencia tovább él a kortárs gyermeklírában. Ez a gyermeki perspektíva az egyes szám első személyben való beszédmódot feltételezi, eltörli a gyermek–felnőtt közötti alá- és fölérendeltségből fakadó aszimmetrikus viszonyt, ugyanakkor szétfejszíti a tartalmi és a nyelvi korlátokat, ledönti a tabukat. A gyermeki beszéd imitációja egy gyermekközpontú, gyermekibb valóságábrázolást eredményez, s mint ilyen közelít a gyermekihez, a csodák és a titkok világához, ami már önmagában is költői téma. A gyermeki nézőpont alkalmazása ugyanakkor együtt jár a maszkos identitásképzéssel is, hiszen azzal, hogy a lírai én gyermeki álarcot ölt, őszintén, leplezetlenül tud saját „felnöttségének” problémáiról is beszélni. Ennek az önreflexió, őszinte, személyeskedő, ironikus versbeszédnek a megnyilvánulását láttuk már az elmúlt évtized gyermeklírájában is: „Anyá, apát nem cseréljük ki, hiába, hogy egy nagyszájú ideggóc, egy szégyentelen.”²⁹ A gyermeknyelv imitálásával számos erdélyi költő utóbbi években megjelent kötetében is találkozunk.³⁰ Érdekes jelenség a

28 Szántai János: *A Jó, a Rossz, a Csúnya és egyéb mesebeli állatok*. Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár – AmbrooBook, Győr, 2013.

29 Demény Péter: *Ágóbágo naplója*. Koinónia Kiadó, Kolozsvár, 2009.

30 Balázs Imre József, Borsodi L. László, Cseh Katalin, László Noémi, Nagyalmos Ildikó

beszédmódváltás nemcsak egy szerző különböző gyermekverskötetei között, hanem egyazon művön belül is az egyes szám első személyű gyermeki perspektívát érvényesítő beszédmódtól („Ujjal festek a lapra / nincs ecset, és Anya hagyja.”³¹) a versnyelv zeneiségéből, a dal, az ütem, a rímek sodrásából, a szavak bravúros hangjátékából építkező hagyományos gyermekversig.

A gyermeki perspektíva alkalmazása, a hétköznapi gyermeknyelv imitálása mellett a kortárs lírai szövegek további stílusbeli sajátosságaiként kell megemlítenünk: a szleng előfordulását, a tematikai és nyelvi tabu szétfeszítését, a posztmodern nyelvrontást, a különböző beszédmódok változtatását, az intertextuális kapcsolatok kialakítását,³² a paródia, az ironia megnyilvánulását, amely nagyrészt a gyermeknyelv imitálásával függ össze. Mindezen posztmodern irodalmi jegyek (amelyek szorosan összefüggenek a verstípusokkal) a pedagógiai diskurzusból való kilépést, a szórakoztatás szándékának térhódítását, a versírásnak mint a szöveggel való játéknak a felértékelődését, előtérbe kerülését eredményezik.

A kortárs erdélyi gyermekverskötetek korpuszát összességében vizsgálva a korábbi évtizedben végbement paradigmaváltás hatásaként leszögezhető, hogy a szövegek jelentős részében megszűnik mindenféle, a korábbi évszázadok gyermekirodalmára jellemző didaktikai, pedagógiai, pszichológiai célzatosság. A legutóbb megjelent kötetek szövegeinek legalapvetőbb közös vonása, hogy nyelvfelfogásukban nyelvi és tematikai szempontból közelítenek a „tisztá, valódi irodalomhoz”. Ezek a poétikai-nyelvi sajátosságok, tendenciák igazolják, hogy gyermeklíránk a kortárs irodalom/költészet szerves részét képezik, csupán nyelvezetükben, tematikájukban alkalmazkodnak a befogadók életkori sajátosságaihoz.

31 Balázs Imre József: *Álomfarsang*, Koinónia Kiadó, 2015.

32 A nyelvi változások közül az intertextualitás elterjedése szintén a nyelvvel való játék lehetőségét rejti magában, így ezáltal kiszélesítette a gyermekvers megújulási lehetőségét. „Az újonnan született művek értelemszerűen igyekeznek definiálni magukat az egyetemes kulturális kontextusban, az összirodalmon és a gyermekirodalmon belül is, emellett (...) mintegy retorikai eszközként használják az utalásmezők kombinációját” - írja Lovász Andrea (2015, i. m., 45.). Az erdélyi gyermekköltészetben például László Noémi *Feketeleves* (2010) című kötetében: „Miért bomlott a cimbalom, miért / az avaron, miféle tánc, miért pont / Párizs, mi az Illés szekere, miért / hagyott csapot, papot Csokonai, / és ki tartott vele” (*Az a baj magyarból*) vagy Markó Béla *Brunó, a kedves véreb* (2016) című könyvében: „Újraolvastuk nagy költőnk, Petőfi Sándor / két versét a rabságról és a szabadságról” (*A rabtartók dala*).

Egy másik jelenség, amellyel a mai erdélyi gyermekverskötetek vizsgálata során találkozunk, az az ugyanazon költői életművön belül érvényesülő eltérő verstípus. Ilyen jelenséget észlelhetünk Fekete Vincénél, akinek az első kötetében, a *Csigabánatban* még rímes, ritmusos verseket olvashatunk, a később megjelent *Piros autó lányomai a hóban* című kötete már a svéd típusú monológversek műfajába illeszkedik, legutóbbi kötetével pedig az erdélyi gyermekköltészetben népszerű hagyománynak örvendő hibrid műfaj, a verses mese (l. Veress Zoltán) újszerű felidézésével kíván a mai kor gyermekéhez szólni (*Ahonnán a nagy-nagy kékség*). Vagy említhetném László Noémit is, aki a kamaszos monológverseket egybegyűjtő kötet után a rímes, ritmusos, hagyományos gyermekverseket szerkesztette önálló köteté.³³ Az előbbi kötete a korszak gyermekköltészetének elemzése szempontjából azért is lényeges, mivel benne a svéd típusú gyermekversek jellemző beszédmódja, a monológszerű „kibeszélés” a hagyományos rímes verstípussal ötvöződik. Megfigyelhető, hogy következetesen a gondolati egységek/szakaszok végén rímelenek a verssorok, és nem minden sor végén, így nem zavarja meg a fontos gondolati tartalmat. A svéd típusú versek monológszerű beszédmódjának ez a fajta egyéniesítése a kötött versformával, költészetünk egyéni, sajátos formája. A posztmodern irodalom egyik jelensége a több műfajban való alkotás. Erre a jelenségre tehát a kortárs erdélyi gyermekirodalomban is találunk példát.

Érdekes lenne megvizsgálni az életművön belüli változásokat, elmozdulásokat is. Így például vizsgálat tárgya lehetne ilyen szempontból Balázs Imre József gyermekköltészete, akinek az elmúlt évtizedben három gyermekverskötetete látott napvilágot. Az első kötet jelentősége a különböző beszédmódok, verstípusok kipróbálásának lehetőségeként ragadható meg. Ebben a kötetben ugyanis többféle verstípust olvashatunk a maszkos identitásképzésű szerepverstől (sajátos beszédmódja a gyermekmonológ) a nyelvjátékversen keresztül (egy-egy szám harmadik személyű közlés: *Csigabiga expressz; Mit mond a zebra?*) a rímtelen prózaversig (*Kisnyúl mesél a vidrakölyöknek; A vidrakölyök a szívről*). A második kötetben (*Blanka birodalma*) közölt gyermekverseket műfaji szempontból vizsgálva a mérleg a Weöres Sándor-féle rímes, ritmusos versek javára dől el (26/9), mégis újdonságként hat a kötet végén az a pár svéd típusú prózavers, amely lényegesen eltér a költőtől korábban

33 László Noémi: *Labdarózsa*. Bookart Kiadó, Csíkszereda, 2012.

megszokott hangtól. A legutóbbi kötet (*Álomfarsang*, 2015) versei az előző két kötetben felvetett formai játéklehetőségeket, kipróbált beszéd-módokat játsszák/írják tovább. Benne már túlsúlyban vannak a ma divatos énelbeszélőt idéző gyermekmonológok, bár találunk a hagyományos gyermekversekre is példát (*Bedobozolt nyár*). A kötet záró ciklusában a korszerű, aktuális tartalommal (Darth Vader!) megtöltött, mai nyelvvel előadott szereplíra kiváló darabjait olvashatjuk. Érdemes lenne megvizsgálni a szerző gyermekköltészete, illetve felnőttköltészete közötti párhuzamokat. Ilyen típusú elemzésekre találunk példát Kovács András Ferenc költészetével kapcsolatban a nemrég megjelent *KAF-olvasókönyvben*.³⁴ Hasonló elemzésre, vizsgálatra kínál lehetőséget a középgeneráció bármelyik költői életműve.

Általánosságban kijelenthető tehát, hogy az erdélyi kortárs gyermeklíra minőségi és mennyiségi vonatkozásban egyaránt bőséges és polifon jellegű. Az új műfajok megjelenése, a beszédmódok változatossága, a formai és tartalmi változás, a nyelvi/költői játék lehetőségeinek kiaknázása, mely a kortárs gyermeklírai szövegekben kimutatható, megújuló, fejlődő szándékról tanúskodik.

GYERMEKPRÓZA

Az utóbbi időben szép számmal jelentek meg gyermekprózai művek is erdélyi alkotóktól. Ezek az alkotások, akár csak a gyermekköltészetünk jelentős darabjai, a posztmodern irodalom szövegterében keletkeztek. Erről tanúskodnak a gyermekprózai szövegek tartalmi, formai, nyelvhasználatbeli sajátosságai. Éppen ezért nem könnyű feladat röviden összefoglalni az utóbbi évek erdélyi gyermekprózájában végbement fejlődési tendenciákat.

A kortárs erdélyi gyermekirodalom presztízsének növekedését bizonyítja az a tény, hogy a felnőtt- és a gyermekirodalmat alkotók közötti határ egyre inkább elmosódik. A mai erdélyi gyermekpróza képviselői különböző területekről érkeztek a gyermekirodalomba. Legtöbbjük a kortárs (felnőtt)irodalom jeles képviselői (Demény Péter, Szabó Róbert Csaba, Fekete Vince), de szép számmal találunk olyan szerzőket, akik nem szépírói múlttal foglaltak helyet az erdélyi gyermekirodalom terében (filmes szakmából Zágonyi Balázs, pedagógusi pályáról Máté

34 L. Sebestyén Attila: „Valaki más, valaki más (?)”. In *KAF-olvasókönyv. Válogatott kritikák, tanulmányok Kovács András Ferenc költészetéről*. Fiatal Írók Szövetsége, Budapest, 2017, 96–100.

Angi, Sikó-Barabási Eszter, Gál Andrea, dramaturg-rendező Király István, stb.). Érdekes jelenség, hogy a gyermekpróza területén inkább találunk olyan alkotókat, akik kizárólagosan a gyermeki irodalomban horgonyoztak le. Többen közülük már két-háromkötetes szerzők.³⁵ A kimondottan gyerekírói státusz azért kockázatos, mert ebben az esetben a presztízs nem segít a népszerűség kivívásában, inkább maga a tehetség a döntő az írói elismerés megszerzésében. Ilyen gyerekíró a Spanyolországban élő, háromkötetes Simon Réka Zsuzsanna, akinek az indulását a *Napsugár* és a *Szívárvány* gyermeklapok, majd később a kolozsvári Koinónia Kiadónál megjelent *Pukka és az évszakok* című, első önálló kötete fémjelzte.

Az utóbbi években Erdélyben megjelent gyermekprózai alkotások között találunk kisebb prózai alkotásokat éppúgy, mint nagyobb terjedelmű meseregényeket. Témájukat és műfaji sajátosságaikat tekintve nagy változatosságot mutatnak az igényesebb szövegektől egészen a magas irodalmi értéküket megkérdőjelezhető alkotásokig. A kisebb prózai alkotások között az erdélyi gyermekprózában fellelhető szinte valamennyi kortárs mesetípus megtalálható, a valódi/mitikus mesét imitáló varázsmeséktől a lírai meséken keresztül az önreflexív típusú meséig, illetve a hétköznapi valóságot tükröző gyermektörténetek számos változatáig. Bár bizonyos egyéni sajátosságokban eltérnek ezek a szövegek, közös jegyük a többdimenziós szerkesztés, a kettősség, a diffúz jelleg (gyermeknek, felnőttek egyaránt szólnak). A mai irodalmi mesékben már kevésbé domináns a gyermeki maszk felöltése, és arányosan jelennek meg a gyermeki és a felnőtt nézőpontú, illetve a kettős olvashatóságú, semleges elbeszélői pozíciót betöltő narratívák. Ezek a posztmodern mesék a szó szigorú műfaji értelmében nem is mesék (bár a szerzőik annak nevezik őket (Zágoni Balázs Barni-meséi; Gergely Edó: *Monyómesék*; Sikó-Barabási Eszter: *Meseotthon*), ugyanis többdimenziós szerkezetűek, bennük a valóság és a fikció elemei összemosódnak. Gyakori a mesei keret (a kezdő és a záróformula megőrzése vagy a mindentudó mesélő kiszólásában való mesei utalás³⁶) megőrzése, de a csoda mint a valódi, mitikus mesének az elengedhetetlen tartozéka, elmarad ezekből a történetekből.

35 Berszán István (2), Gergely Edó (3), Gál Andrea (2), Sikó-Barabási Eszter (3), Simon Réka Zsuzsanna (3), Zágoni Balázs (5)

36 Például Simon Réka Zsuzsanna: „Ha erre jár egy manó, megkérdezem.” (*Pukka és az évszakok*, 11.), vagy Gergely Edó meséinek a végén a mindentudó mesélő

A kortárs erdélyi meseírók közül talán leginkább Simon Réka Zsuzsanna meséi állnak legközelebb a valódi mese műfajához. Míg az első kötetében³⁷ a gyermeki képzelethez közel álló erdei manókkal benépesített varázslatos mesei világot, egy egész erdei manós univerzumot teremtett, addig két utóbb megjelent kötetének a meséi sajátos példái a klasszikus tréfás- és tündérmesék hagyományos elemeit a mai hétköznapok világával való posztmodern elegyítésnek. Simon Réka Zsuzsanna egyéni hangú meséiben a tündérmese tradíciójára épít, azonban lényegesen eltér tőlük abban, hogy a király, a királylány szerepkörét megsértve a hagyományostól eltérő funkciókkal látja el őket. Meséinek központi figurái olyan királyok és királylányok, akik mai emberként gondolkodnak, viselkednek és beszélnek. Ilyen értelemben a szerző utóbbi két kötete³⁸ a posztmodern meseirodalom két reprezentatív alkotása.

A tündérmesei tradíció továbbélése az elbeszéléstechnikában, vagyis a semleges, mindentudó narrátor van jelen a szintén háromkötetes Gergely Edó gyermekprózai műveiben is. A valóságos és fiktív világok alterálása, két különböző beszédmód (mindentudó és az énelbeszélői attitűd) váltakozásából kibontakozó gyermekdimenziójú történetek, amelyekben a szerző a gyermeki nézőpont mellé helyezi a felnőtt perspektívájú énbeszédet, szintén egyéni gyermekprózát eredményeznek.

A monológyszerű énbeszéd nemcsak gyermeklíránkban vált hangsúlyossá az utóbbi években, hanem a mesékben is. A posztmodern próza „lírásulása” egyfajta tendenciaként mutatható ki bizonyos erdélyi kortárs szerzők műveiben. Az úgynevezett lírai mesék³⁹ kategóriába illeszthetők elsősorban Máté Angi meséi, aki teljesen új és eredeti hangot képvisel a kortárs magyar gyermekprózában. Meséiben a gyermekirodalomban szokatlan elvont fogalmakkal, metaforákkal, filozofikus tartalommal, létkérdésekkel tömített prózát művel. Bár irodalmi értéküket tekintve elmaradnak az előbbi meséktől, mégis itt kell megemlítenem

pozícióból kilépve, egyes szám első személyű önreflexív típusú beszédmódra vált: „Ma, miközben kislfiunkat, Márkust fürdettük, egy hosszú szőri, békésen alvó vízimonyót találtam a hajában.” (*Monyómesék*, 21.)

37 Simon Réka Zsuzsanna: *Pukka és az évszakok*. Koinónia Kiadó, 2011.

38 Simon Réka Zsuzsanna: *Ahány király, annyi mese*. Manó Könyvek, Budapest, 2013; valamint *Egy tucat királylány*, Manó Könyvek, Budapest, 2016.

39 Petres Csizmadia Gabriella: *Kortárs lírai mesék*. <http://www.ambroozia.hu/index.php/2017-1/86-2017-1-tanulmany/409-petres-csizmadia-gabriella-kortars-lirai-mesek> (utolsó megtekintés: 2017. szeptember 16.)

Sikó-Barabási Eszter legutóbb megjelent kötetét,⁴⁰ amelyben a tárgyak megszemélyesítésének köszönhetően, illetve a verses forma imitálásával szintén a próza egyfajta lírizálásával van dolgunk.

A lírai mesék mellett a kortárs meséknek egy másik változatával találkozunk az erdélyi gyermekprózában Demény Péter legújabb mesekönyvében, amely az önreflexív kifejezés sajátos formája. Ezek a mesék nem hagyományos, cselekményközpontú narratívákat működtetnek, hanem nyelv- és viláépítkezésükkel filozofikus, gondolati prózát teremtenek. Demény Péter *Sünödi*je egy posztmodern prózaelemeket magán viselő, lírai elemekben gazdag, vallomásos-filozofikus mű, melyben a személyes mondanivaló maszkos identitásba csap át, a szerző ugyanis egy sün (Sünödi) szerepében mondja el véleményét a világról. Bár a harmadik személyű, mindentudó elbeszélő pozíciójából mesél, a szakavatott olvasó felismeri, és el tudja különíteni a szerző személyes véleményét a világról.⁴¹ A gyerekolvasó természetesen mást olvas ki a sorokból. Talán ezzel is magyarázható, hogy ez a kötet jelenti a legnagyobb gondot a célközönség megítélésében. A kötet igazolja azt a tényt, hogy a gyermek és ifjúsági prózai szövegek ma már nem tekinthetők alkalmazott irodalomnak, nem funkcionálnak didaktikus célzatú szöveggként. Arról az egy évtizedes folyamatról van szó, amely „felnőttesítette” a gyermekirodalmi szövegeket, és amelyeket diffúz szövegeknek nevez Lovász,⁴² ami azt jelenti, hogy könnyen elmosódik bennük a felnőtt- és a gyermekirodalom határa. Diffúz jellegükből kifolyólag gyerek és felnőtt más-más szinten értelmezi a szöveget, más jelentést olvas ki belőle. Az átjárhatóságnak, a szimbolikusságnak köszönhetően felértékelődnek ezek a szövegek.

Az önreflexív jelleg, a személyesség, az erőteljes líraiság mellett a mai gyermekprózai szövegek egy másik sajátossága, hogy több szálon kapcsolódnak a realitáshoz, a hétköznapi élethez. Ez a trend a külföldi gyermekirodalomból áramlik felénk, ugyanis nemzetközi téren évtizedek óta az a tapasztalat, hogy egyre erősebb az a vonulat, amely a gyerekek valóságos életét, problémáit dolgozza föl olyan formában, hogy nagyon komoly dolgokról, életről, halálról, tragédiáról stb. szólnak a történetek. Ez a realiztikus őszinteség feltételezi, hogy a gyermek

40 Sikó-Barabási Eszter: *Meseotthon*. Koinónia Kiadó, Kolozsvár, 2017.

41 Maga a szerző vallja Sünödi alakjáról a könyv fülszövegében: „Hasonlított is rám, meg nem is...”, ezzel mintegy megtévesztve az olvasót Sünödi kilétét illetően.

42 Vö. Lovász Andrea (2015): i. m., 33.

már megbírja a valósággal való szembenézést, tabudöntő jellegénél fogva „nagyra tartja” a gyereket. A felnőtt tartalmak megjelenésére nemcsak Demény Péter gyermekprózájában⁴³ vagy Molnár Krisztina könyvében⁴⁴ találhatunk példát, hanem írói kiszólásokban is Fekete Vincénél.⁴⁵ Ezeknek a tartalmaknak a beszüremkedése a gyermekirodalmi szövegekbe, a tabuk leleplezése a mai kor társadalmi következménye, hiszen a mai gyermekek korai, sokrétű tájékozottsága, információszerzési lehetőségeinek kiszélesedése egyfajta őszinteséget feltételez a felnőttektől. Mindez azzal jár együtt, hogy a tabuk és velük együtt a korábban fenntartásokkal kezelt témák a gyermekirodalomba is bekerülnek. Ez az őszinteség a naivitás felszámolását eredményezi a gyermekprózában, annak feltételezését, hogy a megváltozott gyerekolvasói igényeknek megfelelően a szerző úgy érzi, a gyerek megérti ezeket a tartalmakat (l. Molnár Krisztina *A színek hatalma – a hatalom színei* című könyvét a Ceaușescu-féle diktatórikus rendszerről). Az egészen más kérdés, hogy meg kell-e értenie. Ugyanis abban a pillanatban, amelyben egy szerző kívülről, tanítási példázatként szándékszik megjeleníteni ezeket a felnőtt tartalmakat, a gyermekirodalom elveszíti poétikai funkcióját, és megszűnik irodalom lenni.

Látható tehát, hogy az erdélyi gyermekprózában a valódi meséknek nagy tradíciója van, ezért a fikcióra épülő kitalált történetek, amelyek a csodára épülnek, igen jelentős részét képezik a kortárs szövegeknek. Ez a hagyományoshoz való ragaszkodás nem feltétlenül jelent stagnálást, megrekedtséget. Sőt a különleges, képzelt lényekkel, manókkal, monyókkal vagy éppen hétköznapi tárgyakkal benépesített, a hétköznapi és az irreális világ sajátos keveredéséből származó, a beszélői pozíció és beszédmód különböző lehetőségével élő posztmodern erdélyi mesékre a formai, tartalmi megújulás és változatosság jellemző, gazdagság, ami kétségtelenül az erdélyi gyermekpróza fejlődéséről árulkodik.

Tény, hogy az 1990-es évek után az erdélyi gyermekprózából szinte teljesen eltűnt a meseregény műfaja. A rendszerváltást követő két évtizedben csupán egyetlen alkotás született ebben a terjedelmesebb

43 „Mi tagadás, gáláns egy mókusférfi volt, aki otthon is megértően ugrándozott, de talán még megértőbben tüsténkedett idegen odúkban.” (*Hóbuca Hugó a mókusoknál*. Koinónia Kiadó, Kolozsvár, 2011.)

44 *A házicsoki színe*. Koinónia Kiadó, 2017.

45 „(Hallatlan, jaj, ez a szigor / és az ilyen apukák)” (*Ahonnán a nagy-nagy kékség*. Bookart Kiadó, Csíkszereda, 2016.)

műfajban,⁴⁶ annak ellenére, hogy az 1970-es, 1980-as évek előtt számos reprezentatív alkotás erősítette a műfaj klasszikussá válásának folyamatát az erdélyi gyermekirodalomban. Gondoljunk csak Fodor Sándor vagy Bajor Andor nagysikerű, klasszikussá vált műveire! A magyarországi gyermekirodalomban hasonlóképpen.

Annak ellenére azonban, hogy a 21. század elején lassan indult el a meseregény műfajának újrafelfedezése, egy-két évtized alatt már számottevő alkotás született, mitöbb a műfaj feltűnő térhódításának lehetünk tanúi az utóbbi években, azt is mondhatnánk, a műfaj reneszánszát éli a külföldi gyermekprózában. Talán a műfaj külföldi sikerétől felbuzdulva ezt a lemaradást igyekszik pótolni az erdélyi gyermekirodalomban több szerző, köztük olyanok, akik épp ezáltal jegyzik első gyermekötetüket (Gál Andrea, Soós István, Szabó Róbert Csaba, Szócs Margit⁴⁷), illetve olyanok, akik korábban verseskötettel debütáltak a gyermekirodalomban (Demény Péter). A műfaj népszerűsége, mint sajátos tendenciája a kortárs gyermekprózának, mindenképp előrelépést jelent, műfaji gazdagodást ígér. Ezekben a meseregényekben már kevésbé domináns a gyermeki maszk felöltése. Bennük a semleges elbeszélői pozíciót betöltő szerzői narratívákkal van dolgunk. Az elbeszélői pozíció megválasztása ezekben a szövegekben összefügg a szöveg műfajával és célcsoportjával. Szerkezetük alapján két típusba sorolhatjuk őket. Az első csoportba a lazább szerkezetű mesefüzérek tartoznak (*Fecske utca 12.*; *Madarász Béni, avagy az úrparittyás ajándéka*), amelyeknek az epizódjait csupán a szereplők tartják össze, és nem egyetlen hagyományos jó-rossz konfliktus képezi a mű alapkoncepcióját. A probléma, a szerencsés végkifejlet felé ívelő kalandos narratívák helyett elmarad a csoda ezekből a kortárs gyerekregényekből. Az egyikben egyszerű hétköznapi városi történeteket olvashatunk (*Fecske utca 12.*), a másokban a természeti jelenségek megszemélyesítésével különálló, meseszerű történések egymás mellé helyezését konstatálhatjuk (Szócs Margit). A másik csoport, a műfaj

46 Zágoni Balázs: *Barni Berlinben*. Bár meseregénynek titulálja a szerző, nem a klasszikus értelemben vett meseregény, inkább amolyan „gyerek-beat, utazós, szórakoztató ismeretterjesztő könyv” (Lovász, i. m., 2015, 57.).

47 Gál Andrea: *Fecske utca 12.* Koinónia Kiadó, Kolozsvár, 2016; Szócs Margit: *Madarász Béni, avagy az úrparittyás ajándéka*. Koinónia Kiadó, Kolozsvár, 2016; Soós István: *Egy kisegér kalandos utazásai*. Mentor Könyvek Kiadó, Marosvásárhely, 2017; Szabó Róbert Csaba: *Vajon nagyí és az aranyásók*. Gutenberg Kiadó, Csíkszereda, 2017.

klasszikus értelemben vett remekei Demény Péter, Szabó Róbert Csaba és Soós István tollából származnak, amelyek bár a posztmodern prózastílus sajátos jegyeit viselik magukon (íronia, intertextualitás, élőbeszédhez közelítő nyelvhasználat, diffúz jelleg stb.), megőrizték a meseregény tipikus formai sajátosságait. Közös vonásuk a műfaj hagyományos motívumain és formakészletén való túllépés, a műfaji és tartalmi újítás, a szórakoztató szándék előtérbe helyezése, valamint a mai kor és az erdélyi régió társadalmi, gazdasági vonatkozásainak betüremkedése a történetbe (pl. Szabó Róbert Csaba meseregényét a veresbányai aranykitermelés gazdasági, ökológiai botránya ihlette).

Noha elméletileg nem tartozik a prózai alkotások közé, mégis hadd említsük meg Fekete Vince legújabb verses meseregényét,⁴⁸ amelynek a jelentősége a régi erdélyi tradíció felelevenítésének érdemleges szándékán túl a mai és a mindenkori olvasók előtt való tetszelgést, a szórakoztatást helyezi előtérbe. Ez utóbbi törekvés a hagyományos mesei tartalmak posztmodern elemekkel való fűszerezése, a hagyományos, klasszikus versformák mai nyelvi elemekkel való ötvözése révén valósul meg.

A meseregény műfajának mennyiségi és minőségi nyomkövetése azért lényeges kérdés, mert átmenetet képez a mese és a nagyobb korosztályú olvasóközönséget célzó ifjúsági regény között. Amint a fenti elemzésből kiderül, a kisebb terjedelmű erdélyi gyermekpróza, a mese tradíciója az erdélyi gyermekprózában ma is fejlődési tendenciákat mutat, és bár lassú lépésekkel, de a meseregény is teret hódított az utóbbi években. Ez a korábbi évtizedhez képest mindenképp üdvözlendő fejlemény, viszont szomorúan kell elkönyvelnünk, hogy a kamaszirodalom tipikus műfaja, az ifjúsági regény teljesen kiszorult az erdélyi gyermekirodalomból.

A fenti példák alapján összegzésképpen elmondhatjuk, hogy nyelvi és narratológiai sajátosságaikból fakadóan a kortárs erdélyi gyermekirodalmi szövegek jócskán eltávolodnak a pedagógiai diskurzus elvárásaitól, vagyis nem céljuk a különböző erkölcsi tanulságok közvetítése, ami a posztmodern tilalomelvető tendenciáira vezethető vissza. A pedagógiai diskurzusból történő kilépés akkor sikeres, ha a szövegek „magas esztétikai mércével mérhető kontextusban nyilvánulnak meg”.⁴⁹

48 Fekete Vince: *Ahol az a nagy-nagy kékség*. Bookart Kiadó, Csíkszereda, 2016.

49 Gombos Katalin: A gyermeklíra reneszánsza. In *Iskolakultúra*, 2007/5., 44.

KORTÁRS ERDÉLYI ANTOLÓGIÁK

Az elmúlt években az erdélyi gyerekkönyvpiacra két antológia jelent meg. Az egyik a *Legszebb ajándék a nátha* (Koinónia Kiadó), amely erdélyi szerzők meséit közli karácsonyi témában, a másik a *Ragyog a mindenség* (Gutenberg Kiadó), amely az elmúlt két és fél évtized lírai alkotásaiból válogat, így reprezentatívnak mondható. Bár műfaji megoszlás szerint különbözik a két antológia, mégis kiindulópontul szolgálhatnak egy mélyebb elemzés elvégzéséhez. Nem csupán ízelítőt nyújtanak a kortárs erdélyi gyermekirodalom szövegvilágából, hanem annak keresztmetszetét adják, és átfogó képet kapunk a mai erdélyi gyermekvers- és gyermekpróza-irodalom tendenciáiról, műfaji és nyelvi sokszínűségéről. A *Ragyog a mindenség* „tematikusan tekinti át az utóbbi évek, évtizedek erdélyi gyermekversanyagát (...), megtalálható ebben az antológiában mind a két, Erdélyben nagyon erős költői irányzat, ami jelenleg uralkodik az itteni gyermekköltészetben. Az egyik a már említett weöresi rímes-ritmusos, zenei, képi, plasztikus forma, a másik, amiről még alig beszéltünk eddig, de zárásként megemlítjük, az az úgynevezett svéd típusú gyermekverseket foglalja magában. Mindkét tábornak jeles követői vannak, köztük olyanok is, akik mind a két műfajban alkotnak.”⁵⁰ A korábbi alfejezetben felvázolt lírai sajátosságokon kívül az antológia anyaga megerősíti az elemzőt abban a meggyőződésében, hogy a kortárs erdélyi gyermeklíránk igen gazdag és színes, mind műfaji, mind tematikai, nyelvi tekintetben. Ha az utóbbi hét év gyermekirodalmának lírai elmozdulásait olvashattuk ki az előbbi alfejezetben elemzett korpuszokból, akkor a fent megjelölt antológiák számbavétele során ugyanazon következtetésekre jutunk, csak a „kortárs” fogalmát kiszélesítve két, két és fél évtizedre.

A *Legszebb ajándék a nátha* című antológia azért érdekes, mivel felkérésre született, benne költők is kipróbálhatták magukat prózáiróként (például Balázs Imre József). A mesegyűjtemény a kortárs erdélyi gyermekpróza sajátosságainak vizsgálatát teszi lehetővé olyan szerzők esetében is, akik önálló prózakötettel még nem rendelkeznek.

Egy nemzet gyermekirodalma fejlettségének megítélésében létezik egy igen fontos kritérium: azoknak a számottevő, hatást gyakorló klasszikusoknak a száma/jelenléte egy nemzet irodalmában, akiknek

50 Fekete Vince: Gyermekirodalmi jelenségek Erdélyben. In *Székhelyföld*, 2016/5., 161.

sikerül átlépniük a nemzeti határokat. Sajátos kisebbségi létünkéből fakadóan a fenti kritérium nemzeti határait akár a „földrajzi határ” kifejezéseként is értelmezhetjük. Ez két tényezőt feltételez: egyrészt az önálló kötetek külföldi megjelenésének számát, másrészt a külföldi közlések számát jelenti. Ez utóbbira vonatkozik a következő részelemzés. Témánk szempontjából rendkívül fontos annak megvizsgálása, hogy a magyarországi folyóiratok, antológiák, online magazinok stb., milyen mértékben emelik be a határon túli magyar gyermekirodalom szerzőit. Ezek közül csupán az antológiák kérdésére térnek ki. Az eredmény ilyen szempontból igen megnyugtató, ugyanis szinte mindegyik, általam vizsgált antológiában jelen vannak az erdélyi alkotók is egy-egy művel. Ez a nemzeti irodalom/gyermekirodalom egyetemességét, vizsgálódásunk szempontjából pedig az értékeremtés tényét igazolja.

Az utóbbi néhány év leforgása alatt meglepően sok magyar gyermekirodalmi szöveget tartalmazó antológia látott napvilágot.⁵¹ A tizenhárom magyarországi kiadó által szerkesztett antológia gyermekirodalmi anyaga különböző válogatási elv alapján rendeződött kötetbe: téma, műfaj, népszerűség, célkorosztály stb. A válogatási szempontok különbözőségétől függetlenül témánk szempontjából azok a jelenségek érdekelnek, amelyek az erdélyi gyermekirodalom jelenének értelmezését is befolyásolják. Ezek közül a gyakoriság számadatai árulnak el talán a legtöbbet: kik azok az erdélyi szerzők, akik a legnépszerűbbek Magyarországon. Bár a szerkesztői szubjektivitás elkerülhetetlen, nem mindegyik antológia reprezentatív, mégis az elemzés képet adhat arról, hogy kik azok a szerzők, akiket a szakma ismer és becsül (tehát érdemesnek tart a beválogatásra). Ez azért is fontos kérdés, mert egy antológiába való beválogatás alapján a szerzők hamarabb ismertebbé válnak,

51 Megjelenési sorrend alapján a legfontosabbak ezek közül: *Autósmesék* – Mai mesemondóktól (Pozsonyi Pagony Kft., 2010); *Elfelejtett lények boltja* – Mai szerzők ünnepi antológiája (Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2011); *Nini néni és a többiek* – Hetven esti mese mai magyar írók tollából (Egmont Kiadó, Budapest, 2011); *A kalóz nagypapa* – Családi mesék kortárs szerzőktől (Pozsonyi Pagony Kft., 2013); *Aranysityak* – Friss gyerekversek (Pozsonyi Pagony Kft., 2013); *Érik a nyár* – Mai szerzők nyári antológiája (Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2013); *Tejbegríz* – Finom irodalom gyermekeknek és felnőtteknek (Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2013); *Egyszervolt* – Meseantológia (Csimota Könyvkiadó, Budapest, 2014); *Válogatás* – Óvodások verses kalendáriuma hétköznapiakra és ünnepekre (Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2014); *Sokszínű mesék* (Manó Könyvek, Budapest, 2015); *Toppantós* – Legkisebbek mondókás- és verseskönyve (Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2016); *Dzsungeldzsem* – Gyermekirodalmi ábécés- és olvasókönyv (Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2016); *Parti Medve* (Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2016).

hamarabb eljutnak a széles(ebb) magyar olvasóközönséghez (hiszen egy Magyarországon megjelent antológiát sokkal többen olvasnak, mint egy hazai kiadványt!). A számadatok azt mutatják, hogy az általam vizsgált utóbbi 7 évben megjelent 13 magyarországi antológiában – műfaji megoszlás szerint nem releváns az eltérés (3 próza, 3 vers, 5 vegyes), és nem számítom azt a két kortárs prózai válogatást (Pagony), amelyben egyetlen erdélyi szerző sem szerepel – a legnépszerűbbek: Máté Angi a gyermekprózában, Balázs Imre József a versgyűjteményekben, őket követi Markó Béla, Demény Péter és Zágonyi Balázs. Gyakran olvashatjuk az antológiákban Kányádi Sándor és Kovács András Ferenc verseit, de László Noémi és Simon Réka Zsuzsanna is a kedvelt szerzők közé tartoznak. Egy-egy alkotással vannak jelen Orbán János Dénes, Tóth Ágnes, Bertóti Johanna. Ezek az adatok (11 erdélyi szerző, 35 alkotás) összefüggést mutatnak nemcsak a presztízsértékkel, hanem egy-egy szerző gyermekirodalmi munkásságának a termékenységgel, korszerűségével is. Kányádi Sándor és Kovács András Ferenc, akik a korábbi időszakban is a legismertebbek közé tartoztak, nemzeti, világirodalmi rangra emelték a gyermekirodalmat. Kovács András Ferenc Kossuth-díjat szerzett azóta. Öröndetes tény, hogy ma már számos erdélyi szerző rangos helyet foglal el az összirodalmi kánonon belül.

Témánk szempontjából nem hagyhatjuk figyelmen kívül a Lovász Andrea szerkesztésében nemrég napvilágot látott kortárs gyermekirodalmi lexikont, a *Navigátort*. Az alcímben olvasható műfajmegjelölés szerint böngésző és olvasókönyv első kötete 2010-ben, a második 2015-ben jelent meg a Cerkabella Kiadónál. Az előbbiben tizennégy erdélyi születésű szerző kap helyet, a második kötetben, amely az elsőt egészíti ki, illetve az azt felölelő időszakban publikált művek alkotóit gyűjti egybe, 11 erdélyi szerző gyermekirodalmi portréját mutatja be. Mindez kétségtelenül óriási szerepet játszik az erdélyi alkotások kanonizációs, a magyar gyermekirodalomba való integrálódási folyamatához.

GYERMEKKÖNYVKIADÁS

Az erdélyi gyermekkönyvkiadás talán utóbbi hét évének egyik legfontosabb fejleménye, hogy létrejött a Gutenberg Könyvkiadó (2010), amely váratlanul új szint hozott az erdélyi gyermekkönyvgyártásban. A kiadó a magas esztétikai értéket hordozó erdélyi gyerekkönyvek műhelye, amely rangot adva a gyerekkönyvkiadásnak,

minőségi mércét teremtett. Ezt igazolják a kiadó utóbbi két évben nyert rangos díjai, szakmai elismerései.⁵² A csíkszeredai könyvkiadó érdemei közé sorolható az említettekén kívül az is, hogy olyan sajátos koncepciójú, újszerű kiadványokkal örvendeztetik meg évről évre az olvasókat, amelyek az erdélyi gyerekkönyvpiacra mind műfajilag, mind kivitelezésben hiánypótlók. Itt emelném ki a legkisebbeknek szóló lapozó-sorozatát, amely eddig teljesen hiányzott az erdélyi gyerekkönyvpiacról; illetve a 2013-ban megjelentetett *Ragyog a mindenség* című antológiát, amelynek az az érdekessége, hogy a szöveg-képzene hármasságára építve összművészeti élményt nyújt.

A 2004-ben született Bookart Kiadó szintén kiemelkedően magas esztétikai értékkel bíró gyerekkönyveket jelentet meg. Bár számban kevés gyerekkönyv látott itt napvilágot az elmúlt hét évben, jelentős pozíciót foglal el az erdélyi minőségi gyerekkönyvkiadásban. Mindhárom kötete szakmai elismerésben részesült.⁵³

Ha nemcsak a minőséget, hanem a számadatokat is figyelembe vesszük, akkor a Koinónia Kiadó viszi a pálmát az erdélyi könyvkiadásban. Már évtizedek óta az első helyen áll a gyerekkönyvkiadásban, hiszen évente 4-5 címet jelentet meg. Műfaji szempontból is széles skálán határozza meg munkáját, ugyanis nemcsak gyermekverskötetet, gyermekprózát ad ki, hanem jelentős értékmegőrző munkát fejt ki reprintkiadásával (Bajor Andor, Hervay Gizella), gyűjteményes kötetekkel (Jancsik Pál), műfordításaival, fiatal szerzők felfedezésével és felkarolásával (lásd elsőkötetes szerzők: Gál Andrea, Gergely Edó, Sikó-Barabási Eszter, Simon Réka Zsuzsanna, Zágoni Balázs), képeskönyvsorozatával, illetve a gyermekenciklopédia könyv műfajjal, amely szintén kuriózum az erdélyi könyvpiacra, és amely, más könyvek mellett, szintén díjat hozott a kiadónak.⁵⁴ Minőségi gyerekkönyvekkel

52 Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásár Szép Könyv Díj: *Mért nem tudnak a fák jární? Erdélyi cigány népmesék*, 2015; Románia Legszébb Könyvei Díj, Ünnepi Könyvhét Szép Magyar Könyv Díj: *Kutyából szalonna*, 2017; *Királylány a lángpatában. Erdélyi szász népmesék*, 2016; Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásár Szép Könyv Díj: *Blanka birodalma*, 2012; *Erdélyi gyermekenciklopédia*, 2014; Románia Legszébb Könyvei Díj: *Blanka birodalma*, 2013.

53 Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásár Szép Könyv Díj: *Labdarózsa*, 2010; *Hasra esett a Maros*, 2013; *Ahonnán a nagy-nagy kékség*, 2016.

54 Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásár Szép Könyv Díj: *Blanka birodalma*, 2012; *Erdélyi gyermekenciklopédia*, 2014; Románia Legszébb Könyvei Díj: *Blanka birodalma*, 2013.

mindhárom kiadó az erdélyi gyermekkönyvkiadás presztízsének és színvonalának megteremtéséhez járult hozzá.

Az említett rangos kiadók mellett meg kell említeni a „kisebb” kiadókat. Elsőként hadd szóljunk az évtizedes múlttal rendelkező Kriterion Könyvkiadóról, amelynek kiadói politikájában a hagyomány, az értékmegőrzés szándéka érvényesül,⁵⁵ és úgy tűnik, nem akarja érvényesíteni a legújabb könyvkiadási trendeket, így nem tud megfelelni a legújabb gyermekkönyvpiaci igényeknek, bár utóbbi kiadványai közül váltást jelent a 2013-ban megjelent kortárs gyermekverskötet.⁵⁶ A második, a 2014-ben tevékenységét beszüntető Mentor Kiadó, amely két évtizedes működése alatt számos mesegyűjteménnyel, verseskötettel vagy újrakiadással örvendeztette meg az erdélyi gyerekközönséget. Úgy tűnik, a tavaly létesült Mentor Könyvek Kiadó tovább viszi azt a szellemiséget, amelyet korábban a Mentor Kiadó felvállalt. Az újonnan alakult kiadó első kiadványa gyermekkategóriában egy meseregény,⁵⁷ amely azonban a korábbi gyermekeknek szánt kiadványaihoz képest nem sok formai, tipográfiai újdonsággal szolgál. A harmadik említésre méltó kiadó a csíkszeredai Pallas-Akadémia Könyvkiadó, amely új irányelvek alapján próbálja újradefiniálni célkitűzéseit. Ez mutatja a két legutóbbi kiadványa, amelyek merőben új minőséget képviselnek a kiadó korábbi gyerekkönyveihez képest.⁵⁸

Összességében a vizsgált időszakban közel száz gyerekkönyv jelent meg a jelentősebb erdélyi kiadók műhelyében, ami átlagosan 13-14 éves „termést” jelent. Természetesen vannak az említett kiadókon kívül más erdélyi kiadók is, amelyek gyerekkönyveket adnak ki, de minőségben elmaradnak a korszerű gyerekkönyvek esztétikai színvonalától. A műfaji megoszlást tekintve a verseskötetek teszik ki a könyvek szinte 40%-át, ezt követik a gyermekprózai alkotások 27%-kal. A maradék 33%-ot az újrakiadások, műfordítások, ismerettartalmú kiadványok alkotják, amelyek hasonlóképpen a gyermekirodalom szerves részét képezik.

Bár a hazai könyvkiadás nem követi mindenben a magyarországi vagy nyugati trendeket, a mai korszerű kritériumokat illetően határo-

55 Faragó József (szerk): *Farkas-barkas*, 2010; Varró János: *Ki csatát nyer, koronát nyer*, 2013; Benedek Elek: *Kék mesekönyv*, 2016; Lakatos Mihály: *Etimó apó csodálatos meséi*, 2012; Csetriné Lingvaj Klára (szerk.): *Aranyos pillangó*, 2014.

56 Szántai János: *A Jó, a Rossz, a Csúnya és egyéb mesebeli párbajok*, 2013.

57 Soós István: *Cincen Ficc – egy kisegér kalandos utazásai*. Mentor Könyvek Kiadó, Marosvásárhely, 2017.

58 Borsodi L. László: *Balázsolás*, 2016; Kenéz Ferenc: *Esőben könnyen rámtaláltok*, 2016. Ez utóbbival a kiadó a Szép Magyar Könyvversenyen különdíjban részesült.

zott fejlődést mutat. Ezt igazolják az utóbbi években a kiadók által elnyert rangos Szép Könyv Díjak, amelyek ugyanakkor az erdélyi gyerekkiadványkiadás versenyképességét bizonyítják.

KRITIKÁK

A gyermekirodalmi művek kánonba helyezését leginkább a gyermekirodalom-kritika befolyásolja. Hasonlóképpen irodalomtörténeti evidencia, hogy a gyermekirodalom irodalmi presztízsét is, az elsődleges irodalom mellett, nagymértékben az irodalmi folyóiratok, publikációk határozzák meg. Bár az elsődleges gyermekirodalmi alkotások mennyiségét és minőségét tekintve mondhatni lényeges előrelépések történtek, ugyanez nem mondható el a gyermekirodalmi kritikáról.

A kortárs gyermekirodalom-kritika történetében fontos szerepet töltenek be az erdélyi irodalmi, kulturális folyóiratok, a *Látó*, a *Helikon*, a *Székelyföld*, a *Korunk* kritikarovatai, amelyek objektív, szövegközpontú interpretációval, irodalomelméleti és/vagy irodalomtörténeti megközelítéssel garantálják a gyermekirodalmi alkotások nyelvi, szövegszerkezeti, tartalmi sajátosságainak a feltárását, törölni látszanak a gyermekirodalom–felnőttirodalom alá- és fölérendeltségi viszonyát, és hozzájárulnak a gyermekirodalom remélt rangjának kivívásához. Az utóbbi hét évben több gyermekkiadványkritika jelent meg mind az erdélyi (*Látó*,⁵⁹ *Helikon*,⁶⁰ *Székelyföld*,⁶¹ *Korunk*,⁶² *Sugárút*), mind a magyarországi irodalmi-gyermekirodalmi lapokban vagy internetes felületeken

-
- 59 Lórentz Éva-Noémi: *Hanna és a vidrakölykök* (Balázs Imre József *Hanna-hinta* című könyvéről), 2011/4.; Makkai Kinga: *Közel a titokhoz* (Szabó T. Anna *Taloktatók* című kötetéről), 2012/11.; Bodó Márta: *Az élet (nem csak) nagy dolgai gyerekszerepből* (Cseh Katalin *Amit nem lehet megenni* című kötetéről), 2015/4.; Tordai Teréz: *A diófa alatt* (Kenéz Ferenc *Esőben könnyen rámtaláltak* című kötetéről), 2017/5.
- 60 Végh Balázs Béla: *Páskándi Géza gyermekversei*, 2010/10.; Szilágyi Kálmán: *Szilágyi Domokos zenéi műveltségéről*, 2010/5.; Végh Balázs Béla: *Versék kicsiknek, nagyoknak*, 2011/4.; Zsidó Ferenc: *Szántai-négykezes*, 2014/1.; Borsos J. Gyöngyi: *„utadra virágot adok /, s e világ néked lángot ad”*, 2014/11.; Végh Balázs Béla: *A valóság varázslatai*, 2014/23.; Codău Annamária: *Milyen gyermek*, 2015/2.; Végh Balázs Béla: *Üzen neked Oszapó*, 2015/3.; Pap Ágnes: *A mindenség művészete*, 2015/11.; Mihálydeák Adél: *Alomcepli a paplan alatt*, 2016/3.; Pap Ágnes: *Cicatéren*, 2016/9.; Pap Ágnes: *Halandó és halhatatlan egy fedél alatt*, 2016/11.; László Noémi: *Enciklopendium*, 2015/5.; László Noémi: *Ének az esőben*, 2017/5.
- 61 Végh Balázs Béla: *Falucsúfolók a gyermeklírában*. In *Székelyföld*, 2013/11.; Fekete Vince: *Gyermekirodalmi jelenségek Erdélyben*. In *Székelyföld*, 2016/5.
- 62 A vizsgált időszakban a *Korunk* folyóiratnak két tematikus száma jelent meg, amelyben a gyermekirodalomról olvashatunk tanulmányokat, kritikákat.

(*Prae, Bárka/Papírhajó, Litera, Librarius, Üveghegy* stb.). Több erdélyi bölcsésztanártól olvashatunk a könnyebb ajánlók mellett igényes könyvkritikákat is a Könyvmutatványosok internetes portálon⁶³ (Zólya Andrea Csilla, Kőrössy Erika, Demeter Éva és a tanulmány írója). Az a tény, hogy az elmúlt évek irodalmi folyóirataiban kialakult egyféle nyitottság a gyermekirodalom felé, hogy a folyóiratok főszerkesztői, szerkesztői egész gyermekszámot⁶⁴ vagy külön rovatot⁶⁵ szentelnek a gyermekirodalomnak, a gyermekirodalom nagykorúsodásának kiváló bizonyítéka.

Örvendetes, hogy az utóbbi időben jelent meg kortárs erdélyi költőről monográfia. Az egyik Markó Béláról,⁶⁶ a másik a nemrég megjelent *KAF-olvasókönyv*.⁶⁷ Mindkét mű külön figyelmet szentel az említett költők gyermekköteteinek, gyermekköltészetének. Itt kell megemlítenem Lovász Andrea *Felnőtt gyermekirodalom* című tanulmánykötetét, amelynek a második része erdélyi gyermekkönyvről szóló kritikákat is tartalmaz,⁶⁸ továbbá Zólya Andrea Csilla *Szabadcsavar*⁶⁹ című tanulmánykötetét, amelynek utolsó fejezetében igényes gyermekkönyvkritikák olvashatók.

Másik fontos jelenségként a gyermekirodalom-kritika nyelvének az utóbbi években, évtizedben végbement megváltozását észlelhetjük, ami az értelmezési szempontok újragondolásában érhető tetten, abban, hogy túlnyomórészt (de még nem teljesen) eltávolodott a pedagógiai-didaktikai interpretációktól, és irodalomtudományi módszerekkel dolgozva közelíti meg az alkotásokat.

63 A <https://konyvmutatvanysok.wordpress.com/> oldalt épp az a felismerés hozta létre, hogy szükség van egy olyan felületre, amely könnyen hozzáférhető bárki számára, és amely gyermekkönyvek ajánlásával népszerűsítheti, kanonizálhatja a kortárs gyermekirodalmat.

64 L. a *Korunk* című folyóirat tematikus száma a gyermekkultúráról: 2010/11., 2013/9.

65 L. László Noémi rovata a *Helikonban*, amelyben gyermekkönyvajánlók, interjúk olvashatók.

66 Elek Tibor: *Markó Béla költői világa*. Bookart Kiadó, Csíkszereda, 2014.

67 Korpa Tamás – Mészáros Márton – Porció Veronika (szerk.): *KAF-olvasókönyv. Válogatott kritikák, tanulmányok Kovács András Ferenc költészetéről*. Minerva Könyvek, Budapest, 2017.

68 Kovács András Ferenc: Hajnali csillag peremén (92.); Markó Béla: Balázs kertje (95.); Balázs Imre József: Hanna-hinta (98.); Fekete Vince: Piros autó lábnyomai a hóban (117.); Zágonyi Balázs: Barni Berlinben (57.) és Máté Angi: Kapitány és Narancshal (66.). In Lovász Andrea: i. m., 2015.

69 Zólya Andrea Csilla: *Szabadcsavar*. AmbrooBook, Győr, 2014.

Itt kell megemlítenünk a gyermekirodalmi lexikonokat, amelyek témánk szempontjából nemcsak azért jelentősek, mert az írók, illusztrátorok lajstromával tájékozódásul szolgálnak és eligazítanak a kortárs gyermekirodalom gazdag világában, hanem azért is, mert egyrészt kanonizációs jellegűek, másrészt nemcsak műrészletekkel adnak ízelítőt az adott költő, író gyermekirodalmi műveiből, hanem kritikákat, méltatásokat is felhasználnak. Ilyen fontos lexikon a Lovász Andrea szerkesztette *Navigátor*, amelynek már a második kötete is megjelent, hiszen a 2010-es évhez képest az utóbbi öt év igencsak termékenynek bizonyul, valamint az új generáció (elsőkötetes szerzők) megjelenése is szükségessé tette az első kötet kiegészítését. Azért tartom fontosnak ezt a kiadványt, mert bár maradtak ki belőle erdélyi szerzők, az összmagyar gyermekirodalom tekintetében mégis reprezentatívnak mondható. Itt kell megemlítenünk a 2013-ban megjelent *Ragyog a mindenség* című erdélyi gyermekvers antológia függelékeként megjelent lexikonát, amely az utóbbi két évtized erdélyi gyermekköltészetének legjelentősebb költőiről és illusztrátorairól ad rövid összefoglalót.

GYERMEKLAPOK

Erdély legrangosabb és legolvasottabb gyermekirodalmi folyóiratai a 6-8 éveseket megszólító *Szivárvány*, a kisiskolásoknak szánt *Napsugár*, valamint célcsoportként a 10-15 éves diákokat megjelölő sepsiszentgyörgyi *Cimbora*.

Az alapításának 60. évfordulóját ünneplő nagymúltú kolozsvári gyermeklapok főszerkesztője, Zsigmond Emese 25 éve szerkeszti elszántsággal a nemcsak irodalmi, hanem művészeti, történelmi, önismereti értékeket egyaránt közvetítő lapokat. Nem mond le az okítás, tanítás, értékátadás princípiumáról, sőt mi több, feladatának tekinti azt: „A mi két gyermeklapunk szakadatlanul játszik, mesél, de arról sem mond le, hogy jó szóval oktassa a gyermeket... hisszük, hogy a *Napsugár* és a *Szivárvány* szellemi műhely, amely ösztönzi az értékteremtést, és formálja az erdélyi magyar gyermekek ízlését” – vallja egy interjúban a lap főszerkesztője.⁷⁰ Bár a didaktikai-pedagógiai célzatosságtól eltávolodni nem akaró lapszerkesztési hitvallás megkérdőjelezi a posztmodern gyermeklapok kizárólag poétikai, gyönyörköd-

70 A *Helikon* hasábjain megjelent interjút László Noémi készítette: 2015. december 7., 24. szám.

tető, szórakoztató funkciót számon kérő elvárásainak való megfelelést, óriási érdeme, hogy számos fiatal író, költőt, illusztrátort nyert meg a fent említett két gyermeklap a gyermekirodalomnak. Az a tény, hogy számos fiatal tehetséges alkotó gyermekirodalmi pályán való elindítását ösztönözte, illetve nagy presztízsű kortárs írók, költők műveit népszerűsítette, az említett folyóiratokat a kortárs erdélyi gyermekirodalom szellemi műhelyévé avatja, ahol magas esztétikai mércével mérhető irodalmi szövegek látnak napvilágot, és jutnak el közel ötvenezer gyermekolvasóhoz.

A magát szórakoztató irodalmi-kulturális folyóiratként definiáló, kamaszoknak szóló sepsiszentgyörgyi gyermeklap, a *Cimbora* szerkesztői: Farkas Kinga és Szonda Szabolcs a kortárs gyermek- és ifjúsági irodalom kamaszok körében való népszerűsítését tartják a lap elsődleges küldetésének. Teszik mindezt úgy, hogy hangvételükkel, amellyel a kamaszokhoz szólnak, illetve a lap hasábjain közölt irodalmi szövegekkel sikerül kilépniük a pedagógiai diskurzusból, elmozdulva a szórakoztatás felé, ami a posztmodern tilalomelvető tendenciára vezethető vissza.

ILLUSZTRÁCIÓ

A kortárs erdélyi gyermekkönyv-illusztrációk jelentős képzőművészeti és grafikai fejlődésen mentek keresztül. „A kép funkciójának megerősödése nemcsak a képanyag színvonalának emelkedésében érhető tetten, és nem is elsősorban kép és szöveg azonos súlyú szerepeltetését, hanem egy sajátos, különleges képnyelv megjelenését jelenti. Ebben a képvilágban a monokróm felületeket felváltja a színek teljes körű használata: a legsötétebb, komor pacáktól kezdve egészen a csak jelzésszerű árnyakig, a formák pedig a legaprólékosabb realista ábrázolásoktól, a figuratív és nonfiguratív ábrázolások teljes spektrumán.”⁷¹

Az utóbbi években az erdélyi gyermekkönyvkiadásban számottevő változás érzékelhető a gyerekkönyvek művészi kivitelezésében. Evidenciává vált, hogy az illusztráció elválaszthatatlan a szövegtől, és a jeles erdélyi könyvkiadók (Koinónia, Bookart, Gutenberg) odafigyelnek az irodalom és a képzőművészet egységére. Sikerült ugyanis olyan neves képzőművészgardát felvonultatniuk és megnyerniük, akik nemcsak

71 Lovász Andrea: i. m., 2015, 15.

hazai, hanem külföldi gyerekkönyvpiacra is kezdenek ismertté válni.⁷² Az említett kiadóknak vitathatatlan szerepük volt/van olyan fiatal tehetséges képzőművészek felkarolásában és a népszerűség útján való elindításában, mint Csillag István, Keszeg Ágnes, Kürti Andrea, Orosz Annabella. Ennek a „befutásnak” az egyik kézzel fogható bizonyítéka a kortárs gyerekkönyvek illusztrálására való felkérés a különböző neves magyarországi kiadók részéről.⁷³ Ezek a kiadók számos díjban, elismerésben részesültek általuk, hiszen a könyv összművészeti termék, és egy szépkönyv-díj megszerzése a kiadó érdemén túl az illusztrátorok művészetének köszönhető.

Érdemes megemlíteni a 2013-ban megjelent *Ragyog a mindenség* című mai erdélyi gyermekversantológiát, amely a legtehetségesebb, legigéretesebb erdélyi képzőművészeket vonultatja fel, összképet nyújtva ezáltal a kortárs erdélyi gyermekkönyv-illusztráció stílusgazdagságáról, sokszínűségéről és színvonaláról.

Az utóbbi években megjelent gyermekkönyvek illusztrációiban megtalálhatók mindazok az ábrázolási-kifejezési tendenciák, stílusjegyek, technikai megoldások, amelyeket a kortárs erdélyi képzőművészek, grafikusok napjainkban alkalmaznak. Tény, hogy a gyermekkönyv összművészeti produktum, és ennek felismerése, felvállalása a neves erdélyi könyves szakma részéről számos lehetőséget tartogat a gyermekirodalom fejlődése szempontjából is.

72 Bajzát Mária (szerk.): *Iskolába készülök*. Kolibri Kiadó, Budapest, 2016, ill. Kürti Andrea; Halász Csilla (szerk.): *A titokzatos csizmaevő szörny* – Antológia, Látóhatár Kiadó, Budapest, 2014, ill. Csillag István; Keszeg Ágnes munkái: Máté Angi: *Ez egy susogó levél*. Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2011; Szepes Mária: *Fityfirity*. Móra Könyvkiadó, Budapest, 2012; Margery Williams: *A bársony nyuszi*. Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2012; Móra Ferenc: *A cinege cipője*. Móra Könyvkiadó, Budapest, 2012; *Dália és Dália*. Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2014; *Pöttvös könyvek sorozat*. Móra Könyvkiadó; Turbuly Lilla: *Kosársuli*, 2011; Turbuly Lilla: *Viszlát, Kosársuli!*, 2014; Sarah Mlynowski: *Tükröm, tükröm*, 2014; Sarah Mlynowski: *Pipőke cipője*; Sarah Mlynowski: *Nem mind hal, ami úszik*, 2015.

73 Kürti Andrea ill.: Bajzát Mária: *Iskolába készülök*. Kolibri Kiadó, Budapest, 2015; Keszeg Ágnes ill.: Máté Angi: *Ez egy susogó levél*. Cerkabella Kiadó, Szentendre; Margery Williams: *A bársony nyuszi*. Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2012; Kertész Erzs: *Dália és Dália*. Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2014; Turbuly Lilla: *Kosársuli*. Móra Könyvkiadó, Budapest, 2014; Sarah Mlynowski: *Tükröm, tükröm*. Móra Könyvkiadó, Budapest, 2014; Sarah Mlynowski: *Pipőke cipője*. Móra Könyvkiadó, Budapest, 2014; Sarah Mlynowski: *Nem mind hal, ami úszik*. Móra Könyvkiadó, Budapest, 2015; Csillag István ill.: Halász Csilla (szerk.): *A titokzatos csizmaevő szörny*. Látóhatár Kiadó, Budapest, 2014; Orosz Annabella ill.: Kertész Erzs: *Fény Sebestyén*. Cerkabella Kiadó, Szentendre, 2016.

*A GYERMEKKULTÚRA KÖZKEDVELT TEREI,
A GYERMEKIRODALOM EGYÉB MÉDIUMAI*

Az utóbbi két évtizedben lényegesen megváltozott a társadalomnak a gyermekirodalomhoz való viszonyulása. A kanonizációs folyamatot ugyanis nemcsak a gyermekirodalom hagyományos intézményei (gyermeklapok, kiadók, oktatás) segítik elő, hanem az intézményen kívüli tényezők is, konkrétan a társadalom, a befogadók, vagyis a gyermekek és a szülők is. Egy-egy mű klasszikussá válása ugyanis attól is függ, hogy mennyire emlékeznek rá, mennyire olvassák.⁷⁴ A kortárs gyermekirodalmi alkotásokat nemcsak a gyermeklapok népszerűsítik, hanem az egyre divatosabbá vált (könyv)vásárok, fesztiválok, rendezvények gyermekeknek szervezett programjai, amelyekben, örvendetes módon, egyre több könyvbemutató, író-olvasó találkozó kap helyet. Említésre méltó a Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásár, amelyen 2010-től külön programok várják a „leendő olvasókat” vagy az „olvasni már tudó” gyerekközönséget, továbbá a Kolozsvári Könyvhét, valamint a Székelyföldi Nemzetközi Könyvvásár (2018-tól Csíkszeredai Könyvvásár) is arról tanúskodik, hogy a könyvkiadó és a könyvkereskedő a rendszerváltás utáni radikális piacvesztés folytán ott keres olvasót és vásárlót, ahol az lehetséges. Az erdélyi gyerekkönyvpiacban érdekelt kiadók nemcsak ezeken az alkalmakon, hanem egyéb erdélyi, többnapos rendezvényeken is jelen vannak.⁷⁵ A gyermekirodalmi nyilvánosságot befolyásolja az a tény, hogy mindezek a rendezvényeken már kiemelt helyet foglal el a gyerekkönyvvásár, illetve a gyermekirodalom népszerűsítése a gyerekirodalmi műveken és szerzőiken keresztül. A könyvvásárlásnak ezek az alternatív terei azért is újszerűek, mert célközönségük a gyerekolvasó, a jövő olvasója, fizetőképes vásárlójuk viszont a felnőtt olvasó (a szülő), akinek az utóbbi évtizedekben való látványos eltűnéséből kiindulva jöttek létre ezek a helyek.⁷⁶ Ez a napjainkban észlelhető jelenség gyökeresen megváltoztatja, pozitív irányba mozdítja a gyermekirodalmi recepciót.

74 Vö. Hansági Ágnes: Kánonon innen és kánonon túl. In Hansági Ágnes et al. (szerk.): i. m., 35.

75 Kolozsvári Magyar Napok, Marosvásárhelyi Forгатag, Szentgyörgy Napok, Partiumi Magyar Napok, Székely Vágta, Gézengúz Gyermekfesztivál stb.

76 Vö. Hansági Ágnes et al. (szerk.): i. m., 37.

ÖSSZEZGÉS

A gyermekirodalomban, annak minden szegmensében (szemlélet, elsődleges irodalom, másodlagos irodalom, illusztráció, könyvkiadás, egyéb intézmények) a 21. század első évtizedében végbement paradigmaváltás az utóbbi években továbbra is érezteti hatását. A kortárs erdélyi gyermekirodalom megítélése az utóbbi években született gyermekirodalmi alkotások (annak egy rétege) magas színvonalának köszönhetően pozitívnak mondható. A különböző magyarországi megjelenések, kiadások, kritikák azt igazolják, hogy az erdélyit nem lehet a magyarországi gyermekirodalmi élettől elkülönítve szemlélni, hiszen a 2000-es évektől kezdődően felerősödött az átjárás a két alkotói tér között, aminek a következtében az erdélyi irodalom képlekenyen belesimul az összmagyar irodalomba. Ez az egység, amely folyamatot feltételez, nemcsak az elemzés tér-, hanem idődimenziójára is érvényes, vagyis úgy gondolom, az utóbbi korszakot az előző évtizeddel egységben kell szemlélnünk, hisz mindazok a fejlődési tendenciák, amelyek a 2000–2010 közötti időszakban elkezdődtek, ma tovább teljesednek, bontakoznak, számos szálon kötődnek az előbbi időszakhoz. Ezek a pozitív változások azt igazolják, hogy a gyermekirodalom a maga sokszínű műfajával számos lehetőséget rejt magában a szüntelen megújulásra. Kétségtelen, hogy gyermekirodalmunk kellőképpen „felnőtt” arra a feladatra, mellyel kivívhatja a felnőtt irodalommal való egyenrangúságát, az egyetemes irodalomba való integrálódását.

Keszeg Vilmos

GONDOLATOK A GYERMEKKORRÓL ÉS A HAGYOMÁNYOKRÓL

Ha jellemeznünk kell a gyermeket és a gyermekkort, alighanem sokunkban a *gondtalan* jelző ötlük fel legelőször. Pedig erről, mint a sztereotípiáink legtöbbszörében, szó sincs. A gyermek és a gyermek gyermekkorára mindig és mindenhol más (volt), olyan, amilyenek a felnőttek tudatosan alakították; örömmel és gondokkal. A gyermekek mindig a felnőttek akaratából, valami okból és célból születnek, és a felnőttek felügyelete alatt töltik gyermekkorukat. A gyermekvállalás motivációi meghatározzák a gyermekkort, a gyermek számára teremtett vagy átengedett világot, a gyermek felügyeletét és a vele való foglalkozás jellegét és formáit. Ebben az általános keretben korszakonként, a rendi hovatarozás, a szülők foglalkozása, a lakhely, a család anyagi helyzete más-más körülményeket állandósított a gyermek számára. Rendi kontextusban a gyermek a családot reprodukálja, a család státusát, javait és nevét örökli, használja és viszi tovább, egy darabig apja mellett, majd apja helyett; gyermekkorában a családi és a rendi hagyományokba nevelődik. Nemzeti kontextusban a szüleit kell pótolnia, ezért egy családban legalább két gyermeknek kell születnie. Ilyenkor idejében meg kell ismernie a nemzet múltját, értékeit, szimbólumait, intézményeit. Ha munkaerőre van szüksége a földműves vagy iparos családnak, akkor előnyösebb a fiúgyermek, akit hamarosan munkára nevelnek; nyilván a lánygyermeknek is megvan a maga feladata. És van, amikor a gyermekre úgy tekintenek, mint isteni áldásra, ezért kell örülni neki, s halát adni a születéséért.

Mindenik esetben elsősorban a család dönt arról, hogy a gyerek megszülessék-e vagy ne, s utána arról is, hogy milyen szeltemben nevelődik, mennyit és mit játszik, mikortól mit és mennyit dolgozik. A magyarországi gyermek, s ezen belül a gyermekmunka 19–20. századi történetét megíró Deáky Zita mondja, hogy „a részvétel valamilyen tevékenységben, a játék, a felnőttek utánzása, a tanulás, mindezek együtt és egyidejűleg a gyermekkor jellemzői. A hagyomá-

nyok, az értékek és normák megismerése, elsajátítása és gyakorlásának mindennapi útja a feladatok, a kötelességek vagy a munka elvégzésén keresztül alakul.” (Deáky 2015. 13.) Tévedés ne essék: minden társadalmi kategóriának és minden kornak volt gyermekkultúrája. Más-más hagyománya volt a nemesi-arisztokrata, az iparos, a munkás, a földműves, az értelmiségi világnak. Volt feudális, kapitalista, szocialista-kommunista, és volt urbánus és rurális hagyomány. És ugyanilyen fontos azzal is számolni, hogy a gyermekkultúra szervesen, törvényszerűen beletorkolt a fiatalkor, a felnőttkor és az időskor kultúrájába, amelyek mindenikének szintén megvoltak a hagyományai. A hagyomány valójában a kultúra létezési, átadási formája. A hagyomány az, amit és ahogyan a generációk egymásnak átadnak. S bár a generációk általában szeretnek tiszta lappal, új eszméssel indulni, a generációk között bizonyos mértékben egyetértés van, két generáció között a kultúra egy jelentős része átadódik, egy másik része pedig kihull a szelekció rostáján. A hagyomány ezért tud mindig aktuális lenni: benne van mindaz, ami a múltban jónak, használhatónak bizonyult, s ugyanakkor az az újdonság is, amit először vesznek birtokba, és az, ami ezután válik hagyománnyá. A hagyomány tehát sem anakronizmusokat nem őriz meg, sem az újítástól nem zárkózik el. Minthogy a társadalmiszerveződés, a kultúrahasználat mindennapi gyakorlatainak vizsgálatát a 19. században született etnológia kezdeményezte, az etnológia pedig a népnek nevezett paraszttársadalmat vizsgálta, ezért a legtranszparensbb képpel a parasztcsalád gyermeknevelési stratégiáiról, a parasztgyermekek mindennapjairól rendelkezünk. A parasztcsaládban a családtagok gondoskodtak a gyermek felügyeletéről, programjáról. A gyermek a házban, a gazdaságban, a kertben és a falu határában mozgott, játszótársai a környezetéből, kortársai közül kerültek ki. A család a gyermek életkora függvényében bevonta őt a házi és a mezei munkákba, a szociális kapcsolattartásba. Tudást és tapasztalatot szerzett a család múltjáról, szociális viszonyairól, a mindennapi életvezetésről, a különböző munkákról, a család tárgy univerzumáról, a természetről, ezen belül a növényekről és az állatokról, az évszakokról és az időjárásról. Az ünneplés modelljében a gyermeknek jelentős szerepe volt. Ő ment a család nevében felköszönteni a rokonokat és szomszédokat.

A modell előnyeit és következményeit esszéjében Pierre Bourdieu foglalja össze. (Bourdieu 1993) Gondolatmenetét az örökség ellentmon-

dásos voltára építi. A család felelősséget érez az utódok jövőjéért, gondoskodik az utódok örökségéről. A szülők közelében nevelkedő gyermek eltanulja és begyakorolja az élet megéléséhez szükséges tudást, az életvezetés stratégiáit. A szellemi és az anyagi örökség (élettér, eszközök, ház, föld) átvétele lehetővé teszi a gyermek felnőttkori önmegvalósítását. A közvetlen szülői örökségre alapozó életstratégia mindkét fél számára traumákat is hordoz. Az ingó és ingatlan örökség esetében az apának be kell látnia, hogy vissza kell lépnie ahhoz, hogy fia kibontakozzék, illetve a fiúnak ki kell várnia, hogy az őt megillető örökség birtokába jusson. A paraszti társadalom különböző megoldásokkal kezelte az elhúzódó helyzetet. A felnőtt gyermek gazdastátus nélkül szülei közelében maradt (a szülői házban, közös háztartásban, közös gazdálkodásban), különböző kiegészítő megoldásokat keresve. Majd a visszavonult szülők gazdafiuk közelében élték öregkorukat. A paraszttársadalomnak nem csupán a gyermeknevelésre, hanem az idős szülőkkel való foglalkozásra is megoldása volt. Ugyanakkor a szülői nevelés és örökség behatárolta a fiatalok választási lehetőségeit: az örökség a szülők életmodelljének kötelező követését írta elő és tette lehetővé. Egy másik esszéjében ugyanez a szerző más metaforát használva írja le a helyzetet: a szülők akarva-akaratlanul elálmodják a jövőt gyermekeik előtt. (Bourdieu 1993a)

Ehhez az unilineáris modellhez képest a 20. század több radikális változást hozott, ami kihatott a gyermekkorra. A változást a magántulajdon felszámolása, az államosítás és a kollektivizálás, a társadalom homogenizálása indította el.

Felszámolódott a korábbi hagyomány éltető közege. Válságba került (vagy mondjuk így: megváltozott) a családdal, a szomszédsággal, a település terével, a hagyományokkal, a vallással, a szülők munkavégzésével való együttlét. A család kiiktatta a gyermekek igénybevételét a munkában (kistestvérre való felvigyázás, vízhordás, állatgondozás, gyűjtögetés), a kapcsolattartásban (rokonok ünnepi felköszöntése). Megszűntek a családon, a szomszédságon, a településen belüli együttléti munkaalkalmak, amelyek a gyermekjáték, az éneklés, a tánc, a szokások gyakorlásának alkalmai voltak (fonó, nyári tánc, legeltetés, aratás, szüret, kaszálás). A mentalitás és az életforma változása miatt visszaszorultak, esetlegessé váltak a vallásos és egyéb népszokások (farsang, zöldágállítás, locsolás, kántálás). Az élettér újraelosztása, a

helyszínek újradefiniálása miatt visszaszorultak a környezettel való kapcsolattartás szabadidős formái (erdő- és rétjárás, virágszedés, nyulászás, halászás, gombászás, vadgyümölcsök gyűjtése, szánkózás). Megszűnt a gyermekcsoportok alkalmi önszerveződése (kántálócsoporthoz, zöldségkörtéhez). Beszűkül, specializálódott a játszótér. Az utca, a határ elveszítette játszótér jellegét. A településszervezés nem csupán a Pál utcai fiúk grundját, a Coşbuc utcát emésztette fel, a falusi gyerekeket is a műgyeppel letakart sportpályára, a színes játszószerkekkel berendezett parkokba vagy távolabbra, élményparkokba irányította. Mindebből kifolyólag megváltozott maga a gyermek is.

Mielőtt nosztalgikus húrokat pendítenénk meg – egyébként erről a nosztalgiáról se tételezzük azt, hogy mi éljük meg először –, számoljunk azzal, amit az emberi viselkedést kutató tudomány, az antropológia állapított meg: a társadalom által követett utat elsősorban nem a ráció határozza meg, hanem a sokak döntése. Hogy a gyermekkor olyan (lett), amilyen, az a megváltozott körülmények között a sok-sok szülő és a sok-sok gyermek választásának eredménye. A ma élő idős generáció személyes élményként számol be arról, hogy az 1960-as évektől a család minden lehetőségen kapva kapott, hogy gyermekét eltávolítsa magától. A falusi, a földműves család iskoláztatta, mesterségre taníttatta, városi lakásba költöztette gyermekét, hogy szabaduljon a központosított földmunkától. És azóta napirenden van az a szülői törekvés, hogy a gyermek más legyen, mint a szülője: más foglalkozást válasszon, más szakmát sajátítson el, lehetőleg nagyvárosban, s ha lehet, külföldön telepedjen le. Ezt a folyamatot gyermekkorban meg kell alapozni, különböző alkalmakkor döntésekkel alátámasztani s a következményeit is elviselni (az idős szülők gondozásának intézményesítése). A szülők, a család hatása aluli felszabadulás magával hozta a tőle való eltávolodást is.

Az államosítás és a kollektivizálás tömegeket irányított más foglalkozások felé, elindította a munkaerőmigrációt. A munkahely jelentősen eltávolodott a család életterétől, a szülők munkavégzésének transzparenciája megszűnt, gyermekeikkel töltött idejük csökkent. A gyermek mindennapja a családon belül jelentősen függetlenedett, és a gyermekfoglalkozások professzionalizálódtak. A szocializmus idején az elsőgenerációs városiak családok a vidéki nagyszülőknél nyaraltatták gyermekeiket az óvodák szünetelése idején. A gyermekeknek új szabadidős

foglalkozásai alakultak ki, jelentős mértékben magukra maradtak, vagy kiléptek a család életteréből, szabad idejüket szabadidős központokban töltötték, szakmai irányítás és felügyelet alatt (olvasás, körök, klubok, táborok, sátorozás, tanulmányi séták). A hivatásos nevelők (tanítók, lelkészek, könyvtárosok) új szabadidős tevékenységeket honosítottak meg, a szülőföld horizontját megnyitották, visszaszorították (országjárás), a foglalkozásokban pedagógiai szándékokat követtek. A foglalkozásokat precíz időszámításra építették (időszakok, időpontok, órarend).

Kosztolányi versében a férfi búsan konstatálta, hogy beírták mindenféle könyvbe, és mindenfelé számon tartják. Tulajdonképpen ez történt a gyerekekkel is. Válogassuk össze azt, amit a gyermekek meghódításáról tudunk. Az évszázadok folyamán újabb és újabb intézmények siettek a szülők segítségére, nyúltak a gyermekek felé, különböző nevelési programokkal. Az iskolai oktatás 1868-tól előbb elérhetővé, a 20. századtól kötelezővé vált. Első lépésben csupán az alfabetizálást tette kötelezővé, majd az iskoláskor megnyújtásával változatos szakmai orientációt és specializációt biztosított. 1844-től a párizsi munkásszülők kéthetes gyermeküket bölcsődei napközi gondozásba adhatták, a pesti szülők 1852-től tehették ugyanezt (Vokony 2002). Az oktatásban eltölthető évek száma folyamatosan növekedett. Az 1890–1910-es évek lokális sajtójának híreiben a gyermekeket mint célcsoportot csupán az iskolai rendezvényekben találjuk meg. A sajtó rendszeresen tudósít a tanévkezdésről, a vallási és nemzeti ünnepek iskolai megünnepléséről, a záróvizsgákról. Ugyanebben az időszakban egyre gyakrabban olvashatunk az iskola által szervezett szabadidős programokról (kirándulás, nyaralás). A kapitalista vállalkozássá alakuló könyvkiadás a 19. századtól az olvasás forradalmának nevezett folyamatban fedezte fel a gyermeket mint potenciális olvasót (Cavallo–Chartier 2000). Mind tananyagot, tananyag-kiegészítést, mind szórakoztató olvasmányt egyaránt kínált számára. S aki nem tudta megvásárolni a könyvet, az könyvtárba mehetett olvasni vagy olvasmányt kölcsönözni. A 19. századtól a könyv riválisává vált sajtó szintén programot dolgozott ki a gyermekek figyelmének lekötésére. S míg az *Egri csillagok* a családban az egymás után következő generációknak nyújthatta ugyanazt az élményt, egybehangolva őket, a gyermeksajtó az éppen akkor gyermekkorát élő generációhoz szólt. Azt az újdonságot nyújtotta számára, amit szüleik korábban nem élhettek meg, s amit – a későbbi

sajtó által meghódított – gyermekeik sem élhetnek meg. A sajtó – a természetétől eltérő kivételektől eltekintve – a generációk öndefinícióját, az előző generációtól való távolodását szolgálta és ösztönözte. A rádióknak talán nem sikerült teljesen meghódítania a gyermeket, a tévének viszont igen. S bár a tévé elterjedésekor felmerült az a remény, hogy hasznosan köti le a szülői felügyelet nélkül maradt gyermekek figyelmét, hamarosan kiderült, hogy erre alkalmatlan, sőt ártalmas lehet. Egyrészt, mert a tévé nem akarja és nem tudja megkímélni a gyermekeket az ártalmas hatásoktól, másrészt pedig, mert a szülők anélkül kényszerültek tévé előtt hagyni gyermekeiket, hogy fel lettek volna készítve a tévézés veszélyeire (Frydman 1999). Ugyanez a gondatlanság később megismétlődött: a felnőttek ugyanabba a székbe engedték leülni gyermekeiket, amelyből pár perccel korábban ők emelkedtek fel az internet elől.

A puer ludens így lett rendre tanuló, olvasó, néző, hallgató. És így lett idegen a család számára: mások viselnek rá gondot, mások tanítják, nevelik, szórakoztatják. Lássuk be: a család – egyre fokozódó mértékben – csupán adminisztrálja a gyermeket, fizeti a költségeket, hogy mások foglalkozzanak vele. Valahogy így: délután körökre-kurzusokra viszi, hétvégi kurzusra, kirándulásra íratja fel, szünidő idején táborot foglal számára, s ha otthon van, akkor a szobájában tévét, netet rendez be számára. A családnak nincs mondanivalója a gyermek számára. A család hagyta, hogy a gyermeket kiemeljék a családi körből, hogy egyre több személynek legyen a szülőknél nagyobb affinitása a gyermekkel. Az alapítványok előszeretettel támogatják a családban magára maradt gyermekek megsegítésére szervezett táborokat, képzéseket. És csak ritkán, és nem általánosan és nem hatékonyan biztatják a szülőket arra, hogy maguk beszélgessenek a gyermekükkel, tanítsák meg főzni, mesélni, énekelni úgy, ahogyan ők tudnak főzni, mesélni, énekelni, mondják el a családtörténet epizódjait, nézzék végig a családi album képeit, együtt látogassák meg a nagyszülőt, a rokont, keressék fel a hozzátartozók sírhelyét, együtt fedezzék fel a település határát, együtt kiránduljanak. Lássuk be, ádáz küzdelem folyik a gyermekekért. Azért, hogy megszülessenek, azért, hogy ki gondoskodjék róluk, ki mire tanítsa-nevelje őket, melyik óvodában, melyik iskolában tanuljon, milyen tehetségét-adottságát ki gondolja, ki indítsa el az érvényesülés útján.

Visszásnak is tekinthetjük azt a nagy-nagy igyekezetet, amely hagyományt igyekszik tanítani a gyermekeknek. A meghatározás szerint a

hagyomány az, ami informális körülmények között, intézményi szervezés nélkül átadódik egyik generációról a másikra. A hagyomány tehát nem csupán tartalmat jelent, hanem az átadást mint eseményt is, valamint az áthagyományozás révén aktivizálódó kapcsolatokat, a létrejövő kohéziót. Korábban a hagyomány volt az, ami a család tagjait és generációit egybeszervezte. A család nem hagyományra, nem a hagyomány őrzésére, ápolására tanította a gyermeket, hanem a maga tudását használta és adta át; s amíg így történt, a családra szükség volt. A gasztronómiai hagyomány nem tananyag, hanem az, ahogyan egy család táplálkozott a két ágról összegyűlt családi receptek alapján. A mese nem a legszebb mesetípusok legszebb változata, hanem minden olyan történet, amely a családban elhangzott, a nagymama, az édesapa kedvenc története. Hogy mi szép, mi jó, azt mindig a hagyományt éltető személyek döntötték el. A hagyományőrző programok szervezése – miközben a hagyomány sorsára, megmaradására összpontosít – újabb merénylet a család ellen, olyan újabb ürügy, amellyel a gyermeket újra el lehet távolítani a családtól. Ha a hagyomány éltető, kommunikatív emlékezetten alapuló kapocs, akkor jelen formájában a gyerek és a hagyományt oktató pedagógus kapcsolatát erősíti.¹

Melyik hagyományt, kinek a hagyományát és miért kell a gyermekeknek tanítani? Az a gyermekfolklor, amelyet a folklorisztika, az etnológia számon tart, s amelyet a múzeumok őriznek, a hagyományőrző rendezvények napirenden tartanak – a múlté. Leagalábbis idős személyek emlékeznek rá. Azzal az életformával együtt szűnt meg, amelynek kontextusa életben tartotta: a hiedelemmel átitatott vallásos mentalitás, a környék természeti adottságaira épülő agrártevékenység és életvezetés, a földműveléssel és állattenyésztéssel kapcsolatban álló ünneplési gyakorlat. Mindaz, amit ebből az oktatás, a táncház, a tábor, a fesztivál felidézhet – mesterségesen –, valamilyen motivációval kiemelt és gyakorolt töredéke. Félős, hogy teljesen összemossa a népi kultúra regionális tagoltságát; hogy a pedagógiai szemlélet csupán szelektíven és újraserkesztve teszi hozzáférhetővé a népi kultúra teljes rendszerét; hogy a vele való kapcsolat kereskedelmi érdekeket és fogyasztói gyakorlatot honosít meg; hogy populáris kultúrává válva,

1 Alulírott tett kísérletet arra, hogy a szülőfölddel, a hagyománnyal való megismerkedés a szülők, a családtagok, a szociális környezet segítségével történjék meg. Keszeg 2014.

tömegesen távolságtartó magatartást, tudatos elfordulást vált ki; hogy a hagyománnyal (például munkaszokásokkal, mint a kaszálás, az utcán előadott középkori harci játékkal, parádékkal, felelevenített mondákkal, a legnagyobb puliszka, a legnagyobb kenyér, a leghosszabb hagymafonot) ludikus-oktatási körülmények között való találkozás hamis meggyőződéseket honosíthat meg; félős, hogy a népi kultúra kuriózummá, a gyermekkori szabadidőt kitöltő kultúrává egyszerűsödik, amelyből – mint gyakorolhatatlan kultúrából – az egyén serdülőkorban kénytelen-kelletlen kilép, amikor „komoly” és „hasznos” dolgokkal kezd foglalkozni; hogy a szemléltetésére kialakított világban való tartózkodás távol tartja családjá tagjaitól.

Gondolatmenetünk végére érkezve a teljesség kedvéért azt is meg kell jegyeznünk, hogy valójában folklórnak nevezett hagyománya a 21. századi társadalomnak is van. A klasszikus média ugyanúgy kialakított (média)folklórt, mint a digitális kommunikáció (sms-folklór), akárcsak az újmédia, az internet (netnográfia). És ugyanígy alapevidencia az, hogy az ember és a kultúra folyamatosan változik. A kultúrának folyamatosan vannak olyan területei, amelyek éppen születőben, alakulóban, s olyan területei, amelyek éppen kiszorulóban vannak.

SZAKIRODALOM

BOURDIEU, Pierre

1993 Les contradictions de l'héritage. In uó: *La misère du monde*. Édition du Seuil, Paris.1091–1103.

1993a Le rêve des familles. In uó: *La misère du monde*. Edition du Seuil, Paris, 1221–1242.

CAVALLO, Guglielmo – CHARTIER, Roger (szerk.)

2000 *Az olvasás kultúrtörténete a nyugati világban*. Balassi Kiadó, Budapest (Eredeti kiadás:1997)

DEÁKY Zita

2015 *Gyermekek és serdülők munkája Magyarországon a 19. századtól a második világháborúig*. Gondolat Kiadó, Budapest

FRYDMAN, Marcel

1999 *Televízió és agresszió*. Pont Kiadó, Budapest (Eredeti kiadás: 1993)

KESZEG Vilmos

2014 *Aranyos-vidék. Honismereti könyv*. Kriza János Néprajzi Társaság – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár

VOKONY Éva

2002 Kis magyar bölcsőde-történet. *Kapocs*. I. 2. 50–55.

Kádár Annamária

A MESE SZEREPE A GYERMEK OLVASÓVÁ NEVELÉSÉBEN

*„Minden vagyok, semmi se vagyok
Mese és változás:
Felnézek a holdra s az vagyok,
Szemfényvesztő varázs.”*
(Szabó Lőrinc)

A mese képi világa és valóságábrázolása teljes mértékben megfelel a gyermeki gondolkodásmódnak, emiatt *a mese tulajdonképpen a gyermek szemével nézett világ,*¹ és mese „minden, ami a gyermeki képzelőerőt megmozgatja”.²

Ebbe a sajátos gondolkodásba azért illeszkednek tökéletesen a mesék, mert ugyanolyan egyszerűnek és szélsőségesnek mutatják a világot, mint amilyennek azt a gyermek megéli.³ A mesei elemek és fordulatok megfelelnek azoknak a gondolati vonásoknak, amelyek a lelki fejlődésnek ebben a korai szakaszában jellegzetesek. A gyermek folyamatos kíváncsiságát, miértjeit nem lehet kielégíteni természettudományos ismeretekkel. Arra, hogy otthonosan érezhesse magát a számára rejtélyekkel teli világban, a mesék adnak lehetőséget.

A mesei csoda *megkérdőjelezhetetlen* elfogadása a gyermek mágikus világképében gyökerezik. A mese pontosan azon a nyelven szólítja meg őt, amelyen maga is gondolkodik: felnagyítja a dolgokat, szereplői szélsőségesek, és bármilyen vágy teljesülése lehetséges ebben a keretben. A mese *szélsőséges és leegyszerűsített* szituációkat mutat, amelyek nagyon könnyen átláthatók.

Az óvodáskorú gyermek hasítással szétválasztja a jó és rossz érzéseket, és ezekkel különböző személyeket ruház fel. Ennek alapja az egocentrizmus, az, hogy a gyermek mindent önmagához viszonyít. Az

-
- 1 Komáromi Gabriella (szerk.): *Gyermekirodalom*. Helikon Kiadó, Budapest, 1999, 11.
 - 2 Abonyi Nagy Mária: Kobak stílusa. *Utunk*, 1973/37.,2.
 - 3 Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: *Gyermeklélektan*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2006, 241–243.

óvodáskorú gyermeket a *szélek preferenciája* jellemzi, emiatt emeli ki a végtelen ellentéteket.⁴ A *polarizált világbkép*, amelyben csak szélsőségesen jó vagy rossz szereplők vannak, az otthonosság és a biztonság érzését nyújtják számára.

A gyermeki hit alapja, hogy a világban *rend* van, és ha az egyensúly meg is bomlik, a harmónia helyreáll. Ugyanez történik a mesében is: a jó végkifejlet megjósolható, a feszültséget az előre nem látható események adják, így válik a mese *feszültségteremtővé* és *feszültség-levezetővé*⁵ egyben.

A mesei optimista világbkép és a gyermek vágyai egymásra rímelnek, a mesei vágyteljesülést nem akadályozzák sem természeti törvények, sem időbeli vagy térbeli korlátok. *Minden lehetséges*, mindenné át lehet változni. Ugyancsak közös motívum az *ellentétek kedvelése*, az *ismétlések*, a *veszély és menekülés motívuma*, a *kompenzálás*, valamint a *vágyteljesülés*. A mesei világban minden *rendben* van, és a gyermek ugyanerre vágyik a saját életében is: egyértelmű és kiszámítható dolgokra.

A mesei motívumok és fordulatok teljes összhangot alkotnak a gyermek fejlődéslelektani jellegzetességeivel. A mesében mindent lehet, bárki bármivé *átváltozhat* és *visszaváltozhat*, a végletek nemcsak a jellemekben jelennek meg, hanem a helyszínekben és az arányokban is. Freud ezt nevezi a „gondolat mindenhatóságának”.⁶ A gyermek bár tudja, hogy a dolgok a valóságban nem így vannak, mégis elfogadja az irracionális az „elvarázsolt tudatnak” köszönhetően.⁷

Mindezt a mesei *kettős tudat* segíti elő, ami a játékban is megjelenik. A játék és a mese segítségével a gyermek átalakíthatja a valóságot, és annyit épít be a világból a saját személyiségébe, amennyire pillanatnyilag szüksége van. Míg a mesében a feszültség levezetése a képzeletben történik, és a mozgás akadályozott, addig a játékban a cselekvés a feszültséglevezető. A játék cselekvő, utánzó, a mese passzív, képzeletbeli beleélést kíván, *a játékot csinálja, a mesét hallgatja a gyermek*.⁸

4 Hermann Imre - Hermann Alice: *Az első tíz év. A gyermek lelki élete magyar írók, művészek, tudósok önéletrajzában*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1959.

5 Mérei Ferenc - V. Binét Ágnes: i. m., 240.

6 Freud, Sigmund: Totem és tabu. In uő: *Tömegpszichológia. Társadalomlélektani írások*. (Cserépfalvi, 1995) Fordította: Szalai István. 23-157.

7 Mérei Ferenc - V. Binét Ágnes: i. m., 247.

8 Mérei Ferenc - V. Binét Ágnes: i. m., 240.

A meseélmény során a gyermek tudja, hogy mindaz, ami a mesetörténetben zajlik, irreális, mégsem kételkedik benne.

A mesei kettős tudat segíti a valóságból a fantáziába való átmenetet, és onnan a valóságba való visszatérést. Ezt szolgálják a kezdő és befejező formulák (Hol volt, hol nem volt...”; „Aki nem hiszi, járjon utána!”), az időbeli és térbeli távolítás („hetedhét országon is túl; „az Óperenciás tengeren is túl”; „ott, ahol a kurta farku malac túr!; „ott, ahol a madár sem jár”), valamint a tipikus mesei fordulatok. Az *egyszer volt, hol nem volt* kezdőformula segít abban, hogy a gyermek kilépjen a való világ tér- és időbeli korláta közül, és eljusson képzelete birodalmába.

A mese azt az üzenetet hordozza, hogy az életben a legkisebb, a leggyengébb is boldogulhat, amivel a gyermek *kompenzálhatja* kicsiségét, életkori helyzetéből adódó kiszolgáltatottságát, s ez reménykeltő számára. A mesében azáltal nyílik lehetősége saját esetlenségének kompenzálására, hogy képzeletben azonosul a mesehőssel. A legkisebb fiú, aki a leghátrányosabb helyzetből indul, a gebéből táltossá lett paripájával legyőzi a leküzdhetetlennek látszó akadályokat, és elnyeri a királylány kezével együtt a királyságot is. Ez a *veszély és megmenekülés* motívumában is megjelenik, mivel a főhős saját belső tulajdonságai és a segítőtársak, a csoda révén, a mesei igazságszolgáltatásnak köszönhetően mindig megmenekül.

A mesélést – ugyanúgy, mint a zenei nevelést –, Kodály véleménye szerint, már a születés előtt kilenc hónappal kellene elkezdeni, majd kijavítja magát, és azt mondja: az édesanya megszületése előtt 9 hónappal.⁹ Gyermekekünkkel ugyanis már a fogantatás pillanatától kezdve kommunikálhatunk. A Gilles de Maistre által rendezett *Világra jönni*¹⁰ (*Le premier cri*) című filmben láthatjuk, hogy egyes kultúrákban az anyák még szülés előtt megkeresik gyermekük dalát, és ezt éneklük neki a várandósság ideje alatt, születéskor és később bölcsődalként is.

Pszichológiai kísérletek bizonyítják, hogy a magzat már a méhen belüli időszakban is tanul, és érzékeny a külvilág jelzéseire. Megjelent az *intelligens, kompetens magzat* fogalma: bizonyított tény, hogy az újszülött megismeri édesanyja, édesapja hangját születése után, és hogy

9 Nagy Attila: Sorsok és mesék. *Fordulópont*, 2008/39., 5–11.

10 *Le premier cri* (2007). Rendezte Gilles de Maistre.

a várandósság alatt gyakran hallott zene vagy mese megnyugtatóan hat a síró csecsemőre. Az anyaméhben megszokott hangokat, dallamokat a csecsemő születése után is felismeri. Az anyák ösztönösen simogatják magzatukat, ha az hasukban moccan, és van, aki tudatosan és aktívan keresi a várandósság ideje alatt a kapcsolatot kisbabájával.

A magzattal való kommunikációban a legfontosabb az érzelmi kapcsolat kialakítása, a szeretet kifejezése és a csecsemő identitásának, jelenlétének elismerése már ebben a korai időszakban. A kommunikáció megtörténhet a belső hangunkkal is, énekelve, táncolva, mesélve vagy vizualizációs-relaxációs technikákon keresztül. Mivel a magzat az anyaméhben is hall, már nagyon korán el lehet kezdeni az énekelést és mesélést. Megszületése után, amikor ringatjuk és énekelünk neki, a szívdobbanás mellett a magzati korban megismert dalok is biztonságot adnak számára. A rendszeres éneklésnek és mondókázásnak a kötődés kialakításában is nagy szerepe van.

Az irodalmi élmény megalapozása a bölcsődallal kezdődik, amelyben a ringatás öröme összekapcsolódik az énekkel. Az altatók, amelyeket az anyák énekeltek, dúdoltak elalváskor gyermekeiknek, megteremtve az ébrenlétből az álomba való átmenet rituáléját, magas érzelmi töltettel rendelkeznek. Az anya hangja, a becézgetés, a kedveskedés biztonságot nyújt, és megkönnyíti a gyermek számára az ellazulást. Az ismerős ritmus, dallam összekapcsolva a ringatással, az anyaméh biztonságát idézi fel a gyermekben, ezért jelentenek örömet a mondókák és a versek még úgy is, hogy a gyermek nem is érti ezek szövegét.

A csecsemővel való kommunikáció hatékony eszközei a különböző hangok, az éneklés, a zene, a bölcsődalok, az ölbeli játékok, a ritmikus mondókák és mozgások, ezeket a beszélni még nem tudó gyerekekkel is játszhatjuk pár hónapos kortól az óvodáskor végéig.

A gyermek születése után énekelte dalok és mondókák estében fontos a szöveg és dallam monotonitása, a halkítás és lassítás, valamint az, hogy ne legyenek benne éles váltások. A bölcsődal, *énekbeszéd* gyakran halandzsanyelven szól a gyermekhez. A szavakkal és dallamokkal való játék átmenetet képez a beszéd és az éneklés között.

Amikor a gyermek segítséggel már tud ülni, tapsoltathatjuk, csiklandozhatjuk. Amikor már biztonságosan ül, következhetnek a dőcögtetők, a hőkögtetők és lovagoltatók. Mondókát mondhatunk akkor is, amikor feláll („Áll a baba, áll...”), amikor elindul („Jár a baba...”), amikor leül

(„Sétálunk, sétálunk...”) és guggolni („Ég a gyertya...”; „Nyuszi ül a fűben...”) tud.

A mondókákat, ringatókat, lovagoltatókat az anyák ösztönesen használták a gyermekkel való kommunikáció során, öltöztetéskor, fürdetéskor, altatáskor. Sokszor halandzsanyelvet is használtak, varázsszavakkal bűvölték, ringatták álomba gyermeküket. A hangsúly a mozgás, dallam, ritmus egységén és a testi közelség megtapasztalásán volt.

A különböző ölbeli játékok, a lovagoltatók¹¹ („Hóc-hóc katona, / ketten ülünk egy lóra, / azon megyünk Budára, / a budai vásárra”), a döcögtetők, höcögtetők („Kicsi kocsi, / három csacsi, / döcögő, döcögő, / benne gyerek, / kicsi kerek, / göcögő, göcögő, göcögő!”), a cirógtatók (Círóka, maróka! / Mit főztél? / Kását! Hova tetted? / A pad alá, megette a pap macskája!”), simogatók (A házat kiséperjük. / A port letöröljük. / Az ablakot becsukjuk. / A kulcson egyet csavarintunk.”), csiklandozók („Kerekecske dombocska, / itt szalad a nyulacska, / erre szalad, itt megáll, / itt egy körutat csinál. / Ide bújik, ide be, / kicsi gyermek keblibe.”), kézmozgatók, csippkedők („Csip-csip csóka, / vak varjúcska, / komámasszony kéreti a szekerét, / nem adhatom oda, / tyúkok ülnek rajta, / hess-hess-hess!”), a tenyérsimítók („Hasítom a tenyerét, / vágom, / szeletelem, / szúrom, / könyökölöm, / pacsit adok, / megpuszilom.”), ökölütögetők („Töröm, töröm a mákot, / sütök veled kalácsot.”), a hintáztatók („Hinta-palinta, / régi dunna, kiskatona, / ugorj a Tiszába!”), az ujjacszkaszámolók („Ez elment vadászni, / ez meglőtte, / ez hazavitte, / ez megsütötte-megfőzte, / ez az iciri-piciri mind megette!”), a tapsoltatók („Tapsi-tapsi mamának, / cukrot ad a babának.”), a tenyérbemutatók („Itt csücsülnek a madárcák, / itt, itt, itt!”) a láblógatók („Lóg a lába, lóg a’, / nincsen semmi dóga, / mert ha dóga vóna, / a lába nem lógna.”), a zenés mondókák és altatók („Tente baba, tente, / itt van már az este, / aludj szépen, álmodjál, / a szemedet hunyd le! Álmodjál rózsával, / gyöngye violával, / aludj,

11 A <http://www.kerekito.hu/> oldalon számos népi eredetű, közkedvelt és kevésbé ismert ölbeli játékot és mondókát tanulhatnak a szülők, nagyszülők és pedagógusok, ezekzenésverziója is meghallgatható. Az ölbeli játékok és mondókák és a mondókák sorai közé ékelte játékleírások nyomtatott formában is elérhetők: Jakabosné Kovács Judit (szerk.): *Kerekítő 1. Ölbélijátékok, mondókák*. Naphegy Kiadó, Budapest, 2009.; Jakabosné Kovács Judit (szerk.): *Kerekítő 2. Ölbéli játékok, mondókák*. Naphegy Kiadó, Budapest, 2010.

aludj szép csendesen, / aludj, kicsi baba!”), a csitítók („Fakakas, / bújj a likba, / ott hallgass! Kata, Kata, / két garas, / neked adom, / csak hallgass!”) elsősorban érzelmileg hatnak a gyermekre, erősítve a szülő-gyermek kapcsolatot. A kétszemélyes, önfelelt játék során a gyermek testközelben van, szemtől szemben az anyával, s bár nem érti még teljesen a hallottakat, átéli a közös játék érzelmi töltetét. A mondókáknak ugyanakkor fontos szerepük van az anyanyelvi és zenei nevelésben, a koncentrációképesség, a memória, a mozgáskoordináció és a testtudatosság fejlesztésében.

Kezdetben a dallam, a ritmus fontosabb, a szöveg sokszor halandzsává alakulhat át, és a sorok is felcserélődhetnek. A gyermek örül a közös játéknak, mivel nagy az igénye a testközelségre, a tapintásra, az érintésre. Az ölelés, ringatás, puszilgatás, a dögönyözős, paskolás, csiklandozós, összebújós, magasba röpítő játékok a gyermek és a szülő közötti szoros érzelmi kapcsolatot, a bizalom és biztonság kialakulásának lehetőségeit biztosítják. Az ölbeli játékok, amelyeket bizalmi, kapcsolatteremtő játékoknak is nevezünk, az érzelmi intelligencia fejlesztésének eszközei is, amelyekben fokozottan jelen van az egymásra figyelés és a szeretet. Emellett fejleszthetjük velük a gyermekünk szókincsét, beszédértését és beszédészlelését, kifejező-készségét, bővíthetjük a világról szóló ismereteit és serkenthetjük a mozgásfejlődését is.

Fontos, hogy elegendő időt szánjunk ezek ismétlésére, valamint a hangunk módosításával és a megfelelő mozgásokkal, lógatással, dobálással, csiklandozással és mutogatással kísérjük az ölbeli játékokat, mondókákat. Jellemző, hogy kezdetben a felnőtt az aktívabb, majd amikor a gyermek megismeri a mondókát, a helyzet megfordul. Egyéves korban a mondókák mellett a versek is esztétikai élményt nyújtanak – ekkor még nem irodalmi, hanem zenei élményről beszélhetünk.

A kisgyermek első éveiben figyel fel környezetére tárgyaira, többek között a könyvekre. Még nem tudja, mire valók, játszik velük, tépdesi őket. Amikor már tárgyak után nyúl, adjunk a kezébe képeskönyvet! Kétévesen már képes megfelelő módon bánni velük, és szívesen lapozgatja ezeket. Ez a magatartás hasonló ahhoz, amit Sartre írt le: még nem tudott olvasni, de a felnőtteket majmolva már követelte saját könyveit, szagolta, tapogatta azokat. A kisgyerekek szereti, ha mesélnek

neki, beszélnek hozzá, számára a valóság nagyon tarka, csodálatos, kissé kusza és érthetetlen.

Nagyon fontos kezdetektől fogva a szülői minta – ha a gyermek látja a szüleit olvasni, akkor maga is utánozni fogja ezt a viselkedést. „Órizkedj attól, akinek csak egy könyve van” – mondja Aquinói Szent Tamás. Gondolatát érdemes megfontolni, mivel elsősorban a család mutat példát a gyermeknek, hogy mennyi és főként milyen olvasmányok találhatóak a lakásban, hogy a szülők mennyire szoktak és szeretnek olvasni. A szülő saját olvasói magatartásával mutat példát a gyermekének. Nem azt mondja gyermekének később sem, hogy „Fiam, olvass!”, hanem csak egyszerűen olvas. Hitelesen, önazonosan, élvezettel, nem kötelességgént és kipipálandó feladatként. Hogyha azt látja a gyermek, hogy szülei egy-egy csendes órában, percben kézbe vesznek egy könyvet, vagy a pihenésük egy módja a tévénézés helyett az olvasás (hintaszékben, fürdőkádban, kertben, kiránduláson, utazáskor autóbuszon), akkor ez elég minta a számára. A kisgyermek cselekvésében két motívumnak van nagy jelentősége: az utánzási hajlamnak és az önállóságra való törekvésnek. Élénken él bennem az a kép, amikor két éves Milla keresztlányom a kiságyában áhitattal lapozott egy ábrák nélküli szakkönyvet, és közben olvasó édesanyját utánozva duruzsolt, halandzsanyelven beszélt hozzá.

A lapozgatókban, leporellókban olyan tárgyakra találunk egyszerű vonalakkal megrajzolt képeket, amelyek körülveszik a gyermeket. A keményfedelű vagy műanyag borítású könyvben a tárgyak, állatok más színben vagy eltérő formában is megjelenhetnek, mint a valóságban, és ha a gyermek így is ráismer a tárgyra vagy élőlényre, az azonosítást öröm kíséri. A képekhez kötött szavak segítik a képzetek kialakulásának folyamatát. A könyvekben öröm rámutatni az ismerős tárgyra, állatokra és a könyv képei alapján elmesélni, milyen egy gekkó – akkor is, ha a valóságban nem látott még ilyen állatot.

Az ismeretlen tárgyakat ábrázoló képekre is felfigyel, megtanulja a nevüket, és rögzíti a szavakat, ami az „én is tudom” örömét nyújtja számára, segítve a világ megismerését, felfedezését, az összefüggések megértését, és egyben az éntudat kialakításának lényeges mozzanata. Így válnak a leporellók az auditív és vizuális memória fejlesztésének eszközévé, hozzájárulva a beszédértés és a szókincs fejlesztéséhez is.

A gyermekkel együtt „olvashatjuk” a képeket, mesélhetünk róla, mintát adva neki arra, hogy később képek alapján ő is mesélni tudjon.

A versekben kezdetben nem a tartalom, hanem a ritmus és a zeneiség ragadja meg a gyermeket, a rímek játékossága. A mozgásos feszültség átalakul a ritmus feszültségévé. A többször hallott mondókát, verset beépíti a játékába, és a szülővel együtt is feleleveníthetik a kedvenc verssorokat, amikor a helyzet előhívja ezeket. Négy-öt éves korban már sorokat, szakaszokat is megjegyez a gyermek a versből. „A jó vers élőlény, /akár alma, /ha ránézek, csillogva visszanéz, /mást mond az éhesnek s a jóllakottnak” – olvashatjuk Weöres Sándor *Vázlat az új líráról* című versében.

Mesélhetünk a beszélni még nem tudó másfél éves gyermeknek is. Ha elutazunk nyaralni, az új helyen való első lefekvés előtt visszame-sélhetjük neki röviden a napját. „Amikor reggel felébredtél, ott voltak a csomagok az előszobában. Megittad a tejet, felöltöztünk, és elindultunk az autóval. Beültél az ülésedbe, hallgattuk a zenét, majd elaludtál. Amikor ideértünk a tengerre, akkor megnéztük a nagy vizet, játszottál a homokban, kerestünk kagylókat, majd megnéztük azt a szobát, ahol most aludni fogunk. Itt van a macid és a rongyod, anya pedig itt alszik melletted. Holnap is kimegyünk fürdeni, milyen jó lesz!” Ha a gyermek nem is érti a teljes szöveget, az ismerős kifejezések mentén megfejtí a történetet. Később ugyanezt a mesét mesélhetjük neki állatszereplőkkel, mivel egy bizonyos kor után már jobban szereti úgy követni az eseményeket, hogy így ismerjen önmagára, mintha róla mesélnének. „Egyszer egy napon Nyuszi mama elment a kis nyuszikkal a piacra vásárolni. Vettek almát, diót, mogyorót, sárgarépat. A kis nyuszi nagyon szereti a sárgarépat, de a dió nem igazán ízlik neki. Képzeld, hogy...”

Két-három éves korban gyermek- és kisállattörténeteket mesélhetünk. A két éves gyermeket egy mese kapcsán nem annyira a tartalom köti le, mint inkább a mese hangzása és a felnőttel való kapcsolat fenntartása. Fontos, hogy ekkor a mesében még ne legyen gonosz szereplő, akadjanak viszont a gyermek számára ismerős elemek. Ebben az életkorban szívesen hallgat olyan történeteket, amelyeknek ő vagy egy hozzá hasonló gyermek van a középpontjában. Minél részletesebbek a hétköznapi történetek, annál jobban tetszenek neki. Ekkor még nem a varázslatosat, hanem az ismerős dolgokat várja, szívesen hallgat

olyan meséket, amelyek arról szólnak, hogy az anya mit csinált, mielőtt érte ment volna az oviba. Ezek a történetek segítenek a napi eseményekre való visszaemlékezésben, az élmények rendszerezésében, ami biztonságossá és kiszámíthatóvá teszi számára a világot.

A hároméves óvodás már tudja, hogy melyik könyvben találhatók kedvenc versei, meséi, élvezettel hallgatja a láncmeséket, a kalandos állatmeséket, a rövid történeteket, a hármastagolású ismétlődéseket. A mese akkor tartja ébren a gyermek figyelmét, ha váltakoznak benne a párbeszédok, a ritmikus ismétlések, szófordulatok.

Ekkor még nem tudja elkülöníteni a valóságot a mesétől, ezért félelmet, szorongást érezhet a varázsmesék kapcsán. Szókincse és figyelmi kapacitása sem teszi még lehetővé azt, hogy bonyolult és hosszú meséket hallgasson. Ebben az életkorban a legmegfelelőbbek a rövid és minél egyszerűbb cselekményű, ismétlődő részeket és kevesebb konfliktust tartalmazó hétköznapi történetek, amelyeknek a hőse ő maga. Ahhoz, hogy a gyermek megtanuljon mesélni, mesét hallgatni, a szülő, az óvónő ölbe veheti őt, és visszamesélheti neki az aznapi történeteket.

A négyéveseknek az egyszerű szerkezetű, ismétlődő részeket is tartalmazó láncmesék, valamint a rövidebb állat- és novellamesék ajánlottak, mivel cselekményük egyszerű, a bennük szereplő állatok tulajdonságai és viselkedése is emberi. Fontosak maradnak a versek és dalok is. Ha többször is meghallgatja ugyanazt a történetet, már tudja, mi fog következni, így a világ kiszámíthatóvá válik számára, hiszen az események az elvárásainak megfelelően alakulnak.

A négy-ötéves kor mérföldkő a mesei érdeklődés szempontjából. Ekkor alakul ki a mesetudat, és kezdődik el a nagy mesekorszak, amikor a gyermek már el tudja különíteni a valóság elemeit a mesei elemektől. Képes beleélni magát a mesei helyzetekbe, azonosul a mesehőssel, és szurkol neki, mégsem téveszti össze magát vele, vagy a mese eseményeit a valósággal. Az ötéves gyermek ezért különösen vonzódik a tündérmesékhez.

A szimultán kettős tudat középső és nagycsoportos óvodás kor táján jelenik meg, de a gyermekek között ebben a tekintetben nagy különbségek lehetnek. A gyermek már nem azért éli bele magát a mesékbe, mert valóságnak tartja azokat (hiszen tudja, hogy a szőnyeg nem repül, és a varázsszó nem elegendő az átváltozáshoz), hanem az általuk közvetített igazságban hisz.

A mesék már lehetnek bonyolultabbak, de azért elég áttekinthetőek ahhoz, hogy megértse őket. Ebben az életkorban szívesen hallgat hosszabb állatmeséket, novellameséket és egyszerűbb tündérmeséket. Öt-hétéves korban már következhetnek a terjedelmesebb és bonyolultabb tündérmesék, valamint a cselekménydúsabb novellamesék. A gyermek már bővebb szókinccsel és ismeretanyaggal rendelkezik, ami által lehetővé válik az összetettebb cselekménysor megértése és a hősök élményeinek átélése. Soha ne olvassunk gyermekeinknek kilógzott, leegyszerűsített, rövidített meséket!

A kettős tudat kialakulása előtt azért nem ajánlatos tündérmesét mesélni, mert túl hosszú, szerkezete és cselekménye bonyolult, így a gyermek gyakran nem várja meg a mese befejezését, elmarad a pozitív végkifejlet, ez pedig szorongást válthat ki belőle. Ebben az életkorban a gyermek a képek alapján már képes önálló mesét mondani.

Mire iskolás lesz, egyre reálisabban látja a dolgokat. A mesére való beállítottság nyolc-kilenc évig tart, ezután már a valós világban zajló rendkívüli események érdeklik, kedveli a mindennapostól eltérő, csodák nélküli eseményeket. A kettős tudat átalakul, a valós és lehetséges szintjei elválnak. Tízéves kor körül már megéri a szempontváltásra, egy helyzetet több nézőpontból is tud mérlegelni, értelmezni. Ekkor már képes önállóan is meséket alkotni, ezáltal fejlődik a kreatív fantáziája, érzelmi intelligenciája és problémamegoldó készsége, megtanulja kifejezni azt, ami foglalkoztatja őt.

A kisiskoláskor az irodalmi érdeklődés szempontjából két részre oszlik. Első-második osztályban az olvasási technika elsajátításával küszködő gyerek szívesen nyúl óvodáskora meséihez, mert a szöveg ismerete átsegíti kezdeti nehézségein. Nyolc-tízéves korban jelenik meg az irodalmi érdeklődés. A tündérmesék fokozatosan kiszorulnak, népszerűbbek lesznek a régi és mai gyerekek életéről szóló, valós mesék, ugyanakkor szívesen olvas valódi állatokról szóló történeteket. Ez az a kor, amikor nem tűr el semmilyen varázslatos elemet, és lenézi a „kicsiknek” való tündérmeséket.

Bühler¹² három nagy mesekorszakot különít el a gyerek életében: az első négy év a *Paprikajancsi kor*, az affektív-motoros időszak, amikor a gyereket saját életének eseményei foglalkoztatják. Örül, amikor

12 Bühler, Karl – Bühler, Charlotte: *Kindheit und Jugend*. Hirzel, Lipcse, 1931.

ráismer saját tárgyaira a képeskönyvekben, és folyamatosan megnevezi ezeket. Képzetele még nem teszi képessé az át nem élt szituációk megelevenítésére, általában igényli a személyes kontaktust a mese tárgyával, a bábbal, játékkal. Ez a mondókák, gyermekdalok és tréfás kiszámolók periódusa, amelyeket a felnőttel közösen vagy egyedül mondogat.

A második az *igazi mesék kora*, négy-nyolc éves kor között. A mese változatos, fordulatos cselekménye, a csodálatos álmvilág, a jellemábrázolások egyszerűsége, az értékelés egyértelműsége mind olyan tényezők, amelyek megfelelnek a gyermek életkori sajátosságainak. A harmadik a *Robinson-mesék kora*, amely nyolc-kilencéves kortól a kamaszkor kezdetéig tart. Ilyenkor a mesék iránti érdeklődés csökken, a gyerek magát nagynak tartja, a mesét pedig gyerekesnek. (Ez legtöbbször magára erőszakolt vélemény, mivel sokan továbbra is szívesen olvasnak meséket.) Érdeklődésük egyszerű szerkezetű, izgalmas cselekményű történetek felé fordul, szeretik a mindennapostól eltérő eseményeket. A szimultán kettős tudat átalakul: a csodás és a valóságos helyett a lehetséges és a valóságos kettősségévé.¹³

Az életkori sajátosságok figyelembevételével mellett fontos a gyermek egyéni igényeinek tiszteletben tartása. A szülő az, aki a legjobban ismeri gyermekét, tudja, mi az, ami őt érdekli, milyen problémákkal, félelmekkel küzd, melyek azok a kérdések, amelyek leginkább foglalkoztatják, milyen szöveget ért meg, és milyen könyv nyeri el leginkább a tetszését. Fontos, hogy folyamatosan alkalmazkodjunk a gyermek értelmi-érzelmi fejlettségéhez, ritmusához. Nem biztos, hogy ugyanazok a dolgok válnak be gyermekünkönél, mint másnál, emiatt az életciklusokból adódó fejlődési folyamatok tiszteletben tartása mellett érdemes kísérletezni és ráhangolódni a gyermekünk igényeire. Bízunk meg a gyermekünkben, és azt, hogy melyik mese való leginkább neki, látjuk abból is, hogy melyiket szereti a legjobban és kéri vissza, hogy még, még...

13 Vö. Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: i. m., 248.

Végh Balázs Béla

A SVÉD TÍPUSÚ GYERMEKVERS:
A GYERMEKLÍRA PROVOKÁCIÓJA

– Kenéz Ferenc: Esőben könnyen rámtaláltak¹ –

Kettős olvasatra ösztönöz bennünket a csíkszeredai kiadó azáltal, hogy újra megjelentette Kenéz Ferenc gyermekverseit Orosz Annabella illusztrációival. Egy retro olvasatra, visszautalásokkal az ezerkilencszáznyolcvanas évekre, és egy kortárs olvasatra, (újra)felfedezési lehetőségekkel, alkalmat adva többek között egyéb gyermekköltészeti irányzatokkal való egybevetésre. Úgy tűnik, a visszacsatolás vágya magát a kiadót is megkísértette; a következőket olvashatjuk a fűlszövegben a könyv megjelenés-történeti besorolásáról: „a svéd típusú gyermekversek reformja, majd elburjánzása előtt gyökeresen újított a gyermeklíra szemléletén és hangvételén, s a fokozottan hiteles gyermeki látásmódot tette meg értékhorozónak”. Ennek a rövid eligazító szövegnek több érzékeny pontja tapogatható ki: anakronizmus, túlértékelés, tájékozatlanság. Kenéz kötete nem helyezhető megjelenésének idejével „a svéd típusú gyermekversek reformja, majd elburjánzása” elé, ugyanis ezek 1968 és 1971 között jelentek meg svédül, sőt Tóthfalusi István magyar fordításában is már 1975-ben kiadta őket a Móra Ferenc Könyvkiadó *Ami a szívedet nyomja* címmel (azóta több kiadást is megért). Nyolcévnyi különbség van tehát a fordításkötet és Kenéz Ferenc könyvének megjelenése között. Úgy vélem, ennyi idő kell a gyermekköltészetben is a jelzett „elburjánzás-hoz”. Az elsietettnek tűnő *előtt* névutó helyett tisztelettel ajánlanám a *követőent* használni, így fogalmazva: „a svéd típusú gyermekvers reformját, majd elburjánzását követően...” Azzal viszont egyet kell értenem (mások is megtették már), hogy ezek a versek újítottak „a gyermeklíra szemléletén és hangvételén”. Ám a „gyökeresen” túlértékelő minősítést az eltelt negyvenkét év befogadástörténeti tapasztalataival fölöslegesnek tartom; időközben az említett magyar gyermekirodalom szemléletében és hangvételében szinte „gyökeresen” megválto-

1 Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2016.

zott, és szerencsésen kigyógyult a sivárnak bizonyult svéd típusú gyermekversből. Kenéz Ferenc annak idején másokhoz hasonlóan megújítási lehetőséget látott benne, műfaji referenciát a hagyományos tartalmi és formai megoldások meghaladására. Egyfajta alternatívát jelenthetett ez számára, ugyanakkor szembefordulást is a hivatalos elvárásokkal. Kortársai közül mások a *Nyugat* körének költői gyakorlatát, vagy Weöres Sándor és Nemes Nagy Ágnes gyermeklíráját, esetleg a népköltészetet, ezek gazdag versvilágát tekintették modellnek. Akik a svéd típusú gyermekversek adaptációját választják, azok lemondanak a fantázia, a nyelvi játék, a költői képek és a zeneiség nyújtotta varázslatról, jelentősen lecsupasztva, a minimálköltészethez közelítve a gyermeklírát. Ezzel a szoros mintakövetéssel jelentésközpontúvá vált a gyermekvers, befogadása sokszor létbölcseletet igényelt, egyfajta ontológiai jártasságot. A költők a ráció felől próbálták elérni a gyermekolvasót, nem a képzelet felől. Ebben a verstípusban a lírai én reflektáltan szemléli önmagát, holott a gyermek közvetlenül a jelenben éli meg az eseményeket. Külső nézőpontból nem látja sem a világot, sem önmagát, ezt csak felnőttként teheti meg.

Többen dacos szembefordulásnak tekintik ezt a költői manírt a politikum által támogatott hivatalos, semmitmondó költészettel. Az irányított gyermeki gondolkodás következménye a versekben megjelenő beszűkült, konvergens gondolkodás, mely a tárgyi valóságot egyetlen jellemzője, lényegjegye alapján azonosítja, és az ehhez társuló érzelmeket interiorizálja. Erre jó példa a *Fekete pont, piros pont* című vers. A szocialista gazdaság munkaversenyének mintájára az óvodai és iskolai oktatást is termelői versenyszellemben szervezték meg egykoron. Ennek egyik közismert megnyilvánulása a pontozásos rendszer: a fekete pontok büntetnek, a pirosak pedig jutalmaznak. Kenéz Ferenc versében kiábrándító a felnőttek viselkedése a pontgyűjtésben, a piros pontok vadászatában résztvevő és kudarcot valló gyermek számára: „Mostmár / nem akarok segíteni / többé senkinek. / És piros pontot sem / akarok. / És nem is leszek felnőtt. / Soha.”

Három évtized telt el a kötet nyolcvanas évekbeli recepciója és a mai befogadás között. Az optimista fülszöveg szerint „a versek ma is időszerűek”. Szerintem ez a megállapítás sem egészen egyértelmű, értelmezést kíván. Ha elfogadjuk a nyolcvanas évek kötetének szelíd szembefordulását a korszellemmel és szolidaritásával a korabeli gyermek-

olvasóval, akkor a mai korszellemet és gyermekolvasót ismerve kritikusan és fenntartásokkal kell Kenéz Ferenc gyermekverseihez közelednünk, megemészthetővé téve a verseket átszövő anakronizmusokat és a szöveghangulatot belengő pesszimizmust, illetve közönyt. A kommunizmus előre meghatározott gyermekorsa nyomasztóan hat a kötetben, jól követhető a motívumok szintjén: a blokkoló gyermekek nyakába akasztott lakáskulcs: „Ripeg-ropog a hó. / A kulcs is a / nyakamban oly hideg.” (A *kulcs oly hideg*) Üzenetékü szimbóluma ez annak a kornak, amelyben a szocialista ipart két-három váltásban építő szülők kénytelenek voltak magukra hagyni kisiskoláskorú gyermekeiket, nemzedékük kollektív magányaként élve meg ezt az állapotot. Ide tartoznak a rendszert idéző egyéb motívumok is: a hazafias munka, a „pionírparancsnok elvtársnő”, az esztergályos ipari munkás alakja, a felvonuló néphadsereg, a felszabadulás napi össznépi felvonulás stb. Ezek a múltból felbukkanó társadalmi képek már egyáltalán nem relevánsak a mai befogadásban, nem azt közvetítik, ami korunk gyermekolvasójának a „szívét nyomja”. Ma már közülük néhány értelmezésre szorul, leginkább pedig korszakismeretre. A szocialista gyermeki létezés és ideológiához köthető szavak, szókapcsolatok, élethelyzetek nem részei többé a gyermekkultúrának. (A hasonló világnézeti anakronizmust elkerülendő igazítottatta ki Kovács András Ferenczel Szilágyi Domokos *Pimpimpáré* című gyermekverskötetét a Koinónia Kiadó 2002-ben.) Kenéz Ferenc versei sok nyomasztó emléket közvetítenek a korabeli gyermeki létről, de a sorok között rejtett üzeneteket olvashatunk magáról a költőről is, aki megfogalmazza korának közérzetét, társadalmilag és ideológiailag beszűkített világát, a (családi, társadalmi, iskolai) közösségben is magányossá vált gyermek életérzéseit. Úgy tűnik, nem eléggé járatos a gyermekpszichológiában, nem értelmez, nem teljesíti ki gondolatait, nem keresi az érzelmeket kiváltó okokat. Viszont együttérez, időnként együtt tiltakozik gyermekhőseivel, megteheti; gyermekkorában őt is érthették hasonló élmények a szocialista Romániában. A kötetben sok meditációra alkalmas helyzetet találunk (esős idő, nyitott ablak, egyedüllét), de rendszerint az „ezen még gondolkodom” jelszóhasználattal elmarad az összefüggések vagy a rejtett pszichikai folyamatok feltárása, holott nem egy versben felvillan ennek a lehetősége. A *Kinek a mosolya?* című versben rövid elmélkedést olvashatunk a kerámiából készült malacpersely mosolyá-

ról, illetve eredetének titkáról: „Olyan örülésre / formázták a pofiját, / egyfolytában / mintha mosolyogna.” Ennek a gyönyörködtető mimi-kai megnyilvánulásnak nem a lehetséges érzelmi indítékait firtatja a költő, hanem fiziológiai jegyek alapján emberi jellemekre következtet belőle: a fazekas mesterére, a tanító nénijére és a sajátjára. A mosoly titkának kognitív feltárása az összehasonlítás műveletével inkább tipikusan felnőtt reakció: „Nem tudom, kire hasonlít. / Az igazi malacokra nem. / Azok soha nem mosolyognak. / A fazekas bácsikra sem. / Azok sem mosolyognak örökké. / A tanító nénire sem. / Ő csak akkor mosolyog, / ha mindjárt mérges lesz. // Énrám meg egyáltalán / nem hasonlít, mert én / mindig csak olyankor / mosolygok, amikor éppen / nem kéne.”

A könyv másodszori megjelentetésekor arra a felismerésre épít a kiadó, hogy változó világunkban a gyermeki lét örök érték, és bátran hagyatkozhatunk a gyermekek látásmódjára. Talán nem okozok nagy csalódást azzal, ha továbbítom azt az általános felismerést, hogy világunkkal együtt változik a gyermeki látásmód is. Minden állandó vagy annak tűnő értéket kikezd az aktualitás, esetünkben a gyermek-olvasói befogadás, sokkal összetettebb és rátartibb lévén, mint ahogy azt a kiadó feltételezi. Különböző korszakok eltérő valóságkontextusai folyamatosan változó, más-más gondolkodás- és viselkedésbeli mintákat hívnak létre a gyermekkultúrában, és ebben a folyamatban befolyásoló tényezőként van jelen a valóságtapasztalás mindenkori empirikus volta. A kérdéshez a gyermek- és befogadás-pszichológia felől közelítve, a svéd típusú gyermekversekből (Kenéz Ferenc verseiből is) következetesen hiányoznak a mindenkori gyermekköltészet kedvelt animisztikus-mitikus vonásai, továbbá a metaforikus nyelvhasználat, helyüket a felnőttekre jellemző kognitív gondolkodás és fogalmi megismerés veszi át, lemondva a szavak varázserejéről, a (gyermek) költészet szubjektív világokat teremtő és felidéző képességéről, mely hangzásból alkot ritmikai-akusztikai jellegű verskompozíciókat, valójában ez áll közelebb a gyermeki pszichikumhoz. Ezt szem előtt tartva, ezeket a verseket akár a magyar gyermeklira provokációjának is tekinthetnők. A mindenkori gyermekvers is, mint egyéb gyermekirodalmi alkotás, a világ felfedezéséről, a környező valóság birtokbavételéről szól, csak hogy a svéd típusú gyermekvers a megszokott közvetett megjelenítés helyett a közvetlen kimondást, megnevezést alkalmazza. Elképzelésünk igaz-

ságtartalmát erősítheti Roman Jakobson megállapítása is: szerinte a poétikai funkciónak a referenciális funkcióval szemben megállapítható felsőbbisége nem szünteti meg magát a referenciát, hanem csupán többértelművé teszi. A klasszikus gyermekverstémák metaforizáltsága, emelkedettsége és rendkívülisége helyére a közönséges, a hétköznapi és a banális lép, ez pedig könnyen unalmassá válhat a befogadásban. Nem ad alkalmat átélni a történéseket, legfeljebb kívülállóként lehet szemlélni azokat, kevés eséllyel lehet közöttük ok-okozati összefüggéseket keresni. Bár az olvasó megpróbál olvasni a felnőttek gesztusaiból, csupán naiv értelmezésekbe bocsátkozik, nem ismerve az indítékokat és a szándékokat. Kenéz Ferenc *Ha én lettem volna a szerelő bácsi* című versében megfigyelhető az első benyomások, primér élmények nyers, direkt formában történő közvetítése. Mindez úgy hat a befogadásban, mint őszinte véleményformálás a felnőttekről: „Ahogy becsukódott mögöttem / az ajtó, nem tudom, miért, / de most egyből anya és apa / lett olyan mogorva hirtelen, / mint azelőtt / a szerelő bácsi volt. / Persze, lehet, hogy az ajtón / túl meg a szerelő bácsi / kezdett el egyből / mosolyogni.”

Az élmények és a tapasztalatok sűrű áradása miatt nincs mód ezekben a versekben a mérlegelésre, a megfontolt meditációra. Talán ezért is nevezik a szakolvasók közül sokan „ál- gyermekszáj történeteknek” ezt a verstípust, bennük olyan eredeti, közhelymentes észrevételek jelennek meg a világról, amelyek korábban a felnőttek meséiben váltak kerek történetté. A versszövegek minőségén javíthatna a gyermeki és a felnőtti távlat kontaminációja, természetesen ez csak akkor érvényesülhet, ha a felnőtt szerző azonosul a gyermeki perspektívával, és belülről, a gyermekolvasóval együtt fedezi fel újra a valóságot.

Szántó Bíborka

HOL VAN AZ A NAGY-NAGY KÉKSÉG?

- *Fekete Vince: Ahonnan a nagy-nagy kékség*¹ -

Jelentős és nagyon szép gyermekkönyv látott napvilágot 2016-ban a csíkszeredai Bookart Kiadónál. Fekete Vince *Ahonnan a nagy-nagy kékség* című verses regénye Szép Könyv-díjat kapott a 2016-os Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásáron. S ha már e könyvprodukciónak szépségével indítottam, úgy érzem – szokatlan módon – először a könyv formátumáról és illusztrációiról kell szólnom, kijelentve, hogy Csillag István munkáinak a minősége utoléri a mű színvonalát: jól szuggerálják a szemlélőnek azt a benyomást, amelyet a mű átélése keltett a képzőművészetben. A szöveghez jól kapcsolódó művészi színvonalú rajzok szöveghez igazodóan ötvözik a líraiságot és az epikumot, hangulatokat és eseménymozzanatokát egyszerre érzékeltetnek. A fejezetek előtt a tartalomra utaló figurális motívumok állnak, a többi könnyed, színes rajz is csupán jelzésszerű, így kellő teret hagy a gyermeki fantáziának, jelképesen fejezve ki, realista ábrázolás nélkül a szövegjelentést. A képzőművész az illusztrációkkal – akár csak a költő a művével – moralizálás nélkül, humorral fordul a gyerekekhez. A könyvoldalak díszítését és tartalmát egységes egészként értelmezi, így azok a gyermeki látásmódhoz közel álló esztétikai élményt nyújtanak a befogadónak. Csillag István nagy fantáziával ragadta meg a mű szereplőit, a barna bundás, kis pelegereket. Különösen vonzó már a könyvborítón a világ tetején üldögélő Cincogósi Elemér, a főhős; vagy az első belső lapon megrajzolt alak egyszerre jelzi a finoman érzelmes líraiságot és a huncut humort. A könyvben mindvégig a formák és a motívumok bravúros redukciójával, az illusztrációk finom színvilágával lep meg a képzőművész. Rendkívül kifejező az is, ahogyan a tizenharmadik fejezetben, ahol visszatekeri az addigi események fonalát a szerző, elmosódnak a színek, motívumok és alakok – akár csak emlékezetünkben a múlt képei.

Rendkívül tudatos az egész könyv megtervezése és megvalósítása. A papírmínőség, a kemény borító, az álló téglalap formátum, a nagyobb

1 Bookart Kiadó, Csíkszereda, 2016.

betűfokozat, a fejezetek elé finom színnel, nagyobb betűmérettel írt összefoglaló is a gyermekbefogadókhöz igazított, emellett olvasást és megértést irányítóak a dőlt betűvel kiemelt, az elbeszélő folyamatot megszakító, betétszerű részek (*A has rigmusa*, *A főnök beszéde* vagy az összefoglaló jellegű rész a tizenharmadik fejezetben). Ugyanakkor dőlt betűvel (vagy idézőjellel) hívja fel – főleg a gyermekek – figyelmét a szerző arra is, ha „ismeretlen” szót használ (pl. *pörszölködött*), vagy átvitt jelentésben használ valamely szót vagy kifejezést („Négy tappancsán, hű *lovain* / (...) / nagy elődök nyomdokain / lépdél hősöm, Cincogósi. / S mikor szilaj *paripái* / »feldobnák a patkót« már”, „*istállók* is voltak ottan, / hol csak autó lakott”, „Szegény pelénk ijedtében / előránjtja *fegyverét*, / bundát borzol, piszeget is, / akárcsak egy hölgyemnyét”), vagy ha fel akarja hívni valamire olvasói figyelmét („Így hát az a javaslatom / hogy egy kisebb kerülővel / (...) tekintsük meg *A várost*.”)

Elmondható, hogy ez a minőségi könyvprodukciónak önmagában is kedvet teremt(het) az olvasáshoz, fejleszti az olvasók esztétikai érzékét, és létezhet olyan gyermekolvasó, akit éppen a megrajzolt figurák, kompozíciók indítanak el az olvasmányélmény kibontásában. Összeségében véve: az *Ahonnán a nagy-nagy kékség* című könyv valóságos könyvművészeti alkotás, amely jelzi a gyermekkönyvkultúra általános megújulását Erdélyben (is).

MŰFAJ ÉS SZERKEZET

Az *Ahonnán a nagy-nagy kékség* című alkotás műfaja verses meseregény. Ezt tudatja is a szerző az olvasóval, hiszen leírja finom-kék betűkkel az indító belső lapon.

A verses regény viszonylag új műfaj a magyar irodalomban, kanonizálódása a 19. század második felére tehető, aztán több mint száz évet szendergett a műfaj, míg a 20. század második felében a kortárs alkotók felelevenítették, újraértelmezték, és a jelenkori irodalom egyik meghatározó művészi kifejezési módjává avatták. A 19. században Gyulai Pál² használta először ezt a műszót, verses regénynek nevezve Byron elbeszélő alkotásait. Első verses regénynek a magyar irodalomban Arany János *Bolond Istók* című művét tekinthetjük, majd ugyancsak ő

2 Vö. Gyulai Pál: *Kritikai Dolgozatok 1854–1861*, Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1908, 100.

írta meg a *Rőzsa és Ibolyát*, és ez utóbbival megszületett irodalmunkban is a verses meseregény.

A *verses regény*, ez a líra és az epika közötti átmeneti műfaj már a megszületésekor összetettebb világkép, bonyolultabb érzések kifejezésére adott lehetőséget, és ez nem változott a mai napig sem. A *verses meseregény* pedig a mese és a regény jellemzőinek a vegyítésével még sajátosabb világszemléletet, hősfelfogást, téridő-érvényesülést enged kifejezésre juttatni. Lovász Andrea szerint a meseregényben „a mesei alapszituáció megoldása egyre több közbeékelte próbatétel (kaland, akadály stb.) után következik be, a kitágított téridővel pedig olyan, eddig kanonizálatlan mesei/mesés elemek, mozzanatok bekövetkeztét is képes integrálni a mese szövege (és világa), amelyek túlmutatnak a katalogizált mesei kelléktár (...) toposzain”.³ És ez így van Fekete Vincénél is, aki explicit módon is jelzi, hogy „igaz mesét” ír.

Az *Ahonnán a nagy-nagy kékség* című alkotás így a verses meseregénynél is összetettebb műfajú, és ezt a másik alcímből is – *Cincogósi Elemér viszontagságai* – kiolvashatjuk. A *viszontagságai* szó a *kalandjai* szinonimájaként értelmezhető, így tehát kalandregénynek is nevezhető ez a mű, amely a mesékből meríti a fantasztikumát úgy, hogy a reálisan megtörténhető eseményeket folyamatosan csodás elemek szövik át. Már az a fantasztikum világába tartozik, hogy a hősök, a „mindenféle kisállatok/de főként a pelegerek” tulajdonképpen állatbőrbe bújtatott (gyermek) emberalakok, és emberekhez hasonló módon cselekszenek. Maga a szerző – csak úgy zárójelben – ezt írja a második fejezetben, mikor mesei helyszínre, az Álomerdőbe viszi az olvasóját: „Mese ez már, nem való, / megtörténhet szinte minden, / vágtazzhat itt hintaló, / banyazápor kerekedhet, / derült égből pottyánó, / és a vénasszonyok között / királylány is hullhat, ó! / Fák nyúlhatnak fel a fénybe, / vagy le a föld gyomrába, / s csakis édes lehet alatt / a gyökerek fogsága.” De ugyanebben, a mesés helyszínt megrajzoló fejezetben indítja el hősét, a reálisan leírt, bojtos farkú, nagy szemű, kerek fülű és barna bundájú Cincogósi Elemért „a nagy kalandra” is, hogy megkeresse Teringettét.

Az *Ahonnán a nagy-nagy kékség* című műben a szerkezet sok hasonlóságot mutat a kalandregények egyik fő típusával, a próbatételes kalandregénnyel. A főhős itt is – mint Fő Templom Egere – kiszakad

3 Lovász Andrea: *A meseregény kora*. 2002, <http://korunk.org/?q=node/7016> (utolsó megtekintés: 2017. február 4.)

környezetéből, mert hét szűk esztendő után megunja a „csak-azért-is” helyben maradást, helytállást, és hátrahagyva „templomot meg iskolát”, és kezébe véve sorsát világgá indul, különböző kalandokat él át, majd megálmodott és kiszabadított szerelmével, Laurával együtt révbe, Teringettére jut. Időközben azonban, mint a jó pikareszk regényekben, sok-sok „rész-révbe-érkezés” is történik, hiszen Cincogósi Elemér először kiköt egy kamrában, majd egy elhagyatott odúban, ahol egy hú barátira, Pele Ágostonra lel, patkánycapat hálójába keveredik, hal gyomrába kerül (mint Jónás), szigetre vetődik (mint Robinson), alászáll a Csokivulkán mélyébe (mint Dante hőse a pokolba), és kiköt ernyőjével Tordon Borzon várfokánál is.

És itt meg kell állnunk egy pillanatra az egyik kalandos helyszínnek, Cingapúr szigetének a bemutatásánál, mert: „Hű, de milyen sziget volt ez!”. Tényleg ámulhat-bámulhat a gyermekolvasó itt, akárcsak a mű hősei tették, mert a hegyükkel az eget súroló, „rettenetes” magas fákról „szaloncukrok, szopókák, meg színes nyalókák”, illetve gumicukorindák lógnak, marcipánt, dobostortagombát lehet gyűjteni, vattacukorültetvényeket és mézeskalács-házikókat lehet látni, amelyeken Milka-bocik legelik a mazsolát, csokipatakból lehet inni, habcsókocskák s Rigó Jancsik kergetőznek az égen, és cukormázjégen csicsonkáznak a pajkos szelek. Van itt tehát minden, amit a kicsik elképzelhetnek, s a gyermekszájak – a felnőttek tiltása ellenére is – ízlelgetni szeretnek.

A kalandok sorozata tizennégy részben esik meg a műben, ezeket az író a hősök és a stílus kedvéért cineknek és nem színeknek nevezi, a cineket pedig az *Ajánlás* és az *Előhang* vezeti be, és az *Utóhang* zárja.

A bevezető részekkel, valamint a zárással még tovább bonyolódik az alkotás műfajisága, hiszen az *Ajánlás*ban a szerző megszólítja az olvasóit, röviden jellemzi a művét („Ajánlom versem, énekem / kicsiknek és nagyoknak, / főként nektek kis pajtások, / kik szerettek, azoknak, / külcsínt, rímet, belbecset”), megnevezi a tárgyát, az *Előhang*ban pedig a múzsához fohászodik, tőle kér, „invokál” segítséget játékos és humoros műve megírásához: „Édes Múzsám – ugye lehet? –, / Teringette ősi honán / vezesd kezemben a szelet, / jókedvűn csacsogj, mórrikálj!” Mindezzel a „nagyok” számára egyértelművé válik, hogy még egy műfajra alludál az író, hiszen a fenti kellékekkel megidézi az eposzt is. És nemcsak ezekkel, hanem a továbbiakban olyan elemekkel is, mint az ádáz harcok, a kemény tusák, a vitéz had, a

„hősies ellenállás”, a „Fennvaló beavatkozása” emlegetésével, sőt a cselekmény megállítással és a különböző beszédek (*A has rigmusa*, *A főnök beszéde*) közbeszövésével is a hőskölteményre utal.

Azt sem mulaszthatjuk el, hogy szóljunk arról: Fekete Vince hisz a számmisztikában, abban, hogy a számok bizonyos (isteni) bölcsesség kifejezői. A számmisztika-tudatosság jegyében szerkesztette például a *Piros autó lábnyomai a hóban* című kötetét (hét ciklusból áll, plusz az *Elejéből* és a *Végéből*), és a legutóbbi, haikukat tartalmazó *Szélhárfa* című könyvét⁴ is a misztikus-szagrális értelmű számrendszer alapján állította össze, hiszen alakulásában – mint Danténál – a hármas játszik döntő szerepet (99+1 haiku). Az *Ahonnán a nagy-nagy kékség* című kötetet a hetes szám uralja, ugyanis kétszer hét, azaz tizennégy cinből áll. A teremtés rejtélyeit jelképező hetes a számmisztika szerint az egyik legbűvösebb szám, nem véletlen tehát, hogy a Bibliában is olyan sokszor szerepel (Isten hét nap alatt teremtette a világot, hét halálos bűn van, hét évente életünk új mederbe lép stb.), és az sem, hogy Fekete Vincénél is gyakran megtaláljuk.

MILYEN ELŐDÖK NYOMDOKAIN LÉPKED AZ ÍRÓ?

Fekete Vince bevallotta a „nagy elődök” nyomdokait követi: „Négy tappancsán, hű *lovain* / – nem új sztori, régi, ósdi –, / nagy elődök nyomdokain / lépdél hősöm, Cincogósi.” Melyek azok a művek, amelyek nyomdokain az író elindul? A könyv két mottója két ismert erdélyi gyermekirodalmi alkotásból idéz. Az egyik – a tematika és a hősök okán – Bajor Andornak *A bátor egér viszontagságai* című művéből, a másik – a műfaj miatt – Veress Zoltán verses meséjéből, a *Rongy Elek, a példakép* címűből. De nemcsak az idézett alkotásokat, hanem Veress Zoltán többi verses meséjét is – a *Tóbiás és Kelement*, az *Irgum-Burgum Benedeket*, a *Pinduri, a kis csurit* – a követett „elődök” közé sorolhatjuk, hiszen Fekete Vince műve sok rokonságot mutat ezekkel a rendkívül szellemes és humoros művekkel, amelyek a rendszerváltás előtt több nemzedéknek a mindennapjait tették vidámbbá. Rokon a két alkotó abban is, hogy műveikkel egyszerre szólítják meg a felnőtt és gyermek olvasókat. Erről Veress Zoltán így vall: „*Rongy Elek, a példakép* című mesémbe nagyon is tudatosan vittem

4 Gutenberg Kiadó, Csíkszereda, 2016. Láng Orsolya illusztrációival.

bele egy második szólamot, amely a felnőtteknek szól, miközben az első, a gyermekeknek szóló, csak azt mondja el, mi mindent tesz egy nyamvadt kismalac annak érdekében, hogy disznófősját legyen belőle.⁵ Fekete Vince pedig az előbbieken idézett módon ajánlja művét „kicsiknek” és „nagyoknak”.

A mottókban kiemelt idézetek mellett számtalan más transztextuális megoldással is találkozunk Fekete Vince verses meseregényében. A műfaj révén az irodalomtörténeti hagyományhoz kapcsolódik, a mottók által Bajor Andorhoz és Veress Zoltánhoz, ám ezeken kívül is rengeteg utalást, rájátszást, parafrázist találunk a műben, ami fokozza az alkotás sajátos humorát és iróniáját. Ezek közül kiemeljük az egyik legnagyobb elődre, a Dantéra történő utalást, hiszen eléggé szokatlannak tűnhet az *Isteni színjáték* poklának a megidézése egy gyermekirodalmi alkotásban. Pedig a tizenegyedik cínben ez történik: a szerző a közös előismeretekre (is) építve („mint amilyen Dante apó / pokla, amint jól tudjuk”) a Csokivulkán keskenyedő tölcsérét ugyanúgy körökbe, gyűrűkbe és bugyrokba szerveződve mutatja be, mint ahogy azt Danténál megismertük („melyet egyre kisebb körök / fognak legott gyűrűbe, / s minden körben súlyosabb bűn / büntetésének ügye.”). S hogy az olvasónak segítsen a mű felidézésében, vagy hogy azokat is beavassa, akik (még) nem ismer(het)ik az *Isteni színjátékot*, hozzáteszi: „Hitetlenek, eretnekek / vannak nála szép számmal, / rablók, királyok és csalók, / s gyilkosok egy hodállal.” De mindjárt azonnal a kétféle mélység közötti különbségek is kiderülnek, a Csokivulkán köreiben ugyanis „gyermekszabásúak” a bűnhódók, a második körben például ezek: „A második körben, ahogy / ereszkednek lefelé, / szemük elé újabb látvány / most azokat tereli, / azokat, kik kényeztetett / »királylányok, s királyfik«, / durcáskodni szerettek fent, / s ez itt rögtön kitetszik, / ahogy mosolyt gyakorolnak, / napkeltétől estelig, / (...) sárkányok is szerepelnek, / olyanok, hogy hét fejük, / némaságban állnak-ülnek, / így tengetik életük; / az a farkas, aki egyszer / bekapta a nagymamát, / s Piroskát is felzabálta, / meg egy bő kosár kaját, / barátkozni tanul végig / az embernek fiával, / Piroskákkal, nagymamákkal, / de főképp a vadással.”

5 Bandi András: *Távinterjú Veress Zoltánnal – múltról, jelenről és jövőről* 1–3. Hetedhétáthár, <http://hetedhethatar.hu/hethatar/?p=5709> (utolsó megtekintés: 2018. március 8.)

*BESZÉDMÓDOK, NYELVI REGISZTEREK,
HANGZÁS ÉS KÉPALKOTÁS*

Izgalmas nyomon követni, hogy a meseregényben az egyes beszéd-módok miként osztoznak meg az alkotó és a lehetséges befogadók között.⁶ Az író a szövegvilágba épít egy gyerekbefogadót, akinek közvetlenül mesél, s akit többször meg is szólít, ugyanakkor megkonstruálja a mű tényleges gyermek és felnőtt olvasóit is. Érdekes megfigyelni, miként él a szerző az előzetes tudás „fegyverzetével” a felnőtt olvasókra számítva, illetve hogyan próbál lemondani róla a gyerekbefogadó lehetséges elvárásainak minél teljesebb megközelítése érdekében. A felnőtt olvasótól elvárja, hogy járatos legyen szinte a teljes irodalomtörténeti hagyományban, hiszen Veress Zoltán, Bajor Andor és Dante mellett több más író és műfajt is megidéz, mint például Vörösmartyt, Babitsot, Reményik Sándort, Lázár Ervint, Weöres Sándort, Defoe-t, Homéroszt vagy a haláltáncot, a görög mítoszokat, a *Bibliát* és a keresztény imákat („Magasságos, Nagy Fennvaló / most segíts meg engemet”) stb. A többféle befogadó mellett az alkotásban többféle szerzővel is találkozunk. A fő szerzőtől – a mindentudó krónikás elbeszélőtől – a műben elkülönül az úgynevezett „teremtett szerző”,⁷ akinek a megnyilvánulásai mintegy értelmezik az elbeszélt történetet, gyakran zárójellel, illetve gondolatjellel különülve el a főszövegtől. A „teremtett szerző” szólal meg két gondolatjel között az *Ajánlásban*, mikor az elbeszélő száján kifut a „belbecs” szó (– *hogy régiesen mondjam* –), ő osztja meg gondolatait zárójelben a szövegvilágba épített gyerekbefogadóval az *Előhangban*: „(És itt gyorsan elmesélem, / hegyeztétek fületek!, / miként is kell pelegérem, / hogy kell elképzelnetek”); ez a szerző szólal meg a második cinben is: egyszer, amikor – az előbbieken már idézett részben – elmondja a szövegbe épített hallgatóinak, hogy olyan mesét ír, amelyben minden megtörténhet; máskor meg – ugyancsak zárójelben – minősíti Tordon Borzon viselkedését lányával, Laurával szemben: „(Hallatlan, jaj, ez a szigor, / és az ilyen apukák!)”, „(Még ha álom is az egész, / fura álom, és iszony...)”; ő beszél, amikor az ötödik cinben jellemzi a patkánycsapat

6 Vö. Gombos Katalin: A gyereklióra reneszánsza. *Iskolakultúra*, 2007/5. 42–58. http://epa.oszk.hu/00000/00011/00115/pdf/iskolakultura_EPA00011_2007_05_042-058.pdf (utolsó megtekintés: 2017. február 4.)

7 Vö. Szegedy-Maszák Mihály: *Az irodalmi mű alakítási hatáselméletéről*. In uő: *„Minta a szövegen”*. Balassi Kiadó, Budapest, 1995.

farhamba ült járgányát: „(hú, be kehes paripa!)”; ez a szerző javítja ki az elbeszélőt, aki azt állítja, hogy Cincogósiék „éppen száz órája” kaparják a lyukat éles fogukkal, hogy kimeneküljenek a hal gyomrából: „(az is lehet, százhárom)” (órája), mondja stb.

A meseregényben egyszerre érvényesül a felnőtt világlátása és a gyermekség gyerek-nézőpontból való ábrázolása. Az író a gyerektudat világkonstruáló mechanizmusait tökéletesen rekonstruálja a műben: a gyerek szemszögéből mutatja be például a Csokivulkán mélyében bűnhődők vétkeit (nem ették meg a spenótot, kényeskedtek, nem mostak fogat, nem mosakodtak, nem köszöntek rendesen, nem hallgatták meg a mobilon érkező utasításokat stb.). A kicsik nézőpontja jelenítődik meg a gyereknyelv imitációja által is, amikor olyan szavakat használ, mint „csikizni”, „a hold felkelik”, „zsuhuhupsz” stb.

Az író hihetetlen könnyedséggel alkalmazza a merőben különböző nyelvi regisztereket, a legeltérőbb nyelvi rétegeket, s mindezt tökéletes ritmussal és változatos rímelési technikával valósítja meg. Az viszont egyértelmű, hogy bármilyen is a műben a diskurzus, meghatározó jellemzője az esztétikai irányultság, amely nem tesz különbséget felnőttek és gyerekeknek szánt irodalom között.

A költő nemcsak tematikailag újít, hanem feltöri a nyelvi tabukat is: művében a hétköznapi beszéd, a nyelvjárás, az ifjúsági és diáknyelv szókincse, fordulatai és az archaizmusok (pl. csizió, igealakok elbeszélő múltban) teljes természetességgel simulnak bele az irodalmi nyelvbe. A már a kisgyerekek által játékoságból és tréfálkozásból használt zsargonra („*egérsargonra*”), az erre jellemző szócsonkító tendenciára és játszói szóképzésre a legjobb példákat *A főnök beszéde* című részből hozhatjuk (a patkányfőnök beszédéről van szó, amikor Cincogósiék a patkánycsapat hálójába keverednek): „*Figyuzzatok! Kinek lököm / ingyen én itt a sztorit? / Szedd össze magadat, haver, / mert a nadrágszjij szorít! / Jól megjegyezd, nem felejték, / főképp azt, hogy, kik azok, / akik nekem barátaim, / s kik közöttük a skacok, / akik nem hápognak némán, / s nem húznak nyúlmokaszint, / hogyha bekrepál egy dolog, / s tudják, mi a pofaszint. / Én cincogok nektek, Osi, / szedd össze hát magadat, / olyant fogunk kaszálni, / hogy eldobod az agyadat! / Rántsd össze hát magad, haver, / szemet, fület kinyitni, / oltári kemény meló lesz, / és aztán: fifti-fifti!*”⁸ De a szerzői elbeszélésben is gyakran találkozunk ilyen

8 Az idézett részlet dőlt betűvel van szedve az eredeti szövegben is.

zsargonszavakkal, mint *szajré, szakik, guru, járgány, szufla, cuki, lelépett, lelécel, elpatkolt, szpicsele, bizti* stb.

A „hogyan lehet elmondani” legalább olyan fontos e művel kapcsolatban, mint maga a történet. Van eset, hogy olyannyira játékos a nyelvhasználat, hogy nem is a szavak jelentése, hanem pusztán nyelvi hangzása a fontos, máskor új szavak, szókapcsolatok születnek a költő tollán (misegér, „ágas hon”, pele-lak, pelegér, him-hámoz, egérfáját, cincinogott). Nyelvi játékos a műben a névadás is, beszélő neve van ugyanis a legtöbb szereplőnek, így Cincogósi Elemérnek, Pele Ágostonnak, Tordon Borzonak („Tordon Borzon – borz hát, mi más? –”), az Apró nevű patkánynak, de Oszkárnak, a patkányfőnöknek a neve is hangulatot sugall. Van, amikor alulstilizált, köznyelvi szavakat választ a szerző, sőt az enyhe szitkozódástól sem riad vissza: *felzabálta, landolnak*, „verte vissza kenterben”, „Hinnie azt a...”. Szemléletes, az újdonság erejével ható az állandó kifejezések új kontextusba helyezése, megújítása is: „mint egy ágyú, olyant szólt”, „csak irháját vivé el”, „hangja, akár a mennydörgő istencsapás”, „szárguldoznak, mint a szélvész”, „hősünk sem evett meszet”, „derült égből hashajtó”, „feldobta a halpatkót”. A költő a műben a modern, technicizált világ valóság-elemeit is megjeleníti: az ötödik cínben például a pelegerek szemével írja le a meghibásodott IFÁ-t, ezt a „*mozgó börtönt*”, illetve a patkányhordát elijesztő, rettentő zajjal működő, lángot, csóvát, szikrát szóró Vasszörnyeteget, a Víztisztító állomást, máshol a mobiltelefont is emlegeti. Fekete Vince a grammatikával is játszik, sokszor meredek a szórend, sok a csavarás és a lelemény a mondatok szerkesztésében: „És amikor az egerek, / már-már vesztek a reményt, / hal érkezett fel a mélyből, / és mint egy nagy süteményt, / bekapta, nagy száját tátva, / szőröstől és csajkástul, / a két riadt pelegeret / egyetlen harapásbul.”; „De hogy itt, e havas csúcson / Gazda vajon ki lehet, / itt, a világ legtetején, / hol kietlen, vad szelek, / s nemcsak szelek, bőszi orkánok, / istenverte viharok / zúdítanak a lakókra / jeget, esőt és fagyot?”

Azt is érdekes megfigyelni, hogy a költő miként kívánja megragadni poétikai eljárásokkal – ritmus- és rímvilágával, hangzás- és szójátékaival, szokatlan társítású költői képeivel, ellentétekre és ismétlődésre épülő alakzataival – a gyermeki gondolkodást és érzékelést. A költő kereszttrimben összecsendülő felező nyolcásaival és kétütemű heteseivel olyan dallamot teremt, amely által már első olvasásra „fülbe-

másznak” a sorok. A következő sorokban például az ütemhangsúlyos lüktetés, a gondolatrítmus, a kettős, sőt hármas rímek, valamint a nyelvjárási szójátékok hatása figyelemre méltó: „S ami benne kimondottan, / mondhatom, hogy érdekes: / nem csak magot, rügyet eszik, / sajtot, lisztet, pépet es; / nem csak zsenge hajtásokkal, / bükkmakkal él s dióval, / hanem – akár egereink – / az összes földi jóval. / Feltéve, ha van mit enni, / gazdag kamra, telt hombár, / vagy egy padlás, hol meglenni – / s félre bú, baj és gond már.”

A modern alkotók ma már tudatában vannak annak, hogy a költő képi látásmódja sok vonatkozásban rokon a gyermeki világlátással, és ebből fakadóan a valóság feletti, álomszerű fantáziajátékot könnyen értik a gyermekolvasók. Nem furcsa tehát nekik ebben a műben sem, hogy a rákok a felhőkből csinos holmit horgolnak, kedvet stoppolnak, máskor meg hull az égből az álom permete. Vagy nem lepi meg őket a hal belső szerveinek a Babitséhoz hasonló naturalisztikus és mégis költői leírása: „Volt ott minden, ami / belül minden halban érdekes, / egy nagy vörös dobogó gép, / ami tán a szív lehet, / aztán odébb máj és vese, / belek hosszan és erek, / és a halnak bendőjében / megpihenni nagy terek. / Olyan óriás hodályok / rejtőztek ott legbelül, / beletelne fél napba is, / míg valaki kikerül. / Bíborvörös oszlopok közt / pompáztak mind a »szobák«, / széles mennyezetek alatt / hófehérszín boronák; / nagy fürtökben lógott alá / minden, mit a hal lenyelt”. Rendkívül érdekes az is, ahogyan a költő megfoghatóvá teszi a gyermek nagyon is elvont szerelemről való álmodozását. Cincogósi Elemér egy konkrét álomban látja meg az Álomerdőt, s benne Tordon Borzon kastélyának urát meg a lányát, Laurát, és hű maradva álmához, sikerül is beteljesítenie azt: „kiabálva / mesélte el Elinek, / hogy ők innen el nem mennek, / míg a lányt nem leli meg // (...) // Nosza, beugrott most Eli / pont az első toronyba, / ahol kicsi Laurácska / volt a palota foglya, / és ahogyan odaugrott / rögvest arcon csókolta, / rögtön ölébe is kapta / s máris az utat róttá, / gyorsan vissza, az ernyőhöz / vitte kincsét, Laurát”.

A CÍM ÉS A REJTETT „INTÉSEK”

A régebbi gyermekirodalom nagyon is naivnak látta a gyermeket, úgy gondolta, a felnőtteknek a tanítás gesztusával le kell hajolnia hozzá, ezért túlságosan „szájba rágósan”, didaktikusan viszonyult a kicsikhez. Ma sokkal öntörvényűbbnek látják és ábrázolják a gyermeket az

alkotók, bíznak fantáziájában, és abban, hogy képes a rejtettebb jelentések intuitív megérzésére-megértésére. Fekete Vince meséjében is ilyen finoman áttételes a nagy-nagy kékség – az otthon, a szülőföld – utáni sóvárgás, az iránta való, Lázár Ervinre is utaló szeretet, a „döm-dödöm” kifejezése: „– Nézd csak, figyu, a távolban, / jó, jó messze, mi látszik, / az a sötét, az a kékség, / ami ide szikrázik, / nos, barátom, találd ki, hogy / mi, mert meg én nem mondom, / tedd ide a füled gyorsan, / mitől ver így: domodomdom? / Mert ami ott az a kékség, / az a táj, nos, nem egyéb, / Teringette vidéke az, / hová el kén’ jutni még.” Ehhez kapcsolódóan szívet dobogtató a Teringette felé mutogató hegyek, erdőségek, „hegyhátok”, hegycsúcsok, mély völgyek és a Terembura patak bemutatása, valamint a hazaérkezés, a rokonokkal való találkozás természetes örömeinek a kifejezése is: „Teringettén szép csendesen / leszállott az este már, / óvatosan a nyomában / érkezett egy csendes ár, / csendes árral jött egy »hajó«, / toldott-foldott nagy ernyő, / kosarából a négy hősünk / nehézkesen eléjő, / (...) / az erdő fái közül / sok rokon előkerül, / örvendeznek, ölelgetik, / mindenüket csókolják”. Ugyanilyen finoman lírai a műben a könyv, a meseolvasás lebegtető, távolba röpítő, léleknyugtató és erőt nyújtó hatásának az érzékeltetése: „Teringettén szép csendesen / leszállhat az este már, / óvatosan a nyomában / érkezhet egy csendes ár, / melynek szárnyán ellebegnek / valahová messzire, / hol a többi mesehős van – / a raktáron télire. / S mikor jönnek hideg esték, / s pattog a tölgy-konvektor, / polcra nyúlunk, s erőt gyűjtünk / a »Kedvencek« könyvekből. / Vagy ha éppen nyár van, tavasz, / zölden susog kint a fű, / hasra fekszünk hőseinkkel, s elröpítlek: int a mű...”

Még sok, itt ki nem bontott értéke van az *Ahonnán a nagy-nagy kékség* című verses meseregénynek. Ilyen például a narratív, leíró és párbeszédes részek mesteri váltakoztatása azzal a céllal, hogy az elbeszélő fenntartsa főleg a gyermekolvasók figyelmét. Vagy további népmesei vonatkozások felfedezése a műben. A szórakoztató történet és a magával ragadó cselekmény mellett az ezekkel való bíbelődést is ajánlom kicsiknek és nagyoknak egyaránt.

Csendes estéken. Vagy máskor.

Mindenkor.

Zsidó Ferenc

BRUNÓ KEDVES KÖNYVE

- *Markó Béla: Brunó, a kedves véreb*¹ -

A Markó Béla új gyermekkönyvéről írandó recenzióm sorsa már a primer olvasás során eldőlt: amint mondják, a puding próbája az evés, ezért én a nyolc- és tízéves gyermekemmel tettem próbára a *Brunó, a kedves vérebet*, és kiválóan szerepelt. A gyermekek nagyon élvezték, nem is annyira a csupán pár epizódból felépülő történetet, mint inkább a szellemes megszólalást, a játékos nyelvezetet.

Az induló, félreértésen, vagyis félreírason/félreolvasáson alapuló komikus helyzet megadja az alaphangot: „a madár-kutya- és lódoktor bácsitól” sms érkezik, hogy „1 ora mulva hozom a verebet”. A család egészen tanácstalan, miféle verébről lehet szó, aztán nyilván kiderül, hogy „hiányzott az ékezet ebből a történetből”, és megérkezik a „zsemleszínű ebecske”. A névválasztáson nehezen esnek túl, végül, mivel német származású kutyáról van szó, Brunó lesz belőle: „elég gyakran beszélünk vele németül, / különösen nyári éjszakákon, / amikor Anna kinyitja az ablakot, / és rákiált a fáradhatatlanul csaholó Brunóra: / kuss”.

A kutyatartást könyvből tanuló család azt is megállapítja, hogy a túlsokat ugató ebek „beszédhibásak”, ami feltehetően azért alakult ki bennük, mert nem kaptak elég simogatást. Aztán arra is rájönnek, de még ez is móka számukra, hogy az állattartás felelősséggel jár, amely alól kihátrálni nem lehet: „Előre megmondtam, hogy ezzel a kutyatartással / be fogunk menni egy egyirányú utcába”. Az is nyilvánvalóvá válik számukra, hogy a kutyaszeretet – mint mindenfajta szeretet – teljesen irracionális: „fogalmam sincs, miért szeretjük / ezt a koszos, bűdös, folyton megbolhásodó, a kutya-, madár- és lódoktor bácsi elöl / a kertvégi bokrokba menekülő dögöt.” Igen, a kutyatartás olykor kellemetlenségekkel jár, főleg ha a szomszédba kerül egy magát kellettő nőstény korca, amelytől Brunó teljesen megőrül, gazdáik csalódására

1 Noran Libro, Budapest, 2016.

totális izlésficamról téve tanúbizonyságot. Apropos gazdaság: azt is meg kell tanulniuk, hogy újabban talán Brunó a kert és ház igazi gazdája, nem ők, és nem Anna viszi Brunót sétálni, hanem fordítva.

Egy (Brunó által) nem várt költözés is fennakadásokat okoz az életükben, mert ugyan az állatorvos megnyugtatta őket, hogy a kutya az emberhez ragaszkodik, macska a helyhez, Brunón ennek ellenére heveny honvágy tör ki, olyannyira, hogy a család azon morfondírozik: „vagy macska ez a kutya a lelke mélyén, / vagy ezúttal a kutyadoktor bácsi / madár-, esetleg lódoktori minőségben nyilatkozott, / és alaposan becsapott minket.”

A műben elég sok az irodalmi allúzió, *A rabtartók dala* például Petőfi Sándor *A kutyák dala* című versével polemizál humoros köntösben, megállapítván, hogy teljes mértékben érvénytelen Petőfi azon megállapítása, miszerint a kutyák rabsorsban tengődnek, épp ellenkezőleg: „nem mi vagyunk-e rabok, nem nekünk kell-e / még szombaton vagy vasárnap is korán kelni (...) csak azért, mert meg kell etetni téged, / és nem nekünk kell-e állandóan arra figyelni, hogy nincs-e valami bajod, ha sokat ugatsz, / vagy nem vagy-e beteg, ha feltűnően nem ugatsz.”

A záró részben bájos gyermeki okoskodással az a megállapítás is megfogalmazódik, hogy ugyan az Akadémia az állatokra való utalásra az *amely* névmás használatát irányozza elő, de Brunóból *aki* lett, „tulajdonképpen már-már családtag”.

Műfajilag talán verses fabulának nevezhetnénk a kötetet, hiszen a főszereplője egy hannoveri véreb, de nyoma sincs itt hagyományos értelemben vett oktató/nevelő célzatnak, moralizálásnak, egyszerűen csak kapunk egy derűs történetet arról, hogy mennyire átalakul (pozitív értelemben) egy család élete, ha kutyatartásra adja a fejét.

A mondatszöveg olykor szándékoltnan körülményeskedő, dagályos, közbeékelések és apropok tarkítják, mintha Markó fabulája egyben fabulaparódia is lenne.

A történet legtöbb epizódja a kutyatartók perspektívájából van mesélve (de természetesen vannak Brunó-monológok is), így azt is mondhatnánk, a család a főszereplő, az énelbeszélő pedig hol az apa, hol, amolyan gyerekszájasan, Balázs, a (kis)fiú. Az elbeszélői (és szereplői) szövegek váltakoztatása, ennek megfelelően a nyelvi regisz-

terek egymásba csúszása izgalmas olvasmánnyá teszi a művet a narráció szempontjából is.

A folyamatos olvasást csupán az itt-ott felbukkanó, gyermekek számára ismeretlen szavak/nevek akasztják meg olykor (például: arisztokratikus, in-flagranti, esztétikai; Tandori Dezső, Bolyai János), de ez sem zavaró, és minden bizonytalanság nélkül tudatos. Arról lehet szó, hogy a gyermeket kis szellemi próbatételre ingerli a szerző. A kisebbeknek ugyebár elmagyarázza e szavak jelentését olvasás közben az apukájuk, a nagyobbak pedig, nos, azok úgyis eleget bővölik okostelefonjukat, azt is tudják, hogy google a barátjuk, elég bepötyögni az ismeretlen szót, és máris kidobja, feltéve, ha ékezethiány miatt nem adódik verebet–vér-ebet típusú malőr.

Nos, kérem, ilyen egy 21. századi (szabad)verses mese Markó Béla-mánírban: van benne egy gubancos, váratlan meglepetésektől sem mentes történet, némi játékos nevelés, sok humor, kevés (ön)íroniával fűszerezve. Téma tekintetében nem találta fel a spanyolviaszt, nem is ez a lényeg, kutyás történetből sok van már az irodalomban, és lesz is még, Markó Béla a minőségi, szellemes szórakoztatás igényével írta meg a magáét, és ezt a gyermekek honorálják. Lám, még a szüleik is.

A *Brunó, a kedves véreb* szép könyv is, Jánosi Andrea elegáns, színes, mozgalmasság-játékos illusztrációi jól harmonizálnak a szöveggel, még befogadóbarátabbá téve azt.

Megállapíthatjuk, hogy bármilyen műfajhoz, formához nyúl Markó, abban sikerül nagyot alkotnia. Felnőtteknek szóló versei, esszéi mellett folyamatosan jelen van a gyermekirodalomban is, mégpedig olyan alkotásokkal, amelyek ütnek a gyermekek ösztönösen szigorú és a felnőttek tudatosan igényes mércéjét egyaránt (nem véletlenül lett e könyv műfajmeghatározása: „versek gyermekeknek és felnőtteknek”).

Tomonicska Ingrid

BALÁZSOLÁS, AVAGY EGY „VÁROSI KISFIÚ” GYÓGYÍTÓ MITOLÓGIÁJA

- Borsodi L. László: Balázsolás¹-

A gyermekversírás minden tekintetben kényes és kockázatos vállalkozás, mivel őszintébb lény nincs a Földön, ezáltal szigorúbb kritikusa sem az írónak, mint a gyermek. Ezzel a gondolattal vettem kezembe Borsodi L. László első, gyermekeknek szánt prózaverskötetét, amely 2016 áprilisában látott napvilágot a csikszeredai Pallas-Akadémia Könyvkiadónál. Igényes kiadásnak tűnik már első pillantásra, a szöveg szerves részének érezhetjük Tomos Tünde illusztrációit is.

A huszonnegy szöveget tartalmazó kötet az óvodás Balázs világának minden fontos állomását láttatja, az óvoda első napjától – amikor Anya és Apa, előzetes felkészítés alapján, elviszik az óvodába, amelynek nem látja értelmét, mivel „játékok itthon is vannak, a sok gyerek nem hiányzik” – ennek a korszaknak a lejártáig, amikor iskolába kell mennie. Abban a pillanatban viszont akár „egy kicsivel kisebb fiú” is lenne, a Tesójának is odaadná bármelyik játékát, csak maradjon „még egy kicsit az oviban”. A kötet végén az óvoda egy új, szintén kalandosnak képzelt világ küszöbén áll, amelyet nagyosan tudomásul vesz, az az érzésünk, hogy elfogadja, és érvelni is próbál az új világ értelmével, mert le fogja tudni írni, hogy „Apa”, „Any”, majd a Tesóját is azért, „hogy örüljön” (*Ha megtanulok írni*), de kiderül, hogy csak azért fogadja el mindezt, mert „[ezt] mondta egy reggel Anya” (*Nagyfiú lettem*), és újra nem érti, „az egésze mi szükség”.

A szövegek miniatűr narratívák, a gyermeket ért benyomások megjelenítői: tartalmaznak rutinelemeket (*Délutáni alvás*), Balázs hétköznapijainak a programját (az óvodába *Mamival megyek*) és hétvégéit (*Amikor szombat van*). Az őt ért hatásokat kicsattanó örömmel vagy felnőtt komolysággal veszi birtokba, hol hangoskodva, hol szótlánul

1 Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csikszereda, 2016.

találjuk, néha bátran, máskor félénken, türelmetlenül vagy beletörődéssel.

Balázs, a városi gyerek világa végtelenül színes és mozgalmas univerzum, olyan, amelyben bármelyik gyerek megtalálhatja a saját helyét. Mozgástere véges, és éppen ez az, ami értékessé teszi számára. Mindegyik térben biztosan, otthonosan mozog. Ilyen az óvoda kaval-kádszerű közege a szekrényel és a teremmel, ahova csak átöltözés után lehet bemenni (*Mamival megyek*), vagy ahol a sarokba kerülhet az ember, háttal a többieknek (*Marci megharapta*); ilyen hely az udvar, ahol lehet hintázni, csúszdázni és „beleesni a homokba” (*Miután egyedül*), vagy a lakás is, ahol óvoda után le kell feküdnie, ami nemcsak azért jó, mert Anya és Apa azalatt hazaérnek, hanem azért is, mert megint nő „egy egész millimétert” (*Délutáni alvás*). Mamánál és Tatánál is otthon van, ahová ugyan ritkábban jár, de ahol nagyon szeret lenni, mert van műhely és csűr, „van udvaruk és kertjük a ház körül”, akár a másik tatánál, ahol Bebe nagynénjével szintén kimehet az udvarra.

A Balázs világát benépesítő emberek hétköznapiak, ugyanakkor mikrokozmoszának a pillérei. A szűkebb körben ott található Anya és Apa, akik már az első szövegtől a könyv szereplői, jelezve, hogy számára mennyire fontosak. Őket követik a tágabb család tagjai: Mami, aki egy idő után óvodába viszi – mert Anya is, Apa is munkába járnak, mert „ha nem járnának, kirúgnák őket”, pedig valószínűleg nem a rúgástól félnek –, akitől eleinte naponta könnyes búcsút vesz, miután őt átöltöztette, és aki ígéretéhez híven még soha nem hagyta ott. Aztán ott van Bebe, aki inkább a barátja, mint a nagynénje, mert sokat játszanak, kártyáznak stb., de főképpen azért, mert jókat tudnak beszélgetni, és szavak nélkül is megértik egymást olyankor, amikor Balázs szavakban nem tudná elmondani, mit érez. Ott van Mama is, aki megengedi, hogy etesse az állatsereget, és megsimogassa a kutyát, Tata, akivel traktorozhat, és a másik Tata, akit minden vasárnap meglátogat.

Ez a kör egyre tágul, ahogyan a gyermek érdeklődési köre és foglalkozásai is. Nagyon fontos szerepet játszanak ebben az óvodástársak, akiknek a kistársadalmába egyáltalán nem nehéz belépni, amint azt az új fiú, Bence esete is mutatja (*Bence, az új fiú*). A gyermeki természetesség és elfogadás, amit a felnőtt teljesen elfelejt, nem nézi azt, hogy Bence „négyéves még csak”, és először jött az oviba, hanem

játékot cserélnek, és egész nap együtt játszanak. A barátság alapfeltétele az engedés. Ahhoz, hogy másnap is barátok legyenek, hajlandók a kompromisszumra: például Bence csak szirupot kap szuri helyett a mentős játék közben. Az elfogadás Panna esetében is érzékelhető, aki a legjobb barátja (*Panna a barátom*). A barátság szilárdsága annak köszönhető, hogy Pannának göndörebb a haja, „egészen normális”, „nem olyan, mint a többi kislány”, annak ellenére, hogy kisebb, hogy babákkal vagy éppen anyukásdit akar játszani.

Természetesen az óvodában nemcsak jó barátok vannak. Egy jó barát pillanatokon belül ellenséggé változhat, hogy ugyanolyan hamar újra jó barátok lehessenek. Az úgy szokott működni, hogy „Marci megharapta a kezemet, miután én meghúztam a haját, mert ő meglökött, pedig én csak megvakartam a hátát, nem az arcát karmoltam meg” (*Marci megharapta*). Ez azt bizonyítja, hogy Balázs barátaival együtt – mint minden gyermek – „jó gyerek” is tud lenni (*Segíték*), de a csintalanság sem hiányzik belőle (*Amikor mérges leszek; Marci megharapta*).

A gyermekesereg fölött (Bence, Panna, Réka, Sanyi, Orsi, Marci, Ákos, Ágnes stb.) Óvo néni áll, akit a szülők elfelejtenek említeni Balázsnak az első óvodás napja előtt, és akiről a kötet végén már tudja, hogy Tanci néni fogja felváltani. Nem feledkezhetünk meg a „ronda dadá”-ról sem, akiről szintén *elfelejtenek* említést tenni a szülők, mielőtt elvisziki első óvodai kalandjára.

Krízishelyzetet nemcsak az óvodából való ki- vagy belépés jelent, hanem az új családtag, a Tesó megjelenése is, aki felborítja Balázs világának rendjét. Csalódást okoz neki, mert amikor Doktor Néni előhívta Anya hasából, kiderült, hogy kicsi, nem tud járni... ráadásul lány, babázni fog, és nem autózni, tehát játszani sem tud vele. Mindennek a tetejében még a szobáját is elfoglalta: „amikor ébren van, sokat sír, amikor alszik, csendben kell járkálni a házban”. Szülei minden magyarázata ellenére úgy érzi, „tesónak lenni nem könnyű”, ezért egyszer meg is kérdezi Anyát, hogy nem „tenné-e vissza a Doktor Néni a hasába” egy kicsit (*A Tesóm; Mindig ugyanaz*).

Balázs világa állandó mozgásban levő világ, ami ha nem is mindig konkrét gesztusokban nyilvánul meg, a pörgés érzését ébreszti bennünk a gyerekekre jellemző kíváncsiság és az ebből fakadó

kérdőzködés formájában, amire a felnőtt általában csak bólogat, érdeklődést mímelve.

A 21. században is jönnek létre (új) mítoszok, ezt erősíti meg Borsodi L. László könyve, azt láttatva, hogy egy szokványos városi gyerek szokványos családja, barátai és tevékenységei mitológiává válhatnak, amelyben minden gyermek magára ismerhet, barátjának nevezheti Balázst és az őt körülvevőket, mert minden gyermeknek lehet egy Anyája, Apája, Mamija, Bebéje, Mamája, Tatája, Pannája vagy Bencéje. És mindez a gyermek szemszögéből válik hozzáférhetővé. Az egyes szám első személy használata nemcsak a szövegek hitelességét biztosítja, hanem a gyermek számára könnyen lehetővé teszi az azonosulás folyamatát, a felnőtt számára pedig feleleveníti azt az univerzumot, amelyben még minden egyszerűbb volt élni, így kissé mi, felnőttek is magunkénak vallhatjuk a kíváncsi gyermek örök érdeklődését, rácsodálkozását a világra. A kötet eredetiségét növeli a sikeres címválasztás, amely amellet, hogy a szerző fiának a nevét tartalmazza, és gyűjtőereje van, a költő vallási kötődését is mutatja, tudniillik a balázsolás egy katolikus áldás, amely elűzi a betegségeket, és gyógyító hatása van. Így a *Balázsolás* azonosulás, egyben gyógyulás kis- és nagyolvasóinak egyaránt.

A Székelyföld előfizetőinek és állandó támogatóinak névsora

Románia

MAGÁNSZEMÉLYEK

- Dr. Ábrám Zoltán - Marosvásárhely
Abrán Tünde - Székelyudvarhely
Albert Ernő - Sepsiszentgyörgy
Albert Géza - Székelyudvarhely
Dr. Ambrus József - Székelyudvarhely
Andrási Ilona - Alsósófalva
András Pál - Bukarest
Antal Attila - Csíkszereda
Antal Dénes - Csikmadaras
Dr. Antal Erzsébet - Csíkszentdomokos
Antal István - Székelyudvarhely
Br. Apor Csaba - Marosvásárhely
Dr. Aross Melinda - Székelyudvarhely
Árvay Katalin - Sepsiszentgyörgy
Asztalos István - Székelyudvarhely
Bács Károly - Csíkszereda
Bajkó István - Csíkszentmárton
Bajna György - Gyergyószentmiklós
Bakk-Dávid Enikő - Kézdivásárhely
Bakk Pál - Szentkatolna
Balázs Dénes - Csíkrákos
Dr. Balázs Lajos - Csíkszereda
Balácsi-Pál Etel - Csíkszereda
Bán Kata - Székelyudvarhely
Barabás Imre - Gyergyóremete
Bara Béla - Csíkszereda
Baracsi Levente - Arad
Baricz Lajos - Marosszentgyörgy
Bartha Árpád - Kászónújfalva
Bartha György - Csíkszereda
Bartha Imre - Székelyudvarhely
Bartók Melinda - Kézdivásárhely
Bartos Jenő - Jászvásár
Bege Károly - Gyergyócsomafalva
Benkő Levente - Magyarvista
Bernád Ilona - Marosvásárhely
Berszán Lajos - Gyimesfelsőlok
Berze Imre - Székelyudvarhely
Bethlen Anikó - Marosvásárhely
Bíró Ambrus Lenke - Székelyudvarhely
Bíró Gábor - Csikmadaras
Dr. Bíró Gábor - Kézdivásárhely
Bíró Géza - Gyergyószentmiklós
Bíró László - Kalotaszentkirály
Bíró Levente-Tibor - Kézdivásárhely
Bíró Réka - Barót
Bocskay Vince - Szováta
Bodó István - Csíkszereda
Bodor Attila - Sepsiszentgyörgy
Bogdán László - Sepsiszentgyörgy
Bogdán Zsolt - Kolozsvár
Bojtor Attila - Gyulafehérvár
Borbáth Erzsébet - Csíkszereda
Borbély László - Csíkszereda
Borbély Tamás - Marosvásárhely
Borbély Zsolt Attila - Arad
Borboly Csaba - Csíkszereda
Dr. Borboly István - Gyergyócsomafalva
Dr. Borcsa János - Kézdivásárhely
Borsa István - Csíkszereda
Botár István - Csíkszereda
Bölöni Domokos - Marosvásárhely
Burus János Botond - Csíkszereda
Czellecz Jenő - Marosvásárhely
Czikó László - Búzásbesenyő
Czipa Attila - Kézdivásárhely
Czoppelt Julianna - Kovászna
Császár Vilmos - Csíkrákos
Csatlós Mihály Levente - Kézdivásárhely
Cseke Péter - Kolozsvár
Ft. Msgr. Csíki Dénes - Nyáradköszvényes
Csiki Zoltán - Parajd
Dr. Csizsár Anna - Marosvásárhely
Csiszer Imre Csaba - Csíkszereda

- Csúcs Mária – Csíkszereda
 Daczó Katalin – Csíkszépvíz
 Dánél Sándor – Csíkszereda
 Damó Csaba – Kézdivásárhely
 Darkó Béla – Marosvásárhely
 Daróczi Béla – Marosvásárhely
 Ft. Darvas-Kozma József –
 Csíkszereda
 Darvas Mária – Gyergyóalfalu
 Dávid Gyula – Kolozsvár
 Dávid Katalin – Székelyudvarhely
 Dávid Zoltán – Kolozsvár
 Deák Ferenc – Csernáton
 Deme László – Csernáton
 Demeter Edit – Kézdiszentlélek
 Dénes Emőke – Homoródalmás
 Dénes Erzsébet – Homoródszentpál
 Dénes László – Nagyvárád
 Dézsi Zoltán – Gyergyószentmiklós
 Diénes Gábor – Nagybánya
 Dimény Attila – Kézdivásárhely
 Dimény Haszmann Orsolya –
 Csernáton
 Dobos Sándor – Nagyvárád
 Dr. Dóczy Annamária – Marosvásárhely
 Dr. Dombi Csaba Ábel – Felsőbánya
 Domokos Éva – Arad
 Ft. Drócsa László – Nyárádszereda
 Duma András – Klézse
 Egyed Emese – Kolozsvár
 Egyed Ufó Zoltán – Küküllőkemény-
 falva
 Eigel Tibor – Csíkszereda
 Dr. Elek Sándor – Csíkszereda
 Elekes András – Csíkpálfalva
 Elekes Antal – Temesvár
 Elekes István – Gyergyóújfalu
 Elekes Károly – Sepsiszentgyörgy
 Elekes Péter – Kászontíz
 Farkas Ambrus – Sepsiszentgyörgy
 Farkas Antal – Székelyudvarhely
 Farkas László – Gyergyócsomafalva
 Farkas Miklós – Segesvár
 Farkas Réka – Sepsiszentgyörgy
 Dr. Fehér István – Székelyudvarhely
 Fekete Albert – Csíkszereda
 Ferencz Éva – Kézdivásárhely
 Ferencz Gizella – Kézdivásárhely
 Dr. Ferencz László – Marosvásár-
 hely
 Fischer Alfréd – Székelyudvarhely
 Fodor György – Székelyudvarhely
 Fodor Levente – Csíkszögöd
 Dr. Fodor István – Csíkszereda
 Fodor István – Sepsiszentgyörgy
 Fodor Pál – Sepsiszentgyörgy
 Forró László – Bukarest
 Fuják Gyula – Csíkszereda (2 darab
 egyéves előfizetés)
 Funariu Éva – Szeben
 Fülöp Géza – Marosvásárhely
 Fülöp Lajos – Székelykeresztúr
 Fülöp Sándor – Gyergyóalfalu
 Fülöp-Török Réka – Kézdivásárhely
 Gajdó Albert – Csernáton
 Gál Attila – Székelyudvarhely
 Gáldi György – Bukarest
 Gál Katalin – Gyergyóújfalu
 Gáll Levente – Csíkmadaras
 Gálfalvi György – Marosvásárhely
 Gálfalvi Zsolt – Marosvásárhely
 Dr. Garda Dezső –
 Gyergyószentmiklós
 Gáspár Sándor – Marosvásárhely
 Gazda Árpád – Magyarfenes
 Gazda József – Kovászna
 Geréd Gábor – Székelyudvarhely
 Gergely Borbála – Csíkszereda
 Gergely Zoltán – Kolozsvár
 Dr. Germán Salló Márta – Marosvá-
 sárhely
 Györfi Jenő – Nyárádmagyarós
 Dr. Györfi Sándor – Csíkszicsó
 Haáz Sándor – Székelyudvarhely
 Hadnagy Géza – Farkaslaka
 Hantz András – Kolozsvár
 Hegedűs Enikő – Csíkszereda
 Hegyi Sándor – Székelyudvarhely
 Hertza Mikola – Csíkszereda
 Dr. Holló Attila – Csíkszereda

- Dr. Horváth Anna és Dr. Horváth István - Kolozsvár
 Horváth Kovács Ádám - Marosvásárhely
 Hubert Sándor - Bukarest
 Illyés Ferenc - Székelykeresztúr
 Imecs Márton - Kolozsvár
 Imre Jolán - Csíkszereda
 István Adrian - Székelyderzs
 Istvánffy Katalin - Torda
 Izsák Balázs Árpád - Marosvásárhely
 Jakab Attila Árpád - Székelyudvarhely
 Jancsó Miklós - Kolozsvár
 János Ágnes - Csíkszereda
 János Julianna - Csíkszereda
 Jánosi Bertalan - Csíkszereda
 Jánosi Csaba - Csíkszereda
 Joikits Attila - Szilágysomlyó
 József Álmos - Sepsiszentgyörgy
 Juhász B. Tünde - Csíkszereda
 Kacsó Elemér - Temesvár
 Kacsó József - Hármashalu
 Kakas Zoltán - Sepsiszentgyörgy
 Káli Király István - Marosvásárhely
 Gróf Kálnoky Tibor - Sepsikőröspatak
 Kánya József - Csíkszereda
 Kassay Vilmos - Csíkszereda
 Katona Lajos - Kolozsvár
 Kedves Béla - Gyimesközéplök
 Kémenes Bernadette - Gyergyószentmiklós
 Kerekes Ágnes - Nagyvárad
 Dr. Kerekes Jenő - Maksa
 Keresztes Péter és Kedves Emőke - Temesvár
 Dr. Kikeli Pál István - Marosvásárhely
 Király László és Edit - Nagyenyed
 Király Zoltán - Kolozsvár
 Kiss Jenő - Sepsiszentgyörgy
 Kiss Lázárné Éva - Kézdivásárhely
 Kiss Lóránd - Marosvásárhely
 Kocsis László - Marosvásárhely
 Kolbert Tünde - Borszék
 Kolumbán-Antal József - Zetelaka
 Kolumbán Gábor - Énlaka
 Kolumbán László - Székelyudvarhely
 Kóncsag László - Szentegyháza
 Konsza Vilmos - Sepsiszentgyörgy
 Kónya-Hamar Zsuzsanna és Dr. Kónya-Hamar Sándor - Kolozsvár
 Koszta Gabriella - Marosvásárhely
 Dr. Kovács Albert - Bukarest
 Kovács Barna - Marosvásárhely
 Kovács Béla - Érmihályfalva
 Kovács Emil Lajos - Szatmárnémeti
 Kovács Katalin - Csíkszereda
 Kovács Mária - Székelyudvarhely
 Kovács Piroska - Márafalva
 Kovács Zsuzsanna - Bukarest
 Dr. Kozma Dezső - Kolozsvár
 Kozma-Péter Dénes - Zetelaka
 Köllő Félix - Csíkszereda
 Kőszegi Enikő - Csíkszereda
 Dr. Kuna Tibor - Csíkszereda
 Dr. Kurkó János - Székelyudvarhely
 Kristó Boróka - Csíkszereda
 Kürti Miklós - Kolozsvár
 Laczkó-Albert Elemér - Gyergyóremete
 Laczkó Anita - Gyergyóremete
 Laczkó György - Székelyudvarhely
 Laczkó Szentmiklósi Endre - Gyergyóremete
 László Attila - Jászvásár
 Lászlófy Pál István - Csíkszereda
 László György - Maroskeresztúr
 Dr. László Ilona - Marosvásárhely
 Lázár Lilla - Csíkszereda
 Lázár Pál - Marosvásárhely
 Lehoczky Ferenc - Arad
 Léstyán Dénes - Csíkszereda
 Léstyán Sándor - Kézdivásárhely
 Loghin Gizella - Brassó
 Lőrentz Éva-Noémi - Brassó
 Lőrincz Ágnes - Marosvásárhely
 Lőrincz József - Székelyudvarhely
 Madaras Lázár - Brassó
 Mag István - Lövete

- Dr. Major Zoltán Zsigmond – Kolozsvár
Dr. Makai Magoss Csaba –
Felsőbánya
Markó Béla – Marosszentkirály
Márk Dezső – Csíkszereda
Dr. Marton József – Gyulafehérvár
Márton Ferenc – Temesvár
Márton Károly – Marosvásárhely
Maşteriu Erzsébet – Gyergyóremete
Dr. Máthé Dénes – Kolozsvár
Mátyás Endre – Szováta
Dr. Mátyus Gyula – Székelyudvarhely
Menyhárt Edit – Székelyudvarhely
Mester Zoltán – Szováta
Dr. Mészáros Gergely – Csíkszereda
Mihály András – Csíkszereda
Mihály Csaba – Csíkszentdomokos
Mihály János – Lövéte
Mihály Orsolya – Kolozsvár
Mikes Borbála – Uzon
Miklós Imre – Csíkszereda
Miklós Levente-József – Székely-
udvarhely
Miklós Sándor – Csíkszentlélek
Miklós Tamás – Marosvásárhely
Mikó Júlia – Brassó
Mikola Éva – Torja
Dr. Mild Edit – Sepsiszentgyörgy
Mincsor Erzsébet – Gyergyóremete
Mirk László – Csíkszereda
Molnár Endre – Marosvásárhely
Molnár Lea – Csíkszereda
Murádin László – Kolozsvár
Murányi János – Székelyudvarhely
Müller Dezső – Vámfalu
Nádudvary György – Brassó
Nagy Árpád – Csíkszentdomokos
Dr. Nagy Attila – Marosvásárhely
Dr. Nagy Béla – Székelyudvarhely
Nagy Benedek – Csíkszereda
Dr. Nagy Benedek – Csíkszentkirály
Nagy József – Gyergyóremete
Nagy Melinda – Nagyvárad
Nagy Sándor – Székelyudvarhely
Németh Irén – Vulkán
Németh Szilveszter – Csíkkarcfalva
Nete Mariana – Csíkszereda
Novák Sándor – Marosvásárhely
Oláh Sándor – Csíkszereda
Olti Kálmán – Csíkszereda
Orbók Ilona – Csíkszereda
Orendi István – Székelyudvarhely
Dr. Ozsváth Imola – Székelyudvarhely
Pál Zoltán – Csíkdánfalva
Pálffy József – Csíkszereda
Papp Zoltán – Zilah
Péntek János – Kolozsvár
Péter Éva – Csíkszereda
Péter Gergely – Csíkszereda
Péter Péter – Székelyudvarhely
Pethő Ilona – Csíkszereda
Petres Sándor – Csíkszereda
Dr. Piros György – Csíkszereda
Portik Bakai Ádám – Gyergyóremete
(7 darab egyéves előfizetés)
Dr. Puskás Attila – Marosvásárhely
Dr. Rácz Katalin – Marosvásárhely
Ráduly János – Kibéd
Rákosi István – Sepsiszentgyörgy
Rákosi Zoltán – Sepsiszentgyörgy
Rancz Árpád – Csíkszereda
Rancz Gyárfás Zsuzsanna –
Kézdivásárhely
Rokaly József – Gyergyószentmiklós
Russó Bors Tibor – Csíkszentkirály
Sata Lóránd – Voluntari
Sántha Emese – Marosvásárhely
Sata Kinga Koretta – Magyarvita
Sata Klára – Csíkszereda
Ft. Sebestyén Péter – Marosvásárhely
Sebestyén Rita – Kézdiszentlélek
Seprődi József – Dicsőszentmárton
Silye Béla – Székelyudvarhely
Siklódi Olga – Székelyudvarhely
Sipos László – Felvinc
Sóbester Klára – Marosvásárhely
Sófalvi László – Székelyudvarhely
Sógor Árpád – Kolozsvár
Sógor Csaba – Csíkvacsárcsi
Sógor Géza – Kányád

- Sógor Gyula – Aranyosgyéres
 Dr. Soós Szabó Klára – Csíkszereda
 Straub Etelka – Borosjenő
 Szabados Béla – Csíkszereda
 Szabó Andor – Bukarest
 Szabó Attila – Nagyalambfalva
 Szabó Ferenc – Gyergyóditró
 Szabó Judit – Kézdivásárhely
 Szabó Magdolna – Csíkcsecső
 Szabó M. Barna – Székelyudvarhely
 Szabó Nándor – Marosvásárhely
 Szabó Noémi – Csíkszereda
 Szabó Piroska – Nagyvárad
 Szabó Sándor – Homoródalmás
 Dr. Szabó Sándor – Székelyudvarhely
 Szász-Bertalan Anna – Csíkszereda
 Dr. Szász Éva – Gyergyóalfalu
 Szász Katalin – Bukarest
 Szász Kinga – Kézdivásárhely
 Szász Zoltán – Székelyudvarhely
 Szatmári József – Marosvásárhely
 Szatmáry János – Gyergyószentmiklós
 Szatmáry Margit – Gyergyószentmiklós
 Dr. Szatmári Sebestyén – Csíkszereda
 Dr. Szatmári Szabolcs – Marosvásárhely
 Szávai Márton – Enlaka
 Szekeres Adorján – Csíkszereda
 Székely Ágnes – Balánbánya
 Székely Ferenc – Vadasd
 Székely Levente – Csíkszereda
 Székely Szabó Zoltán – Marosvásárhely
 Széll (Horváth) Anna – Kolozsvár
 Szén Olga – Datk
 Szén Sándor – Siménfalva
 Szilágyi Németh Éva – Kolozsvár
 Dr. Szilveszter László Szilárd –
 Sáromberke
 Szöcs István – Szentegyháza
 Szöcs Viktor – Kovászna
 Tamás Béla – Csíkszereda
 Tamás Géza – Székelyudvarhely
 Tamás Huba – Homoródkarácsonyfalva
 Tamás Klára – Csíkszereda
 Tamás József – Csíkszereda
 Tánzos Vilmos – Kolozsvár
 Tankó Gyula – Gyimesközéplek
 Tapodi Zsuzsa – Sepsiszentgyörgy
 Tiboldi István – Csíkszereda
 Tódor Béla – Kézdiálbis
 Tódor Gábor – Homoródalmás
 Tófalvi Zoltán – Marosvásárhely
 Tóth Mária – Arad
 Tőke Mária Magdolna – Csíkszereda
 Tőtős Katalin – Zilah
 Török Áron – Sepsiszentgyörgy
 Török József – Lövéte
 Török István – Koronka
 Dr. Török Sándor – Kovászna
 Tövissi Zsolt – Csíkszereda
 Tulit Ferenc – Csíkszereda
 Vajda József – Csíkszereda
 Vántsa László – Marosvásárhely
 Ványolós A. István – Székely-
 udvarhely
 Varga Edit – Gyergyóremete
 Vass Mária – Csíktaploca
 Vén Ferenc – Kézdiálbis
 Veres István – Szatmárnémeti
 Dr. Veress István – Szilágysomlyó
 Veress János – Kovászna
 Vetró András – Kézdivásárhely
 Vitályos Réka – Marosvásárhely
 Vitos László – Csíkszereda
 Vorzsák János – Csíkszereda
 Vorzsák Margit – Csíkszereda
 Dr. Waczel Attila – Csikkarcfalva
 Zágoni Elemér – Karcfalva
 Zonda Csaba – Csíkszereda
 Zöld János – Salamás
 Zsigmond Margit – Székelyudvarhely
 Zsók László – Sepsiszentgyörgy

INTÉZMÉNYEK

- Általános Iskola – Esztelnek
 Általános Iskola – Felsőrákos
 Általános Iskola – Futásfalva
 Általános Iskola – Gyergyószárhegy
 Általános Iskola – Gyergyóremete
 Általános Iskola – Imecsfalva

- Általános Iskola - Kézdiálbis
 Általános Iskola - Kézdiálmás
 Általános Iskola - Kézdikővár
 Általános Iskola - Közéapajta
 Általános Iskola - Málnás
 Általános Iskola - Nagyalambfalva
 Általános Iskola - Nyárádmagyarós
 Általános Iskola - Nyujtód
 Általános Iskola - Ozsdola
 Általános Iskola - Sepsibükszád
 Általános Iskola - Szentkatolna
 Általános Iskola - Torja
 Általános Iskola - Uzon
 Általános Iskola - Vargyas
 Általános Iskola - Zabola
 Általános Iskola - Zágón
 Apáczai Csere János Pedagógusok
 Háza - Csíkszereda
 Dr. Balás Gábor Községi Könyvtár
 - Gyergyóremete
 Bernády Közművelődési Egylet -
 Szováta
 Csíki Székely Múzeum - Csíkszereda
 Csíkszépvízi Öregotthon - Csíkszépvíz
 Derex Com Kft. - Bukarest
 Dokumentációs Könyvtár -
 Székelyudvarhely
 Exa-Trade Kft. - Székelyudvarhely
 Gyulafehérvári Római Katolikus Érsek-
 ség Csíkszeredai Segédpüspöksége
 Hargita Megyei Tanfelügyelőség -
 Csíkszereda
 Hargita Megyei Szociális és Gyerekvé-
 delmi Igazgatóság - Csíkszereda
 Iskolai Könyvtár - Szárazajta
 Iskolai Könyvtár - Székelyszáldobos
 Kájoni János Megyei Könyvtár -
 Csíkszereda (2 db. egyéves előfi-
 zetés)
 Keramika Kft. - Csíkszereda
 Kézdivásárhelyi Múzeum -
 Kézdivásárhely
 Kontur Kft. - Csíkszereda (5 db.
 egyéves előfizetés)
- Kovászna Megyei Alkotóközpont -
 Sepsiszentgyörgy
 Kovászna Megyei Könyvtár - Sepsi-
 szentgyörgy (2 db. egyéves előfi-
 zetés)
 Kovászna Megyei Tanács - Sepsi-
 szentgyörgy
 Községi Könyvtár - Balánbánya
 Községi Könyvtár - Barátos
 Községi Könyvtár - Bardoc
 Községi Könyvtár - Bereck
 Községi Könyvtár - Bögöz
 Községi Könyvtár - Bölön
 Községi Könyvtár - Csernáton
 Községi Könyvtár - Csikdánfalva
 Községi Könyvtár - Csikkozmas
 Községi Könyvtár - Csikmadéfalva
 Községi Könyvtár - Csikpálfalva
 Községi Könyvtár - Csikszentdomokos
 Községi Könyvtár - Csikszentgyörgy
 Községi Könyvtár - Csikszentmárton
 Községi Könyvtár - Csikszentmihály
 Községi Könyvtár - Csikszensimon
 Községi Könyvtár - Csíkszépvíz
 Községi Könyvtár - Etéd
 Községi Könyvtár - Felsőboldogfalva
 Községi Könyvtár - Fenyéd
 Községi Könyvtár - Galócás
 Községi Könyvtár - Gelence
 Községi Könyvtár - Gidófalva
 Községi Könyvtár - Gyergyóalfalu
 Községi Könyvtár - Gyergyócsomafalva
 Községi Könyvtár - Gyergyóditró
 Községi Könyvtár - Gyergyószár-
 hegy
 Községi Könyvtár - Gyergyóremete
 Községi Könyvtár - Gyergyóújfalu
 Községi Könyvtár - Gyimesfelsőlok
 Községi Könyvtár - Gyimesközéplak
 Községi Könyvtár - Hídvég
 Községi Könyvtár - Homoródalmás
 Községi Könyvtár - Homoródszent-
 márton
 Községi Könyvtár - Kányád
 Községi Könyvtár - Kápolnásfalva

- Községi Könyvtár – Karcfalva
 Községi Könyvtár – Kászón
 Községi Könyvtár – Kézdiipolyán
 Községi Könyvtár – Kézdiszentlélek
 Községi Könyvtár – Kommandó
 Községi Könyvtár – Korond
 Községi Könyvtár – Kökös
 Községi Könyvtár – Lemhény
 Községi Könyvtár – Lövéte
 Községi Könyvtár – Maksa
 Községi Könyvtár – Mikóújfalu
 Községi Könyvtár – Nagyajta
 Községi Könyvtár – Nagybacon
 Községi Könyvtár – Nyárád-
 magyarós
 Községi Könyvtár – Oklánd
 Községi Könyvtár – Oroszhegy
 Községi Könyvtár – Oszdola
 Községi Könyvtár – Parajd
 Községi Könyvtár – Réty
 Községi Könyvtár – Románandrás-
 falva
 Községi Könyvtár – Sepsibodok
 Községi Könyvtár – Sepsikőröspatak
 Községi Könyvtár – Siménfalva
 Községi Könyvtár – Székelyderzs
 Községi Könyvtár – Székelyvarság
 Községi Könyvtár – Szentábrahám
 Községi Könyvtár – Szentersébet
 Községi Könyvtár – Torja
 Községi Könyvtár – Újszékely
 Községi Könyvtár – Uzon
 Községi Könyvtár – Váralja
 Községi Könyvtár – Vargyas
 Községi Könyvtár – Zabola
 Községi Könyvtár – Zágón
 Községi Könyvtár – Zetelaka
 Kulturális Központ – Gyergyószent-
 miklós
 Magyarország Főkonzulátusa – Csík-
 szereda
 Manpres Distribution Kft. – Bukarest
 Mix KFT – Csíkszereda
 Nagy István Művészeti Líceum –
 Csíkszereda
 Németh Géza Egyesület – Csíkszereda
 Nemzeti Kisebbségkutató Intézet –
 Kolozsvár
 Nemzeti Színház – Marosvásárhely
 Polgármesteri Hivatal – Csíkszere-
 da (5 db. egyéves előfizetés)
 Római Katolikus Plébánia – Túr
 Romániai Magyar Pedagógusok Szö-
 vetsége – Csíkszereda
 Salamon Ernő Líceum – Gyergyó-
 szentmiklós
 Sapiaientia Alapítvány – Kolozsvár
 Sapiaientia Egyetem Könyvtára –
 Csíkszereda
 Székely Nemzeti Múzeum – Sepsí-
 szentgyörgy
 Szent Erzsébet Öregotthon –
 Gyergyószentmiklós
 Tamási Aron Gimnázium – Székely-
 udvarhely
 Tamási Aron Színház – Sepsiszent-
 györgy
 Tarisznyás Márton Múzeum – Gyer-
 gyószentmiklós
 Tortoma Kft. – Barót
 Unitárius Parókia – Marosvásárhely
 Városi Könyvtár – Barót
 Városi Könyvtár – Borszék
 Városi Könyvtár – Gyergyószent-
 miklós
 Városi Könyvtár – Kézdivásárhely
 Városi Könyvtár – Kovászna
 Városi Könyvtár – Maroshévíz
 Városi Könyvtár – Székelyudvarhely
 Városi Könyvtár – Szentegyháza
 Városi Könyvtár – Tusnádfürdő
 Városi Művelődési Ház – Barót
 Br. Wesselényi Miklós Városi Könyv-
 tár – Kézdivásárhely

Magyarország*MAGÁNSZEMÉLYEK*

- Ágh István – Budapest
 Dr. Antal Balázs – Budapest
 Bakos József – Budapest
 Dr. Balássy Péter – Szombathely
 Bálint Gábor – Dabas
 Barta László – Budapest
 Dr. Bartók Gergely – Budapest
 Báthori Csaba – Budapest
 Beke Mihály András – Budapest
 Bereczky Gábor – Budapest
 Bertha Zoltán – Debrecen
 Bíró Miklós – Budapest
 Birtalan Ferenc – Budapest
 Dr. Botz Lajos – Pécs
 Bodor Ádám – Budapest
 Borbás János – Veszprém
 Dr. Borboly István – Budapest
 Bozó Zoltán – Szentes
 Bőjte-Petneházy Réka – Győr
 Burján Pál – Pécs
 Czakó Gábor – Budapest
 Császár Zoltán – Budapest
 Csenger Levente – Üröm
 Csontó Lajos – Pilisborosjenő
 Dávid Ferenc – Szentes
 Dávid Gyula – Szigetszentmiklós
 Dr. Demeter Béla – Kemece
 Dr. Dobos László – Budapest
 Dobozi Eszter – Kecskemét
 Dömötör Zoltán – Csömör
 Dr. Erdei Antal – Gyöngyössolymos
 Farkas Zoltán – Veszprém
 Fazekas Edit – Cegléd
 Dr. Fázsy Szabolcs – Budapest
 Fejér Istvánné – Szentes
 Fekete Béláné – Budapest
 Fekete Miklós – Szeged
 Ferencz Ernő – Páty
 Dr. Ferenczi Tibor – Budapest
 Dr. Ferencz Csaba – Budapest
 Ferencz I. Szabolcs – Budapest
 Dr. Fülekgyörgy – Budapest
 Fűrjesi Csaba – Budapest
 Fűzi Michael Stephan – Budapest
 Dr. Gál József – Budapest
 Gálffy Attila – Budapest
 Gátay István – Devecser
 Dr. Gottwald Péter – Győr
 Guba Pál – Miskolc
 György Tünde – Budapest
 Hankó Zoltán – Kistarcsa
 Harmath Ilona – Baja
 Dr. Hartványi Tamás – Győr
 Hayek Ibolya – Budapest
 Herman Levente – Budapest
 Horváth Zoltán és Imecs Emese –
 Budapest
 Ilia Mihály – Szeged
 Dr. Iszlai Sándor – Berettyóújfalu
 Iancu Laura – Velence
 Grófné Jancsó Zsuzsanna – Kalocsa
 Ifj. Jancsó Gyula – Budapest
 Jancsó Gyula – Dunapataj
 Jancsó Klára Katalin – Biatorbágy
 Dr. Jánosi Ildikó Kinga – Szeged
 Jánosiné Dandui Gyöngyi – Budapest
 Kántor József – Baja
 Kányádi Sándor – Budapest
 Kádár Tibor – Veszprém
 Karap Ágnes – Budapest
 Dr. Kata Mihály – Szeged
 Keppel Gyula – Budapest
 Keresztes Éva – Brassó
 Király István – Mezőkovácsháza
 Dr. Kiss András – Pócsmegyer
 Kiss Anna – Budapest
 Kiss Bálint – Budapest
 Dr. Kiss Ferenc – Cserszegtomaj
 Kis Krisztián Bálint – Szolnok
 Kisslaki László – Kéthely
 Kósa Csaba – Budapest
 Kósa Lajos – Debrecen
 Kovács Árpád – Ugod
 Dr. Kovács Klára – Császár
 Kökényessy Szilárd – Budapest
 Kófalvi Magdolna – Budapest
 Dr. Kőrös Erzsébet – Győr

- Dr. Kukorelly Pál - Keszthely
 Kulcsár Júlia - Budapest
 Dr. Kussinszky Péter - Budapest
 Láng Gusztáv - Táplánszentkereszt
 László János - Debrecen
 Lezsák Sándor - Budapest
 Lezsák Tibor - Budapest
 Dr. Lukács Csaba - Fonyód
 Dr. Lukácsy József - Székesfehérvár
 Maczkó Gergő - Pogány
 Makai Judit - Budapest
 Márkus Béla - Debrecen
 Máriás József - Nyíregyháza
 Márton Lajos - Érd
 Dr. Medgyessy István - Debrecen
 Mészáros János - Gödöllő
 Miklós András - Keszthely
 Dr. Milován Orsolya - Budapest
 Dr. Molnár Jenő - Budapest
 Molnár Sándor - Balatonfüred
 Murányi Sándor Olivér - Budapest
 Dr. Nám Lóránt - Szombathely
 Németh Zsolt - Budapest
 Dr. Nyakasné Lázár Anna - Budapest
 Dr. Obrusánszky Borbála - Mende
 Dr. Oszoly Tamás - Budapest
 Pálfi Sándorné - Berettyóújfalu
 Pappné Németh Andrea - Eger
 Pappné Pongrácz Csilla - Dunabogdány
 Papp Péter - Budapest
 Pataki Gábor Zsolt - Budapest
 Paulovics Tamás - Szentes (4 darab egyéves előfizetés)
 Péterfy Lajos - Bakonyszücs
 Péter László - Szeged
 Dr. Pocsay Gábor - Gyula
 Polóny Levente - Budapest
 Pomogáts Béla - Budapest
 Dr. Porcza Antal - Mosonmagyaróvár
 Prohászka Géza - Balatonfüred
 Dr. Sándor Pál - Simontornya
 Serdült Benke Éva - Paks
 Silay Ferenc - Szeged
 Simai László - Veszprém
 Sokoray László - Pápa
 Dr. Szabó Béla - Göd
 Dr. Szabó László - Pécs
 Szakolczay Lajos - Budapest
 Szarka Gábor - Pomáz
 Szarvas László - Tura
 Szathmári István - Zsadány
 Szász-Fejér István és Katalin - Mosonmagyaróvár
 Dr. Székely András Bertalan - Isaszeg
 Székely László - Budapest
 Szeles András - Encs
 Szepesi Attila - Budapest
 Szepessy Béla - Nyíregyháza
 Szigeti Lajos - Budapest
 Dr. Tekes Kornélia - Budapest
 Térey János - Budapest
 Tiffán Zsolt - Villány
 Tomán Sándor - Szegvár
 Tóth Erzsébet - Budapest
 Tóth Wessely László - Budapest
 Tornai József - Érd
 Tők János - Kecskemét
 Dr. Varga István - Orosháza
 Dr. Varga Péter Pál - Budapest
 Vargha György - Tápióbicske
 Dr. Várszegi László - Pécs
 Vásárhelyi Péter - Budapest
 Dr. Vass Ágnes - Budapest
 Vass Szabolcs - Parád
 Dr. Veress Gábor - Balatonfüred
 Vincze Gábor - Deszk
 Vitályos Ágnes - Budapest
 Vörös István - Budapest
 Zsolnai József - Hernád
 Zsigmond Aranka - Budapest
- INTÉZMÉNYEK*
- Algyói Faluház és Könyvtár
 - Algyó
 Baka István Alapítvány - Szeged
 Bouchal Kft. - Budapest
 Erdély Barátainak Köre Kulturális
 Egyesület - Szolnok

Írók Boltja (8 db. egyéves előfizetés)
- Budapest

Könyvtárellátó Kht. - Budapest

Magyar Földgáztároló Zrt., Fritsch
László - Budapest

Magyar Katolikus Rádió ZRT - Budapest
MTA Társadalomtudományi Köz-
pont - Budapest

MTA Titkárság - Budapest

Mogyoróssy János Városi Könyvtár
- Gyula

Móra Ferenc Népszínház Közhasznú
Egyesület - Algyő

Országgyűlés Hivatala - Budapest
- 2 db. egyéves előfizetés

Országos Nyugdíjbiztosítási Főigaz-
gatóság - Budapest

Ötágú Síp Kulturális Egyesület - Szeged
Paksi Közművelődési Nonprofit Kft.
- Paks

Páholy Irodalmi Egyesület - Pécs

Páterház Panzió - Szentes

Révai Miklós Gimnázium - Győr

Robinson Tours Kft. - Balatonfüred

Szegedi Tudományegyetem Egyete-
mi Könyvtára - Szeged

Dr. Varga Péter Pál Országos Gerinc-
gyógyászati Központ - Budapest

Amerikai Egyesült Államok

Borbély Melinda - Laguna Beach

Farkas Szabolcs - Milwaukee

Fodor Albert - New York

Kirják Attila - New York

Kiss István - Hawley

Kovács Árpád - Maryland

Anglia

Sárközi Mátyás - London

Ausztrália

Leontine von Rheinberg - Melbourne

Ausztria

Dr. Bartók Miklós - Leopoldsdorf

Csipkó László - Bécs

Csutak Magda - Bécs

Dr. Forbáth Klára - Bécs

Gellérd Andor - Bécs

Finnország

Petteri Laihonon - Jyväskylä

Franciaország

Langrand-Escure Tünde - St. Péray

Nagy Pál - Montrouge

Párizsi Magyar Intézet - Párizs

Izrael

Lichtenegger Vera - Nesher

Hollandia

Hollandiai Mikes Kelemen Kör

Kanada

Füzéry Géza - Oshawa

Gábor Zsófia - Ottawa

Németország

Dr. Dobó Attila - Rheine

Dr. Dobó Tibor - Demmin

Gaál Julianna - Aalen

Juliana Johrend - Buchen

Kisslaki László - Steinbach

Schultz Orsolya - Rostock

Szakács-Konnerth Mihály -

Friedrichshafen

Száva Péter - Krefeld

Dr. Wieser Györgyi - Starnberg

Svájc

Molnár Attila - Frick

Svédország

Antal Imre - Ljungby
Csata Attila - Västra Frölunda
Molnár-Veress Pál & Szilágyi Enikő
- Tangagärde
Szentkirályi Csaga - Vällingby
Török Ernő - Vällingby

Szerbia

Bolyai Tehetséggondozó Gimnázium
és Kollégium - Zenta
Fekete J. József - Zombor
Jovan Jovanovic Zmaj Általános Is-
kola - Magyarkanizsa
Kosztolányi Dezső Tehetséggondozó
Nyelvi Gimnázium - Szabadka
Nagybecskereki Gimnázium -
Nagybecskerek
Rancz Károly - Pancsova
Tari István - Óbecse

Szingapúr

Marosi Gábor - Szingapúr

Szlovákia

Fehér István - Komárom
Kiss Mónika - Órös
Pallér Péter - Komárom
Selye János Gimnázium - Komárom

Olaszország

György Alfréd - Róma
Kovács Gergely - Róma

Oroszország

Dr. Fazekas Márta - Moszkva

Ukrajna

Vári Fábíán László - Mezővári

SZÉKELY KÖNYVTÁR

1111MD30 0301

1. Székely népballadák	35,00 lej
2. Mikes Kelemen: <i>Törökországi levelek</i>	35,00 lej
3. Tamási Áron: <i>Ábel a rengetegben</i>	35,00 lej
4. Böződi György: <i>Székely bánja</i>	35,00 lej
5. Kányádi Sándor: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
6. Apor Péter: <i>Metamorphosis Transylvaniae</i>	35,00 lej
7. Benedek Elek: <i>Székely népmesék</i>	35,00 lej
8. Tamási Áron: <i>Ábel az országban</i>	35,00 lej
9. Zsögödi Nagy Imre: <i>Följegyzések</i>	35,00 lej
10. Farkas Árpád: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
11. Hermányi Dienes József: <i>Nagynyedi Demokritus</i>	35,00 lej
12. Tomcsa Sándor: <i>Válogatott írások</i>	35,00 lej
13. Tamási Áron: <i>Ábel Amerikában</i>	35,00 lej
14. Balázs Ferenc: <i>A rög alatt</i>	35,00 lej
15. Király László: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
16. Székely népdalok	35,00 lej
17. Kóváry László: <i>Székelyhonról</i>	35,00 lej
18. Márton Áron: <i>Válogatott írások és beszédek</i>	35,00 lej
19. Szabó Gyula: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
20. Páll Lajos: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
21. Cserei Mihály: <i>Erdély története I.</i>	35,00 lej
22. Cserei Mihály: <i>Erdély története II.</i>	35,00 lej
23. Tompa László: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
24. Tamási Áron: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
25. Vári Attila: <i>Volt egyszer egy város</i>	35,00 lej
26. Régi székely költők	35,00 lej
27. Kriza János: <i>Székely népmesék</i>	35,00 lej
28. Petelei István: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
29. Tamási Áron: <i>Hazai tükör</i>	35,00 lej
30. Ferenczes István: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
31. Bod Péter: <i>Szent Hiláriu</i>	35,00 lej
32. Jancsó Benedek: <i>Válogatott írások</i>	35,00 lej
33. Szabédi László: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
34. Cseres Tibor: <i>Foksányi szoros</i>	35,00 lej
35. Csiki László: <i>Titkos fegyverek</i>	35,00 lej
36. Székely népi imádságok	35,00 lej
37. Tamási Áron: <i>Publicisztikai írások</i>	35,00 lej
38. Horváth István: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
39. Kurkó Gyárfás: <i>Nehéz kenyér</i>	35,00 lej

40. Bogdán László: <i>Az ördög Háromszéken</i>	35,00 lej
41. Bölöni Farkas Sándor: <i>Utazás Észak-Amerikában</i>	35,00 lej
42. Sánta Ferenc: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
43. Fodor Sándor: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
44. Székely János: <i>A nyugati hadtest</i>	35,00 lej
45. Szócs Géza: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
46. Tivai Nagy Imre: <i>Cirkálások szeredai emlékeimből</i>	35,00 lej
47. Tamási Áron: <i>Szülőföldem</i>	35,00 lej
48. Kemény János: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
49. Ignác Rózsa: <i>Torockói gyász</i>	35,00 lej
50. Markó Béla: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
50+ Siklody Ferenc: <i>Könyvjegyek I.</i>	35,00 lej
51. Szentkatolnai Bálint Gábor: <i>Válogatott művek</i>	35,00 lej
52. Benedek Elek: <i>Édes anyaföldem! I.</i>	35,00 lej
53. Benedek Elek: <i>Édes anyaföldem! II.</i>	35,00 lej
54. Bözödi György: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
55. Czegő Zoltán: <i>Katonabogár</i>	35,00 lej
56. <i>Régi székely írók</i>	35,00 lej
57. Nagybaczoni Nagy Vilmos: <i>Végzetes esztendők</i>	35,00 lej
58. Domokos Pál Péter: <i>Moldvai útjaim</i>	35,00 lej
59. Szemlér Ferenc: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
60. Györffi Kálmán: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
61. Bartha Miklós: <i>Nemzetpolitikai írások</i>	35,00 lej
62. Tamási Áron: <i>Bölcső és Bagoly</i>	35,00 lej
63. Székely János: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
64. Ágoston Vilmos: <i>Godir és Galanter</i>	35,00 lej
65. Sütő István: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej

A könyvek megvásárolhatók vagy megrendelhetők
a Székelyföld szerkesztőségében.
Címünk: 530170 Csíkszereda, Tudor Vladimirescu u. 5.
Telefon: 0266-311026, Mobil: 0746-195413

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

CSALÁDFA

A Székelyföld folyóirat pályázata középiskolások számára

Harghita Megye Tanácsa

*„Már egy hete csak a mamára gondolok...”
(József Attila)*

*„Hej, búbánat, keserűség,
Még a testvér is ellenség,
Hát idegen hogyan volna,
Mikor testvér sincsen jóba...”
(Népdal)*

Apa, anya, testvér, szülő, nagyszülő, felmenők és oldalágiak, rokonok és családtagok, mit jelent neked a család, mit jelent a családfa? Mit adnak, mivel látnak el, mivel tarisználnak fel, és mit hozok ebből magammal, mit viszek egy életen keresztül? Majd hogyan adom ezt tovább, illetve tovább adom-e? Mit adok tovább és mennyit? A viszonyaink egymáshoz, a vérségi kapcsolatok, szeretet, odaadás, tisztelet, függés, hiány, harag, bármi. Le lehet-e, le tudunk-e, le kell-e válni vajon? Hogyan lehetek önmagam? Miben segít a család? Miben akadályoz?

Ha felültjük a Bibliát, vagy elkezdjük olvasni a régi görögök irodalmát, rögtön azzal szembesülünk, hogy kultúránk egyik legfontosabb, folyton visszatérő témája a *család*. S így van ez ma, a XXI. század elején is. Tavalyi diákpályázatunk nyertesei például azt javasolták, hogy ideai pályázatunk témája a CSALÁD legyen. Szülő-gyermek kapcsolat, testvér-testvér (avagy a nagyszülőkkel, dédszülőkkel való) viszony, mit kezdünk ma, felgyorsult világunkban ezzel az örökséggel: csupa olyan kérdés, amely – főleg kamaszodó fiatalok esetében – valóban „megér egy misét”. Arra kérünk tehát benneteket, mai középiskolásokat, hogy írjatok ezekről a kérdésekről: miért fontos nektek (ha fontos egyáltalán) a család, örömforrás-e, vagy inkább megoldandó probléma, stb. Ami fontos, hogy mindenképp a Tietek legyen az élmény: versben, prózában, akár esszében.

Verseket (maximum két-három verset, de 60 sornál nem többet) és prózai szövegeket (maximum 10 000 karakternyit) várunk töletek, a mai 14–18 évesektől (IX–XII. osztályos diákoktól) a *Székelyföld* folyóirat postacímére (530 170 Csíkszereda, T. Vladimirescu u. 5. sz.), avagy a szekelyfold@hargitamegye.ro címre. A borítékra kérjük ráírni: Pályázat: CSALÁDFA. Beküldési határidő: 2018. október 31.

A pályázat díjai:

I. díj: 1000

II. díj: 750 lej

III. díj: 500 lej

Eredményhirdetés 2018 decemberében.

A díjazott művek közzéadási jogát a *Székelyföld* folyóirat fenntartja.